ПРОТОКОЛИТѢ

на

Учредителното

Българско Народно Събрание

въ

ТЪРНОВО.

Съдържание:

1. Врѣменни правила за избирането на прѣдставителитѣ за първото Народно Събрание.
2. Списъкъ на членоветѣ на Народното Събрание въ Търново за разглѣждание на Органическии Уставъ.
3. Словото на Негово Сиятелство Императорский Русский Комиссаръ въ България, Князя Дондукова-Корсакова при отварянието на Събранието въ Търново на 10-ий Февруарий 1879 год.
4. Протоколитѣ на Първото Учредително Народно Събрание.
5. Записка за дѣятелностьта на врѣменното Русско Управление въ България.

1879.

КНИЖАРНИЦА НА ХР. Г. ДАНОВЪ

въ

ПЛОВДИВЪ, СОФИЯ, РУСЧЮКЪ.

Врѣменни правила за избиранието на представителитѣ за първото Обикновенно Народно Събрание.

Чл. 1. Окрѫжнитѣ и градскитѣ съвѣти съставятъ, всякий особно въ своя крѫгъ, пълни списъци на имената на избирателитѣ; въ тия списъци сс записватъ всички Български граждане които, споредъ членъ 2-й, иматъ право да бѫдатъ избиратели.

Чл. 2. Списъцитѣ на всякий окрѫгъ и градъ, община по община или махала по махала обематъ по „азбученъ редъ,“ имената на всичкитѣ Български граждане, които сѫ на възрасть по-горѣ отъ двадесять и една година, които се ползуватъ съ граждански и политически права и които сѫ постоянни жители въ Окрѫгътъ или градътъ, или сѫ се поселили тамъ не по-късно отъ шесть мѣсеца. Въ избирателнитѣ списъци се показватъ името, мѣстожителството, званието и годинитѣ на всякий избиратель.

Чл. 3. Исключаватъ се отъ избирателнитѣ списъци: 1-во, Лицата които сѫ лишени отъ граждански и политически права по осѫждание на тѣлесно, или позорно наказание; 2-ро, Осѫденитѣ на затворъ не по-малко отъ три мѣсеца за кражба, мошенничество, поддѣлка (сахтекярлѫкъ), за злоупотрѣбление на обществени пари, прелюбодѣяние съ насилие, за лихоимство; 3-те, злонамѣреннитѣ фалити (мюхлюзи).

Чл. 4. Окрѫжнитѣ и градскитѣ съвѣти чрѣзъ обявления съобщаватъ за всеобщо знание съставението на избирателнитѣ списъци, които всѣкий има право да преглѣдва. Оплаквания и заявления противъ неправилното исключавание или записвание въ списъцитѣ се подаватъ чрезъ надлежнийтъ съвѣтъ на име на Губернаторътъ, въ продължение на 14 дни отъ деньтъ въ който сѫ обнародвани списъцитѣ.

Чл. 5 Надлежнийтъ съвѣтъ не по-късно отъ седемь дни, слѣдъ като приеме прошението, представлява го съ свое обяснение на Губернаторътъ, който веднага го испровожда на Губернский Управителний съвѣтъ за окончателно рѣшение. Противъ рѣшението на Губернский Управителенъ съвѣтъ, заинтересованитѣ могѫтъ да се оплакватъ предъ Народното Събрание.

Чл. 6. Княжеската заповѣдь, която ще свика избирателитѣ за избирание на Народнитѣ представители за първото обикновенно Народно Събрание, трѣбва да опредѣля деньтъ въ който ще станѫтъ избиранията на Народнитѣ представители; този

жният съвѣтъ, а другиятъ се провожда чрезъ Губернаторътъ на Губернский управителенъ съвѣтъ.

Чл. 19. Окрѫжниятъ управителенъ съвѣтъ, споредъ обявенний резултатъ на изборитѣ, съгласно съ членъ 16-й на тѣзи правила, прогласява за Народни представители ония които сѫ добили най-многото гласове; нъ слѣдъ първото гласоподавание никой не се счита за избранъ и не се прогласява за Народенъ представитель ако не е добилъ поне една четвъртина гласове отъ цѣлото число на избирателитѣ.

Въ послѣдний случай изборитѣ се повторятъ въ Недѣля, която слѣдува слѣдъ обявлението на резултатътъ на първитѣ избори и тогава ония избираеми, които добиятъ най-много гласове, броятъ се избрани за Народни представители. Въ случай на равногласие въпросътъ се рѣшава по жребие.

Чл. 20. Незабавно слѣдъ прогласявание на резултатътъ на изборитѣ и на избранитѣ народни представители, дневникътъ за изборитѣ съ приложенитѣ при него документи се препращатъ на имя предсѣдательтъ на Народното Събрание.

Чл. 21. Изборитѣ се повѣряватъ отъ Народното Събрание, което е единственниятъ сѫдия за тѣхната правилность и дѣйствителность.

Чл. 22. Избираеми за Народни представители сѫ всички Български граждане които иматъ възрасть по-горѣ отъ тридесетъ години и се ползуватъ съ граждански и политически права, и сѫ грамотни.

Чл. 23. Немогатъ да бѫдатъ избираеми за Народни представители всички ония, които споредъ членъ 3-й на настоящитѣ правила нѣматъ право да бѫдатъ избиратели.

Немогатъ тоже да бѫдатъ избираеми за Народни представители лицата които иматъ условия съ Правителството за разни припаси и други таквиа, или иматъ предприятия по общественнитѣ работи.

Всякой Народенъ представитель, който би предприелъ презъ времято на своето пълномощие нѣкакъвъ кондрактъ, за снабдяване съ припаси Правителството, или би взелъ участие въ нѣкое предприятие, което подлѣжи на удобрѣние отъ Народното Събрание, брои се лишенъ отъ пълномощието си като Народенъ представитель.

Сѫщо не могѫтъ да бѫдатъ избираеми за Народни представители военнитѣ лица, които се намиратъ на дѣйствителна служба. Гражданскитѣ чиновници не могатъ да бѫдатъ избираеми за Народни представители въ Окрѫгътъ въ който служатъ, нъ тѣ могатъ да бѫдатъ избираеми въ кой да е другъ Окрѫгъ.

Чл. 24. Избирателитѣ могатъ да избиратъ за Народни представители, както лица които сѫ жители на Окрѫгътъ, Околията или градътъ, така и всички други които сѫ жители на кое да е мѣсто на Княжеството.

Чл. 25. Всякой избирателенъ Окрѫгъ, Околия или градъ

106. Андрей Стояновъ, председателствующий на варненский губернский съвѣтъ.

107. Димитрий Икономовъ, предсѣдатель на варненский окрѫженъ съвѣтъ. 108. Желѣзъ Поповъ, предсѣдатекь на пазарджишкий окрѫженъ съвѣтъ. 109. Василий Калевичъ, предсѣдатель на балчишкий окрѫженъ съвѣтъ. 110. Георгий Вълчановъ, предсѣдатель на правадийский окрѫженъ съвѣтъ. 111. Петъръ Биановъ, предсѣдатель на силистренский окрѫженъ съвѣтъ. 112. Тодъръ Джабаровъ, предсѣдатель на шумненский окрѫженъ съвѣтъ.

113. Величко Христовъ, предсѣдатель на варненский градский съвѣтъ. 114. Стефанъ Баевъ, предсѣдатель на пазарджишкий градский съвѣтъ. 115. Янаки Комнино, предсѣдатель на балчишкий градский съвѣтъ. 116. Николай Калепетревский, предсѣдатель на правадийский градский съвѣтъ. 117. Димитрий Енчев , предсѣдатель на силистренский градский съвѣтъ. 118. Николай Поповъ, предсѣдатель на шумненский градский съвѣтъ.

ДЕПУТАТИ ПО ИЗБОРИ ОТЪ ОКРѪЗИТѢ.

Софийската Губерния.

Отъ Софийский Окрѫгъ.

119. Христо Стояновъ, 120. Цвѣтко Илиевъ. 121. Анко Цвѣтановъ. 122. Митръ Іотовъ. 123. Гато Стаековъ.

Отъ Орханийский Окрѫгъ.

124. Иванчо Хаджи Стояновъ. 125. Павелъ Поповъ. 126. Николай Арнаудовъ.

Отъ Златишкий Окрѫгъ.

127. Лука Павловъ.

Отъ Самоковский Окрѫгъ.

128. Захарий хаджи Гюровъ. 129. Михаилъ Мишайковъ.

Отъ Радомирский Окрѫгъ.

130. Георгий Жабленский.

Отъ Дупниченский Окрѫгъ.

13,1 Иванъ Карановъ.

Отъ Кюстендилский Окрѫгъ.

132. Георгий Карамановъ. 133. Димитрий Ангеловъ. 134. Стефанъ Гранитский.

Търновска Губерния.

Отъ Търновский Окръгъ.

335. Х. Стоянъ Х. Пановъ. 136. Илия Костовъ. 137. Петъръ Генчевъ. 138. Петко Горбановъ. 139. Д-ръ Стати Антоновъ.

Отъ Габровский Окръгъ.

140. Н. Иванъ Гюзелевъ. 141. Д-ръ Алексий Христовъ.

Отъ Севлиевский Окръгъ.

142. Петко Ганчевъ. 143. Михо Минковъ. 144. Гатко Кунчевъ.

Отъ Ловченский Окръгъ.

135. Власъ Х. Петровъ. 146. Михаилъ Димчевъ. 147. Димитрий Икономовъ. 148. Маринъ Лукановъ. 149. Иванчо Диковъ.

Отъ Еленский окръгъ.

150. Юрданъ Бакаловъ. 151. Илия Бобчевъ.

Отъ Османъ-Пазарский окръгъ.

152. Х. Генчо Х. Тиневъ.

Видинска Губерния.

Отъ Видинский окръгъ.

153. Петко Х. Петковъ. 154. Даскалъ Петъръ изъ Ново-Село.

Отъ Бѣлоградчиский окръгъ.

155. Цеко Пановъ.

Отъ Ломский окръгъ.

156. О. П. Димитрий изъ Василовци. 157. Георгий Х. Захариевъ изъ Долгожевци. 159. Първанъ Манчовъ изъ Ломъ.

Отъ Раховский окръгъ.

160. Д. Цековъ. 161. Д-ръ Манчевъ. 162. Иванъ Стойновъ. 163. Христо Крьстевъ. 164. Нико Петровъ.

Отъ Врачанский окръгъ.

165. Хаджи Вандо. 166. Николчо Антоновъ. 167. Иванъ Стойновъ. 168. Николчо Зайкинъ. 169. Цвѣтко Поповъ. 170. Иванчо Николакиевъ.

Отъ Берковский окръгъ.

171. Михаилъ Първановъ. 172. Атанасъ Цвѣтковъ 173. Константинъ Вацевъ. 174. Цеко Ивановъ. 175. Юрданъ Ивановъ.

Отъ Кулский окръгъ.

176. Цочо Гачевъ.

Русчушка Губерния.

Отъ Русчушкий окрѫгъ.

177. Драганъ Цанковъ. 178. Тодъръ Икономовъ. 179. Петъръ Черневъ. 180. Х. Иванъ Пенчовичь. 181. Костаки Мариновъ. (Високопреосвященний Митрополитъ Григорий, Преосвященний Епископъ Климентъ и Петко Каравеловъ сѫ забѣлѣжени подъ №№ 3, 10 и 46.).

Отъ Разградский окрѫгъ.

182. Николай Икономовъ (священникъ). 183. Георгий Поповъ. 184. Петъръ Коюмджиевъ.

Отъ Плѣвненский окрѫгъ.

185. Илия Игнатовъ. (Архимандритъ Константинъ и Георгий Кирковъ сѫ забѣлѣжени подъ №№ 11 и 17.).

отъ Ески-Джумайский окрѫгъ.

186. Стояновъ.

отъ Тутраканский окрѫгъ.

187. Параскева Пѣевъ.

отъ Свищовский окрѫгъ.

188. Миронъ Бешковъ. (Марко Балабановъ и Григорий Начовичь сѫ забѣлѣжени подъ №№ 14 и 24.).

отъ Никополский окрѫгъ.

189. Димо Гендовъ. 190. Андрей Германовъ.

Варненска Губерния.

отъ Варненский окрѫгъ.

191. Османъ Бей. 192. Стерю Анастасиади.

отъ Шумненский окрѫгъ.

193. Димитрий Константиновъ. 194. Д-ръ Андрей Перушевъ. 195. Д-ръ Евтимий Върбовъ. 196. Николай Българовъ. 197. Харалампий Ангеловъ. (Преосвещенний Митрополитъ Симеонъ е забѣлѣженъ подъ № 5.).

Словото на Негово Сиятелство
ИМПЕРАТОРСКИЙ РОССИЙСКИЙ КОММИСАРЪ
въ
БЪЛГАРИЯ
Княза
ДОНДУКОВА КОРСАКОВА
при първото отваряние
на
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ
въ
Търново
10-й Февруария 1879 година.

Словото на Негово Сиятелство Императорския Российский Коммисаръ въ България,

Князя

ДОНДУКОВА КОРСАКОВА

при първото отваряние на

НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

въ Търново на 10-й Февруария 1879 година.

Достопочтеннѣйше Събрание на представителитѣ отъ Българското Княжество!

По волята и предначъртанията на ВСЕМИЛОСТИВѢЙШИЯ МОЙ ГОСПОДАРЬ поздравявамъ Ви съ отварянието на първото, въ освободената Ваша страна, Народно Събрание, което трѣбва да тури здрави основи за Господарственното устройство на новото Княжество.

Като ИМПЕРАТОРСКИ РУССКИ КОММИСАРЪ по званието си и въ силата на даденото ми ВИСОЧАЙШЕ пълномощие, представямъ на Вашето обсѫждание проектъ на Органическия Уставъ, който въ общи основи опредѣлява правата на бѫдѫщия Български Князь и правата на Българския Народъ въ дѣлото на управлението на страната.

Въ свръска съ проектътъ на Органическия Уставъ, съобщавамъ тъй сѫщо и записка, която обема въ себе си сводъ отъ правила и положения, които сѫ служили за основа на сегашното уреждание на страната по всичкитѣ клонове на управлението.

Увѣренъ сьмь, че Вие, като се въодушевявате отъ чувства на святия дългъ и любовь къмъ възраждающето се Ваше мило отечество, дълбоко ще се замислите и напълно ще оцѣните всичкото величие на Вашата историческа задача и всичката почесть на призванието, което се е паднало на Вашия дѣлъ.

Вамъ предстои, съ пълно безпристрастие, правото, правдивость и преданость къмъ святото дѣло да обсѫдите представения вамъ проектъ на Органическия Уставъ, като отстраните всички лични случайни подбуждения и предвзети цѣли.

Вие трѣбва да имате предъ видъ само и само благото на страната и нейното трайно господарственно уреждание, което съставя залогътъ на бѫдѫщето материално и нравственно преуспѣвание, и съгласно съ това да искажете откровенно, добросъвѣстно послѣдната си дума. Предлагаемия на Вашето обсѫждание проектъ не е повече отъ една программа за улеснение на Вашитѣ трудове; на положенитѣ въ него въпроси е дадено таквози направление, което се видѣ за най-здраво и най-трайно за Вашето добро щастие.

Нъ тъзи программа не трѣбва да стеснява и свързва Вашитѣ убѣждения. Съ пълна свобода и независимость на отдѣл-

нитѣ мнѣния и общи прения да се искаже всѣки отъ Васъ съвѣстно и съ убѣждение, като имате на умъ, че въ Вашитѣ ржцѣ е щастието, благоденствието и бждящата сждба на отечеството, което е извикано къмъ новъ политически животъ.

Представляемата Вамъ записка за сегашното временно уреждание на страната оставямъ да Ви я прочете въ първитѣ засѣдания управляющия отдѣлътъ на просвѣщението и духовнитѣ дѣла, профессоръ ДРИНОВЪ, която по-отблизо ще Ви запознае съ дѣятелностьта на Русското временно управление, което е имало за цѣль да призове да участвуватъ въ общественнитѣ дѣла всичкитѣ най-добри сили на Българския народъ и по възможность да се въздигне материалното и морално равнище на страната, която едвамъ що е излѣзла изъ продължителната кървава борба.

Турското управление на сѣкадѣ се замѣни сега съ народно, а Временнитѣ Правила, както показва и самото имъ название, съставятъ само първата преходна крачка къмъ граждаското уреждание и въвеждането на възможниятъ редъ въ страната.

Тѣ безъ съмнѣние, трѣбва да се подложатъ подъ измѣнения и допълнения споредъ указванието на времето, опитътъ и новитѣ общественни потрѣбности, нъ тжзи задача трѣбва да се предостави на бждящето правителство на страната и на нейнитѣ конституционни органи; колкото за сега азъ бихъ казалъ, че е необходимо да си останатъ тѣ въ дѣйствие, за да не се расклаща едва положения граждански редъ.

Остава ми да Ви напомня йоще, че русската администрация трѣбваше да работи при крайно неблагоприятни обстоятелства. Надѣвамъ се, че тѣзи обстоятелства ще оправдаятъ предъ Вашитѣ очи недовършенитѣ издадени отъ мене правила и положения; единственната ми цѣль е била да се замѣни сжществующето въ страната безредие съ възможния редъ и да се приготви населението къмъ по-редовенъ и правиленъ политически животъ.

За разяснение на въпроситѣ, които може да се породятъ при обсжжданието на Органическия Уставъ и за представяние Вамъ нуждниtѣ обяснения, назначавамъ за мой пълномощникъ въ време на настоящето събрание управляющия Сждебния Отдѣлъ — ЛУКИЯНОВА.

Азъ мисля, че чисто съвѣщателния неговъ гласъ ще Ви бжде полезенъ въ сичкитѣ недоразумѣния, които би се появили при обсжжданието на преставляемия на Вашето внимание проектъ. Нъ послѣдната рѣшителна дума принадлежи Вамъ и единственно Вамъ.

Нека Всевишний Богъ Ви помага при испълнението на святия дългъ; да благослови Вашитѣ начинания и трудове за щастието и благоденствието на страната, която е толкозь близка на Насъ — Русситѣ по кръвьта, по принесенитѣ отъ Россия жъртви и по великодушнитѣ къмъ Васъ чувства на нашия ЦАРЬ-ОСВОБОДИТЕЛЬ на Българския народъ.

Обявявамъ отворено първото Събрание на представителитѣ отъ Българското Княжество и Ви призовавамъ, Господа, слѣдъ подписванието на протоколътъ, наедно съ мене да отидеме въ стариятъ Търновски Съборъ да възнесемъ на Господа Бога нашитѣ молитви за успѣшното свършвание на предстоящитѣ Вамъ трудове и да принесемъ благодарение на ЦАРЯ ЦАРЕЙ, който ни е сподобилъ да присѫтствуваме наедно при великата историческа минута на възраждането на Вашето многострадално отечество.

Рапортъ

на коммиссията върху основнитѣ начала на Конституцията за Бълг. Княжество.

Показванието и мотивиранието на основнитѣ начала възъ които трѣбва да бѫде съградена една конституция, е дѣло само по себе научно-философическо. Нъ то прекрачя изведнажъ границитѣ на теорията и стѫпя на реална почва щомъ се земе думата въ конкретното ѝ значение, въ значението на: **правила, главни постановления и учреждения,** които трѣбва да съдържа една конституция. Вашата коммиссия натоварена съ задължението да покаже началата на конституцията, разбираше и испълни мисията си — колкото бѣ възможно въ опредѣления кѫсъ срокъ — въ единътъ както и въ другиятъ смисълъ.

Най-главното начало на една Конституция е **началото на свободата.** Свобода на дѣйствувание, говорение и мисление сѫ начала, които като вродени человѣку, трѣбва да се почитатъ отъ всяка Конституция. Нъ свободата има и естественни граници. Тя не може да се упражнява така щото да стане вредителна на другитѣ членове на обществото, които иматъ тоже право да се радватъ на свобода. Тукъ се показва нуждата на законитѣ, които установяватъ въ какви граници единъ членъ на обществото има право да се ползува отъ свободата.

На това начало се основаватъ членоветѣ 55, 69, 72, 74, 75, 76, 77, отъ проектътъ и намиратъ своето оправдание. Водима отъ сѫщото начало Коммиссията счете за нуждно да прибави и допълни главата **за правата на гражданитѣ** съ слѣдующитѣ членове:

„Никой въ Българското Княжество неможе ни да продава ни да купува человѣчески сѫщества."

„Всяки робъ отъ какъвъто полъ и вѣра и да е, е свободенъ щомъ като стѫпи на Българска земя."

Второ начало на една Конституция, е **началото на равенството предъ законътъ.**

Всяки гражданинъ, като представлява една личность, въ

която се олицетворява цѣлото човѣчество, е съвършенно равенъ на своитѣ подобни. Законътъ, който стои високо надъ человѣцитѣ за да управлява взаимнитѣ отношения на личноститѣ, трѣбва да гарантира това равенство. За това законътъ трѣбва да пречи на всяка искуственна разлика между хората. На това начало сж основани и намиратъ своето оправдание, членове: 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 68, 73, на проектътъ.

Законътъ трѣбва да повиква на общественнитѣ служби, чинове и почести всяки гражданинъ, стига да е той способенъ и непороченъ. Той трѣбва да расподѣля и общественнитѣ длъжности безъ разлика.

Трете начало на една Конституция трѣбва да е **началото на самоопредѣлението**. Това начало приложено въ политиката се нарича **самоуправление** т. е. правото на различнитѣ кржгове на обществото да си полагатъ сами цѣли и да изнамирватъ и употрѣбляватъ самостоятелно срѣдствата за достиганието имъ. Нъ понеже нуждитѣ на тия кржгове, които наричаме общини, провинции, държави, сж многобройни и разновидни, то естественно се явява раздѣлението на управляеми и управляющи. Повечето хора — управляемитѣ, като не могатъ въ сжщото време да гледатъ частнитѣ си и общитѣ работи, натоварватъ една часть отъ своитѣ граждане — управляющитѣ да вършатъ общитѣ работи. И тъй нуждата е раздѣлила обществото на управляеми и управляющи, тѣхнитѣ правá и длъжности съставляватъ главний предметъ на Конституцията. За това нашата Конституция трѣбва да се основава на туй начало, което намира своето приспособление въ участието на народътъ въ законодателната власть. На това начало се основаватъ членоветѣ: 42—49. 98—103, 112—115, 116—119, на проектътъ.

За да можатъ тия три начала да сжществуватъ и да се развиватъ свободно, тѣ трѣбва да се подкрѣпятъ отъ **началото на обезпечението** (сигурността).

На това начало сж основани неприкосновенността на лицето, жилището и собственността: членоветѣ: 63, 64, 70, 71, на проектътъ. На това начало се основаватъ и правата дадени на испълнителната власть т. е. на Князьтъ и правителството му.

Тѣ сж 4-тѣ главни начала, възъ които, като възъ единъ четирежгжлень камъкъ, поставятъ ученитѣ публицисти въ теориитѣ и народнитѣ въ практиката сградата на една Конституция.

Слѣдъ като указахме на отвлеченитѣ начала, които лежятъ на основанието на всяка една свободолюбива и напредничава конституция и които слѣдователно трѣбва да сж краежгълнитѣ камьне и на нашята бждяща държавна организация, ние постжпяме къмъ втората часть на нашята задача т. е. къмъ указванието на тия учреждения и къмъ формулиранието на ония правила, които земени вкупъ трѣбва да съставляватъ

Конституцията на Българстото Княжество. Преди всичко, коммиссията като обсжди сериозно положението и нуждитѣ на народътъ ни, като зе въ внимание, че въ всяка една политическа организация трѣбва да се избѣгватъ крайноститѣ; че преходътъ отъ робството къмъ самоуправлението трѣбва да бжде постьпененъ; че, като въ времето на турското владичество Българетѣ не сж имали никакви политически правдини, ползуванието отъ политически правá изисква не само единъ даденъ стъпенъ на умственно развитие, нъ и редки нравственни качества; че самоограничението, почитанието къмъ властьта и нейнитѣ представители сж неизбѣжни условия на едно свободно управление; като зе въ внимание още и тежкитѣ обязанности, които ще тежятъ на нашето ново управление, както спрямо вжтрѣшната ни организация, тъй и спрямо външната ни политика, коммиссията се убѣди че е неизбѣжно нуждно щото **въ нашята Конституция да вѣе единъ духъ на разуменъ консерватизмъ и нашето Правителство да бжде силно и крѣпко.** Нашята Конституция и нашето бждуще управление трѣбва да иматъ за цѣль да въспитатъ народътъ ни въ почитанието на законътъ и да го приготвятъ щото въ кратко време да може достойно да се ползува отъ тази свобода, къмъ която се стрѣмятъ най-просвѣтенитѣ народи. Коммиссията счита първитѣ години на нашиятъ свободенъ политически животъ като твърдѣ опасни, защото неприготвенний преходъ отъ бившето деморализующе робство въ единъ самостоятеленъ животъ, възможно е да развие у насъ и елементи противни на всяки порядъкъ и на истинска свобода. Ето защо считаме за потрѣбно за сега да имаме една Конституция, която да гарантира правата на народътъ, да полага здрави основи на едно свободолюбиво развитие, а въ сжщото време да дава пълна сила на правителството въ кржгътъ на неговата компетентность.

Като хвърли единъ общъ и основенъ поглѣдъ върху проектътъ представенъ отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, слѣдъ дълги разисквания, коммиссията дойде до слѣдующитѣ резултати слѣдъ като раздѣли всичкиятъ материалъ, който трѣбва да се съдържа въ нашата Конституция на 5 главни части:

I За територията.
II За вѣрата.
III а) За Князьтъ; б) За върховнитѣ правителственни уредби.
IV За гражданитѣ.
V За народното представителство.

I. За територията.

Коммиссията приима по вишегласие Гл. I, чл. 1 и 2-й на проектътъ, защото като отъ всяка страна Конституцията дава гаранция, то неизбѣжно нуждно е щото единъ толкози важенъ факторъ, както е територията, да бжде тоже обиколенъ отъ по-

трѣбнитѣ гаранции и да не бъде изложенъ на произволно измѣнение.

Въ първата часть за територията, коммиссията предлага да се постанови щото Българската столица да е градътъ София и територията да се раздѣли административно на: общини, околии и окръжия. Длъжноститѣ, правата, обемътъ и числото на тия единици да се опредѣлятъ съ единъ особенъ законъ. Гл. XI чл. 50—52 приима коммиссията както сѫ въ проектътъ.

II. За вѣрата.

Коммиссията приима по вишегласие Гл. IX чл. 36—41 на проектътъ и предлага да се прибави следъ членъ 40-й единъ членъ отъ слѣдующето съдържание:

„Прозелитизмътъ се запрещава."

Причини: Коммиссията като признава вѣротърпимостьта и свободата на съвѣстьта не може да допустне, щото тѣзи два принципа да се експлоатиратъ и зематъ едно направление противно на интереситѣ на Държавата и на общественний порядъкъ. Тя е на мнѣние че всяки е свободенъ въ своитѣ религиозни убѣждения, нъ ревностьта за систематично и публично превръщанье на тѣзи убѣждения тя счита за дързко прекрачание на границитѣ, въ които би трѣбвало да се упражнява свободата на съвѣстьта. Запрещението на прозелитизмътъ прочее се явява като едно справедливо ограничение на принципътъ „свобода на съвѣстьта."

Кой сѫ случаитѣ на прозелитизмътъ и какви слѣдствия докарва нарушението на тоя членъ, ще се опредѣли съ особенъ законъ.

III. За Князътъ.

Коммиссията е на мнѣние че членъ 3-й на проектътъ трѣбва да е изложенъ тъй:

„Княжество България е монархия наслѣдственна и конституционна съ Народно Представителство."

Другитѣ членове отъ Гл. II коммиссията приима както сѫ въ проектътъ.

Гл. III, IV, чл. 18—22 коммиссията приима както сѫ въ проектътъ.

Въ Гл. V чл. 22 коммиссията рѣши по вишегласие да има слѣдующето съдържание:

„Княжеското достойнство е наслѣдственно въ мъжската линия въ потомството на първий избранъ князь."

Една подкоммиссия ще изработи законътъ за наслѣдството на княжеското достоинство.

Като зе въ внимание, че въ повечето европейски държави женский полъ е исключенъ отъ престолонаслѣдието, че въ нашето Княжество твърдѣ много ще зависи отъ личната инициятива на главата на Държавата и че положението на Княжество-

то ще бжде много трудно, коммиссията мисли, че княжеското достоинство трѣбва да се намира въ силнитѣ ржцѣ на единъ достоенъ мжжъ.

Гл. VI чл. 23—31 се приима отъ коммиссията тъй както е въ проектътъ: само въ чл. 27-й тя мисли че трѣбва да се исхвърлятъ думитѣ: „най-близкитѣ роднини на Князьтъ, които живѣятъ въ България; слѣдъ тѣхъ." —

Гл. VII, чл. 32-й се приема тъй както е въ проектътъ.

Въ Гл. VIII. чл. 33-й се поправя по слѣдующия начинъ:

„Народното Събрание опредѣлява за обдържание на Князьтъ и на неговия дворъ шестотинъ хиляди франка на година." Освѣнъ това коммиссията предлага да се изхвърли съвсѣмъ чл. 35-й по причина че Княжеството е бѣдно и че не се вижда никаква причина защо да се остави на Народното Събрание едно такова право. Членъ 34-й си остава тъй както си е въ проектътъ.

в) За върховнитѣ правителственни уредби.

Управителитѣ на различнитѣ отдѣления, които земени заедно съставляватъ цѣлото на испълнителната власть, сж министритѣ. Истина че всяки отъ тѣхъ дѣйствува самостоятелно въ своя кржгъ, нъ понеже всичката испълнителна власть е едно цѣло на което частитѣ взаимно сж свързани, и понеже има работи, на които отговорностьта единъ министъръ не може да земе, то тѣ трѣбува да дѣйствуватъ и задружно; ето потрѣбата на сжществуванието на министерский съвѣтъ. Отъ тжзи точка зрѣния се оправдаватъ и препоржчватъ членоветѣ 149—167 на проектътъ съ слѣдующитѣ незначителни измѣнения:

Предложението за предавание министъръ подъ сждъ (чл. 156), трѣбва да е подписано отъ $^1/_3$ отъ членоветѣ на Народното Събрание.

За да се предаде министъръ на сждъ, изискватъ се гласоветѣ на $^2/_3$ отъ всичкитѣ депутати на Народното Събрание (чл. 157).

Причини: Въ борбитѣ на политический животъ, като ново явление за нашия народъ, не ще охотно да зема участие всяки единъ отъ депутатитѣ на Народното Събрание. Ако се предложи прочее да се тури единъ министъръ подъ сждъ, то може лесно да се случи щото всички ония, които не сж за подобно предложение, да се отстранятъ отъ всякакво гласоподавание като просто отсжтствуватъ отъ Народното Събрание при формулиранието на предложението. Нъ за това ония които сж за предложението подаватъ гласоветѣ си и като се изискватъ споредъ проектътъ само $^2/_3$ отъ присжтствующитѣ депутати, може да се случи да се тури министрътъ подъ сждъ само по желанието на $^1/_2$ отъ членоветѣ на Народното Събрание (на пр. 60 сж чле-

новетѣ, 45 присѫтствуватъ; 30 даватъ гласъ за предложението).

Истина че всякиваженъ клонъ на управлението трѣбва да има свой министъръ, за това и въ Европа числото на министерствата е много или малко голѣмо споредъ обемътъ на държавата и разновидностьта на интереситѣ. У насъ земено въ внимание нашето положение и нашитѣ интереси, мислимъ че испълнителната власть ще да е достаточно представена отъ 6 министри:

1. Министерство на външнитѣ работи.
2. Министерсто на вѫтрѣшнитѣ и общественнитѣ работи.
3. Министерство на народното просвѣщение и на исповѣданията.
4. Министерство на финанциитѣ, земледѣлието и търговията.
5. Министерство на правосѫдието.
6. Военно министерство.

Колкото за обязанноститѣ натоварени въ чл. 148 на проектътъ на държавний съвѣтъ, коммиссията мисли, че тѣ сѫ много важни. Особенно тя има предъ видъ, че въ първитѣ години на нашия политический животъ, ще да има нужда да се правятъ нови закони по всяки отраслъ на управлението; слѣдователно едно такъво тѣло счита коммиссията за нуждно. Нъ като знае отъ друга страна че мѫчно ще е въ първитѣ години да имаме способни хора за цѣлий апаратъ на правителственната машина, то тя мисли че можатъ обязанноститѣ па държавний съвѣтъ да се принесатъ до нѣкоя стъпень на сенатътъ, до нѣкоя стъпень на министерствата. Върху първий случай ще се вѣрнемъ като говоримъ за сенатътъ.

IV. За гражданитѣ.

Коммиссията е на мнѣние да сѫ изложени тука правата и длъжноститѣ на гражданитѣ. Тя приима глава XII на проектътъ съ слѣдующитѣ допълнения и измѣнения:

Чл. 53 трѣбва да има слѣдующето съдържание:

Всички родени въ България, които не сѫ приели друго подданство и които сѫ родени другадѣ отъ български подданници, броятъ се подданници на Княжеството.

Слѣдъ него да слѣдва слѣдующий членъ:

Всички родомъ Българе и чужденци, които отъ времето на послѣдната война сѫ помогнали въ подвигътъ за освобождението, било въ служба въ тази война, било по гражданско управление, сѫ по право граждане на Българското Княжество, ако искажатъ желание за принадлѣжната власть, въ единъ срокъ отъ 6 мѣ-

сеца отъ какъ влѣзе въ дѣйствие Конституцията, да приематъ това гражданство.

При изработванието отъ послѣ на законътъ за подданството, коммиссията предлага да сеземе въ внимание слѣдующето:

Законътъ, който ще нареди приеманието на българското подданство, трѣбва да даде всички възможни и законни улеснения на ония Българе, които сж родени вънъ отъ Княжеството.

Причинитѣ на тия привилегии сж очевидни, и за туй коммиссията не счита за нуждно да се простира повече. Коммисията предлага да се исхвърли послѣднето предложение на чл. 65 т. е: Исключения за чуждитѣ подданници се опредѣлявать по особенни за това закони.

Причини: Коммиссията мисли, че подобни постановления не трѣбва да влизатъ въ Конституцията.

Коммиссията е на мнѣние че народното образование (чл. 73) трѣбва да е задлъжително нъ и безплатно. Такъво едно опредѣление, ако не въ Конституцията, то поне въ протоколитѣ трѣбува да се внесе.

V. За Народното Представителство.

Коммиссията, както казахме и по-горѣ, като прие за една отъ основитѣ на всяка конституция началото на самоуправление, счете за нуждно да даде на народътъ едно значително участие въ издаванието на законитѣ, които ще управляватъ Княжеството. Участието на народътъ въ законодателната власть не значи само че народътъ трѣбва да се управлява самъ, нъ още че въ това самоуправление трѣбва да иматъ равно участие съразмѣрно съ взаимната имъ важность, различнитѣ икономически и политически интереси, които се проявляватъ у народътъ. Като такива интереси, каито трѣбва да зиматъ участие въ Народното Представителсво, коммиссията счита най-напредъ притяжателитѣ на недвижимо имущество. Селянитѣ, които владѣятъ кой много кой малко земя, сж основата на нашето Княжество; тѣ представляватъ единъ групъ важни интереси; затова тѣмъ трѣбва да се даде пълно участие въ законодателната власть. Слѣдователно всяки, който има недвижимо имущесто въ Българското Княжество, трѣбва да бжде избиратель на Народното Представителство. Други единъ праженъ групъ отъ интереси представляватъ тѣзи които иматъ едно средне или висше образование; и тѣмъ трѣбва да се даде участие въ законодателната власть. Тъй като между тия два група интереси остая други единъ групъ, който тоже има влияние въ народний животъ, именно групътъ на капеталиститѣ и търговцитѣ, то и тѣмъ трѣбва да се даде съразмѣрно участие въ законодателната власть. Съразмѣрностьта, която е слѣдствие на началото на равенството, изисква щото правото на този групъ да се ограничи. За това и коммиссията по вишегласие прие щото освѣнъ горееказа-

нитѣ групи и тѣзи които плащатъ поне 100 гр. годишенъ данъкъ да иматъ право да зиматъ участие въ законодателната власть.

Нъ като гледаше интереситѣ на управляемитѣ, коммиссията не загуби отъ очитѣ си, че и управляющитѣ заедно съ висшето духовенство и съ представителитѣ на висшата интелегенция, като произлазятъ отъ народътъ представляватъ тоже единъ важенъ елементъ въ народний животъ. За това и тѣ трѣбва да иматъ пълно участие въ законодателната власть.

Отъ казанитѣ елементи се съставлява цѣлото Народно Представителство, тъй щото то съдържава въ себе си всичкитѣ групи на интереси, които иматъ значение въ животътъ на Българский Народъ.

Коммиссията рѣши по вишегласие Народното Представителство да състои отъ два дѣла: Народно Събрание и Сенатъ. Народното Събрание ще състои само отъ представители на Народътъ т. е. отъ лица избрани отъ български граждане, които сѫ на 21 годишна възрасть и иматъ или недвижимо имущество, или плащатъ на година 100 гр. данъкъ, или пъкъ сѫ свършили въ нѣкое срѣдне или висше училище. Лицата, които ще се избиратъ за представители, освѣнъ горепоменѫтитѣ качества, трѣбва да сѫ не по-млади отъ 25 години и грамотни. Повечето отъ членоветѣ на коммиссията мислятъ да сѫ изборитѣ двоестъпенни и то само за улеснение на избирателитѣ.

Народното Събрание тъй съставено ще има правата указани въ Гл. XV, XVI, XVII, XVIII, XIX на проектътъ.

На Народното Събрание предоставя коммиссията още правото да опредѣли испитателни коммиссии по въпросътъ на управлението (допълн. на чл. 99).

Чл. 122 на проектътъ ще има слѣдующето съдържание:

Членоветѣ на Народното Събрание получаватъ възнаграждение за презъ времето когато засѣдаватъ.

Коммиссията приима 25.000 душь съ фракции по-малки отъ половината на туй число да пращатъ по единъ депутатинъ. До 25.000 душь иматъ тоже право на 1 депутатъ.

Коммиссията счита сенатътъ за едно законодателно тѣло необходимо нуждно за упазвание равновѣсието между двѣтѣ други противоположни законодателни власти, между Князьтъ и Народното Събрание. Той, като консервативно тѣло служи за сдържвание и прекращение на увлеченията на Народното Събрание, които Князьтъ не може да регулира отъ висотитѣ на положението си. Той има за задача да смалява и умекчава спречкванията и сблъскванията, които по въпросътъ на законитѣ би могли да станатъ между Князьтъ и Народното Събрание. Сенатътъ тълкува Конституцията и наблюдава нейното испълнение; сѫди министритѣ. Нему е възложено да прегледва и претърсва още веднажь законитѣ, които излизатъ удобрени отъ На-

родното Събрание. Освѣнъ тия благотворителни дѣйствия на Сенатътъ той има, или по-добрѣ, една часть отъ него, да испълнява нѣкои отъ длъжноститѣ (длъжноститѣ не по съставление на законопроектитѣ) на държавний съвѣтъ, когото коммиссията като особенно тѣло не приима по причина на отсѫтствие на хора достойни, които изискува туй учреждение, по сѫществуванието на двѣ камари и по причина на възложение на законопроектитѣ — главното занимание на държавний съвѣтъ — на надлежнитѣ министри.

За числото на сенаторитѣ, коммиссията е на мнѣние да е то 20—25. 10—15 назначени отъ Князьтъ, 3 по право избрани отъ срѣдата на висшето духовенство, между които и предсѣдателствующий, единъ по право отъ висшето духовенство на мухамеданитѣ. Останалитѣ 6 члена, една часть отъ коммиссията мисли да се зематъ отъ висшитѣ сѫдилища, учебни заведения и учени дружества, а другата часть, да се избиратъ отъ народътъ

Колкото за възрастьта на сенаторитѣ, тя съобразно съ консервативний характеръ на институцията, трѣбва да е повисочка. Коммиссията е на мнѣние сенаторитѣ да не сѫ помлади отъ 40 год. За да не зависи пакъ тѣхното сѫществувание отъ никого и за да се осигури една независимость въ дѣйствията имъ, коммиссията е на мнѣние, че сенаторитѣ назначени отъ Князьтъ трѣбва да сѫ по-жизненни и да получаватъ заплата. Избраннитѣ, разумѣва се, трѣбва да бѫдатъ повременни и да получаватъ диети (суточния).

Най-сгодно време за свикванието Народното Представителство на коммиссията види се да е есеньта и то отъ 1-й Окт. до 1-й Декемвр. Гл. XIX за свикванието на Народно Събрание (и сенатътъ) коммиссията приима съ малки поправки, именно тя предлага чл. 132 да има слѣдующето съдържание: Членоветѣ на Народното Събрание и на Сенатътъ получаватъ възнаграждение, което ще се опредѣли съ особенъ законъ. Свикванието на Народното Представителство коммиссията предлага да става въ столицата.

Коммиссията счита за излишно сѫществуванието на Великото Народно Събрание. За испълнение на неговитѣ длъжности то прия Конгрессъ който образуватъ Сенатътъ и Народното Събрание събрани въ едно тѣло.

Добавки.

Коммиссията приима принципътъ, че **сѫдебната власть принадлежи напълно на сѫдилищата**, които сѫ независими и дѣйствуватъ независимо отъ испълнителната власть.

Причини: За да се добие една законна пресѫда трѣбва тя да падне тъкмо на основание на законитѣ, безъ никаква намѣса на Правителството, което може би да е и една отъ заин-

тересованитѣ страни въ сѫдътъ. Ако зависяха сѫдилищата отъ испълнителната власть, то сѫдиитѣ щѣха да бѫдатъ всякога изложени на нейното влияние и едва ли щѣха да могатъ да издадатъ нѣкакво рѣшение, което не би било по воля на правителството, безъ да се опростятъ съ службага си. Тогава обаче би станалъ иллузоренъ принципътъ за раздѣлението на законодателната власть, защото собственно не би се сѫдило по законитѣ направени отъ народътъ и правителството, нъ само по произволътъ на послѣднето.

За устройството на сѫдилищата предлага коммисеията да се направи особенъ законъ.

Като зе коммиссията принципътъ на равенството и отхвърли раздѣлението на съсловия въ България, то рѣши да не се даватъ и приимать никакви титли въ Княжеството; тъй сѫщо рѣши за декорациитѣ, които се даватъ за отличие въ гражданството и военното управление.

Най-послѣ коммиссията предлага послѣдний членъ на проектътъ да има слѣдующето съдържание:

Тоя Уставъ подлежи на общо прегледвание отъ Народното Представителство слѣдъ 5 години.

Причини: Коммиссията излиза отъ принципътъ, че каквото изработи Народното Събрание трѣбва да бѫде трайно. Ако то опредѣлеше единъ срокъ за дѣйствието и силата на Уставътъ, то щѣше да даде единъ привремененъ характеръ на своето дѣло, къмъ което уважението по тоя начинъ се нащърбяваше, Народното Събрание само засвидѣтелствуваше тържественно, че то не е кадърно да изработи нѣщо здраво и трайно. Отъ друга страна обаче коммиссията не е на мнѣние, че Народното Събрание каквото изработи, то безъ друго носи печатътъ на непогрѣшимостьта. За това коммиссията желае щото слѣдъ 5 години да може изобщо да се прегледа Уставътъ.

За избирателния законъ на Князьтъ.

Коммиссията рѣши съ вишегласіе че сегашното Народно Събрание усилено съ по 2 члена избрани отъ Народътъ отъ всяки окрѫгъ, трѣбва да избере и Князьтъ.

Търново, 18 Марта 1879.

Подписали на оригиналътъ:

Рапортьорътъ: К. Поменовъ.

Членоветѣ на коммиссията:

Балабановъ, Вълковичь, Горбановъ, Грековъ, Даскаловъ, Икономовъ Тод., Климентъ Бранитский, Начевичь, Поменовъ, Симеонъ Преславский, Стоиловъ, Стояновъ Хр., Стояновъ Андрей Цаневъ, Цанковъ.

ПРАВИЛНИКЪ

ЗА ВЪТРЕШНИЙ ПОРЯДЪКЪ НА УЧРЕДИТЕЛНОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ПРАВИЛНИКЪ

За вжтрешний порядъкъ на учредителното НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

Отворено въ Търново на 10 февр. 1879.

За Народното Събрание.

1. Народното Българско Събрание въ Търново е събрание учредително, свикано по распореждание, отъ Императорский Русский Коммиссаръ да разгледа свободно Органический Уставъ и да утвърди държавното устройство на Българското Княжество.

2. Събранието, ако и да състои отъ членове по звание, по назначение и по изборъ отъ народа, съставлява обаче едно цѣло безъ никаква разлика, и тѣзи членове, всички народни депутати, представляватъ всякий единъ не именно мѣстото отъ което е испратенъ, но всичкото народонаселение, живуще въ предѣлитѣ на Българското Княжество.

3. Пълномощието на всякий депутатъ си остава неотемлемо до всичкото продължение на сегашното Събрание.

4. Народнитѣ депутати сж неприкосновенни до като трае тѣхното пълномощие. За престжпления, извършени преди или подиръ отварянието на събранието, може да се преслѣдова единъ депутатъ само слѣдъ предварително съизволение на събранието.

5. Народнийтъ депутатъ не е отговоренъ предъ никого и не може да се преслѣдва отъ никого за мнѣнията изказани отъ него по разискванията на възбуждаемитѣ въпроси въ засѣданията на събранието.

За засѣданията.

6 Засѣданията на Народното Събрание ставатъ рѣдовно три пѫти въ недѣлята, а именно въ Понедѣлникъ, Срѣда и Петъкъ отъ 11 ч. до 4 подиръ пладнѣ. По предложение обаче станало въ събранието и прието по внишегласие, числото на засѣданията може. споредъ нуждитѣ и споредъ важностьта на въпроситѣ. да се уменшава или увеличава.

7. Засѣданията сѫ публични. Тѣ не могатъ да се преобърнатъ въ тайни, освѣнъ въ нѣкои извънредни случаи, и то тогава, когато това се поиска отъ предсѣдателя или отъ двадесеть депутати съ подписитѣ имъ и се приемне поне отъ едната третя часть на представителитѣ.

8. Засѣданията се отварятъ отъ предсѣдателя, затварятъ се тоже отъ него слѣдъ допитванье до народното Събрание. При отварянието на всяко засѣдание той напомнюва въпроситѣ, които има да се разискватъ, а пакъ при затварянието предлага на събранието да рѣши, кога ще се събере, и при това показва, споредъ установенийтъ порядъкъ въпроситѣ, които ще се разискватъ въ послѣдующето засѣдание.

9. При отварянието на всяко засѣдание, единъ отъ секретаритѣ прочита протоколътъ, върху който ставатъ потрѣбнитѣ бѣлѣжки.

10. Въ салата на засѣдания сѣдатъ само депутатитѣ, а на публиката се показватъ мѣста особенно назначени.

11. Разискванията въ засѣданията ставатъ свободно, но въ сѫщото време порядочно, благоприлично и кротко. Всякий който иска да говори, длъженъ е предварително да поиска словото отъ предсѣдателя и да почене да говори само тогава, когато му се извѣсти, съ произнасянье на името му, че редътъ му е дошелъ.

12. Всякий говорящий е длъженъ да излѣзе на трибуната и отъ тамъ да изложи своето мнѣние. Отъ мѣстото си може единъ депутатъ, подиръ като поиска и вземе словото, да даде само нѣкое кратко разяснение или да отговори вкратцѣ на нѣщо, което се касае до него лично или до предизложенното отъ него мнѣние, но въ всякий случай, той трѣба да стои правъ.

13. Личнитѣ нападения и неприличнитѣ изражения сѫ запретени въ засѣданията на народното събрание.

14. За улеснение на разискванията на представеннитѣ въпроси, събранието избира измежду си разни коммиссии за да разяснявать тия въпроси и приготвятъ разглежданието имъ въ събранието.

15. Помянѫтитѣ въ прѣдидущий членъ коммиссии иматъ право да правятъ измѣнения въ въпроситѣ, които имъ се възлагатъ на разглеждание. Тѣ иматъ право да се съвѣщавать и съ

Г. наместника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ при Народното Събрание, а резултата на своитѣ обсъждания ще представятъ на Народното Събрание чрѣзъ докладчикъ, избираемъ отъ тѣхъ по вишегласие.

Докладитѣ на коммиссиитѣ трѣба да се печататъ и да се раздаватъ на представителитѣ поне три дни преди опредѣленнийтъ день за разискванието на тия предмѣти.

За начинътъ на гласоподаваньето.

16. За отварянье на засѣданията и за постановявание на рѣшения необходимо е присѫтствието въ събранието на повече отъ половината на народнитѣ прѣдставители.

Рѣшенията ставатъ по пълно вишегласие на присѫтствующитѣ членове, сиречь половината и единъ гласъ повече.

17. Въ случай че гласоветѣ се раздѣлятъ на двѣ равни половини въ въпроса, върху който се гласоподава, въпроса се възлага на една коммиссия и се прѣдставлява подъ други видъ въ едно отъ послѣдующитѣ засѣдания.

Ако и въ този втори случай гласоветѣ се раздѣлятъ по равно, прѣдложението се счита за отхвърлено.

18. Гласоподаванието става по три начина:

а) Чрезъ ставанье и сѣденье, ако никой отъ представителитѣ не е противенъ на това;

б) Чрезъ тайно гласоподаванье;

в) Чрезъ явно и поименно гласоподаванье, ако това се поиска отъ една трети часть отъ присѫтствующитѣ прѣдставители.

Тайното гласоподавание става по слѣдующия начинъ:

Ония които сѫ съгласни съ предложението за което се гласува, пущатъ въ урнята бѣли булетини, ония които сѫ противни пущатъ червени.

Въ именното гласоподаванье единъ отъ секретаритѣ извиква по редъ имената на представителитѣ; всякий извиканъ става правъ и обявява ако е **за** или **противъ** предложението.

Съкретаритѣ забѣлѣжватъ гласуваньето на всякого.

Въ именното гласуванье се записватъ въ протокола на засѣданието имената на представителитѣ които сѫ биле **за** предложението и ония които сѫ биле **противъ** него.

Преброяваньето на гласоветѣ се извършва на единия край отъ председателската маса и предъ представителитѣ отъ единъ вице-председатель, единъ секретаръ и квесторитѣ. Слѣдъ това, председательтъ обявява на събранието резултата на гласуваньето.

Председательтъ, Вице-председателитѣ и секретаритѣ даватъ гласоветѣ си най-послѣ.

19. Въ опредѣления день за разискваньето на единъ предметъ, съгласно съ дневния порядъкъ, председательтъ предлага въпроса на разискванье и обявява пренията за открити.

20. Върху въпроситѣ, които сѫ дадени на коммиссията за разглеждание и за които тя е направила нуждний рапортъ, можатъ да се предлагатъ отъ представителитѣ поправки и измѣнения. Тия предложения трѣба да се подаватъ на председательтъ писменно и да бѫдѫтъ подписани поне отъ десеть представители. Единъ отъ предлагающитѣ поправкитѣ или измѣненията е длъженъ да ги поддържи и разясни отъ трибуната.

21. Устнитѣ предложения на ораторитѣ, ако се подкрепятъ отъ петь поне представители, се вэематъ въ уважение и можатъ, по желанието на събранието, или да се разглѣдатъ тось часъ, или да се проводятъ на нѣкоя коммиссия.

22. Предложения за незабавното прекратяванье на разискванията върху единъ въпросъ, и за неговото испровожданье въ една коммиссия се подлагатъ незабавно на гласуванье

За съставътъ на бюрото на Народното Събрание.

23. Бюрото на Народното Събрание състои отъ единъ председатель, двама вице-председатели, шесть секретари и двама квестори, всички избрани изъ между депутатитѣ по пълно вишегласие.

24. Въ началото на всяко засѣдание председательтъ или единъ отъ секретаритѣ прочита имената на депутатитѣ и отсѫтствующитѣ безъ позволение членове се записватъ въ протоколътъ, а присѫтствующитѣ въ една книга особенно за това назначена.

25. На председателя се възлага да съкращава съставенитѣ мнѣния, да рѫководи засѣданията, да постави въпроситѣ спорѣдъ установенийтъ порядъкъ, да покани по име лицата, на които е редътъ да говорятъ, да държи порядъкътъ и благочинието, да бди щото да не ставатъ поврыщания върху въпроси вече разискани и рѣшени и да държи сношения съ сичкитѣ правителственни и частни лица по дѣлата на Събранието.

26. Председательтъ е длъженъ да се отнася равно къмъ всичкитѣ говорящи, и да не показва по никой начинъ, че той клони къмъ това или онова мнѣние.

27. Той може да взима участие въ разискванията на събранието слѣдъ като остави председателството на единъ отъ вице-председателитѣ за всичкото врѣме, догдѣ трае разискванието на сѫщий въпросъ.

28. Председательтъ наблюдава за порядъка въ засѣданията.

За уварденаньето на порядъка той има право да употрѣбява слѣдующитѣ срѣдства:

а) да призовава на благочиние;
б) да призовава оратора да не се отдалечава отъ предмета;
в) да отнема думата отъ оратора;
г) да изобличава.

29. Призоватъ се на благочиние ораторитѣ, които въ словата си нападатъ на личности, и лицата, които чрезъ прекжсванието на ораторитѣ или чрезъ други шумѣния причиняватъ безпорядъкъ въ събранието.

30. Три такива призования на благочиние въ сжщото засѣдание можатъ да предизвикатъ върху лицего, което ги е заслужило, **изобличението**. Изобличението може да се направи отъ председательтъ и по-рано даже, ако вината е тежка.

За длъжноститѣ на депутатитѣ.

31. Всякий депутатъ е длъженъ, въ уреченитѣ дни за засѣданията, да ходи и да присжтствува въ тѣхъ. Гласоподавание посредствомъ друго лице или чрезъ писмо е запретено.

32. Никой депутатъ не може да се откаже отъ да бжде членъ на онжзи коммиссия, за която го избира по вишегласие народното събрание, освѣнъ ако е вече членъ на друга коммиссия.

33. Позволение за безсроченъ отпускъ не се допуща, освѣнъ по причина на болѣсть, но позволение за отпускъ на опредѣлено време се допуща, подиръ като събранието чуе причинитѣ, поради които се иска това позволение. Който ще иска отпускъ, той се отправя писменно до председателя.

34. Ако единъ депутатъ отсжтствува три пжти отъ засѣданията безъ да обади на председателя, за кои причини отсжтствува, то председательтъ е длъженъ да го вика особно и да му направи потрѣбнитѣ бѣлѣжки.

За длъжноститѣ на секретаритѣ.

35. Секретаритѣ сж длъжни, подъ надзорътъ на едного отъ вице-председателитѣ, да пазятъ порядочно архивитѣ на събранието; да приематъ представляемитѣ отъ разни мѣста или лица, освѣнъ депутатитѣ, прошения и по редъ на приемванието имъ, да ги представятъ на събранието въ първото засѣдание подиръ приемванието имъ; да държатъ редовно протоколитѣ, и подиръ одобрението имъ, да се грижатъ да се предаватъ часъ по-скоро за напечатвание. Въ помощь на секретаритѣ се даватъ писци, числото на които се опредѣлява споредъ потрѣбитѣ.

Протоколитѣ на тайнитѣ засѣдания не се прѣдаватъ на печатъ, освѣнъ съ разрѣшението на Народното Събрание.

За Квестори.

36. На квесторитѣ се възлага длъжностьта: а) да наглеждатъ събиранието и преброяванието на гласоветѣ; б) да бдятъ върху хозяйственната часть на събранието и върху воденьето на смѣткитѣ му, а сжщо и върху слугитѣ и стражаритѣ въ Събранието.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ I.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ I.

Откривание на Народното Събрание въ Търново за разглѣжданието на Органический Уставъ.

Днесь, десети февруария, хиляда осьмстотинъ и седьмдесеть и девета година, съ волята и по заповѣдь на АЛЕКСАНДРА II, Всероссийский ИМПЕРАТОРЪ, Освободителя на България, се откри отъ Коммиссара на НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО Княза Дондукова Корсакова, въ присѫтствието на Императорский Турски Коммиссаръ, на ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Дипломатически Агентинъ въ България и на другитѣ Европейски Делегати ad hoc, пьрвото Събрание на Народнитѣ Прѣдставители отъ Българското Княжество, на брой двѣсте и тридесеть единъ, и се предаде на това Събрание грижата да разгледа, съ помощьта на Упълномощения отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ Членъ на Съвѣта отъ Гражданското Управление въ България, Лукиянова, предложений на това Събранние отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ проектъ на Органический Уставъ за Държавното Устройство на Българското Княжество.

На първообразното подписали:

ИМПЕРАТОРСКИЙ Рос-сийский Коммисаръ, Генер. Адютантъ
Князь Дондуковъ Корсаковъ.

Германский Делегатъ	**Брюнингъ.**
Французский Делегатъ	**Шефферъ·**
Английский Делегатъ	**В. М. Палгревъ.**
Италиянский Делегатъ	**Д. Брюненго.**
Русский Делегатъ	**А. Давидовъ.**

Завѣдиваующий Отдѣломъ Внутреннихъ Дѣлъ Генералъ-Маіоръ
Грейсеръ.

Губернаторъ **Щербинский**

и двѣсте и двадесеть и единъ отъ Прѣдставителитѣ на Княжеството *)

Забѣл. Австрийский и Турский делегати тогава не бѣхѫ подписали тоя дневникъ, нъ отпослѣ го подписали и тии.

---

*) Останѫлитѣ десеть прѣдставители еще не сѫ пристигнѫли въ Търново.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ II.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ II.

Засѣдание на 14 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 10 часа прѣдъ обѣдъ.

Прѣди откриванието му намѣстника на Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, Н. Прѣвъсходителство Г. **Лукияновъ**, се обърна къмъ Н. Блаженство, бившия Екзархъ, **Антима** Видинскаго, и му прѣдложи отъ страна на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ да залови мѣстото на привременен прѣдсѣдатель на Народното Събрание и да повика лицата, които ще послужжтъ за привременни подпрѣдсѣдатель и секретари на Събранието, до избиранието на редовно и постоянно бюро.

Н. Блаженство залови мѣстото на председѣателя, обяви събранието открито и, като каза, че сичкий образованъ свѣтъ си е обърналъ очитѣ къмъ насъ и че успѣхътъ на дѣлото, за което сме се събрали, зависи отъ политическата мудрость, която ще покажемъ, пожела отъ Събранието благоразумие и умѣренность въ разискванията и повика за подпрѣдсѣдатель Н. В. Прѣосвященство Г. **Симеона** Прѣславскаго и за секретари Н. В. Прѣподобие Архимандрита **Константина** и **Т. Икономова**.

Слѣдъ това, по ново прѣдложение на намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, направи се провѣрка на депутатитѣ по официялний списъкъ и съ просто извикване на сѣки депутатъ, при което имената на присжтствующитѣ, отсжтствующитѣ и замѣненитѣ членове се записахж въ особенъ листъ, съ приличнитѣ бѣлѣжки, и се приложихж при настоящий дневникъ.

Въ този случай Г. **Лукияновъ** забѣлѣжи, че въпроса за замѣняванието на едни депутати съ други и за правилностьта на туй замѣнивание ще се разглѣда подробно въ едно отъ слѣдующитѣ засѣдания.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ II.

Засѣдание на 14 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 10 часа прѣдъ обѣдъ.

Прѣди откриванието му намѣстника на Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, Н. Прѣвъсходителство Г. **Лукияновъ**, се обърна къмъ Н. Блаженство, бивший Екзархъ, **Антима** Видинскаго, и му прѣдложи отъ страна на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ да залови мѣстото на привремененъ прѣдсѣдатель на Народното Събрание и да повика лицата, които ще послужжтъ за привременни подпрѣдсѣдатель и секретари на Събранието, до избиранието на редовно и постоянно бюро.

Н. Блаженство залови мѣстото на предсѣдателя, обяви събранието открито и, като каза, че сичкий образованъ свѣтъ си е обърналъ очитѣ къмъ насъ и че успѣхътъ на дѣлото, за което сме се събрали, зависи отъ политическата мудрость, която ще покажемъ, пожела отъ Събранието благоразумие и умѣренность въ разискванията и повика за подпрѣдсѣдатель Н. В. Прѣосвященство Г. **Симеона** Прѣславскаго и за секретари Н. В. Прѣподобие Архимандрита **Константина** и **Т. Икономова.**

Слѣдъ това, по ново прѣдложение на намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, направи се провѣрка на депутатитѣ по официялний списъкъ и съ просто извикване на сѣки депутатъ, при което имената на присжтствующитѣ, отсжтству[illegible]щитѣ и замѣненитѣ членове се записахж въ особенъ лист[illegible] приличнитѣ бѣлѣжки, и се приложихж при настоящий [illegible]

Въ този случай Г. **Лукияновъ** забѣлѣжи, че [illegible] замѣняванието на едни депутати съ други и [illegible] на туй замѣняванне [illegible] разглѣда подробно [illegible] дующитѣ засѣдани[illegible]

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ II.

Засѣдание на 14 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 10 часа прѣдъ обѣдъ.

Прѣди откриванието му намѣстника на Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ. Н. Прѣвъсходителство Г. **Лукияновъ**. се обърна къмъ Н. Блаженство. бивший Екзархъ, **Антима** Видинскаго, и му прѣдложи отъ страна на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ да залови мѣстото на привременenъ прѣдсѣдатель на Народното Събрание и да повика лицата. които ще послужѫтъ за привременни подпрѣдсѣдатель и секретари на Събранието, до избиранието на редовно и постоянно бюро.

Н. Блаженство залови мѣстото на предсѣдателя. обяви събранието открито и, като каза. че сичкий образованъ свѣтъ си е обърналъ очитѣ къмъ насъ и че успѣхътъ на дѣлото. за което сме се събрали. зависи отъ политическата мудрость. която ще покажемъ, пожела отъ Събранието благоразумие и умѣренность въ разискванията и повика за подпрѣдсѣдатель Н. В. Прѣосвященство Г. **Симеона** Прѣславскаго и за секретари Н. В. Прѣподобие Архимандрита **Константина** и **Т. Икономова.**

Слѣдъ това. по ново прѣдложение на намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, направи се провѣрка на депутатитѣ по официялний списъкъ и съ просто извикване на сѣки депутатъ. при което имената на присѫтствующитѣ, отсѫтствующитѣ и замѣненитѣ членове се записахѫ въ особенъ листъ, съ приличнитѣ бѣлѣжки, и се приложихѫ при настоящий дневникъ.

Въ този случай Г. **Лукияновъ** забѣлѣжи. че въпроса за замѣняванието на едни депутати съ други и за правилностьта на туй замѣняванне ще се разглѣда подробно въ едно отъ слѣдующитѣ засѣдания.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ II.

Засѣдание на 14 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 10 часа прѣдъ обѣдъ.

Прѣди откриванието му намѣстника на Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ. Н. Прѣвъсходителство Г. **Лукиановъ**, се обърна къмъ Н. Блаженство. бившiй Екзархъ, **Антима** Видинскаго, и му прѣдложи отъ страна на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ да залови мѣстото на привремененъ прѣдсѣдатель на Народното Събрание и да повика лицата, които ще послужѫтъ за привременни подпрѣдсѣдатель и секретари на Събранието, до избиранието на редовно и постоянно бюро.

Н. Блаженство залови мѣстото на предсѣдателя, обяви събранието открито и, като каза, че сичкий образованъ свѣтъ си е обърналъ очитѣ къмъ насъ и че успѣхътъ на дѣлото, за което сме се събрали, зависи отъ политическата мудрость, която ще покажемъ, пожела отъ Събранието благоразумие и умѣренность въ разискванията и повика за подпрѣдсѣдатель Н. В. Прѣосвященство Г. **Симеона** Прѣславскаго и за секретари Н. В. Прѣподобие Архимандрита **Константина** и **Т. Икономова.**

Слѣдъ това, по ново прѣдложение на намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, направи се провѣрка на депутатитѣ по официялний списъкъ и съ просто извикване на сѣки депутатъ, при което имената на присѫтствующитѣ, отсѫтствующитѣ и замѣненитѣ членове се записахѫ въ особенъ листъ, съ приличнитѣ бѣлѣжки, и се приложихѫ при настоящий дневникъ.

Въ този случай Г. **Лукияновъ** забѣлѣжи, че въпроса за замѣняванието на едни депутати съ други и за правилностьта на туй замѣняванне ще се разглѣда подробно въ едно отъ слѣдующитѣ засѣдания.

нъ намира, че съ това ще се проточи работата и ще станатъ безполезни помайвания въ дѣлата на Събранието, което ще бжде много жално за много отъ депутатитѣ. По-добрѣ би било и помалко помайливо за Събранието, ако другаритѣ на замѣстителитѣ кажжтъ, какъ сж станали замѣняванията. Ако тѣзи другари исповѣдатъ, че замѣстителитѣ сж имали на изборитѣ вишегласие слѣдъ онѣзи, които замѣняватъ, замѣняванията да се приематъ и на въпроса да се даде край.

Г. **Балабановъ** възрази че като депутатинъ, той не може да каже, че едикой отъ събратията му е избранъ правилно, а едикой неправилно; туй ще се узнае само отъ документитѣ за изборитѣ. Заради това той се съгласява съ мнѣнието на Г. **Славейкова,** който казва че Народното Събрание може да иска отъ правителството или тѣзи документи, за да се разгледатъ въ самото Събранис, или да се каже на послѣдното, какво гласятъ документитѣ.

Г. **Цанковъ** обяви, че листа на избранитѣ като се намира у намѣстника на Князя Коммиссара въ Събранието и особенъ законъ за изборитѣ като нѣма за сега, то изборитѣ можемъ да провѣряваме по този листъ и да не се простираме върху тоя въпросъ.

На туй Г. Балабановъ възрази, че нищо като не ни доказва, дали прѣдстоящитѣ народни прѣдставители сж дѣйствително избрани отъ народа, или сж назначени отъ окружнитѣ Началници, както се помена и по-прѣди, то провѣрката чрѣзъ избирателнитѣ документи става твърдѣ необходима. Официалний списъкъ тука не е достатъченъ, защото въ него сж записани имена, които началствата сж съобщили

Г. **Лукияновъ** отвѣти, че списъка е вѣренъ и автентиченъ. Той ще се счита за такъвъ, додѣто не се прѣдставятъ доказателства въ противното.

Г. Подпрѣдсѣдатель каза, че тъй слѣдвано, разглеждането не ще се свърши никога, защото ако нѣмаме довѣрие на списъка и на документитѣ у депутатитѣ отъ народа, тогава трѣба да искаме документи отъ сичкитѣ депутати, което ще бжде голѣма нелѣпость. По-добрѣ е да се ограничимъ въ разглеждането на спорнитѣ документи и замѣнявания.

Тука Н. В. Прѣсвященство **Мелетий** Софийский, като земаше поводъ отъ това, дѣто нѣкои лица присжтствоватъ въ Народното Събрание и по право и по избирание отъ народа, прѣдложи въпросъ за правото на гласове у подобни лица и пожела да знае, съ право на два гласа ли ще се ползуватъ таквизи лица въ Събранието, или само на единъ.

На това цѣлото Събрание отговори единодушно, че сичкитѣ членове се ползуватъ съ по единъ гласъ колкото и да му сж пълномощията.

Тѣзи въпроси исчерпени, предсѣдателя на Събранието обяви, че на Събранието прѣдлежи да пристжпи къмъ избира-

нието на постоянно свое бюро; нъ на туй прѣдложение много гласове отвѣтихѫ. че Събранието еще не е приготвено за таквази стѫпка.

Този отвѣтъ Г. **Балабановъ** прѣдстави отъ своя страна тъй: „азъ мисля, че на сѣки отъ депутатитѣ е дозволено да размисли, разисква и да се съвѣтува върху онѣзи работи, които за него сѫ важни. Избиранието на бюро като е отъ таквизито работи, азъ бихъ желалъ да се отложи избиранието, додѣто сѣки си помисли върху това и се приготви."

Г. **Димитрий Икономовъ** възрази на това и обяви, че голѣма часть отъ депутатитѣ като е готова да пристѫпи на часа към избирание на бюрото, изборитѣ не трѣба да се отлагатъ. Той приложи, че депутатитѣ отъ Губерниитѣ Варненска и Видинска сѫ съгласни върху това, и че нему се види чудно, какъ Г Балабановъ не е можилъ да се приготви до сега за едно нѣщо, за което сѣки си е помислилъ.

Противъ това заявление Г. г. **Яковъ Геровъ**, депутатъ отъ Варнен. Губерния, и **Илия Цановъ**, депутатъ отъ Видинъ, протестувахѫ и казахѫ, че тии, ако и да принадлежѫтъ на казанитѣ Губернии, не гледатъ на работата по такъвъ начинъ и не сѫ съгласни съ изявлението на депутата **Икономова Димитрия.**

Г. **К. Стоиловъ** обяви, че не може да разбере, какъвъ изборъ на бюро ще бѫде той, когато Събранието нѣма още вѫтрѣшенъ регламентъ и не може да знае, колко подпрѣдсѣдатели трѣба да избира, колко секретари и проч. Той прѣдлага прочее да се отложи избиранието на бюрото до изработванието и утверждението на регламента.

Г. **Балабановъ** повтори, че избиранието на бюрото трѣба да стане слѣдъ изработванието и приеманието на регламента, по който ще се води Събранието въ сичкитѣ си дѣла, и приложи, че много му е жално това, дѣто нѣкои депутати се исказватъ така, като да сѫ прѣдставители на едно мѣсто отъ Българското Княжество, а не прѣдставители на цѣлото Княжество, както е прието на сѣкждѣ и както трѣба да бѫде у насъ. Той оплаква таквози дѣление по Губернии и обявява, че то е крайно вредително за общото дѣло, за отечеството.

Г. **Горбановъ**, като се опира на това, дѣто еще не е рѣшено — да ли сичкитѣ прѣдстоящи депутати сѫ приети въ Събранието, както напримѣръ се случава съ Г. **С. Берона,** прѣдставителя на Българското Книжевно Дружество въ Браила, прѣдлага сѫщо тъй отлаганието на избирание постоянно бюро за по-сетнѣ, когато Събранието ще бѫде по-добрѣ приготвено.

Г. **Лукияновъ** обяви, че прѣдставитель отъ Книжевното Дружество се е поискалъ, нъ че името му като не било съобщено на канцелярията на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, то не можило да влѣзе въ списъка на имената на депутатитѣ. Това обаче никакъ не бъркало на Г. **Берона** да бѫде дѣйствително членъ на Събранието, като депутатъ отъ горѣказаното учреждение.

Между другитѣ причини за отлагание на избирането на постоянно бюро Г. **Горбановъ** като побърза да приложи и нуждата да се разрѣши въпроса за равното число народни депутати отъ Търновский и Берковский окрузи при неравното число на жителитѣ въ тѣзи окрузи. Г. **Лукияновъ** обяви, че числото на избранитѣ депутати отъ сѣки округъ е съразмѣрно съ количеството на населението, както послѣдното е прѣдставено въ списъцитѣ отъ мѣстнитѣ началства. Г. Хр. **Стояновъ** депутатъ отъ София, е работилъ върху тоя въпросъ и знае много добрѣ, че Висшето Началство строго е пазило пропорцията между населението въ сѣки округъ и неговитѣ прѣдставители въ Народното Събрание. Отъ свсждѣ поисканитѣ прѣдставители сж единъ на 10.000 души мжжско население.

За по-добро разяснение на работата Г. Хр. **Стояновъ** побърза да каже, че той много се е трудилъ съ изучванието на своето отечество въ статистическо отношение, че той е много разговарялъ за това както съ Г. Лукиянова тъй и съ своитѣ непосредствении Началници и че на сѣкждѣ въ Княжеството отъ 10.000 души мжжско поколѣние се е искалъ единъ прѣдставитель. Ако въ пропорцията на депутатитѣ отъ Търновский и Берковский окрузи сж станжли погрѣшки, това не е било по вина на Централното управление, а на мѣстнитѣ Окружни Началници и Губернатори, които, по небрежение къмъ заповѣдитѣ отъ Князя, отъ нѣйдѣ представили цифри на цѣлото население въ округа, а отъ другадѣ само на мжжското поколѣние. Въ прѣдставената отъ Берковца цифра на жителитѣ, както азъ отъ сетнѣ се съумѣсахъ, се заключаватъ и жителитѣ отъ женский родъ и тая цифра като е 50 и толкозъ хиляди, то и прѣдставители отъ народа въ тоя округъ сж се поискали петь. Наопаки, въ цифрата на жителитѣ отъ Търновский округъ като не сж влѣзли жителитѣ отъ женский родъ и тая цифра като била около 53 хил. то и отъ Търновский округъ сж се поискали **петь** прѣдставители. До колко това е правилно и какъ трѣба да се рѣши тоя въпросъ, това е работа на Намѣстника на Н. Сиятелство, заключи Г. **Стояновъ** по тоя въпросъ и премина на други.

Той каза, че провѣрката на документитѣ у депутатитѣ трѣбаше да стане не отъ привременното бюро, което е избрано само да пише протоколитѣ, а отъ нарочна коммиссия, която да записва тѣзи документи въ особенъ реестръ. Само таквазъ провѣрка трѣба да се счита за дѣйствителна.

Г. **Никола Стойчовъ** обяви, че много време се губи на нѣкои работи, когато трѣбаше да се гледа само на изработването на правилника, който той нарѣче **уредникъ** на Събранието. Той мисли, че безъ правилникъ нищо не може да се свърши правилно.

На това Г. **Славейковъ** побърза да отговори, че има работи, дѣто трѣба да се побързва, нъ има и таквизи, надъ които трѣба по добрѣ да се помисли и въ които бързанието може да

е една голѣма грѣшка. Въпроситѣ, съ които Събранието се е занимавало до сега не сѫ толкози маловажни, колкото се струва на Г. **Стойчева**. Напротивъ тии сѫ много важни и обсѫждането имъ не е никакъ губение време.

Тукъ се представи отъ нѣколко депутати проектъ за вѫтрѣшенъ регламентъ на Събранието и отъ подпрѣдсѣдателя се направи питание къмъ Събранието — да ли трѣба да се прочете тоя проектъ сега, или по-напрѣдъ да се напечата и тогава да се чете.

По желание на болшинството отъ депутатитѣ проекта се прочете и върху него станахѫ слѣдующитѣ бѣлѣжки и прѣглѣдвания:

Г. **Горбановъ** прѣдложи да се напечати по скоро тоя проектъ;

Г. **Цанковъ** каза да се избере коммиссия да го разглѣда и подложи на разискване въ Събранието;

Г. **Грековъ** приложи, че тая коммиссия трѣбва да свърши работата си до Петъкъ, 16 того, и да прѣдстави проекта на Събранието непремѣнно въ тоя день;

Г. **Балабановъ** възрази, че срокъ на коммиссията не трѣбва да се дава, защото таквизи работи не ставатъ въ къси и опрѣдѣлени срокове и защото никѫдѣ таквози правило не е прието. Той прѣдлага да се остави коммиссията напълно свободна въ своитѣ занятия и въ времето, което е потрѣбно за разглѣждание на проекта;

Г. **Грековъ** отговори на това, че срокъ тукъ е нуженъ, за да се знае, кога пакъ трѣба да се съберѫтъ депутатитѣ на засѣдание;

Г. **Горбановъ** прѣдложи да се даде време на коммиссията до идущий Пондѣлникъ, 19 того, нъ

Г. **Лукияновъ** отговори, че тоя срокъ е много дългъ, че прѣглеждането и написването на такъвъ регламентъ не е толкова тежка работа, за да не може да стане въ единъ день, и че срока не трѣбва да се продължава по-много отъ Петъкъ: 16того;

Най-послѣ Г. **Славейковъ**, за да сближи двѣтѣ страни, забѣлѣжи, че срока за прѣдставение на прѣглѣданий регламентъ ще зависи твърдѣ много отъ лицата които ще влѣзатъ въ коммиссията.

На туй Г. **Балабановъ** забѣлѣжи, че прочетений проектъ, като не е до тамъ пъленъ; може да се разгледа въ опрѣдѣлено време, нъ не и да се утвърди отъ коммиссията, защото туй право принадлежи само на Събранието.

Г. **Грековъ** отговори, че много му е чудно това, дѣто Г. **Балабановъ** се показва толкова вѣщъ въ недостатъцитѣ на нѣкои регламенти, а не може да си обясни задачата, на каква да е коммиссия. Сѣки знае, че коммиссията само разгледва и приготвя една работа, нъ никоѓа не утверждава тая работа. Утвърждението е дѣло на Събранието, което е опрѣдѣлило коммиссията.

Г. **Андр. Стояновъ** намира за нуждно да каже, че коммиссията трѣбва да приготви регламента, да го напечати и раздаде на депутатитѣ прѣди да се пристжпи къмъ обсжжданието му въ Събранието. както сѣки да има време да си помисли върху членоветѣ на регламента по-съвѣстно и съ по-голѣмо знание на работата да се произнесе върху нея.

На запитванието на прѣдсѣдателя, какъ да се направи съ прочетений регламентъ. Г. **Балабановъ** отговори, че таквизи регламенти излизатъ обикновенно изъ срѣдъ Народното Събрание, а не му се даватъ отвънъ, и заради това той е съгласенъ съ Г. Андр. **Стоянова** и прѣдлага да се избере коммиссия, която да приготви нуждния регламентъ въ сичката му пълнота.

Туй мнѣние прието, се появи въпросъ за числото на лицата които трѣба да съставятъ тая коммиссия.

Едни казвахж. че послѣдната трѣба да състои отъ три лица. други отъ 5. трети най-послѣ отъ 7. Това послѣдното желание като се подържаше отъ по-многото депутати, то се прие отъ всички и се одобри.

По исканието на Събранието членоветѣ на коммиссията се избрахж съ явно гласоподаване и за таквизи се избрахж слѣдующитѣ депутати:

Г. г. **К. Стоиловъ, М. Балабановъ, Д. Грековъ, Т. Икономовъ, Т. Начовичъ, П. Каравеловъ, и Д. Цанковъ**. на които и се обяви отъ прѣдсѣдателя, по съгласие съ Събранието, че резултата на тѣхний трудъ. сир. приготвений регламентъ. трѣбва да се прѣдстави на Събранието въ Сжббота, на 17 того.

Слѣдъ това Н. Блаженство като обяви. че слѣдующето засѣдание на Събранието ще стане въ Сжббота на 17 того въ 10 часа прѣди пладнѣ. закри и распусти Събранието.

Никакви забѣлѣжки не се направихж при прочитанието на настоящий дневникъ.

Прѣдсѣдатель:

Антимъ Видинский.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Преславский Симеонъ.

Секретари:

Т. Икономовъ, Архимандритъ Константинъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ III.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ III.

Засѣдание на 17 февруария 1879.

Засѣданието се откри отъ Н. Блаженство Прѣдсѣдателя на десеть и половина часа прѣдъ обѣдъ и тосъ часъ се пристѫпи къмъ прочитанието на Дневника отъ прѣдидущето засѣдание. Дневника се прие отъ цѣлото Събрание безъ забѣлѣжки.

Слѣдъ това Н. Пѣвъсходителство Г. **Лукиановъ** попроси думата и обяви на Събранието, че свѣдения за причинитѣ на замѣняванието на Г. **Аннева** съ Г. **Ненoвича** въ Събранието сѫ вече пристигнѫли и че той е готовъ да ги съобщи въ първообразъ на Събранието, ако Г. **Балабановъ** не се задоволи съ простото увѣрение, че туй замѣняване е станѫло на основание на най-законни причини и по распоряжение на законната власть.

Г. **Балабановъ** обяви въ отговоръ, че той счита даденитѣ обяснения за достатъчни и не иска да настоява повече на въпроса. Той подигнѫлъ тоя въпросъ само заради неговата принципиялна страна и благодари на бюрото, което тъй добрѣ прѣдало неговитѣ намѣрения въ протокола на прѣдидущето заседание. За разяснение обаче на тая сѫщата страна Г. **Балабановъ** желае да каже още нѣколко думи и да попита, защо се замѣнява тъй внезапно Г. **Анневъ**, когато той е билъ втори пѫть избранъ за прѣдсѣдатель на Градский Съвѣтъ и назначенъ за депутатъ въ Събранието и защо му се отрича сега да присѫтствува като членъ въ Събранието, когато той щѣше непрѣменно да е депутатъ, ако на 6 Януарий станеше Събранието? Желателно е да се знаѭтъ основанията, на които може да се отнематъ на депутатитѣ правата да засѣдаватъ въ Народното Събрание.

Г. **Лукияновъ** отвѣти, че за фактическата страна на дѣлото той даде по горѣ нуждиитѣ обяснения. Колкото за принципиялната страна, той ще забѣлѣжи слѣдуюшето: Въ Събранието има четири разряда депутати: по назначение отъ Князя Коммиссара,

по изборъ отъ народа, по изборъ отъ разни общества и учреждения и по право на службата; нъ сичкитѣ сж повикани не на основание на какъвъ да е прѣдишенъ законъ, а по распореждание на днешната власть и въ сила на даденитѣ ней пълномощия. Като е тъй, тая власть има сила да отнема правото на депутатство отъ оногози, който въ нѣщо е станжлъ виноватъ на привременнитѣ закони, що господствоватъ сега въ България. Г. **Анневъ** като е свапенъ отъ службата за таквази вина, той заедно съ това е загубилъ и правото да присжтствува, като членъ, въ Събранието; защото правото да присжтствува не бѣше на лицето му, а на службата. Щомъ прѣстана да е прѣдсѣдатель, той загуби и правото да бжде депутатъ. Властьта признава неприкосновенностьта на депутатитѣ, както е показала съ 89 членъ на проекта отъ Органическiй Уставъ, нъ само отъ 5 дни до откриванието на Народното Събрание, а Г. **Анневъ** е свапенъ отъ служба и лишенъ отъ право на депутатство на 25 Януария, сир. 16 дни прѣди откриванието на Събранието. Нъ заедно съ неприкосновенностьта на депутатитѣ властьта почита и онѣзи положения, които е издала до сега за изборитѣ и които сж днесь законитѣ на страната. Г. **Анневъ** е изгубилъ службата си на основание на 71 и 72 членове отъ Временнитѣ Правила за Градскитѣ Сѣвѣти, утвърдени отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммисаръ на 5-й Септ. 1878. Споредъ тия сжщи правила за разнитѣ съвѣти, никой не може да се избира за членъ на какъвъ да е съвѣтъ, ако е обвиняванъ и опороченъ прѣдъ сжда. Това правило има сила и за избиранието на депутатитѣ. Щомъ Г. **Анневъ** изгубва право на членство въ градскiй съвѣтъ, той естествено загубва и правото си за депутатъ и сждника на това е не Събранието, а законната днешна власть, на която принадлежи и правото да утвърдява изборитѣ по сѣка часть отъ управлението. Ако завчера се допусти да стане проверка на депутатитѣ по изборъ, това се направи не за да се даде на изборитѣ утвърждение отъ Събранието, а да стане просто удостовѣрение въ избранитѣ лица и да се узнае дали сж тии иститѣ, които сж прѣдставени на утвърждение на властьта. Утвърждава тѣзи избори за сега Князи Коммисара, за това и протоколитѣ за изборитѣ само нему се представятъ, защото и прѣдставителитѣ отъ народа, а не само потабилитѣ на народа, както е казано въ Берлинскiй трактатъ, той е позволилъ да се повикатъ

Г. **Балабановъ** повтори да обяви, че напълно е удовлетворенъ отъ разясненията и че за него въпроса е исчерпанъ.

Тука Г. **Димитрий Икономовъ** поиска да каже двѣ думи и прѣдложи на Балабанова да си земе назадъ думитѣ, които на прѣдидущето засѣдание каза по поводъ на замѣняванието на Г. **Аннева**; защото тѣзи думи се явяватъ сега не до тамъ умѣстни. Трѣбва да бждемъ сами справедливи, за да можемъ да оборваме несправедливостьта, искаше да продължи Д. **Икономовъ**, нъ въпроса като бѣше обявенъ за исчерпанъ,

Г. Подпрѣдсѣдателя обяви **Икономову**, че трѣбва да се прѣкжса думата за него.

Г. **Балабановъ** заяви въ отвѣтъ **Икономову**, че казано то е казано и че ни една дума отъ казаното завчера не ще дръпне назадъ. Той счита за достатъчно това, дѣто тържественно заявлява, че напълно е удовлетворенъ отъ разясненията на Г. **Лукиянова**.

Г. **Цанковъ** пожела да знае, какъ се е заключилъ въпроса за числото на депутатитѣ отъ разнитѣ окрузи и ще се поправи ли грѣшката, която се е случила въ Търновский и Берковский окрузи и за която се говори на прѣдидущето засѣдание.

Въ отвѣтъ на това Г. **Лукияновъ** обяви, че той не вижда още погрѣшката и не може да приеме, че тя ще се поправи за сега. Опрѣдѣляването на числото на депутатитѣ отъ сѣки округъ е станжло на основание на свѣденията, които сж били дадени отъ самитѣ окрузи за числото на жителитѣ въ тѣхъ. За сега тѣзи цифри немогжтъ да се отхвърлятъ, защото тѣхната неточность не се е още показала и на мѣстото имъ не сж пристигнали други. Колкото до заключенията на Г. Хр. **Стоянова**, че въ едни окрузи е било исписано цѣлото население, а въ други само мжжкото поколение, тии сж негови частни мнѣния и учени изслѣдвания, отъ които правителството нищо не знае.

Г. **Славейковъ** повтори въпроса на **Цанкова**, а

Г. **Хр. Стояновъ** отговори, че свѣденията, които завчера даде за количеството на населението въ нѣкои окрузи, не сж официялни, нъ частенъ негов̀ъ трудъ, необязателенъ за никого.

Въпроса обявенъ за свършенъ. Г. **Горбановъ** попроси думата и обяви, че при откриванието на настоящето засѣдание трѣбало би най-напрѣдъ да се прочете списъка на имената и само тогава, когато се докаже присжтствието въ Събранието на по многото депутати, да се пристжпи до прочитанието на протоколитѣ отъ прѣминжлото засѣдание и до разглежданието на въпроситѣ. Инакъ засѣданията ни зематъ една неправилна посока.

На това Г. Подпрѣдсѣдатель отговори, че онъ е искалъ да почене отъ прочитанието на списъка, нъ пълнотата на депутатскитѣ столове го е накарала да остави на странаната тоя трудъ. Присжтствието не на по многото, а на сичкитѣ депутати е било явно за сѣкиго.

Н. Блаженство, Прѣдсѣдателя, приложи че прочитанието на списъка се е счело за излишно и по тая причина, че засѣданието се е открило, по вина на закжснѣванието на самитѣ депутати, не на 10 часа, както отпрѣди бѣше опрѣдѣлено, а на 10 и половина.

На реда като стояше разглѣжданието на вжтрѣшний правилникъ на Събранието, Г. Подпрѣдсѣдатель се обърна къмъ членоветѣ на избраната за съставлението му коммиссия и я помоли да прѣдстави труда си на бюрото.

На това Г. **Балабановъ** отговори отъ катедрата, че **Правилника** е готовъ, че той ще се прѣдстави на разсмотрѣние на Събранието и че по напрѣдъ той, Г. **Балабановъ**, желае да даде малъкъ отчетъ за дѣлото на коммиссията. Почтенний депутатъ говори въ такъва смѣсъль: При сичко, че членоветѣ на коммиссията сѫ имали много други занятия, тии сѫ приготвили искаций отъ тѣхъ **Правилникъ**, като сѫ се водили въ работата си отъ правилницитѣ на други подобни събрания, като сѫ заемали отвънъ само приложимото къмъ насъ и като сѫ отхвърляли сичко онова, което не отговаря на нашитѣ условия, на нашитѣ нужди, на нашия животъ. Г. **Балабановъ** желае за това, дѣто Събранието е опрѣдѣлило твърдѣ късъ срокъ за изработванието на **Правилника** и констатира, че и онѣзи членове отъ тѣхната коммиссия, които искахѫ късъ срокъ, сѫ съгласни сега съ Н. Милость и че нѣкои отъ тѣхъ се намиратъ сега долу въ печатницата да ускоряватъ печатението на **Правилника**. Заради това отъ Събранието се поиска търпение за нѣколко минути.

Слѣдъ това Г. **Балабановъ** обяви на Събранието, че на тѣхната коммиссия се е поднесло отъ страна на народнитѣ депутати въ Събранието едно прошение на френский язикъ, въ което почитаемитѣ надписници като обявяватъ, че не разбиратъ българский язикъ и слѣдователно разискванията и рѣшенията на Събранието оставятъ за тѣхъ съвършенно чужди, просятъ коммиссията да имъ се дозволи да разискватъ въ Събранието на турский язикъ. Коммиссията като не е въ право и сила да разрѣши тоя въпросъ, сключи Г. **Балабановъ**, тя го прѣдлага на разглеждането на Събранието.

По поводъ на горѣказаното прошение Г. **Славейковъ** пристѫпи да каже, че нѣкои отъ турскитѣ депутати като сѫ искали да се прѣдставятъ прѣдъ Князя, говорящий заключава, че тѣ трѣба да сѫ отишли при Н. Сиятелство съ подобно прошение, и прѣдлага да се помисли и рѣши — трѣба ли за подобни въпроси сѣки да се относи направо до Князя, или трѣба по-напрѣдъ да се обрьща къмъ Събранието.

Тука Събранието се распусти за половинъ часъ, додѣто се довърши отпечатванието на **Правилника**. Въ този случай депутата **Османъ Бей** изъ Варна прѣдстави на бюрото своето свидѣтелство за депутатъ, а **Махмудъ Недимъ паша** изъ Самоковъ заяви, че е пристигнѫлъ за Събранието.

Когато подпрѣдсѣдателя обяви, че засѣданието е изново открито и че предстои да се разглѣда и обсѫди **Правилника**, Г. Славейковъ попита — обсѫжданието трѣба ли да се подкачи изведнежъ, или по-напрѣдъ трѣба да се прочете **Правилника** изцѣло, и послѣ да се обсѫжда членъ по членъ. Помолено отъ Подпрѣдсѣдателя да се произнесе върху този въпросъ, Събранието удобри вторий начинъ.

Правилника прочетенъ, Подпрѣдсѣдателя попита Събранието — желае ли то да пристѫпи къмъ обсѫжданието на **Пра-**

вилника тозъ часъ, или трѣба да се остави тая работа за друго засѣдание.

На това Г. **Касабовъ** отговори, че по-добрѣ би било да се отложи обсѫждането за друго засѣдание, защото туй обсѫждание не е лека и проста работа. Между **Правилника** и **Органический Уставъ** Г. **Касабовъ** намира тѣсна свръзка и за това онъ е на мнѣние да се не бърза съ обсѫждането на **Правилника**, нъ да се даде време на Събранието да изучи тоя **Правилникъ** по-пълно и по-добрѣ. Таквози изучване може да стане. заключи Г. **Касабовъ**, ако се раздѣли Събранието на малки кругове, на секции, по числото на Губернитѣ въ Княжеството.

Туй прѣдложение е оборилъ най-напрѣдъ Г. **Лукияновъ** като е казалъ, че **Правилника** е проста форма, че той нѣма вѫтрѣшна врьзка съ **Органический Уставъ** и че, поради туй, разглеждането му отъ Събранието не трѣба да се отлага.

Г. **Поменовъ** поддьржа прѣдложението на Г. Лукиянова и каза, че Г. **Касабовъ** напраздно прѣписва голѣма важность на **Правилника**. Послѣдний не е нищо друго, освѣнъ правила за външний порядъкъ, норма за разискванията на Устава въ Събранието. Като оставимъ на страна първата глава, която си нѣма мѣстото въ **Правилника**, защото заключава материя отъ самий **Уставъ**, ние можемъ и трѣба да пристѫпимъ немедленно къмъ обсѫждането на **Правилника** заключи Г. **Поменовъ**.

Подпрѣдсѣдателя повторомъ се обърна къмъ Събранието съ въпроса да се отложи ли, или не, обсѫждането на **Правилника** и поиска да се рѣши тоя въпросъ по вишегласие съ ставание на крака. Болшинството на депутатитѣ като се обяви въ полза на немедленното разглеждание, Подпрѣдсѣдателя обяви въпроса за рѣшенъ и покани секретаритѣ да подкачѫтъ четението на **Правилника** членъ по членъ. На I членъ, който бѣше изрѣченъ тъй:

„Чл. I. Народното Събрание въ Търново е Събрание Учредително, свикано по особни распорежданиия отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ за гражданското устройство на Българското Княжество.“

Г. **Лукияновъ** направи слѣдующето забѣлѣжвание: Народното Събрание е свикано да разгледва само **Проекта на Органический Уставъ** на Княжеството, а не да устроява Гражданското Управление. Гражданското Управление принадлѣжи на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ и на разнитѣ органи на правителството. Думитѣ гражданско устройство като сѫ обширни и туй устройство като принадлежи само на законодателната власть, а не на днешното Събрание, на което задачата е да се произнесе само върху начина на държавното устройство на Княжеството, азъ прѣдлагамъ да се измѣнятъ думитѣ Гражданско Устройство.

Г. **Т. Станчевъ** изъ Рущукъ, забѣлѣжи на Славний Съборъ, както той нарича Събранието, че ограниченията, които

прѣдлага Г. **Лукияновъ** на Събранието. си нѣматъ мѣстното, защото туй Събрание, като е законодателно, то може и да не разгледа тоя уставъ, а да си направи другъ, и да прави даже и други закони....... тука Г. **Станчевъ** се увлѣче и въ своето ораторско распалвание, като отиде много надалечъ, получи отъ Подпрѣдсѣдателя съвѣтъ да прѣкъса и да се оттегли отъ трибуната.

Г. **Лукииновъ** повтори да каже, че сегашното Събрание нѣма характеръ на законодателно тѣло и за това то не може да се нарича тъй.

Г. **Грековъ** прѣдложи да се постави въ първий членъ намѣсто **гражданско** думата **господарственно**. както го е разбирала коммиссията, която е работила **Правилника.**

Г. **Балабановъ** приложи, че като членъ на тая коммиссия подъ думата гражданско, той сѣкоги е разумѣвалъ гасударственно, нъ не се е употрѣбила послѣдната дума, защото не е до тамъ българска. Противъ прѣдлаганата отъ Г. **Лукиянова** поправка той нѣма що да каже, нъ за нуждно счита да обърне вниманието на Събранието върху едно нѣщо, върху думитѣ на Князя Коммиссара при отварянието на Събранието. Н. Сиятелстве билъ казалъ: Господа, повикани сте тука не да разгледате единъ простъ проектъ; повикани сте да дадете пълно устройство на отечеството си: Вие имате пълна свобода да направите, да изработите сичко за устройството на Княжеството. Г. **Балабановъ** мисли слѣдователно, че думата **гражданско** нищо не прѣчи на работата, когато на Събранието е прѣдадено отъ Князя да изработи, ако намира за нуждно, съвсѣмъ другъ проектъ за уставъ.

Г. **Славейковъ** приложи на това, че ако Събранието нѣма право да устроява страната въ цѣло отношение, то между названието **Учредително Събрание** и между сегашнитѣ права на туй Събрание ще има голѣмо противорѣчие, защото.......

Г. **Лукияновъ** отговори, че ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ наистина е казалъ, че Събранието има пълна свобода да обсѫжда и допълни **Устава**, нъ цѣльта на Събранието въ сѣки случай си остава неизмѣнна да обсѫжда и приготви **Устава** за господарственното устройство на Княжеството.

Г. **Поменовъ** повторомъ побърза да прѣдложи да се изхвърли съвсѣмъ първата глава, която по никой начинъ не може да се свърже съ **Правилника**. Той признава заедно съ Г. **Касабова**, че тя прави разглеждванието на **Правилника** трудно, защото по съдържанието си се относя къмъ самий **Уставъ**, а не къмъ **Правилника**. Това е една аномалия, която и самитѣ коммиссари съчинители могѫтъ да видятъ.

Г. **Балабановъ** отхвърга туй прѣдложение и казва, че въ качеството си на коммиссаръ той е принуденъ още веднажъ да защити първата глава, която е поставена въ **Правилника** по двѣ доста важни за насъ причини. Първата причина е, казва Г. **Балабановъ**. историческа, другата обстоятелственна. Прѣди

политическото си устрояване, Българский народъ се е устроявалъ черковно. Прѣди 8 години въ Цариградъ се е свикалъ народенъ съборъ, за да изработи **Уставъ** за Българската Екзархия. За този съборъ е билъ нуждевъ сжщо така Правилникъ и една коммиссия се е натоварила да изработи тоя Правилникъ. Нѣкои отъ прѣдстоящитѣ депутати и самъ говорящий сж били членове на тая коммиссия. Правилника е станжлъ много добъръ, нъ жално е, че ни единъ екземпляръ отъ него не се намира тука, за да се послужи Събранието съ него. Въ Правилника за черковното устройство на България е влѣзла таквази глава, противъ която вика сега Г. **Поменовъ**. Защо да не влѣзе тя и въ **Правилника** на сегашното Събрание?

Другата причина, продължава Г. **Балабановъ**, е още посилна. Нашето Събрание не е обикновенно законодателно Събрание, което дѣйствува на основание на одобрени вече устави, а е събрание съвършенно ново, таквози, което сега ще приготви конституцията. Въ регламентитѣ на събрания отъ първий родъ не може да влѣзатъ членове, каквито сж членоветѣ на първата глава отъ нашний **Правилникъ**, защото тѣзи членове се намиратъ въ самата конституция, нъ за нашийй **Правилникъ** тѣзи членове сж тъй необходими, щото безъ тѣхъ **Правилника** остава непъленъ, неясенъ и много недостатъченъ. Тѣзи членове сж нуждни, за да е извѣстно сѣкиму, какъ трѣба да гледа на своето назначение като депутатъ, и да се избѣгнжтъ сѣкакви нередовности.

Г. **Грековъ** повтаря доводитѣ на Г. **Балабанова** и прибавя, че Г. **Поменовъ** два пжти повдига въпросъ за първата глава въ **Правилника** и вторий пжть съвършенно неправилно, защото щомъ се приеме разглежданието членъ по членъ, прѣдложението за исхвърляние на цѣла глава вече си нѣма мѣстото. Тука е допуснато само разглежданието на отдѣлнитѣ членове и на потрѣбнитѣ въ тѣхъ измѣнения, допълнения и пр. Колкото до редакцията на първий членъ, за който е сега думата, Г. **Грековъ** прѣдлага слѣдующата формула:

Чл. I. „Народното Българско Събрание въ Търново е събрание учредително, свикано по особни распореждания отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ за изработвание и утвърдявание основитѣ на държавното устройство на Българското Княжество.“

Г. **Поменовъ** се съгласява върху важността на първата глава въ **Правилника**, нъ приповтаря, че тя си нѣма мѣстото тука. Той прилага, че Г. **Балабановъ** съвършенно неумѣстно е привелъ случая съ екзархийската коммиссия, защото друго е било Народний Съборъ въ Цариградъ, друго е значението на днешното Събрание въ Търново. Ние даже не знаеме, какво е работила коммиссията въ екзархията, защото Правилника й не е на лице, за да сждимъ по него за работитѣ й, каза Г. **Поменовъ**. Втората причина на Г. **Балабанова** тъкожде си нѣма

мѣстото, защото и безъ първата глава на **Правилника** Събранието щѣше да се наслаждава на основание на jus commune, съ правата, които му дава тая глава и които се съдържжтъ въ **Правилника** implicite.

По искание на Г. **П. Каравелова**, Подпрѣдсѣдателя прѣдложи на Събранието да рѣши въпроса по вишегласие. Приглусиха се прочее депутатитѣ, които желаятъ да се изхвърли първата глава, да станжтъ на крака. Отъ мѣстото си се подигнаха само четирма души. Главата си остана на мѣстото и разискването се повърна къмъ I членъ.

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи тука, че ако приемемъ да кажемъ въ I членъ, че Събранието разглежда само устава, ние отиваме противъ думитѣ на Князя Коммиссара. Нашето Събрание разглежда не устава на устройството, а самото устройство на Княжеството. Заради това въ 1 членъ трѣба да стои и разглѣдва устройството, а не устава.

Г. **Лукияновъ** повтори своитѣ думи за задачата на Събранието и прибави, че цѣлото устройство на Княжеството принадлежи сега на Князя Коммиссара, че по-сетнѣ то ще прѣмине на законодателното Събрание, нъ никакъ не на настоящето учредително. Той заключи, като помоли Събранието, ако намира за добро, да приеме за I членъ слѣдующата редакция:

Чл. I. **Народното Българско Събрание въ Търново е събрание учредително**, свикано по распореждание на ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ да разгледва свободно Органический Уставъ и да утвърди държавното устройство на Българското Княжество.

Г. **Грековъ** поддържа поправката, която бѣше по прѣди прѣдложилъ.

Г. **Цанковъ** повтори своето настояване да не излазяме навънъ отъ официялната форма на работитѣ, а да се държимъ строго о тая форма. Споредъ Г. **Цанкова** Князя като е казалъ въ словото си, че сме повикани да разгледаме държавното устройство на княжеството, ние трѣбва да спазимъ тоя язикъ и въ **Правилника**

Нъ Г. **Лукияновъ** отговори, че думитѣ на Князя сж положителни. Тии гласятъ, че Събранието може свободно да разисква устава на държавното устройство на Княжеството и да го утвърждава, нъ вънъ отъ тая задача онъ не признава друга за сегашното Събрание.

Повикано да се произнесе върху формулата, прѣдложена отъ Г. **Лукиянова** за I членъ, Събранието се произнесе въ нейна полза и члена се остави тъй.

II членъ се прие отъ цѣлото Събрание безъ поправка, нъ Г. **Лукияновъ** побърза да обяви, че 2, 3, 4 и 5 членове отъ първата глава като се касаятъ до въпроси законодателни и уголовни, тѣхното рѣшение и утвърждение принадлежи само на законодателната власть, съ която днешното Учредително Събра-

ние не е облѣчено. И да се удобрятъ отъ Събранието, тѣзи членове не ще иматъ никаква сила безъ утвърждението на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, каза Г. **Лукияновъ**.

На въпроса отъ Г. **Цанкова** — сега ли да се иска утвърждението на Князя Коммиссара за тѣзи членове, или сетнѣ, когато се обсждятъ и удобрятъ отъ Събранието, Г. **Лукияновъ** исказа мнѣние, че Князя трѣба да се попита за това прѣдварително. До тогава Събранието е свободно да разисква и утвърждава другитѣ глави и членове на **Правилника**.

На туй Г. **Балабановъ** възрази, че Събранието като се произнасяше върху необходимостьта да се обсжжда първата глава, Г. **Лукияновъ** нищо не каза; а сега когато вече първий членъ се утвърди и главата се прие, Н. Прѣвъсходителство поставя Събранието въ твърдѣ мжчно положение съ своето заявление.

Г. **Лукияновъ**-забѣлѣжи, че сега е дошьлъ реда на членоветѣ, върху които той прави своето заявление; нъ Г. **Балабановъ** продължи и каза, че въпроса за I глава се разиска отъ Събранието прѣдъ Н. Прѣвъсходителство и че Г. **Лукияновъ** можаше да благоволи да се искаже тогава върху тоя въпросъ и да свърши съ него, съ въпроса, а не да ни повръща сега назадъ. Менѣ е страхъ, прибави Г. **Балабановъ**, тая случка да се не обърне на прецедентъ, който да се повтаря въ вредъ на Събранието.

Г. **Лукияновъ** отговори, че въпроса е за 2, 3, 4 и 5 членове, които се касаятъ до законодателни и уголовни дѣла; а Г. **Балабановъ** побърза да заяви, че отъ думитѣ на Н. Прѣвъсходителство той изважда заключение, че Събранието може да разисква, каквото ще, нъ че отъ Князевото утвърждение зависи силата на рѣшението отъ Събранието.

На това Г. **Лукияновъ** като каза, че Събранието е свободно, ако иска, да обсжжда и утвърждава и горѣпомянжтитѣ 2, 3, 4 и 5 членове и че той не е мислилъ да постави ограничения на Събранието, а само е искалъ да му посочва неговата пряма задача. Събранието се повърна къмъ обсжжданието на членоветѣ отъ **Правилника** и Г. **Станчевъ** прѣдложи да се каже въ II членъ, че депутатитѣ прѣдставляватъ не всичкото народонаселение въ Княжеството, нъ цѣлий Българский народъ.

Събранието отхвърли прѣдложението на Станчева.

При четението на III членъ, който е изрѣченъ така:

Чл. III. „Мандата на всяки депутатъ е неотемлемъ до свършванието на високата миссия, която има да испълни Събранието.“

Н. Прѣосвященство Софийский Мелетий прѣдложи да се замѣнятъ думитѣ **мандатъ** и **миссия** съ славянскитѣ изрѣчения **пълномощие** и **послание**, а Г. **К. Цанковъ** — да се опрѣдѣли траянието на дадената на депутатитѣ миссия.

Г. **Поменовъ** обърна вниманието на Събранието върху това, дѣто между II и III членове има вжтрѣшно противорѣчие

и каза. че не може да разбере. по кой начинъ депутатина ще се счита за представитель на цѣлото население въ Княжеството, когато неговий мандатъ е издаденъ отъ частни общини, отъ единъ округъ:

Нъ Г. **Грековъ** побьрза да убори утвърждението на Г. **Поменова** като каза, че много му е чудно таквози увѣряваніе въ устата на Г. **Поменова**, който трѣбаше да знае. че на вся-кадѣ е прието. щото всяки депутатъ като се счита прѣдставитель на мѣстото. въ което е избранъ. колкото въ въпроситѣ отъ мѣстенъ характеръ, счита се въ сѫщото време и за представитель на цѣлата страна.

Г. **Поменовъ** поддьржа своето увѣряванне на туй основание, че не намира въ пълномощията на прѣдставителитѣ никакви указания за това. че депутата трѣба да прѣдставлява цѣлий народъ.

Г. **К. Стоиловъ** отговори, че напусто Г. **Поменовъ** търси противорѣчия тамъ, дѣто не сѫществуватъ. Че депутатитѣ за народнитѣ и законодателнитѣ Събрания се избиратъ отъ различнитѣ части на страната, това никакъ не значи. че сѣки отъ тѣхъ трѣба да прѣдставлява именно това мѣсто и тая община. които сж го избрали. Прѣдставители се искатъ отъ различнитѣ части на отечеството, защото едно кое да е мѣсто отъ това отечество никога не може да даде толкова способни лица, колкото сж потрѣбни за разглежданието и рѣшението на въпроситѣ отъ общъ интересъ. За частнитѣ интереси на всяко мѣсто има частни Събрания — градски съвѣти, окружни съвѣти, губернски съвѣти и пр. Тука въ лицето на това Събрание, въ тая зала нѣма частни прѣдставители, частенъ съвѣтъ, а стои съвѣта на цѣлото отечество. III членъ не само не противорѣчи на II. нъ еще го усилва, като налага на общинитѣ обязанностьта — да не промѣняватъ по своето щение депутатитѣ, нъ да ги считатъ за немѣняеми, додѣто сж въ Събранието.

Г. **Палаузовъ** прѣдложи да се замѣни думата **мандатъ** съ **звание**.

Г. **Драганъ Цанковъ** прѣдложи да се тури намѣсто **мандатъ пълномощие** и да се свърши съ III. членъ. Този членъ се формулира така:

Чл. III. „Пълномощието на сѣкий депутатъ си остава неотемлено по всичкото продължение на сегашното Събрание.“

IV Членъ се прие отъ Събранието безъ измѣнение.

Сѫщото стана и съ V членъ.

Прочете се VI членъ. който ограничава количеството на засѣданията на Събранието прѣзъ недѣлята въ три.

Срѣщу това се дигна Г. **Т. Станчевъ** и като обяви, че сѣки отъ депутатитѣ е напусналъ работата си и че много учители и други обществени служители се намиратъ въ числото на тѣзи депутати. прѣдложи, съ цѣль да се запази обществената полза, да се държатъ прѣзъ сѣки дѣлниченъ день засѣдания; нъ

Г. **Грэковъ** възрази и каза, че колкото желателно и да е да се свърши работата по-скоро, прѣдлаганата отъ Г. **Станчева** бързина не може да се приеме, защото въпроситѣ, които ще разглежда Събранието не сѫ такиви, които да се рѣшаватъ безъ прѣдварително обмисляние и обсѫждание, нъ сѫ нѣща, които искатъ доста време отъ сѣки съвѣстенъ депутатинъ.

Подложенъ на гласоподавание VI членъ се прие безъ измѣнение.

Слѣдъ прочитанието на VII членъ, който е изрѣченъ така:

Чл. VII. „Засѣданията сѫ публични. Тѣ не могѫтъ да се прѣобърнатъ въ тайни освѣнъ въ нѣкои извънредни случаи, и то ако таково едно прѣдложение, станало отъ прѣдсѣдателя или отъ двадесеть депутати съ подписитѣ си, се приеме по крайнѣй мѣрѣ отъ едната третя часть на прѣдставителитѣ..

Г. **Кѫршовски** зема думата и каза, че условието да се подписва прѣдложението за закрито засѣдание отъ 20 прѣдставители е тежко и непрактично. На сѣкѫдѣ дори и въ Румѫния, сѣка интерпелляция като е приета съ подписа само на трима души, ние би трѣбало да приемемъ сѫщата норма и въ **Правилника** на нашето Събрание, каза той.

Въ отвѣтъ на това Г. **Поменовъ** побърза да каже че тука не е думата за проста интерпелляция, а заради отстѫпвание отъ общото правило, отъ публичностьта на засѣданията къмъ тайностьта; и заради това той е на мнѣние не да се намалява числото на подписавшитѣ прѣдложението, а да се увеличи до 30 или поне до 25.

Г. **Кѫршовски** не може да се начуди, защо да се искатъ много подписи въ прѣдложението, когато самий проектъ на **Правилника** показва, че не отъ тѣзи подписи ще зависи рѣшението на Събранието за закрито засѣдание, а отъ приеманието на прѣдложението отъ третята часть на прѣдставителитѣ.

Г. **Славейковъ** повтаря думитѣ на Г. **Поменова** и казва, че Г. **Кѫршовски** има право да иска облекчение въ този случай, нъ понеже дѣлото се касае до нарушение на общото правило, то и думитѣ на Г. **Поменова** си иматъ мѣстото.

Г. **Михаиловски** пита, какво значѫтъ думитѣ **съ подписитѣ си:** само подписи подъ предложението ли, или и мотивировка на предложението, а

Г. **Горбановъ** отговаря, че ако се разбира мотивировка, тогава тайната се открива отнапрѣдъ и прѣдъ сички и нужда вече не остава за тайно засѣдание.

Прѣдложенията на Г. **Кѫршовски** за намаление на подписитѣ и на Г. **Поменова** за увеличение не се удобрихѫ отъ Събранието, когато се подложихѫ на гласувание.

Подиръ това Г. **Поменовъ** обърна вниманието на Събранието върху редакционната страна на разглѣдваний членъ и каза, че фразата: „ако таково едно прѣдложение, станало отъ прѣдсѣдателя и пр." не е до тамъ правилна и че тя би трѣбало да

се измѣни и цѣлий членъ да се искаже по слѣдующий начинъ:

Чл. VII. „Засѣданията сѫ публични. Тѣ не могжтъ да се прѣобьрнатъ въ тайни, освѣнъ въ извънредни случаи и то тогава, когато то се поиска отъ прѣдсѣдателя или отъ двадесетъ депутати съ подписитѣ имъ и се приеме поне отъ едната третя чясть на прѣдставителитѣ."

Г. **Т. Станчевъ** поиска да докаже нуждата да си остане члена, както си е, нъ неговитѣ грамматически и синтаксически бѣлѣжки и разсуждения не се приехѫ отъ никого.

VII членъ се прие съ поправката на Г. **Поменова.**

Чете се VIII членъ.

Чл. VIII. „Засѣданията се отварятъ отъ прѣдсѣдателя, затварятъ се тоже отъ него слѣдъ допитвание до Народното Събрание. При отварянието на сѣко засѣдание той напомнюва въпроситѣ, които ще се разискватъ, а пакъ при затварянието прѣдлага на Събранието да рѣши, кога ще се събере, и при това показа, според установений порядъкъ въпроситѣ, които ще се разискватъ въ послѣдующето засѣдание".

Г. **Станчевъ** забѣлѣжи, че думитѣ: „слѣдъ допитвание отъ Народното Събрание" тука сѫ излишни, защото по горѣ (чл. VI) се е вече опрѣдѣлило времето на откриванието и закриванието на засѣданията, както и продълженнието имъ.

Д. **Грековъ** отговори, че тѣзи думи не сѫ излишни, понеже много пѫти ще се случава, щото разискванията да се продължаватъ повече отъ обикновенното или да се скратяватъ. Въ таквизи случаи прѣдсѣдателя трѣбва непрѣмѣнно да се допитва до Събранието.

Г. **Паничерски** поиска да поддържи мнѣнието на Г. **Станчева**, нъ Г. **Грековъ** го помоли да прочете по-напрѣдъ VI чл. та че тогава да говори.

Г. **Станчевъ** прѣдложи да се каже, намѣсто допитвание до Народното Събрание, прѣдсѣдателя открива и закрива засѣданията.

Г. **Славейковъ** отговори, че това не ще е до тамъ удобно, понеже може да се случи, щото Събранието да има работа, а прѣдсѣдателя да не иска да държи засѣданието открито

Членъ VIII се прие отъ Събранието безъ измѣнение.

Членъ XI тоже.

Членъ X тоже.

Членъ XI. " Разискванията въ засѣданията ставатъ свободно, нъ въ сѫщото време порядъчно, благоприлично и кротко. Сѣки който иска да говори, длъженъ е прѣдварително да поиска словото отъ прѣдсѣдателя и ако то му се даде, да стане само, когато му се извѣсти, съ произношние на името му, че реда му е дошьлъ."

Г. **Сава Илиевъ** забѣлѣжи, че фразата: **ако му** се **даде**, дава право на прѣдсѣдателя да дава думата когато ще и комуто ще. Заради това Г. **Илиевъ** прѣдлага да се отмахне това условие.

На това Г **Славейк въ** забѣлѣжи, че туй условие, споредъ него, не е турнато за ограничение на говорящитѣ, а съ простата цѣль да се избѣгнѫтъ бъркотиитѣ въ говорението, защото, като първаци въ парламентарний животъ, ние често говоримъ и дѣто не трѣбва и каквото не трѣбва.

Г. г. **Цанковъ** и **Грековъ** обявихѫ, че Коммисията, която е съчинявала **Правилника**, никоги не е мислила да полага условия или ограничения на говорението въ Събранието.

По прѣдложение на Г. **Цанкова**, XI членъ се прие отъ събранието въ слѣдующата форма:

Членъ XI. „Разискванията въ засѣданията ставатъ свободно, нъ въ сѫщото време порядъчно, благоприлично и кротко. Сѣки, който иска да говори, длъженъ е прѣдварително да поиска словото отъ прѣдсѣдателя и да почне да говори само тогава, когато му се извѣсти съ произносяние на името му, че реда му е дошелъ.“

Членъ XII. Всякий говорящий е длъженъ да излѣле на трибуната и отъ тамъ да изложи своето мнѣние. Отъ мѣстото си може единъ депутатъ, подиръ като поиска и поеме словото, да даде само нѣкое кратко разяснение или да отговори вкратцѣ на нѣщо, което се касае до него лично или до прѣдизложеното отъ него мнѣние, нъ въ сѣки случай, той трѣбва да стои правъ.“

По мнѣнието на Г. **Поменова** вмѣтнатото прѣдложение: “слѣдъ като поиска и поеме словото“ тука си нѣма мѣстото и и трѣбва да се отмахне, защото въ прѣдидущий членъ вече е казано, че никой не може да говори безъ позволение отъ прѣдсѣдателя;

А по мнѣнието на Г. **Станчева** между XI и XII членове трѣбало да се тури единъ цѣлъ членъ, който ще опрѣдѣля колко пѫти единъ депутатъ има право да говори върху единъ и сѫщий прѣдмѣтъ, защото, казва Г. **Станчевъ**, азъ намирамъ, че тука едни говорятъ много пѫти, а други не сварватъ да кажатъ нищо;

Нъ Г. **Цанковъ** възрази на Г. **Станчева**, че таквизи прѣдложения за притурка въ **Правилника** трѣбва да се правятъ отсетнѣ, слѣдъ окончателното разглѣждание на тоя **Правилникъ**.

Г. **Славейковъ** намира прѣдложението на Г. **Станчева** за неумѣстно и прѣдлага да се отхвърли, защото не щѣло да бѫде полезно да се огранича говорението въ Събранието върху толкова важни работи.

Попитано върху прѣдложенията на Г. **Псменова** и на Г. **Станчева**, Събранието отхвърли и двѣтѣ и XII членъ се прие безъ измѣнение.

Членъ XIII тоже безъ измѣнение.

Членъ XIV тоже.

Слѣдъ прочитанието на XV членъ Г. **Горбановъ** пое думата и прѣдложи да се прѣкъсатъ разискванията и да се распусти

за днесь Събранието, защото отъ една страна депутатитѣ сѫ доста уморени, а отъ друга члена е важенъ и изисква отъ сѣкиго по-дълбоко обмисление и по-голѣмо приготвяние.

Г. **Славейковъ**, а слѣдъ него и болшинството на депутатитѣ, като поддържа прѣдложението на Г. **Горбанова**, разискванието на другитѣ членове вь **Правилника** се остави за идущето засѣдание, което Г. Прѣдсѣдатель назначи за вь срѣда, на 21 того.

Прѣди да закрие засѣданието, Г. Подпрѣдсѣдатель обяви на сичкитѣ депутати, че на 19 того, вь понедѣлникь, като е 1) деня на възшествието на прѣстола на Негово ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО АЛЕКСАНДРА II, Великодушний Освободитель на България, и 2) деня на освобождението на България, прѣдставителитѣ трѣбва да се стекѫтъ въ църковата С. Богородица и на едно сичкитѣ да въздадѫтъ Богу благодарения за полученитѣ бл годѣяния и да се помолятъ отъ душа за здравието, долгодѣнствието и мирното житие на Тогози, който тъй великодушно е зелъ на рѫкѫ дѣлото на нашето освобождение.

Засѣданието се закри на 4 часа подиръ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномочений Императорскаго Российскато Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Прѣславский Симеонъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, Т. Икономовъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VI.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ IV.

Засѣдание на 21 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 11 часа прѣди пладнѣ съ прочитание списъка на имената на депутатитѣ. Отъ тая провѣрка излѣзе, че въ засѣданието присѫтствуватъ 213 депутати, а отсѫтствуватъ по болѣсть, по отпускъ и по непристигание още въ Търново 18 прѣдставители. Имената на послѣднитѣ се забѣлѣжихѫ въ надлежното мѣсто.

Събранието като се обяви за пълно, прочете се, по заповѣдь на Н. Блаженство Прѣдсѣдателя, протокола отъ прѣдидущето засѣдание и се попроси Събранието да направи своитѣ бѣлѣжки върху него.

Протокола се прие почти безъ измѣнение. Само Г. **Цанковъ** направи замѣчание, че на едно мѣсто въ него станѫло упускание. Бѣлѣжката се зе въ внимание и изоставеното се допълни.

При произнасението на Събранието, че протоколитѣ се удобряватъ отъ сички, Г. **Славейковъ** направи забѣлѣжка, че при произнасението на Събранието върху нѣкой въпросъ съ ставание и сѣдание били се случили на прѣдишното засѣдание нѣкакви нередовности, защото външни хора били сѣднали на прѣдставителскитѣ столове и заедно съ прѣдставителитѣ ставали и сѣдали. Г. **Славейковъ** прѣдлага да се обърне на това внимание и да се запрѣвари, ако то е било и може пакъ да се случи. Тая грижа трѣбало да се възложи на слугитѣ въ Събранието. Бѣлѣжката се зе въ внимание.

Слѣдъ това Г. Подпрѣдсѣдатель като съобщи на Събранието, че отъ НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО Величество Господаря-Освободителя е пристигналъ отговоръ на смиреннитѣ поздравления, които по желание на Народното Събрание, Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ въ България благоволи да испрати на НЕГОВО Величество, на 19 того, по случай

на праздника за възшествието на прѣстола на Августѣйший МОНАРХЪ, и че тоя телеграфически отговоръ се намира сега на писалището на Събранието, сичкитѣ прѣдставители единогласно пожелахѫ да чуятъ немедленно всемилостивѣйшия монарши отговоръ. Депешата се прочете. Тя имаше слѣдующето съдержание: „Благодаря за поздравителната телеграмма и за исказанитѣ отъ Българското население чувства. Надѣвамъ се, че то, въ лицето на своитѣ прѣдставители, ще се покаже достойно за новий свой самобитенъ животъ„.

Царскитѣ думи се изслушахѫ на крака и се посрѣщнахѫ съ силни и единодушни радостни възклицания отъ цѣлото Събрание.

Ето и прѣвода отъ адреса, съ който Народното Събрание моли Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ да поднесе поздравленията на Българский народъ прѣдъ Негово Величество АЛЕКСАНДРА II.

Ваше Сиятелство.

Днесь е день на възшествието на прѣстолъ на Негово Величество Всероссийский ИМПЕРАТОРЪ, нашия Царь Освободитель.

Този день е много знаменателенъ и радостенъ не само за всичкия великъ Русски народъ, но и за насъ Българитѣ, защото той е деня на освобождението на Българский народъ. Българитѣ никогажъ не ще забравятъ великото значение на този священъ день и той вѣчно ще бѫде за тѣхъ день на най-голѣма радость и на най-голѣмо тържество, символъ на безпримѣрна въ историята братска любовь на Русския народъ къмъ Българитѣ, день такъвъ, въ който Българитѣ отъ дълбочината на душата си ще възнасятъ къмъ Бога горещи молитви за благоденствие и могуществото на великия Русски народъ и на Неговий Великъ Монархъ, Нашия Царь-Освободитель,

Като тържествуваме сега този радостенъ и многознаменателенъ день, ние отъ името на Българский народъ най-покорно молимъ Ваше Сиятелство да благоволи и подложи прѣдъ позѣтѣ на Негово ИМПЕРАТОРСКО Величество Царя-Освободителя чувствата на нашата радость, дълбока прѣданность и най-смиреннитѣ привѣтствия по случай на този великъ и радостенъ день.

Търново, 19 Февруария 1879.

Членове на Българското Народно Събрание.

По замълчаванието на радостното ура! Г. Подпрѣдсѣдатель прѣдстави че нѣколко поздравителни телеграмми сѫ пристигнали отъ много мѣста на България по случай на откриванието на Събранието и че бюрото е готово да ги съобщи на Събранието, ако то поиска да ги чуе.

На това Г. **Цанковъ** отговори, че такива поздравления за Събранието има и у него, нъ че той се въздържа да ги прѣдстави по туй съображение, че времето му още не е дошло Той смѣта, че сичко това трѣба да се прочете тогава, когато Събранието си избере постоянно бюро. Г. г. **Славейковъ** и **Балабановъ** се изразихѫ въ сѫщий смисълъ.

Нъ Г. **Т. Икономовъ** забѣлѣжи, че таквози отлагание трѣба да се прави само съ депешитѣ и писмата за дѣла; нъ че съ депешитѣ за поздравление и отъ цѣли общини трѣбало би да се постжпува иначе и да не се оставятъ дълго време безъ внимание. Съ това се показахж съгласни и Н. В. Прѣосвященство **Мелетий Софийский** и Докторъ **Иордановъ**. Послѣдний приложи, че ако человѣщината и приличието изискватъ отъ насъ да бждемъ вѣжливи и внимателни къмъ частнитѣ лица, то още повече трѣба да бждемъ таквизи къмъ цѣли общини.

Г. **Стоиловъ** обори мнѣнието на прѣдговорившитѣ и каза, че Събранието ще испълни тѣзи свои длъжности само тогава когато то се конституира въпълно. За сега Събранието трѣбва да довърши разглѣдванието на **Правилника** и по основание на него да пристжпи да си избере постоянно бюро.

Като се възползова отъ този случай Г. **Д. Икономовъ** отъ Варна, прикани Събранието да отправи сърадователна телеграмма къмъ редактора на **Куррие д'Орианъ**, Г. **Жампиетри**, за избавлението му отъ посѣгателството на неприятели върху живота му.

Г. Прѣдсѣдателя на Събранието поддържа това прѣдложение и обяви че таквази честь заслужва почитаемий редакторъ на **Куррие д'Орианъ** защото той е билъ много време едничкий между Европейскитѣ журналисти въ Турско защитникъ на Българскитѣ интереси и до днесь не прѣстава да се бори за тия интереси.

Прѣдложението се прие за да се испълни въ приличното време.

Събранието пристжпи до понататъшното разглѣдвание на **Правилника**.

„Чл. XV. Коммиссиитѣ помѣнжти въ предидущий членъ могжтъ да правятъ измѣнения въ предмѣтитѣ, които имъ се възлагатъ за разглеждание и да се съвѣщаватъ, ако е нужда, съ Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ въ Народното Събрание, а резултата на обсжждението си прѣдставливатъ въ Събранието чрѣзъ докладчикъ, избираемъ отъ тѣхъ по вишегласие.

Докладитѣ на коммиссиитѣ трѣбва да се печататъ и да се раздаватъ на прѣдставителитѣ поне три дни прѣди опрѣдѣлений день за разискванието на тия прѣдмѣти".

Г. **Лукияновъ** прѣдложи фразата: „ако е нуждно" да се исхвърли защото отъ само себи си се разбира, че съвѣщания ще ставатъ съ Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ само тогава, когато е това нуждно.

Г. **Кирякъ Цанковъ** намира, че фразата: „измѣнения въ предмѣтитѣ" не е правилна, защото коммиссиитѣ никога не могжтъ да правятъ измѣнения въ самитѣ прѣдмѣти. Тѣ могжтъ да правятъ измѣнения само въ разискванията върху прѣдмѣтитѣ.

Г. **Начевичъ** каза, че тука се говори за измѣнения въ прѣдмѣтитѣ, а не на прѣдмѣтитѣ.

Г. **Т. Икономовъ** изяви, че е съгласенъ съ **К. Цанкова**, и предлага да се замѣни думата: „прѣдмѣтъ“ съ „въпросъ“.

Г. **Горбановъ** поддържа сѫщото мнѣние и попита, кѫдѣ именно трѣба да се съвѣщаватъ коммисиитѣ съ Намѣстника. Споредъ него добрѣ би било да се опрѣдѣли това по точно, защото отъ думитѣ на члена се разбира, че това ще става само въ Събранието.

Г. **К. Цанковъ** помоли съчинителитѣ на **Правилника** да разяснятъ сами този членъ.

Г. **Балабановъ** отговори, че въ тоя членъ се заключаватъ три мисли, съединени въ единъ и сѫщи членъ за по голѣма точность и краткость, както трѣба да бѫде съ всѣки законъ.

Г. **К. Цанковъ** обяви, че отвѣта е неудовлетворителенъ и тъменъ.

Г. **Балабановъ** напротивъ намира, че отвѣта е много ясенъ и че 15-й членъ е прибавление и допълнение на 14-й, като опрѣдѣля каква ще бѫде службата на коммисиитѣ. Коммисиитѣ се назначаватъ да разглѣдатъ нѣкой въпросъ или, ако щете, прѣдмѣтъ и иматъ право да измѣняватъ тоя прѣдмѣтъ или въпросъ съ допълнения или пакъ съкращения въ разискванията си. Тая е първата мисль.

Втората мисьль е тая че коммисиитѣ иматъ право да се съвѣщаватъ съ Намѣстника на Коммисаря. Нъ гдѣ трѣба да ставатъ тѣзи съвѣщания, това е излишно да се показва въ членътъ то може да става и въ залата на засѣданията, и на друго сгодно мѣсто.

Третята мисль можеше да се искаже въ особенъ членъ, нъ слѣсе за краткость. Като обмисли прѣдмѣта или въпроса, коммисията се задлъжава да представи на Събранието основанията, по които тя е внесла въ въпроса такива и такива измѣнения, съ единъ рапортъ прѣзъ особенъ докладчикъ. Чини ми се, заключи **Г. Балабановъ**, че това е доста ясно.

Г. **С. Веронъ** е съгласенъ съ **Г. Балабановъ** върху този членъ; едно само е избѣгнало отъ вниманието на коммиссията, която е съчинявала **Правилника**, и то е че не е казано въ члена да се прѣдставя и мнѣнието на мѣншинството въ различнитѣ коммиссии, защото случавало се е щото мнѣнието на мѣншенството да се приеме отъ Събранието.

Като казва, че му драскали на ухото думитѣ „измѣнения въ предмѣтитѣ“ Г. **Славейковъ** прѣдлага да се замѣнятъ тѣзи думи съ други по-ясни; както и да се опрѣдѣли по точно мѣстото на съвѣщанията съ Наместника на Коммиссара, защото члена доста положително казва, че тѣзи съвѣщания трѣба да ставатъ въ Събранието.

На това Г. **Грековъ** оттовори, че първото измѣнение не е никакъ нуждно, а второто измѣнение е даже неумѣстно; защото думитѣ „въ Народното Събрание“ се отнасятъ къмъ Намѣстника, а не къмъ съвѣщанията.

Г. **К. Цанковъ** като оставя на страна думитѣ за Намѣстника казва, че въ члена трѣба да се каже непрѣменно, че коммиссиитѣ разискватъ върху прѣдложенитѣ тѣмъ прѣдмѣти и излагатъ въ рапортитѣ си и мнѣнисто на меншенството спорѣдъ както настояваше и Г. **Беронъ,** Г. **Балабановъ** намира че мнѣнието на Г. Г. **Берона** и **К. Цанкова** не е ново, защото то е прѣдвидено отъ коммиссията за съчинение на **Правилника**. Като се задлъжава докладчика да излага прѣдъ Събранието всичко, що се касае до разискванието въ коммиссиитѣ, то онъ ще искаже и мнѣнието на меншеството, а когато е тъй, то нѣма нужда да се измѣнява петнадесетий членъ въ такъвъ смислъ.

Г. **С. Беронъ** обяви слѣдъ това, че счита въпросътъ за исчерпанъ. Неговата цѣль е била да се съобщава на Събранието и мнѣнието на меншеството, а това като се приема отъ коммиссията за изработвание на **Правилника** и се записва въ протоколитѣ, той счита въпросътъ на пълно разрѣшенъ.

За да се достигне до споразумѣние Г. **Лукияновъ** предложи да се внесе въ 15-ия членъ слѣдующата поправка:

„Коммиссиитѣ могжтъ да правятъ въ онѣзи части на проекта, които сж прѣдадени на тѣхното обсждание, исправления. измѣнения и допълнения и да просятъ отъ Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ разрѣшение на своитѣ недоумѣния."

Г. **Горбановъ** отъ своя страна прѣдлага друга формула за този членъ, а

Г. **Джабаровъ** заяви, че трѣбало да се подложи немедленно на гласоподавание послѣдната формула.

Ето тая формула:

„Помянжтитѣ въ прѣдидущий членъ коммиссии иматъ право да правятъ измѣнения въ въпроситѣ, които имъ се възлагатъ на разглеждание; тѣ иматъ право да се съвѣщаватъ и съ Г. Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ при Народното Събрание, а резултата на своитѣ обсждания ще прѣдставляватъ на Народното Събрание чрѣзъ докладчикъ, избираемъ отъ тѣхъ по вишегласие.

Докладитѣ на коммиссиитѣ трѣба да се печататъ и раздаватъ на прѣдставителитѣ поне три дни прѣди опрѣдѣленний день за разискване на тия прѣдмѣти."

Като казва, че съ тая формула члена не се разяснява впълно, Г. **К. Цанковъ** прѣдстави за 15-ия членъ слѣдната формула:

„Коммиссиитѣ сж длъжни да правятъ измѣнения и допълнения, въ въпроситѣ върху разнитѣ прѣдмѣти, които имъ се възлагатъ за разглеждание, и да се съвѣщаватъ, ако е нужда, съ Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ при Народното Събрание, и тѣхното изложение, заедно съ мнѣнието на меншеството, да прѣдставятъ въ Събранието чрѣзъ докладчикъ, избираемъ отъ тѣхъ по вишегласие......"

Подиръ прочитанието на тритѣ формули, Г. **Драганъ**

се измѣни и цѣлий членъ да се искаже по слѣдующий начинъ:

Чл. VII. „Засѣданията сѫ публични. Тѣ не могѫтъ да се прѣобьрнатъ въ тайни, освѣнъ въ извънредни случаи и то тогава, когато то се поиска отъ прѣдсѣдателя или отъ двадесетъ депутати съ подписитѣ имъ и се приеме поне отъ едната третя чясть на прѣдставителитѣ."

Г. **Т. Станчевъ** поиска да докаже нуждата да си остане члена, както си е, нъ неговитѣ грамматически и синтаксически бѣлѣжки и разсуждения не се приехѫ отъ никого.

VII членъ се прие съ поправката на Г. **Поменова.**

Чете се VIII членъ.

Чл. VIII. „Засѣданията се отварятъ отъ прѣдсѣдателя, затварятъ се тоже отъ него слѣдъ допитвание до Народното Събрание. При отварянието на сѣко засѣдание той напомнюва въпроситѣ, които ще се разискватъ, а пакъ при затварянието прѣдлага на Събранието да рѣши, кога ще се събере, и при това показа, споредъ установений порядъкъ въпроситѣ, които ще се разискватъ въ послѣдующето засѣдание".

Г. **Станчевъ** забѣлѣжи, че думитѣ: „слѣдъ допитвание отъ Народното Събрание" тука сѫ излишни, защото по горѣ (чл. VI) се е вече опрѣдѣлило времето на откриванието и закриванието на засѣданията, както и продължението имъ.

Д. **Грековъ** отговори, че тѣзи думи не сѫ излишни, понеже много пѫти ще се случава, щото разискванията да се продължаватъ повече отъ обикновенното или да се скратяватъ. Въ таквизи случаи прѣдсѣдателя трѣбва непрѣмѣнно да се допитва до Събранието.

Г. **Паничерски** поиска да поддържи мнѣнието на Г. **Станчева**, нъ Г. **Грековъ** го помоли да прочете по-напрѣдъ VI чл. та че тогава да говори.

Г. **Станчевъ** прѣдложи да се каже, намѣсто допитвание до Народното Събрание, прѣдсѣдателя открива и закрива засѣданията.

Г. **Славейковъ** отговори, че това не ще е до тамъ удобно, понеже може да се случи, щото Събранието да има работа, а прѣдсѣдателя да не иска да държи засѣданието открито

Членъ VIII се прие отъ Събранието безъ измѣнение.

Членъ XI тоже.

Членъ X тоже.

Членъ XI. "Разискванията въ засѣданията ставатъ свободно, нъ въ сѫщото време порядъчно, благоприлично и кротко. Сѣки който иска да говори, длъженъ е прѣдварително да поиска словото отъ прѣдсѣдателя и ако то му се даде, да стане само, когато му се извѣсти, съ произносяние на името му, че реда му е дошьлъ."

Г. **Сава Илиевъ** забѣлѣжи, че фразата: **ако му** се **даде**, дава право на прѣдсѣдателя да дава думата когато ще и комуто ще. Заради това Г. **Илиевъ** прѣдлага да се отмахне това условие.

На това Г **Славейковъ** забѣлѣжи. че туй условие, споредъ него, не е турнато за ограничение на говорящитѣ, а съ простата цѣль да се избѣгнѫтъ бъркотиитѣ въ говорението, защото, като първаци въ парламентарний животъ, ние често говоримъ и дѣто не трѣбва и каквото не трѣбва;

Г. г. **Цанковъ** и **Грековъ** обявихѫ, че Коммисията, която е съчинявала **Правилника**, никоги не е мислила да полага условия или ограничения на говорението въ Събранието.

По прѣдложение на Г. **Цанкова**, XI членъ се прие отъ събранието въ слѣдующата форма:

Членъ XI. „Разискванията въ засѣданията ставатъ свободно, нъ въ сѫщото време порядъчно, благоприлично и кротко. Сѣки, който иска да говори, длъженъ е прѣдварително да поиска словото отъ прѣдсѣдателя и да почне да говори само тогава, когато му се извѣсти съ произносяние на името му, че реда му е дошелъ.“

Членъ XII. Всякий говорящий е длъженъ да излѣзе на трибуната и отъ тамъ да изложи своето мнѣние. Отъ мѣстото си може единъ депутатъ, подиръ като поиска и поеме словото, да даде само нѣкое кратко разяснение или да отговори вкратцѣ на нѣщо, което се касае до него лично или до прѣдизложеното отъ него мнѣние, нъ въ сѣки случай, той трѣбва да стои правъ.“

По мнѣнието на Г. **Помѣнова** вмѣтнатото прѣдложение: “слѣдъ като поиска и поеме словото“ тука си нѣма мѣстото и и трѣбва да се отмахне, защото въ прѣдидущий членъ вече е казано, че никой не може да говори безъ позволение отъ прѣдсѣдателя;

А по мнѣнието на Г. **Станчева** между XI и XII членове трѣбало да се тури единъ цѣлъ членъ, който ще опрѣдѣля колко пѫти единъ депутатъ има право да говори върху единъ и сѫщий прѣдмѣтъ, защото, казва Г. **Станчевъ**, азъ намирамъ, че тука едни говорятъ много пѫти, а други не сварватъ да кажятъ нищо;

Нъ Г. **Цанковъ** възрази на Г. **Станчева**, че таквизи прѣдложения за притурка въ **Правилника** трѣбва да се правятъ отсетнѣ, слѣдъ окончателното разглѣждание на тоя **Правилникъ**.

Г. **Славейковъ** намѣра прѣдложението на Г. **Станчева** за неумѣстно и прѣдлага да се отхвърли, защото не щѣло да бѫде полезно да се ограничава говоренето въ Събранието върху толкова важни работи.

Попитано върху прѣдложенията на Г. **Пѣменова** и на Г. **Станчева**, Събранието отхвърли и двѣтѣ и XII членъ се прие безъ измѣнение.

Членъ XIII тоже безъ измѣнение.

Членъ XIV тоже.

Слѣдъ прочитанието на XV членъ Г. **Горбановъ** пое думата и прѣдложи да се прѣкъсатъ разискванията и да се распусти

за днесь Събранието, защото отъ една страна депутатитѣ сѫ доста уморени, а отъ друга члена е важенъ и изисква отъ сѣкиго по-дълбоко обмисление и по-голѣмо приготвяние.

Г. **Славейковъ**, а слѣдъ него и болшинството на депутатитѣ, като поддържа прѣдложението на Г. **Горбанова**, разискванието на другитѣ членове въ **Правилника** се остави за идущето засѣдание, което Г. Прѣдсѣдатель назначи за въ срѣда, на 21 того.

Прѣди да закрие засѣданието, Г. Подпрѣдсѣдатель обяви на сичкитѣ депутати, че на 19 того, въ понедѣлникъ, като е 1) деня на възшествието на прѣстола на Негово ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО АЛЕКСАНДРА II, Великодушний Освободитель на България, и 2) деня на освобождението на България, прѣдставителитѣ трѣбва да се стекѫтъ въ църковата С. Богородица и на едно сичкитѣ да въздадѫтъ Богу благодарения за полученитѣ благодѣяния и да се помолятъ отъ душа за здравието, долгодѣнствието и мирното житие на Тогози, който тъй великодушно е зелъ на рѫкѫ дѣлото на нашето освобождение.

Засѣданието се закри на 4 часа подиръ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномочений Императорскаго Российскато Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Прѣславский Симеонъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, Т. Икономовъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VI.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ IV.

Засѣдание на 21 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 11 часа прѣди пладнѣ съ прочитание списъка на имената на депутатитѣ. Отъ тая провѣрка излѣзе, че въ засѣданието присѫтствуватъ 213 депутати, а отсѫтствуватъ по болѣсть, по отпускъ и по непристигание още въ Търново 18 прѣдставители. Имената на послѣднитѣ се забѣлѣжихѫ въ надлежното мѣсто.

Събранието като се обяви за пълно, прочете се, по заповѣдь на Н. Блаженство Прѣдсѣдателя, протокола отъ прѣдидущето засѣдание и се попроси Събранието да направи своитѣ бѣлѣжки върху него.

Протокола се прие почти безъ измѣнение. Само Г. **Цанковъ** направи замѣчание, че на едно мѣсто въ него станѫло упускание. Бѣлѣжката се зе въ внимание и изоставеното се допълни.

При произнасението на Събранието, че протоколитѣ се удобряватъ отъ сички, Г. **Славейковъ** направи забѣлѣжка, че при произнасението на Събранието върху нѣкой въпросъ съ ставание и сѣдание били се случили на прѣдишното засѣдание нѣкакви нередовности, защото външни хора били сѣдпали на прѣдставителскитѣ столове и заедно съ прѣдставителитѣ ставали и сѣдали. Г. **Славейковъ** прѣдлага да се обърне на това внимание и да се запрѣвари, ако то е било и може пакъ да се случи. Тая грижа трѣбало да се възложи на слугитѣ въ Събранието. Бѣлѣжката се зе въ внимание.

Слѣдъ това Г. Подпрѣдсѣдатель като съобщи на Събранието, че отъ НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО Величество Господаря-Освободителя е пристигналъ отговоръ на смиреннитѣ поздравления, които по желание на Народното Събрание, Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ въ България благоволи да испрати на НЕГОВО Величество, на 19 того, по случай

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ IV.

Засѣдание на 21 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 11 часа прѣди пладнѣ съ прочитание списъка на имената на депутатитѣ. Отъ тая провѣрка излѣзе, че въ засѣданието присѫтствуватъ 213 депутати, а отсѫтствуватъ по болѣсть, по отпускъ и по непристигание още въ Търново 18 прѣдставителя. Имената на послѣднитѣ се забѣлѣжихѫ въ надлежното мѣсто.

Събранието като се обяви за пълно, прочете се, по заповѣдь на Н. Блаженство Прѣдсѣдателя, протокола отъ прѣдидущето засѣдание и се попроси Събранието да направи своитѣ бѣлѣжки върху него.

Протокола се прие почти безъ измѣнение. Само Г. **Цанковъ** направи замѣчание, че на едно мѣсто въ него станжло упускание. Бѣлѣжката се зе въ внимание и изоставеното се допълни.

При произнасението на Събранието, че протоколитѣ се удобряватъ отъ сички, Г. **Славейковъ** направи забѣлѣжка, че при произнасението на Събранието върху нѣкой въпросъ съ ставание и сѣдание били се случили на прѣдишното засѣдание нѣкакви передовности, защото външни хора били сѣднали на прѣдставителскитѣ столове и заедно съ прѣдставителитѣ ставали и сѣдали. Г. **Славейковъ** прѣдлага да се обърне на това внимание и да се запрѣвари, ако то е било и може пакъ да се случи. Тая грижа трѣбало да се възложи на слугитѣ въ Събранието. Бѣлѣжката се зе въ внимание.

Слѣдъ това Г. Подпрѣдсѣдатель като съобщи на Събранието, че отъ НЕГОВ[illegible] ИМПЕРАТОРСКО Величество Господаря-О[illegible]
[illegible] пристигналъ отговоръ на смиренитѣ поздра[illegible]
[illegible] желание на Народното Събрание, Н. Си-
яте [illegible]РСКИЙ Коммиссаръ въ България благово[illegible]
[illegible]ЕГОВО Величество, на 19 того, по случай

за днесь Събранието, защото отъ една страна депутатитѣ сж доста уморени, а отъ друга члена е важенъ и изисква отъ сѣкиго по-дълбоко обмисление и по-голѣмо приготвяние.

Г. **Славейковъ**, а слѣдъ него и болшинството на депутатитѣ, като поддържа прѣдложението на Г. **Горбанова**, разискванието на другитѣ членове въ **Правилника** се остави за идущето засѣдание, което Г. Прѣдсѣдатель назначи за въ срѣда, на 21 того.

Прѣди да закрие засѣданието, Г. Подпрѣдсѣдатель обяви на сичкитѣ депутати, че на 19 того, въ понедѣлникъ, като е 1) деня на възшествието на прѣстола на Негово ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО АЛЕКСАНДРА II, Великодушний Освободитель на България, и 2) деня на освобождението на България, прѣдставителитѣ трѣбва да се стекжтъ въ църковата С. Богородица и на едно сичкитѣ да въздадхтъ Богу благодарения за полученитѣ благодѣяния и да се помолятъ отъ душа за здравието, долгодѣнствието и мирното житие на Тогози, който тъй великодушно е зелъ на ржкж дѣлото на нашето освобождение.

Засѣданието се закри на 4 часа подиръ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномочений Императорскаго Российскато Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Прѣславский Симеонъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, Т. Икономовъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VI.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ IV.

Засѣдание на 21 февруария 1879.

Засѣданието се откри на 11 часа прѣди пладнѣ съ прочитание списъка на имената на депутатитѣ. Отъ тая провѣрка излѣзе, че въ засѣданието присжтствуватъ 213 депутати, а отсжтствуватъ по болѣсть, по отпускъ и по непристигание още въ Търново 18 прѣдставители. Имената на послѣднитѣ се забѣлѣжихж въ надлежното мѣсто.

Събранието като се обяви за пълно, прочете се, по заповѣдь на Н. Блаженство Прѣдсѣдателя, протокола отъ прѣдидущето засѣдание и се попроси Събранието да направи своитѣ бѣлѣжки върху него.

Протокола се прие почти безъ измѣнение. Само Г. **Цанковъ** направи замѣчание, че на едно мѣсто въ него станжло упускание. Бѣлѣжката се зе въ внимание и изоставеното се допълни·

При произнасението на Събранието, че протоколитѣ се удобряватъ отъ сички, Г. **Славейковъ** направи забѣлѣжка, че при произнасението на Събранието върху нѣкой въпросъ съ ставание и сѣдание били се случили на прѣдишното засѣдание нѣкакви нередовности, защото външни хора били сѣднали на прѣдставителскитѣ столове и заедно съ прѣдставителитѣ ставали и сѣдали. Г. **Славейковъ** прѣдлага да се обърне на това внимание и да се запрѣвари, ако то е било и може пакъ да се случи. Тая грижа трѣбало да се възложи на слугитѣ въ Събранието. Бѣлѣжката се зе въ внимание.

Слѣдъ това Г. Подпрѣдсѣдатель като съобщи на Събранието, че отъ НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО Величество Господаря-Освободителя е пристигналъ отговоръ на смиренитѣ поздравления, които по желание на Народното Събрание, Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ въ България благоволи да испрати на НЕГОВО Величество, на 19 того, по случай

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНѢВНИКЪ V.

Засѣдание на 22 февруария 1879.

Засѣданието се откри часа по 11 и половина прѣдъ пладнѣ съ прочитанието списъка на прѣдставителитѣ.

Отъ тая провѣрка излѣзе, че въ днешното засѣдание присѫтствуватъ 216 членове, а отсѫтствуватъ по разни причини 16 души, и че Събранието се счита за пълно.

Като трѣбаше да се пристѫпи до избирание бюрото, Г. Подпрѣдсѣдатель попита Събранието, какъвъ способъ за гласоподавание да се употрѣби въ този случай. На мѣсто отговоръ на това Г. Д. **Цанковъ** прѣдложи да се замѣни думата „бюро“ съ „писалище“, нъ Г. Подпрѣдсѣдатель му забѣлѣжи, че думата бюро е вече употрѣбена въ **Правилника** и че

Г. Д. **Цанковъ** като членъ на коммисията за съчинение на **Правилника** трѣбаше да помисли за това по-прѣди.

Г. **Грековъ** поддържа тая бѣлѣжка и каза, че прѣдложението на **Цанкова** трѣбало би да стане при обсѫжданието на **Правилника**, а не сега, когато **Правилника** е вече утвърденъ.

Г. **Цанковъ** постави питанието по-обширно и каза не ще ли бѫде никакъ дозволено да се измѣнява нѣщо въ **Правилника**, ако се покаже нужда въ това? нъ

Г. **Грековъ** забѣлѣжи, че въпроса е неумѣстенъ и незаслужва никакъвъ отговоръ.

Г. **Цанковъ** обяви, че желае да чуе причинитѣ, на основание на които му се отричатъ исканитѣ обяснения, иначе той ще се счита за докаченъ.

Г. **Грековъ** каза, че прѣдъ такова настояване на **Цанкова**, той се счита принуденъ да даде тѣзи обяснения, и да каже, че никаква нужда нѣма да се измѣнява ясната за всякиго дума „бюро“, съ писалище.

Г. **Славейковъ** като искаше да прѣкъса туй безполѣзно прѣние, забѣлѣжи, че всичкото Събрание като разбира, какво

ще каже думата „бюро“, се едно е за Събранието, каквато и да бжде тая дума.

Събранието се задоволи отъ туй разяснение и пристжпи да опрѣдѣли способа на гласоподаванието въ избора на бюрото. Всички се съгласихж гласоподаванието да бжде тайно.

Г. **Грековъ** намира, че по нѣмание на бѣли и чьрни шарове гласоподаванието може да стане съ бюлетини, въ които всяки депутатъ ще забѣлѣжи имената на онѣзи, които намира достойни да занематъ мѣста въ бюрото. За по-лесно Г. **Грековъ** прѣдлага да се изберѫтъ по-напрѣдъ прѣдсѣдателя и подпрѣдсѣдателитѣ, а избора на секретаритѣ и квесторитѣ да остане за по-сѣтнѣ.

Г. **Славейковъ** счита за нуждно да се изберѫтъ по-напрѣдъ квесторитѣ, за да пазятъ редътъ въ гласоподаванията, спорѣдъ както е казано въ **Правилника.**

Г. **Кжршовски** се съгласява съ Г-на **Славейкова** и казва, че това е толкова по-нуждно, че въ спущанието бюлетенитѣ безъ подписи могжтъ да произлѣзжтъ голѣми нерѣдовности.

Въ отговоръ на това Г. **Т. Икономовъ** каза, че тия нерѣдовности лесно ще се избѣгнжтъ, ако бюрото призовава депутатитѣ единъ по единъ и наглѣжда спущанието на бюлетенитѣ въ урната.

Събранието изяви пълно съгласие на това.

Тука **Б. Джабаровъ** прѣдложи питание, какъ ще се постжпи въ такъвъ случай, ако гласоветѣ за нѣкое лице се раздѣлятъ на три и ни едно отъ тѣхъ не добие пълно вишегласие, спорѣдъ както бѣлѣжеше на вчерашното засѣдание Г. Палаузовъ?

Отговора на Г. **Грекова**, че трѣба да стане балотировка между двѣтѣ лица, които имжтъ повече гласове се прие отъ Събранието и всички пристжпихж до записвание лицата за прѣдсѣдатель и подпрѣдсѣдатели въ раздаденитѣ бюлетени.

Записванието свършено, Г. Подпрѣдсѣдатель покани Събранието да избере двама привременни квестори, които да наглѣждатъ, както влаганието бюлетенитѣ въ урната, така и провѣрката на гласоподаванието.

При раскриванието на бюлетенитѣ като се обнаружи, че нѣкои отъ тѣхъ сж написани на иностранни язици, Г. Подпрѣдсѣдатель обяви това на Събранието и помоли послѣднето да рѣши, какъ трѣба да се глѣда на тия бюлетени.

Думата пое Г. **Грэковъ** и каза, че таквизи бюлетени трѣба да се считатъ за „бѣли книги“ защото Българский языкъ като е официялний языкъ на Княжеството, въ Народното Събрание само той трѣба да се употрѣбява. Г. **Грековъ** приложи, че така ставало и другадѣ дѣто имало събрания отъ разни народности. Той наведе и примѣра на турското народно събрание въ Цариградъ и каза, че въ очитѣ на туй събрание употрѣбението на кой да е чуждъ языкъ въ дѣлата на събранието щѣше да бжде не само смѣшно, нъ и нелѣпо.

Въ отвѣтъ на това Г. **Цанковъ** забѣлѣжи, че исключванието на други язици въ иностраннитѣ събрания става на основание на приети закони. У насъ таквизи закони като еще на сѫществуватъ и Събранието ни като е необикновенна камара е, учрѣдително Събрание, въпроса за употрѣблението на други язици въ туй Събрание трѣба да се остави на рѣшението на Г. Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Г. **Лукияновъ** въ разрѣшение на въпроса изяви, че съ постановление отъ 4-й Септемврия 1878 г. ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ е прогласилъ за официяленъ язикъ на Княжеството Българския, че за измѣнение на туй постановление изисква се ново распорѣждание отъ Н. Сиятелство и че наконецъ въпроса за употрѣбение на други язици въ Събранието прѣдоставя се на разсмотрението и рѣшението на самото Събрание.

Г. С. **Беронъ** даде мнѣние да се приематъ бюлетенитѣ на чужди язици и да се сматрятъ като правилни, на това основание, че подавателитѣ имъ сѫ повикани да зематъ участие въ дѣлата на Събранието и че като сѫ били пригласени да гласоподаватъ, никой не имъ е казалъ, на кой язикъ да гласоподаватъ.

Г. **Славейковъ** говори въ сѫщия смислъ; нъ

Г. **Іордановъ** забѣлѣжи, че когато се избирали депутатитѣ за Събранието, казало се било на инородцитѣ да избиратъ хора, които познаватъ Българския язикъ.

Г. **Грековъ** отхвърли думитѣ на Г. **Берона** и каза че бюлетенитѣ на иностранни язици ще се считатъ бѣла книга, както това става и въ другитѣ камари съ подобни бюлетени.

Г. Д. **Цанковъ** побърза да каже, че Г. **Грековъ** привожда прѣдъ Събранието работи, които трѣба да се разглѣдватъ въ Устава а не въ **Правилника**. Трѣба прочее да се прѣведѫтъ поменѫтитѣ бюлетени на Български отъ бюрото и да се даде край на расприята.

Г. **Беронъ** въ потвърдение на своитѣ думи върху тоя въпросъ каза, че ако на Съчленоветѣ иностранци не се дозволи да пишатъ бюлетенитѣ си на своя язикъ, тѣ ще се намѣритъ въ голѣмо затруднение и ще бѫдѫтъ принудени да напуснатъ Събранието въ дѣлата на което никакво участие не могѫтъ да зематъ. Справедливостьта иска да не правимъ на другитѣ това, което въ прѣминалото врѣме е било тѣжко за насъ...... Тука нѣкои отъ членоветѣ на Събранието направихѫ шумъ съ цѣль да прѣкѫсатъ говорящия; нъ г. Подпрѣдсѣдатель забѣлѣжи на тия Господа, че нито **Правилника**, нито благоприличието допуска такива постѫпки. Събранието послуша гласа на Подпрѣдсѣдателя и Г. **Беронъ** можа да повтори своитѣ умоления къмъ Събранието — да се избѣгне такава исключителность, каквато се показва въ неприеманието на иноязични бюлетени.

Г. **Славейковъ** поддържа думитѣ на Г. **Берона** и каза че за сега тѣзи бюлетини трѣбало би да се приемѫтъ додѣто да се постанови постоянно и общо правило.

Г. **Грековъ** обори доводитѣ на Г. **Берона** и каза. че на Българитѣ въ прѣдишнитѣ врѣмена не е било тѣжко, дѣто языка имъ не се е приемалъ въ подобни Събрания нъ, плакали сѫ се отъ други причини, за които негова милость не намира нуждно да говори въ Събранието.

Той прилага, че Българския языкъ като е прогласенъ отъ ИМПЕРАТОРСКИЯ Коммиссаръ за официяленъ въ Княжеството всички сѫ длъжни да се съобразяватъ съ това високо распорѣждание.

Г. **Цанковъ** напротивъ прѣдлага да се преведѫтъ бюлетинитѣ отъ бюрото на Българския языкъ и да се считѫтъ за правилни, защото никакво рѣшение отъ Събранието и постановления въ **Правилника** като нѣма за това, то несправедливо било би да се лишаватъ толкова събратия отъ правото за гласоподавание.

За да свърши тоя въпросъ, Г. Подпрѣдсѣдатель помоли Събранието да се произнесе връху тѣзи двѣ мнѣния и да каже кое отъ тѣхъ, обича да послѣдова въ този случай отъ Събранитѣ гласове стана явно, че 116 души отъ присѫтствующитѣ членове приематъ мнѣнието на Г. **Грекова**. а 100 само мнѣнието на **Берона** и **Цанкова**.

Слѣдъ това приведе се въ извѣстность гласоподаванието за прѣдсѣдатель и подпрѣдсѣдатели и резултата се съобщи на Събранието.

Ето тоя резултатъ:

Отъ лицата, за прѣдсѣдателския постъ

Блаженнѣйший Антимъ	получи	51	гласъ
В. Преосвященнѣйший Симеонъ	„	45	„
Преосвященнѣйши Климентъ	„	43	„
Драганъ Цанковъ	„	28	„
Петко Каравеловъ	„	18	„
Марко Балабановъ	„	19	„

Ни едно отъ тия лица като не доби узаконеното вишегласие, между двѣтѣ първи трѣбваше да стане балотировка; нъ подвигнѫто отъ чувства на голѣма признателность къмъ многострадавшия старецъ и народенъ пастирь, Негово Блаженство Антима Видинскаго. Събранието еднодушно прогласи Мастития Старецъ за свой Прѣдсѣдатель и въ лицето на Г-на **С. Берона** исказа къмъ Н. Блаженство своитѣ горѣщи желания да има за прѣдсѣдатель заслужения и дълбокоуважаемия Архипастиръ.

Негово Блаженство като се облѣгаше на старинитѣ и тѣлеснитѣ свои слабости, помоли Събранието да го освободи отъ такава обязанность. Нъ прѣдъ единодушното и непоколебимото настояване на Народното Събрание той склони да залови пакъ прѣдсѣдателската Катедра и съ това свое съизволение възбуди силни и несмълкаеми рѫкоплѣскания.

Колкото до лицата за подпрѣдсѣдатели отъ тѣхъ:

Преосвященнѣйший Климентъ	получи	40	гл.
Г. Григоръ Начевичь	"	48	"
Г. Петко Каравеловъ	"	61	"
Г. Марко Балабановъ	"	21	"
Г. Теодоръ Икономовъ	"	88	"
Г. Христо Стояновъ отъ София	"	21	"
Г. Димитрий Грековъ	"	31	"
Г. Драганъ Цанковъ и	"	32	"
Г. Илия Цаневъ	"	15	"

И между тѣхъ никой като неполучи потрѣбното вишегласие, направи се балотировка между четирмата, които получихѫ по много гласове, именно между Преосвященнаго **Климента, Начевичъ, Каравелова** и **Икономова.**

Слѣдствията на тая балотировка бѣхѫ такиви, щото

Икономовъ	получи	гласове	183
Климентъ браницкий	"	"	102
Начевичъ	"	"	36
Каравеловъ	"	"	114

и първия съ послѣдния се прогласихѫ за подпрѣдсѣдатели и помощници на Негово Блаженство.

При подлаганието на балотировка лицата за подпрѣдсѣд. Г. **С. Беронъ** пожела да влѣзе въ това число и В. Прѣосвященнѣйший Прѣславский **Симеонъ** който имаше по много гласове слѣдъ Н. Блаженство за Прѣдсѣдателския постъ; нъ Н В. Прѣосвященство поблагодари Събранието и каза, че здравието и силитѣ не му позволяватъ да земе отгорѣ си такава длъжность и че той е обявилъ на Събранието туй нѣщо още прѣди да се постави името му между лицата за прѣдсѣдатель.

Часа като бѣше прѣминалъ петь слѣдъ пладнѣ Г. Прѣдсѣдатель обяви на Събранието, че избиранието на Секретаритѣ и квесторитѣ се отлага за слѣдующето засѣдание, което се назначи за утрѣ 23 Февруария часа по единадесетъ. Слѣдъ това засѣданието се закри.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Прѣславский Симеонъ.

Секретари:

Архимандритъ Костантинъ, Т. Икономовъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VI.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VI.

Засѣданието се откри на 11 и единъ четвьртъ часа отъ Г. Подпрѣдсѣдателя, който при това обяви, че понеже секретаря Г. Т. Икономовъ е заболѣлъ, протоколитѣ отъ миналитѣ двѣ засѣдания не сѫ могли да бѫдѫтъ готови. За замѣстване на Г. Т. Икономова въ сегашното засѣдание Г. Подпрѣдсѣдатель покани Събранието да назначи нѣкое друго лице. Събранието единодушно посочи на Г. **К. Стоилова,** който и залови мѣстото на секретарь. При провѣрката на присѫтствующитѣ депутати **Хасанъ Хюсни ефенди** изъ г. Самоковъ прѣдяви на бюрото своитѣ пълномощия и каза, че е пристигналъ за Събранието. Присѫтствувахѫ въ засѣданието 217 депутати, а отсѫтствувахѫ 15.

Г. Подпрѣдсѣдатель като обяви, че дневния въпросъ е избиранието на Секретари и квесторитѣ Г. **Савва Илиевъ** забѣлежи, че числото на секретаритѣ трѣба да бѫде повече отъ шесть, защото държанието на протоколитѣ и по Русски удвоява работата имъ

На това Г. **Цанковъ** отговори, че повечето секретари не сѫ толкова нуждни, защото протоколитѣ не ще се държатъ и на Русски, а само ще се прѣвождатъ и печататъ на Русски.

Г. **С. Беронъ** се съгласява съ мнѣнието на **Цанкова** колкото за протоколитѣ на Русски языкъ, нъ прѣдлага за секретари да се изберѫтъ таквизи лица, които познаватъ нѣкои иностранни языци, потрѣбни за нашето Събрание.

Г. **Т. Станчевъ** като желае да се избѣгнѫтъ нѣкои мѫчнотии и да се негуби време въ избиранията прѣдлага да се назначятъ кандидати за секретари въ двойно число.

Г. **Николай Даскаловъ** намира за нуждно да попита не се ли знае каква е причината на това, дѣто двама отъ иностраннитѣ делегати именно Австро-унгарский и Турский не сѫ подписали протокола за откриванието на Народното Събрание, когато сѣкиму отъ насъ е извѣстно, че тии присѫтствувахѫ на откриванието.

Като въ отвѣтъ на Г. **Даскалова** Преосвященний Софийский побърза да каже, че му е съобщено, какво Г. Австро-унгарский делегатъ желаялъ да подпише рѣчений протоколъ.

Върху това пакъ Г. **Казанакли** забѣлежи, че по-добрѣ е въ отсѫтствието на Г. Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммисаръ тоя въпросъ да се неразглѣдва, защото освѣнъ него никой не може да ни даде вѣрни и точни свѣдения върху работата.

Г. **Д. Цанковъ** заяви, че отъ думитѣ на **Г. Казанакли** се поражда новъ въпросъ, върху който се призовава вниманието на Събранието. Този въпросъ е: можемъ ли да разискваме и рѣшяваме въ засѣданията на Народното Събрание, когато Н. Превъсходителство Намѣстника отсѫтствува?

Г. Подпрѣдсѣдатель мисли че думитѣ на Г. **Казанакли** се отнасятъ само до сегашния случай и не заключаватъ смисль за общо правило.

Г. **Петко Каравеловъ** казва, че въпросътъ повдигнѫтъ отъ Г. **Даскалова** е ясенъ и не изисква никакво обсѫждание, за да ни се казва, че неможемъ да го разглѣдваме безъ Намѣстника на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Г. **Балабановъ** счита за нуждно да каже отъ трибуната, че подвигнатий отъ **Г. Даскалова** въпросъ е твърдѣ важенъ. Испроводенитѣ отъ Европейскитѣ сили коммиссари за да наглѣждатъ какъ се устроява България сѫ господари на своитѣ постѫпки и могѫтъ да имѫтъ причини да подписватъ или не протоколитѣ на Народното ни Събрание, а като е тъй то присѫтствието или не на Н. Превъсходителство Намѣстника става излишно тука по тая проста причина, че въпроса никакъ не се касае до него. При това азъ не зная, защо да се отруждава той съ таквизи въпроси.

Ролята на Г. Намѣстника е опрѣдѣлена много добрѣ въ словото на Н. Сиятелство, тая роля не е политическа. Той има въ нашето Събрание чисто съвѣщателенъ гласъ. Нъ ние като членове на Народното Събрание като народъ имаме твърдѣ голѣмъ интересъ да знаеме по какви причини не сѫ подписали двамата делегати. Ние, Господа, продължи ораторьтъ, полагаме основата на наший политически животъ, а тоя животъ се основава на единъ между-народенъ актъ. Господа Коммиссари сѫ дошле между насъ съ най-добритѣ намѣрения. Тии прѣдставляватъ Правителства, които много сѫ направили и могѫтъ направи за насъ. При всичката голѣмина на нашата жива благодарность къмъ освободителката на отечеството ни Россия, ние не трѣбва да забравяме и задлъженията си къмъ Европа. Заради това азъ прѣдлагамъ да се помоли Г-нъ Прѣдсѣдатель, който спорѣдъ **Правилника** трѣбва да държи сношения съ разнитѣ началства и лица на дѣлата на Събранието, или самъ да иде при неподписавшитѣ и откровенно да пита, по какви причини не сѫ подписали, или пакъ да моли Н. Сиятелство Г. Коммиссара да му каже, защо отъ нѣкои Г. г. Делегати не е билъ подписанъ протокола. На-

родното Събрание може да направи това и чрѣзъ една депутация. която въ негово име ще се прѣдстави прѣдъ неподписавшитѣ Коммиссари и ще ги помоли да явятъ причинитѣ на неподписването; нъ горний способъ ми се вижда по удобенъ и приличенъ. Имаме голѣмъ интересъ да знаемъ гдѣ стоимъ, какъ стоимъ и що вършимъ. Като незнаемъ да сме направили нѣщо лошо нѣкому и като питаемъ най-дълбоко уважение къмъ Европа, намъ е много потрѣбно да знаемъ тѣзи причини защото безъ това незнаемъ кждѣ отиваме . . . .

Г. С. **Беронъ** е напълно съгласенъ съ Г. г. **Даскалова** и **Балабанова**; той мисли обаче, че тѣзи въпроси трѣбва да нървятъ слѣдъ избиранието на бюрото и настоява да се изберѫтъ въ числотона секретаритѣ и таквизи лица които знаятъ иностранни языци.

Г. **Балабановъ** отговаря на Г. **Берона**. че прѣдложението на послѣдния му се види не до тамъ парламентарно, защото внася въ разисканията другъ въпросъ прѣди да се е разглѣдалъ първия.

Г. **Грековъ** отъ своя страна мисли, че не е било до тамъ парламентарно, и това, дѣто да се подвигатъ въпроси, които сѫ вънъ отъ дневний редъ, защото тъй ще се пускаме въ нови и външни въпроси и никога не ще дойдимъ до дневнитѣ. По тая причина Г. **Грековъ** предлага възбудений отъ **Даскалова** въпросъ да се остави за сега на страна. Нѣкои и други отъ Събранието като исказахѫ желание да се подложи на гласувание по-напрѣдъ прѣдложението на **Даскалова**, Н. Преосвященство Г. Климентъ възрази, че ако останимъ за сѣтнѣ.Г **Бероновото** прѣдложение което се касае до дневния рѣдъ и е́ поставено по напрѣдъ, то ще значи да стъпчимъ едно прѣдложение и да се заолавяме за друго, което е нѣщо неправилно.

Г. Подпрѣдсѣдатель направи питание кое отъ двѣтѣ прѣдложения ще удобри Събранието и заяви че, споредъ него, тѣзи прѣдложения трѣбва да се подложятъ на гласувание; нъ като прѣдложението на **Берона** се касае до дневний въпросъ, то туй прѣдложение ще се тури подъ гласувание по-напрѣдъ

Г. **Казанакли** казва, че всяко прѣдложение трѣбва да става спорѣдъ регламента: или устно съ подкрѣпление на петь члена отъ Събранието или писменно съ десетъ подписи.

Г. **Балабановъ** счита за нуждно да попита Г. **Казанакли**, прочиталъ ли е **Правилника** прѣди да говори за него и отъ него. Въ **Правилника** се казва много ясно, че устни прѣдложения отъ депутати могѫтъ да ставатъ сѣкога и че таквизи прѣдложения трѣбва да се поддържатъ поне отъ петь представители. Спорѣдъ **Правилника** прѣдложението става и послѣ се пита, намирали то потрѣбната поддържка въ Събранието. Азъ мисля, заключи Г. **Балабановъ**, че прѣдложението на Г. **Даскалова** се поддържа въ Събранието.

Г. **Поменовъ** подкрѣпи думитѣ на Г. **Балабанова** и

каза, че нѣкои отъ депутатитѣ твърдѣ скрупулозно се придържатъ о регламента, а нѣкои твърдѣ слабо. Въ въпроса за иноязичнитѣ бюлетини **Правилника** се наруши вчера и въпроса за това като трѣбаше да стане писменно, защото е въпросъ отъ голѣма важность, направи се устно и никой не се погрижи да попита, да ли той се поддържа отъ нѣколко депутати.

Тукъ Г. **Мишайковъ** направи забѣлѣшка, че нѣколко прѣдложения и въпроси като се правятъ на веднажъ реда въ Събранието се побърква. За това той прѣдлага да се избере поскоро бюрото, което ще пази рѣда, та че сѣтнѣ да се глѣдатъ и разискватъ прѣдложенията на **Даскалова** и други.

Г. **Балабановъ** нѣма какво да каже противъ избиранието на бюрото; той само се моли щото прѣдложението на **Даскалова** да се земе въ вишегласие, когато и да е.

Г. **Наумовъ** казва, че въпросътъ на **Даскалова** е за него много важенъ, нъ че избиранието на бюрото трѣбва да стане поскоро за да не се губи напусто врѣмето, нъ Г. Подпрѣдсѣдатель му забѣлѣжи, че именно това се е сега рѣшило. Прѣдложението на **Даскалова** се отложи и Събранието пристжпи къмъ изборитѣ на секретаритѣ.

При това Г. **С. Беронъ** пакъ повтори своето прѣдложение за знаяние на чужди язици отъ нѣкои изъ секретаритѣ, а

Г. **Касабовъ** пожела да знае, кои именно язици трѣбва да се искатъ отъ секретаритѣ. Г. **Грековъ** мисли че тѣзи условия сж неумѣстни, защото прѣчатъ на свободъка на изборитѣ и сж противни на вчерашното рѣшение, спорѣдъ което само Българский языкъ се приема за официяленъ и задължителенъ въ Събранието.

Г. Подпрѣдсѣдатель забѣлѣжи, че вчерашното рѣшение се е касаяло само до бюлетинитѣ, които бѣхж писани на други язици; колкото за въпроса — да ли не трѣбва да се приематъ прошения и други книжа на чужди язици въ Събранието, за това още нищо не се е рѣшило.

Вслѣдствие на тая бѣлѣжка отъ подпрѣдсѣдателя Г. **Грековъ** оттегли думитѣ си „за рѣшението на въпроса за употрѣбението само на Българский языкъ въ Събранието" и настоя на въпроса за отхвърляние на условията, които се полагатъ на секретаритѣ.

Г. **Беронъ** обеснява причината на тѣзи условия тъй: Секретаритѣ трѣба да знаятъ нѣкои чужди язици — именно за това, каквото да могжтъ да превождатъ разнитѣ книжа отъ другъ языкъ на официалний и съ това да се избѣгватъ таквизъ мжчнотии, каквито се посрѣщнахж въ вчерашното наше засѣдание по въпроса за бюлетинитѣ на другъ языкъ.

Г. **Д. Цанковъ** забѣлѣжи, че като не е още рѣшено — да ли ще се слушатъ и други язици въ Събранието, то на Секретаритѣ сега не трѣба да се налагатъ никакви условия. Когато въпроса за язицитѣ се рѣши, тогава може да се избержтъ и лица за тѣхъ.

За сключвание на тоя въпросъ Г. **Грековъ** казва, че много време се губи върху прѣдложението на Г. **Берона**. Народното Събрание вече знае туй прѣдложение и своето удобрение или неудобрение ще искаже въ изборитѣ.

Г. **Беронъ** оттегли своето предложение и пожела да се пристжпи къмъ изборитѣ.

Г. **Горбановъ** прѣдложи да се даде на Събранието десеть минути почивка, нъ Г. **Кжршовски** намира това за излишно и противно на тайното и самостоятелно гласоподавание.

Почивката за десеть минути се прие.

Подиръ това, когато засѣданието се поднови и избирателнитѣ бюлетини се събрахж и провѣрихж сь участието на врѣменнитѣ квестори Г. г. **Даскалова** и **А. Стоянова**, узна се че по-много гласове за секретари добиватъ слѣдующитѣ лица.

Г. Г. Стоиловъ	125	гласа
„ Гюзелевъ	167	„
„ П. Гинчевъ	136	„
„ Каролевъ	173	„
„ Горбановъ	86	„
Архимандритъ Костантинъ	173	„
„ К. Поменовъ	82	„
„ П. Ковачевъ	72	„
„ Начевичь	34	„

Отъ които **Стоиловъ**, **Гюзелевъ**, **Гинчовъ**, **Каролевъ** и **Архимандритъ Костантинъ** като добиватъ вишегласие. остаратъ за секретари; а между **Горбанова** и **Поменова** се произведе балотировка, която този пжть по прѣдложение на Г. **Д. Цанкова**, стана съ явно гласоподавание по причина на къснoто време.

Г. **Горбановъ** придоби вишегласието и допълни числото на секретаритѣ, пакъ по прѣдложение на Г. **Д. Цанкова** и въ внимание на закъсняванието за квестори се приехж ония двѣ лица, които на тайното гласоподаванис имахж повече гласове.

Таквози вишегласие имахж:

Г. **Н. Михаиловски** (71 гласъ) и Г. г. **Н. Даскаловъ** и **А. Стоиловъ** (по 41 гласъ); нъ Г. **Даскаловъ** като заяви, че слѣдъ два дни ще замине за Руссчукъ, дѣто се вика за нѣкакво свидѣтелство, и че за това проси да не му се налагатъ длъжности въ Събранието, за квестори се прогласиха Г. г. **Н. Михаиловски** и **А. Стояновъ**.

На трикратнитѣ заявления на **Михаиловски** и **Стоянова**, че по никой начинъ неможать да приематъ такива длъжности, защото ужъ не щѣли могжтъ да ги испълнятъ, Г. **Д. Цанковъ** като отговори, че депутатитѣ сж длъжни да испълняватъ **Правилника** и въ събранието да нѣматъ своя воля, избранитѣ се покорихж и приехж новитѣ свои длъжности.

Подиръ това Г. Подпрѣдсѣдатель съобщи на Събранието че много отъ Г. г. депутатитѣ, които сж дали прошения до прѣдсѣдателя за кратковрѣменни отпускания, най-покорно умоляватъ

Събранието да обьрне внимание на тѣзи просби и да ги рѣши. Нъ Г. **Горбановъ** забѣлѣжи, че сичко туй трѣбва да стане само тогава, когато сичкитѣ други работи отъ по-голѣма важность се извършатъ.

Срѣщу това възрази Г. **С. Беронъ** и каза, че ако нѣкои отъ депутатитѣ сѫ били принудени да даватъ прошения и ако подпрѣдсѣдателя ги прѣдлага на Събранието, това значи, че побужденията сѫ важни и че неудовлетворенитѣ Просители ще се намѣрятъ въ необходимость да си дадѫтъ оставкитѣ и да сѐ оттеглятъ съвършенно отъ Събранието.

Г. **Грековъ** мисли, че не е безумѣстно да се земѫтъ въ внимание прошенията; тии трѣба да се разглѣдатъ и да се ненасилватъ просителитѣ въ тѣхнитѣ нужди.

Тѣзи прошения стоятъ отъ много дни на писалището.

Народното Събрание като се произнесе въ сѫщия смислъ, пристѫпи се къмъ разглѣждането на нѣкои отъ прѣдставенитѣ прошения.

Най-напрѣдъ се прочете прошението на Г. **С. Берона**. По прѣдложение отъ Г. **Полѣкова** и слѣдъ изслушванието на обясненията на Г. **Берона** даде се на послѣдния отпускъ за единъ мѣсецъ.

Сѫще така се даде отпускъ за по единъ мѣсецъ и на Дупниченскитѣ депутати, Г. Г. **Христа Братарова**, **Василия Мазникова, Ивана Каранова** и **Димитрия Чукова.**

Отпускъ отъ по десеть дни се даде на **Никополския Кассиеръ** Г. **Дима Гендова** и на прѣдсѣдателя на Окружния Съвѣтъ въ Свищовъ **Ионка Ванкова**.

Колкото до просбата на Г. **Петра Манолова** отъ г. Силистра да му се даде неопрѣдѣленъ отпускъ на туй основание, че окружний началникъ въ рѣчений градъ е много болѣнъ и желае да направи свой приврѣмененъ намѣстникъ просителя, тая просба не се зема въ внимание отъ Събранието.

На свършвание Г. **Кѫршовски** почелъ за нуждно да обади на Събранието, че единъ отъ Берковскитѣ прѣдставители, **Цвѣтко Лиловъ**, ако и да си е прѣдставилъ пълномощие прѣди три дни, никакъвъ отговоръ още не е получилъ за това, да ли той трѣба да счита себе си дѣйствително за прѣдставитель.

Събранието остави тоя въпросъ за слѣдующето засѣдание и Г. Прѣдсѣдатель закри днешното засѣдание въ петь часа подиръ пладнѣ. Ново засѣдание ще има въ пондѣлникъ, 26 того, въ опрѣдѣленний часъ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатель:

Митрополитъ Варненский и Прѣславский **Симеонъ.**

Секретари:

Архимандритъ Константинъ Т. Икономовъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VII.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VII.

Засѣдание на 27 февруария 1879.

Засѣданието се отвори отъ Негово Блаженство **Прѣдсѣдателя**, на 11 и половина часа прѣдъ обѣдъ. Отъ прочитаньето списъка на членоветѣ отъ Народното Събрание стана явно, че отъ прѣдставителитѣ отсѫтствуваха шестнадесеть души, отъ които 10 по отпускъ, а 6 по болѣсть и други причини.

Слѣдъ прочитаньето на дневницитѣ отъ 20, 21 и 23 Февруария, Г. **Михаиловски** попроси думата и обяви, че въ минѫлото засѣдание той три пѫти се отричалъ отъ квесторската длъжность, за която се избра отъ Народното Събрание, а пакъ въ дневника е забелѣзано, че той билъ приелъ тая длъжность; за това той попроси да се поправи станѫлата погрѣшка въ дневника и продължи да иска, щото Събранието да го освободи отъ квесторството. Въ отговоръ Г-ну Михаиловскому Негово Блаженство **Предсѣдательтъ** обяви, че това освобождение зависи отъ Народното Събрание: ако то приема оставката му отъ длъжностьта, за която го е избрало, то Г. Михаиловски ще се освободи отъ нея, ако ли нѣ, той ще си остане квесторъ.

Изъ между членоветѣ на Събранието се чуха гласове, че оставката на Г. Михаиловски не може да се приеме.

За това той, Г. Михаиловски пакъ настоя да иска да го уволнятъ отъ квесторството, като прибави че първо, той, нѣма тия способности, които се изискватъ отъ единъ квесторъ, че второ той има такива длъжности, които му не дозволяватъ да поеме на себе си квесторството въ Събранието.

Г. **Грековъ**. Като пое думата, каза, че върху IV дневникъ има да направи една бележка, а именно: като отговарялъ на Г. **Кършовски**, той не употрѣбилъ ужь забелѣзаната въ тоя дневникъ дума „с ъ н у в а н и е“; не единъ отъ Подпрѣдсѣдательетѣ, Г. **Каравеловъ** му отговори, че той наистина у-

потрѣбилъ сѫщата дума и въ дневника точно е забелѣзано неговото изражение.

Тогава Г. **Грековъ** пожела да оттегли думата „сънуванье“, но Събранието не прие това.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** пакъ попита Събранието, съгласно ли е то да приеме оставката на Г. **Михаиловски** отъ квесторската длъжность.

Събранието като не се съгласи, Г. **Михаиловски** пакъ обяви, че той нѣма потрѣбнитѣ за квесторска длъжность способности, и за това не може да я приеме. Освѣнь това той, Г. **Михаиловски**, ималъ особни длъжности, които не му дозволяватъ да приеме и квесторството въ Събранието.

Г. **Джебаровъ**, като исказа очудвание за това, какви ли ще бѫдѫтъ тия особни длъжности, които не дозволяватъ Г. **Михаиловскому** да поеме квесторството, — прибави, че никой отъ членоветѣ на Народното Събрание не може да има друга длъжность, освѣнь длъжностьта на прѣдставитель. Ако се приеме оставката на Г. **Михаиловски**, заключи Г. **Джебаровъ**, то това ще даде поводъ и на другитѣ прѣдставители да се отричатъ отъ длъжноститѣ, за които Събранието би ги избрало.

Въ възражение Г. **Джебарову** Г. **Михаиловски** обърнѫ вниманието на Събранието върху **Правилника** и забелѣжи, че отъ прѣдставителитѣ никой нѣма право да си дава оставката, но само тогава, когато той би се назначилъ отъ Събранието за членъ на нѣкоя коммиссия.

На това Г. **Грековъ** възрази, че и квесторството е единъ видъ Коммиссия, избрана отъ Събранието.

Г. **Поменовъ** поддържа отказванието на Г. **Михаиловски** и забелѣжи, че наистина троекратното отричание на Г. **Михаиловски** отъ квесторската длъжность не е внесено въ дневника. Понеже Господствому и сега постоянствува да иска да му се приеме оставката, то Г. **Поменовъ** мисли, че Народното Събрание трѣбва да освободи Г. **Михаиловски** отъ тая длъжность, за която той се съзнава неспособенъ.

Г. **Т. Станчевъ**, като зе думата, забелѣжи, че въпросътъ за оставката на Г. **Михаиловски** зае Събранието повече, отъ колкото той самъ по себе си заслужва Ние, продължи Г. **Станчевъ**, едно прѣпорѫчвами съ изработенитѣ отъ Събранието закони, а друго вършимъ съ дѣлата си. Види се, Г. **Михаиловски** да се е докачилъ за дѣто Събранието го е избрало за квесторъ и за това тъй да постоянствува да се отрича отъ тая длъжность. Но това нещо е много жално; защото който отъ прѣдставителитѣ се избере за нѣкоя длъжность, той трѣбва на драго сърдце да я приеме и испълнява, а не да се отрича отъ нея, както прави Г-нъ Михаиловски.

Въ отговоръ Г. Станчеву Г. **Михаиловски** каза че тия закони не се отнасятъ до него, понеже той не е избранъ отъ народа, а е назначенъ отъ Правителството и то само за едно

нѣщо — да приеме участие въ разглѣждането на Органический Уставъ, а друга нѣкоя длъжность, която би му се наложила отъ Народното Събрание, той не може да приеме.

Г. Д. **Цанковъ** забѣлѣжи, че Г. Михаиловски съ послѣднето си обяснение излѣзва вече отъ мѣрката на вънъ, като навежда думи, които му не правятъ честь. Биле избрани отъ народа, биле назначени отъ Правителството, всичкитѣ прѣдставители, които се намѣрватъ въ Събранието, трѣбва да се съобразиватъ съ изработений Правилникъ. При това Г. Цанковъ изяви желание щото Г. Михаиловски да даде послѣднето си обяснение писменно на бюрото.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. Каравеловъ още единъ пѫть попита Събранието, приема ли то оставката на Г. Михаиловски отъ квесторството, и прѣдставителитѣ, съ исключение на 16 души, се произнесохѫ отрицателно.

Г. **Михаиловски** за послѣденъ пѫть обяви на Събранието, че не може да приеме да бѫде квесторъ, като заключи, че той е лице, а не вещь, съ която могътъ да се располагатъ.

Слѣдъ това. единъ отъ подпрѣдсѣдателитѣ, Г. **Каравеловъ** яви на Народното Събрание, че е приета телеграмма отъ Негово ИМПЕРАТОРСКО височество Наслѣдника Цесаревича въ отговоръ на поздравлението, отправено отъ Събранието на 26 того чрѣзъ Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ. Събранието пожела да чуе тая телеграмма. Ето ѝ съдържанието:

Князу Дондукову-Корсакову.

Моля до прѣдадете на всичкото духовенство и на прѣдставителитѣ, които присѫтствувахѫ на молебствие въ Търновската Съборна цьрква, моята душевна благодарность за поздравлението съ деня на рождението ми. Сърдечно благодаря и Васъ.

Цесаревичь Александръ.

Народното Събрание, на крака, съ възторгъ изслуша тоя милостивъ отговоръ на Господаря Наслѣдника.

Слѣдъ отихването на живитѣ въсклицания: **„Да живѣй Негово Императорско Височество Наслѣдникътъ."**

Г Лукияновъ яви на Събранието, че е приелъ вече свѣдѣния заради замѣстяването на нѣкои прѣдставители отъ Плѣвенъ и Кюстендилъ. Г. Кирковъ, каза Т. Лукияновъ, се отрѣкълъ отъ правото на депутатъ по изборъ отъ Плѣвненский Округъ и на негово мѣсто е избранъ по вишегласие Г. Странски, който по тоя начинъ, и законно присѫтствува въ Народното Събрание. При това Т Лукияновъ прочете и телеграммата на Г. Кирковъ до Началника на Плѣвненский Округъ, въ която, като благодари на населението за честьта, съ която го почело, той Г. Кирковъ, се отрича отъ прѣдставителството, понеже ще има право да присѫтствува въ Народното Събрание по званието си като прѣдсѣдатель на Софийский Окрѫжний Сѫдъ.

Замѣстяванието на Г. Димитра Ангелова съ Г. Димитра Любенова отъ Кюстендилъ, продължи Г. Лукияновъ е такожде законно: Г. Любеновъ е билъ избранъ най-напрѣдъ, но се е разболѣлъ, за това понеже Събранието щѣше да се открие на 6 Януария, то е билъ избранъ Г. Д. Ангеловъ. Но Г. Любеновъ оздравялъ, и съвършенно законно е дошелъ въ Събранието.

Това свършено, Г. **Даскаловъ** пожела да се научи, дали сѫ направени нѣкои распореждания, както се прие да стане въ минѫлото засѣдание, за да се узнае защо почитаемитѣ делегати Австро-Венгерский и Отоманский не сѫ подписали I-й дневникъ на Народното Събрание.

Г. **Лукияновъ** обяви, че той по своето положение не може да влѣзва въ официални сношения съ делегатитѣ на Европейскитѣ държави, и не може да знае защо споменатитѣ делегати въ първото засѣдание не подписали дневника. Сега ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ ми съобщи че Австро-Венгерски делегатъ желае да подпише, и азъ съобщихъ на Негово Блаженство за това, и до колкото зная, прибави Г. **Лукияновъ** той вече е подписалъ.

Колкото за причинитѣ, по които Отоманский делегатъ не е подписалъ първий дневникъ Г. **Лукияновъ** обяви, че не знае нищо.

Слѣдъ това Г. **Балабановъ** попроси думата и отъ трибуната произнесе слѣдующата рѣчь:

Господа! Досегашнитѣ наши засѣдания бѣхѫ засѣдания прѣдварителни, засѣдания устроителни; ние се устрояваме като събрание. Днесь, подиръ свършванието на нашътъ Правилникъ и подиръ избиранието на нашето бюро, ние сми вече събрание народно, събрание устроено. Днесь говоримъ, и отъ днесь натакъ ще говоримъ именно като народни прѣдставители. Гледате, почитаеми Господа, че въ това събрание, намѣстото гдѣто стоя, има въздигната трибуна, отъ която намъ е позволено да си искажемъ нашитѣ мнѣния, нашитѣ чувства, нашитѣ желания, — трибуна за свободата на словото, трибуна отъ която ще издавами гласа си за доброто на отечеството ни. Отъ тази трибуна се очавка устройството на България съ силата на свободното слово. Както знаете, Господа, намъ е дадена за това устройство пълна свобода отъ тази трибуна: Друго едно блистателно доказателство, че високата миссия на велика Россия въ нашето отечество не е споредъ както се изражава самъ Царь-Освободитель въ прокломацията си къмъ Българский народъ, не е да растури и да разруши, но да създаде и да устрои. То като е тъй Господа, нека да се въсползувами отъ дадената намъ свобода за да испълнимъ преди всичко една отъ най-священнитѣ длъжности.

Кое е словото, което трѣбва право да падне, първо да се чуе отъ тази трибуна? — Мисля, почитаеми Господа, че азъ ще бѫда вѣренъ отзивъ на вашитѣ чувства и желания, ако кажя че първото слово отъ тази трибуна, трѣбва да бѫде слово на

признателность и на благодарность къмъ Царя-Освободителя и къмъ великий русски народъ; второто слово отъ тази трибупа трѣбва да бжде пакъ слово на признателность и на благодарность къмъ всички опия велики мжжье които сж се борили и се борятъ за доброто на нашътъ народъ.

Поведението ни като народни представители показва какъ високо оцѣнявами ние чувствата, които сж подбудили Царя-Освободителя да предприеме воененъ походъ за нашето освобождение. Поведението ни показва йоще, че ние не само дълбоко съзнаваме нашата длъжность да бждемъ послушни и покорни на волята на великодушнийтъ Монархъ и на неговитѣ представители, но че умѣемъ при това да уважавами и рѣшенията, които сж се зели за насъ въ наше отсжтствие. Днесь, подирь свършванието на предварителнитѣ засѣдания, предъ насъ предстои вече великото дѣло, за което сми свикани, предъ насъ предстои дѣлото за устройството на Българското Княжество. Ето ни вече, почитаеми Господа, предъ прагътъ на зданието на Органическийтъ Уставъ. Но предъ този прагъ, отъ какви чувства се усѣщами завладѣни всички? Насъ всички, господа, ни побиватъ тръпки като помислимъ каква часть отъ народа представлявами тука и какво е положението, което сж сътворили на тъй нариченото Българско Княжество международнитѣ рѣшения върху нашата народна сждба. Както казахъ по горѣ, намъ се е дала пълна свобода отъ тази трибуна за разискванията по устройството на това Българско Княжество, дала ни се е, слѣдователно, и възможность, дало ни се е право да кажемъ свободно, какви чувства ни въодушевляватъ като погледнемъ на положението и на условията, въ които е поставено това Княжество. Чувствата, които ни внушава положението, сътворено на Княжеството въ Берлинъ, сж чувства, Господа, отъ сериозно безпокойствие за бждящийтъ политический животъ на това Княжество и за възможностьта му да се развива спокойно и мирно. Тия чувства, Господа, ние можемъ, ние сми длъжни, ние имаме право да ги искажемъ съ откровенность преди да се заловимъ съ дѣлото, за което сми събрани. За да искажемъ така чувствата си и желанията, намъ се дава поводъ отъ словото, съ което Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ отвори това Събрание. Чини ми се че както чувството на дълбока признателность, така и учтивостьта ни налагатъ длъжность да отговоримъ на това слово. Въ този отговоръ ние ще искажемъ чувствата, които ни обезпокояватъ за сждбата на Княжеството, както и желанията, които ни всички въодушевляватъ спрямо народната ни участь. Тия чувства и тия желания ние трѣба да изложимъ и на европейскитѣ сили.

Всичко това е свята длъжность, Господа, които трѣба да испълнимъ преди всичко. Сѣнкитѣ на бащитѣ ни и дѣдитѣ, умрѣли отъ петстотинъ години насамъ съ въздишки за Българското освобождение, лѣтятъ днесь, въ тази зала, върху насъ, и

около насъ и гледатъ какъ ще постжпимъ въ тази минута. Отъ друга страна чини ми се да слушамъ тукъ единъ шумъ, шумъ тайнствененъ, Г-да, съставенъ отъ охкания и отъ последни въздишки и молитствования за доброто на милото наше отечество; този шумъ, не е друго освѣнъ гласътъ на всичкитѣ български мжченици, загинжли за Българската свобода. Всичкитѣ чакатъ съ тревожно нетърпѣние да видятъ какъ ще оцѣнимъ истегленнитѣ мжки и пролѣната кървь. Менѣ ми се чини, че би било оскърбително за всякой отъ насъ, ако бихъ си позволилъ да спомена само, че въ тази зала имало би и сѣнка на подозрѣние за равнодушие къмь днешната участь на народътъ ни. Ние, Българско Княжество, такова, сирѣчь, каквото го създаде Берлинскийтъ Конгресъ, нѣма съмнѣние че ще срѣщнемъ безбройни мжчнотии въ устройството си въ общественнийтъ си животъ, ако останемъ тъй. Имаме живостенъ интересъ да съзнаемъ всички това положение.

Отъ дълбоко уважение и почитание както къмъ волята на Царя Освободителя, така и къмъ станалитѣ европейски рѣшение за насъ и безъ насъ, ние неможемъ, освѣнь да постжпимъ въ въпросътъ за устройството на княжеството, но прѣди всичко, Господа, ние сми длъжни да покажемъ мжчнотиитѣ, противъ които се боримъ и ще имаме да се боримъ за напрѣдъ, и които въ всяка стжпка ще се испречватъ предъ дѣлото ни за устройството, и не веднаждь може би, ще ни накаратъ да не вѣрвами и сами въ трайностьта на това дѣло. Ние, слѣдователно, Господа трѣбва, прѣди всичко, преди още и самийтъ отговоръ на Княжеското слово, трѣбва да поставимъ и да разисками гдѣто трѣбва **общенароднийтъ въпросъ** (силни и продължителни ржкоплѣскания въ цѣлото събрание). Чини ми се, че ще бжда отзивъ на вашитѣ чувства, ако кажа че ще бжде не простително да заминемъ равнодушно този обще-народенъ въпросъ, и да постжпимъ токо тъй къмъ въпроситѣ за устройството на княжеството. Грѣшно ще бжде, Господа, ако се покажемъ глухи и нечувствителни къмъ плачевнитѣ викове, които се издаватъ отвъдъ Балканътъ къмъ Югъ и къмъ Западъ на общото наше отечество (сжщитѣ ржкоплескания). Подиръ като испълнимъ тази длъжность, подиръ като разглѣдами този въпросъ, тогава нека отговоримъ на княжеската рѣчь и нека постжпимъ къмь разглѣжданието на Органический Уставъ.

Съкращавамъ се, почитаеми Господа, и за да свърша, прѣдлагамъ: Първото слово, което трѣбва да падне и да се чуе отъ тази трибуна, трѣбва да е слово на признателность и на благодарность къмъ Царя-Освободителя; второто слово, трѣбва да е пакъ слово на признателность къмъ Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ и къмъ окружающитѣ го лица, за дѣто се трудихж да положатъ основата на гражданската наредба. Слово на признателность тоже трѣбва да се отправи неотложно отъ тази трибуна и къмъ всичкитѣ ония велики мжжье, въ Россия и въ Западъ, които сж се борили и се

борятъ йоще за доброто на нашата народность. При това, Господа, да идемъ дѣто трѣбва за да разискамн положението на княжеството и обще-народнийтъ въпрсъ па тогава вече, подиръ като испълнимъ тази длъжность и искажемъ всичкитѣ си чувства и желания, както къмъ Негово Сиятелство Князя, тъй и къмъ Европейскитѣ сили, тогава, Господа, съ чиста совѣсть и съ чисто сьрце, да постжпимъ съ разглѣжданието на въпроситѣ за устройството на Българското Княжество (силни и продължителни ржкоплѣскания).

Негово Блаженство Прѣдсѣдательтъ съ сълзи на очи, съ гласъ растреперанъ, тихо, като че за себе си, но доста внятно произнесе скърбнитѣ думи на пророка Іеремия: „Гласъ въ Рамѣ слышанъ бысть плача и рыданія и вопля: Рахылъ плачущися чадъ своихъ и нехотяше утѣшитися, яко не суть. Да почіетъ гласъ отъ плача и очи твои отъ слезъ, яко есть мзда дѣломъ твоимъ (Іер. 31, ст. 15—17).

Г. Д. **Икономовъ,** като се облегна на това, че въ рѣчьта на Г. Балабанова се говори за положението, въ което се намѣрва Българский народъ, прѣдложи на Събранието да се прочете мемоарътъ, поднесенъ отъ страна на тоя народъ на прѣдставителитѣ на великитѣ държави. Нѣкои отъ членоветѣ на Народното Събрание казахж, че това четенье ще бжде нѣщо излишно, понеже сѣкий го е челъ на времето.

Г. Д. **Цанковъ** поддържа прѣдложението на Г. Д. Икономова. Но понеже пакъ се чувахж гласове отъ Събранието, че прочитанието на мемоара е излишно.

Г. **Балабановъ**, пое думата и каза, че по-напрѣдъ трѣбва да се разясни, за кой мемоаръ е тука рѣчьта. Българский народъ, продължи Г. Балабановъ, много пжти е подавалъ мемоари и нѣма да бжде чудно, ако нѣкои отъ присжтствующитѣ тукъ прѣдставители и да сж забравили съдържанието на тоя мемоаръ, който, Г. Д. Икономовъ прѣдлага да прочете. Ако не се лъжж добави Г. Балабановъ, тука думата е за оня мемоаръ, който прѣди петь мѣсеца се поднесе отъ цѣлъ Български народъ на прѣдставителитѣ на Европейскитѣ държави. Понеже сега сме въодушевени отъ сжщитѣ чувства, заключи ораторътъ, съ които бѣхми въодушевени преди петь мѣсеца и които сж изложени въ тоя мемоаръ, то не ще бжде злѣ да си припомнимъ тия чувства.

Събранието прие това прѣдложение, и мемоарътъ се прочете отъ Г. Д. Икономова.

Слѣдъ това Негово Блаженство прѣдсѣдательтъ распусти Събранието за 15 минути.

Засѣданието подновено, Г. **Стоиловъ** възлѣзе на трибуната и произнесе слѣдующата рѣчь:

Между различнитѣ чувства, които вълнуватъ днесь народнитѣ прѣдставители, най-ясно се исказва чувството на признателностьта: признателность къмъ великодушний ни Царь—Освободитель и признателность къмъ братский намъ народъ, който

съ толкова си жьртви, ни даде възможностьта да можемъ въ едно таково събрание, каквото днешнето, да изразяваме народнитѣ си желания, и да полагами основа на политический си животъ. За това, като политический органъ на народа си, ние трѣбва да искажемъ предъ своя Освободитель нашата дълбока признателность. Не въ тоя благодарителенъ адресъ, съ който ще се обърнемъ къмъ наший Баща, трѣбва искренно и ясно да искажемъ и болкитѣ си и опасенията си. За да можемъ да сторимъ това, трѣбва да изучимъ положението си.

Голѣмо вълнувание се забѣлѣзваше между представителитѣ, които се събрахѫ тукъ, голѣмъ страхъ ги обладаваше, — и не е чудно всички чувствувахѫ, че стоимъ на прага на една важна епоха, че сега ще да се направи една крачка, която ще бѫде пълна съ послѣдствия за бѫдѫщето на народа ни. Всички виждахѫ, че черенъ облакъ грози надъ небосклона на отечеството ни. Това безпокойствие, бѣше слѣдствие на общото безпокойствие, което обладаваше и обладава още цѣлий ни народъ: народътъ въ простотата си и искренностьта си чувствува своето положение. Това го доказватъ инструкциитѣ, които повсѫду избирателитѣ дадохѫ на своитѣ прѣдставители; това го доказватъ и телеграммитѣ, които постоянно пристигатъ както отъ Сѣверъ и Югъ, така и отъ Истокъ и Западъ.

Оправдава ли се тоя страхъ? Безъ съмнѣние, защото народътъ вижда, че неможе да живѣе при тия условия, въ които е поставенъ. Въ тия предѣли, които сѫ дадени на Княжеството, то неможе да сѫществува: когато най-индустриалнитѣ и най-богатитѣ му страни сѫ отсѫсани отъ него, то ще има твърдѣ малко приходи; а пакъ съ тия малки приходи то ще трѣбва да покрива разноскитѣ на една пълна администрация: единъ пъленъ апаратъ за администрацията, за финанции, за правосѫдието, за просвѣщението. Ако всичко това прави гражданитѣ на великитѣ и силни царства да се оплакватъ отъ управлението си, то нѣма съмнѣние че насъ ще ни съсипи. Кѫдѣ може една малка часть отъ единъ самъ по себѣ си не голѣмъ народъ, да плаща такива разноски? Сѣкий гражданинъ ще трѣбува да работи само за да може да плаща данъци и пакъ неще да достига. Но това не е всичко. Не сме говорили още за една много важна часть на бѫдѫщето ни управление; тѫзи важна часть е народната ни войска. Тъй като сѫ работитѣ, тъзи войска трѣбва да бѫде многобройна и силна. Защо? това го изисква положението ни. Нека погледнемъ малко около себе си, за да видимъ отъ що ще сми обиколени постоянно.

Най-напрѣдъ въ Балкана, гнѣздото на посвѣтената часть отъ народа на ония, които отъ рано врѣме още посвятихѫ живота си на народната идея, на народната свобода, е предаденъ на турски гарнизони — на едни елементи надѣждата на които е грабежъ и разорение. А идемъ ли по далечь, въ тая красна земя, възъ жертвитѣ на която нашата свобода се създава, идемъ ли по навѫтрѣ въ тази драга часть отъ нашето отечество, на която

се запрещава даже да носи името „България„ — това скромно име, което намъ е толкозъ мило, — то гробната тишина, която срѣщаме потвърдява още повече нашитѣ страхове. Истина е че небето е тъй синьо и слънцето грѣе тъй весело, както прѣди годичи, но тѣ освѣтляватъ сега само развалини; трѣвата си расте така тъй пъстро, както прѣди години, но тя покрива гробищата на ония които щѣхѫ да бѫдать наша гордость и които сѫ причина на това, що сега имаме. Марица тече се тъй тихо както прѣди години, но съ шумтението ѝ се смѣсватъ плачове и охкания. А людьетѣ които обитавать тази земя, сѫ наши братья. Тии и днесъ посрѣдъ страданията си, въпрѣки осуетенитѣ си мечти и безнадежното си бѫдѫще, тѣ не забравятъ идеята за свободата и единството на общето ни отечество. Тѣзи наши братия сѫ били вече освободени; тѣ сѫ се радвали на свободата и за нѣколко врѣме сѫ били свободни и съединени съ насъ. Това само би било достатъчно да имъ докаже че тѣ немогѫтъ да бѫдѫтъ щастливи, додѣто не достигнатъ това щото сѫ имали. Ето ви источникътъ на безпрестанни възстания, на нови потоци отъ кръвь. на неисказани страдании. Тъй разбиратъ нашитѣ братья положението си; за това и кървавитѣ сцени сѫ се вече начнали тамъ, гдѣто нашитѣ освободителски войски сѫ се оттеглили. Не распалени глави, но прости български селяни, сѫ зели орѫжие, за да бранятъ живота, имота и честьта си. А когато простий селянинъ прави таково нѣщо, то значи, че не му е вече невъзможно да дѣйствува друго-яче; то значи, че той разбралъ че има нѣщо по-високо отъ да живѣе за да искарва хлѣба си; то значи че той е разбралъ вече идеята на народностьта и свободата. Това което се прави сега само въ единъ край, ще да се прави вседу, и тѣзи отцѣпени мѣста ще да бѫдѫтъ гнѣздата на трайни възстания.

Преминемъ ли отъ тука въ Македония, — зрѣлището, което срѣщатъ очитѣ ни, е неописанно. И тамъ има вече поборници и герои на народното единство и свободата, но тамъ тоже се повтарятъ съ по голѣмъ размѣръ сценитѣ на Батакъ и Перущица. Като гледаме извѣстията, които ни идѫтъ отъ тази чясть на отечеството ни, неволно си мислимъ че слѣдующитѣ стихове на безсмъртний Данте, начъртани надъ входа въ ада, като че сѫ писани за Македония:

„Чрѣзъ мень тукъ влѣзватъ въ скърбний градъ,
Чрѣзъ мень влѣзватъ въ мѫка вѣчна,
Чрѣзъ мень отиватъ къмто родъ,
За винѫги който — й изгубенъ.
. . . .
Надѣжда сѣка оставете,
Вий, що тукъ влѣзвате чрѣзъ мень."

Да, безнадѣждна е сѫдбата на Македонцитѣ!

Това става на Южнитѣ ни граници; що се върши на западнитѣ и на севѣроисточнитѣ ни граници, не щѫ да ви расказвамъ, защото мисля че и туй е повече отъ доста. Това се вър-

ши, и ще да се върши на нашитѣ граници! И слѣдствията на всичко това ще да теглимъ ние Българитѣ отъ княжеството. За да се защищаваме, ще трѣба да държимъ много войска, и постоянно ще сме наводнени отъ бѣжанци, наши братия, които ще дохождатъ да търсятъ при насъ прибежище за да си запазятъ живота.

Може би нашитѣ бѫдущи политици да постѫпватъ съ благоразумие, съ осторожность, съ хладнокръвие; може би и тѣзи които ще да засѣдаватъ на нашитѣ мѣста, послѣ насъ, ще мислятъ че равнодушието, стойческото равнодушие спрямо страданията на своитѣ братия, е политическа добродѣтель. Но народътъ, ние, които сми чясть отъ този народъ, никога не щемъ можемъ да бѫдемъ хладнокръвни, никога нѣма да престанемъ да чувствуваме неправдата, която е направена на народа ни: никога нѣма да прѣстанемъ отъ да питаемъ мислитѣ исказанни въ мемоара ни, поданенъ на великитѣ сили. Сѣкога ще поддържаме въ тѣхнитѣ стремления и опити тѣзи, които сѫ плъть отъ нащата плъть и кръвь отъ нашата кръвь. Сѣко възстание на нашитѣ братия, ще растроява и нашата политическа наредба. Това е далечъ отъ да упазва Европейский миръ.

За това, като отправяме нашия благодарителенъ адресъ на нашия Баща и Освободитель, нѣка му кажемъ, и тѣзи наши опасения: Нека му кажемъ откровенно, че ние истина пристѫпаме къмъ цѣльта, за която сме повикани — за изработвание Органический Уставъ, но го правимъ само за да испълнимъ отеческата му воля, но че не се надѣваме отъ нашитѣ трудове да излѣзе нѣщо; тъй сѫ смутени умоветѣ ни и сърдцата ни, щото не се надѣваме отъ сегашното положение и отъ нашата работа да излѣзе нѣкоя полза за Българский народъ. Каквото и да бѫде нашето желание, Княжеството, тъй както е то сега, сѣкога ще произвежда едно печялно впечатление: духъ плачевенъ ще да владѣе надъ него. За цьвтение и благоденствие неще може да има и дума.

Та па не само до наший Освободитель, нъ и до великитѣ други владѣтели, чиито просвещени държавни мѫжье, въ столицата на едно велико Царство, сѫ скроили днешното ни положение, можемъ да се отнесемъ съ единъ адресъ. Ние сме увѣрени, че като наредихѫ нашата народна сѫдба, тѣ сѫ се рѫководили отъ великитѣ начала, на напрѣдъка на человѣчеството, и че за въ полза на този напредъкъ, тѣ сѫ ни поставили въ днешното ни положение. Нѣка кажемъ и тѣмъ нашитѣ опасения; нѣка изложимъ дѣйствителностьта въ всичката ѝ нагота, и тогази можемъ да се надѣемъ, че тѣ като земѫтъ въ внимание нашитѣ минали и бѫдущи страдания, нема да се откажятъ отъ да улучшятъ положението ни.

За да сторимъ всичко това, трѣба да обсѫдимъ още веднажъ, слѣдъ толкова и толкова пѫти, общенародний въпросъ. За това, нека заедно съ другитѣ наши братия, които немогѫтъ

да присжтствуватъ днесъ тука, да испълнимъ великата си длъжность спрямо общето ни отечество. Когато хората захващатъ нѣкое важно дѣло, тѣ се обрьщатъ къмъ Бога или къмъ идеалитѣ си, за да черпжтъ отъ тѣхъ сила и въодушевление. Занятието съ сждбата на народа ни, изобщо ще даде и намъ сила и въодушевление, самоотверженность и дързость, за да испълнимъ длъжностьта си къмъ това Княжество, чиито представителье ние имаме честь да сме, и което не е друго освѣнь чясть отъ цѣлий българский народъ. Само тогава ще дѣйствуваме патриотически, когато дѣйствуваме съобразно съ интереситѣ, желанията и стремленията на цѣлий българский народъ. (Ржкоплѣскания шумъ).

Г. **Грековъ,** пое думата и слѣдъ като се съглаеи съ прѣдговорившитѣ двама оратори, продължи: Говорившитѣ прѣдъ мене двама оратори ясно и красноречиво изобразихж положението, въ което се намирами сега и тъй сжщо и това, какво трѣба да правимъ, т. е. че първата ни длъжность е да отговоримъ на тронната рѣчь на Негово Сиятелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ, и второ да изложимъ нашитѣ желания и болки въ особни просби къмъ великитѣ държави. За да може да стане и едното и другото, Събранието трѣба да отложи идущето засѣдание за нѣколко дни. За да се приготви отговоръ на словото на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ и да се съставятъ прошенията ни, потрѣбно е да се избере коммиссия отъ нѣколко члена изъ между Събранието. Разискванието на отговора на княжевото слово може да стане вжтрѣ въ това Събрание, понеже това влѣзва въ нашата официална длъжность. Колкото до разискванията на прошенията или мемоаритѣ до Великитѣ Сили, то тѣ трѣбва да станжтъ вънъ отъ Събранието, като несъобразни съ нашата задача, която имами тукъ да вършимъ и въ която съставяние подобни мемоари никакъ не влѣзва.

Г. **Каравеловъ** попита събранието, да се отложи засѣданието до Понедѣлникъ, и тогава да се прочетжтъ адресътъ и мемоаритѣ.

Това рѣшено, Г. **Станчевъ** попроси думата и начена да развива пакъ въпроса за нашето положение, но Събранието, като считаше тоя въпросъ исчерпенъ, Негово Блаженство, предсѣдательтъ прѣкжсна оратора, и се пристжпи къмъ избирането на коммиссията. По желание на Събранието тая коммиссия се избра по явно гласоподавание.

Най-напрѣдъ за членъ на тая коммиссия Г. **Джебаровъ** прѣдложи Г. **Балабанова**, който се и одобри за такъвъ отъ Събранието, други прѣдложихж: Г. Г. **Д. Цанкова, Т. Икономова, Каравелова, Стоилова, Грекова, Преосвященнаго Климента Браницкаго, Поменова, Начевича, Хр. Стоянова и Илия Цанева**, които такожде се одобрихж отъ Събранието.

Понеже въ състава на тая коммиссия влѣзвахж и нѣколко члена отъ бюрото, то единъ отъ подпрѣдсѣдателитѣ, Г. **Караве-**

ловъ, попита Събранието: бивали да се вчислятъ въ коммиссията и членове отъ бюрото, когато тая коммисия има цѣль специална

Събранието отговори, че нищо не бърка на членоветѣ отъ бюрото да приематъ участие въ тая коммиссия.

Г. **Горбановъ** слѣдъ туй отъ трибуната попита Събранието, ще приеме ли то дѣлото на коммиссията като свършено, или това което се приготви ще се разисква отъ ново въ Събранието? Нѣколко гласове отговорихѫ: всичко ще се разисква тука.

Отъ страна на нѣколко прѣдставители Г. **Славейковъ** попита: Коммиссията ще ли прѣдложи на Събранието изработения отъ нея проектъ, за да се разиска и обсѫжда?

Г. **Грековъ** отговори, че сѣка коммиссия така и действува, т. е. изработва проектъ, а послѣ го прѣдлага на Събранието, което ѭ е избрало; ако Събранието одобри той проектъ, то го приема, ако ли нѣ, то го измѣнява или отхвърля.

Г. **Славейковъ** попита: кое по напредъ ще работи коммиссията, адресса ли или мемоаритѣ. Г. **Грековъ** отговори, че то е работата на коммиссията.

За разискване въпроса, подигнатъ отъ Г. **Славейкова**, Г. **Балабановъ** каза, въпросътъ е рѣшенъ Господа и е ясенъ, та не трѣбва да се забравя, че ние сме приели една формула, споредъ която сми се задължили да слѣдвами. Членове отъ Събранието могѫтъ да се събиратъ веднѫжъ и двѫжъ за да обсѫждатъ общий интересъ на Българский народъ. Членоветѣ на коммисията ще се просвѣтятъ отъ тия разисквания и тогава да приготви отвѣтъ на Княжеското Слово.

Г. **Кършовски** попита: ще ли се напечататъ проектитѣ на адресса и на мемуаритѣ прѣди да се разискватъ?

Г. **Каравеловъ** отговори че това се прѣдоставя на коммиссията.

Слѣдъ това Негово Блаженство **Прѣдсѣдательтъ** попита Събранието, бива ли да се прочетѫтъ нѣкои прошения отъ представителитѣ, които желаятъ да имъ се даде отпускъ. Събранието се съгласи, и се прочете прошението на Петка Ганчева отъ Севлиево, който проси отъ Г. Прѣдсѣдателя отпускъ за 6 дни за да доведе болното си дѣте въ Търново и да го покаже на докторитѣ. Като се зе въ внимание важностьта на причината, даде му се отпускъ за 6 дни.

Второ прошение се прочете на **Н. Калипетровски**, който желае да му се дозволи да си отиде по причина на разстроенното му здравие, като се обѣщава да се върне, щомъ оздравѣе.

Прѣдостави се на бюрото да иска отъ доктора свидѣтелство, да ли е нуждно да иде Г. Калипетровски въ родното си мѣсто да се цѣри, или това може да направи и тукъ.

Г. **И. Цановъ** прѣдложи да се пази по-голѣма осторожность при даванието отпускъ на прѣдставителитѣ, защото, както

той се научилъ дупничанскитѣ представители, нѣмали такава голѣма нужда за отпускъ, както тѣ прѣдставихѫ.

Г. **Кѫршовски** попита, признали се за законно испращаньето на Цвѣтка Лилова отъ Берковица въ Народното Събрание.

Н. Блаженство **прѣдсѣдательтъ** отговори, че отъ документитѣ на Г. Д. Катранова, който е забѣлѣзанъ въ официалний списъкъ като прѣдсѣдатель на Берковский окружний сѫдъ, стана явно, че той присѫтствува тука въ Събранието като прѣдсѣдатель на Раховский окрѫжний съвѣтъ, а отъ документитѣ на Цвѣтка Лилова се видѣ, че той е испратенъ въ Народното Събрание, като старший членъ въ Берковский окрѫжний сѫдъ на мѣсто прѣдсѣдателя.

Слѣдъ това Негово Блаженство, прѣдсѣдателя обяви засѣданието закрито на 3 часа слѣдъ обѣдъ, и каза, че идущето засѣдание ще стане въ Понедѣлникъ на 5 Марта.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

Архимандритъ Костантинъ, К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ, П. Горбановъ

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VIII.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ VIII.

Засѣданието на 6-й Марта 1879.

Засѣданието се откри отъ Прѣдсѣдателя по 11 и пол. часа съ прочитанието имената на присѫтствующитѣ. Отъ провѣрката се узна, че отсѫтствующи по болѣсть и отпускъ сѫ деветь души.

Пристѫпи се до прочитанието на прѣдшествовавший дневникъ (VII). При поканванието да се направятъ белѣжки върху прочетений дневникъ, Г. **Грековъ** обърна вниманието на Събранието върху употрѣбената отъ него дума "сънувание" като каза, че понеже е оттеглилъ тая дума, тя трѣбва да се заличи отъ дневникътъ, като счита заявлението си за достаточно да се оттеглюва думата, безъ да се допитва за това Народното Събрание. Върху това настоява Г. **Грековъ**, за да не става прецедентъ.

Г. **Славейковъ** каза, че Г. **Грековъ** не е употрѣбилъ тая дума, до колкото помни.

Въ отговоръ на Г. **Грекова** подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ**, каза че думата **сънувание** дѣйствително е употрѣбена и бюрото длъжно е точно да забѣлязва вѣрно всичко казано въ Събранието. Иначе сѣкий ще пожелае да си заличава послѣ думитѣ и послѣдствията отъ това ще бѫде да исправями постоянно дневницитѣ и да ги пъстримъ съ поправкитѣ си. Преосвященний Климентъ пита, да ли трѣбва да се записва всичко буквално? Ако трѣбва, тогази защо думата **бюрекъ**, употрѣбена отъ Г. **Славейкова** не е внесена въ дневникътъ? Ако ли пакъ е позволено да се отстраняватъ думи, защото сѫ неумѣстни, то трѣбва да стане сѫщото и съ думата на Г. **Грекова**.

Подпрѣдсѣдателя Г. **Икономовъ** забѣлежи, че е изоставена думата бюрекъ, безъ развала на смисълътъ.

Г. **Грековъ** възрази, че Събранието не му е отказало да си оттегли думата. Спорѣдъ него възможностьта за оттеглянние трѣбва да се позволи, защото чрѣзъ това ораторътъ иска

прошка отъ Събранието за неумѣстно казанитѣ думи. Бюрото трѣбва да се съобразява въ такива случаи съ Правилника, за де не си причинява неприятности.

Слѣдъ това Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ**, прѣдложи да се гласоподава върху въпросътъ да ли трѣбува да се дозволява оттеглюванието на неумѣстно казани думи?

Събранието отговори положително на тоя въпросъ.

Тогава Г. **Икономовъ** за разяснение прибави, че отеглюванието се отнася само до думи, а не и до мисли.

За допълнение Г. **Казанакли** забѣлязва, че оттеглюванието на думи трѣбва да става преди подписванието на дневникътъ отъ бюрото.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ**, препоръчва да се пристъпи къмъ дневний редъ и призовава коммиссията да представи изработений отъ нея проектъ за отговоръ на рѣчьта на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Г. **Балабановъ** отъ трибуната каза, че избраната коммиссия за изработвание на отговорътъ днесь представя на Събранието тоя проектъ чрѣзъ него, Г. **Балабанова**, като докладчикъ. Г. **Балабановъ** прибави, че коммиссията слѣдъ като се просвѣти отъ нѣкои разисквания и при всичкитѣ си занятия, успѣ да съчини тоя проектъ. При това Г. **Балабановъ** счита за нуждно да обяви че въ проекта ще се срѣщнатъ много думи и предложения, зети отъ самата рѣчь на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, съ цѣль да бъде отговорътъ по-точенъ и по-ясенъ.

Слѣдъ това Г. **Балабановъ** прочете проекта на отговорътъ, който ще се напечата отдѣлно, като приложение къмъ настоящий дневникъ.

Подпрѣдсѣдателя прѣдложи на Събранието да направи бѣлѣжки върху проекта.

Г. **Кършовский** мисли, че такъвъ единъ проектъ трѣбвало би да се напечати по-напредъ и да се раздаде на Събранието, тъй щото сѣкий да размисли предварително, че тогава да се правятъ бѣлѣжкитѣ.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ**, попита Събранието, приемали прѣдложението на Г. **Кършовски**?

Събранието съ явно гласоподавание, отхвърли горнето прѣдложение колкото за тоя случай.

Г. **Начевичъ** прѣдложи да се прочете втори пъть проекта.

Г. **Кършовски** каза, че за да си даде мнѣнието върху проекта, събранието трѣбва баремъ 24 часа да го обмисли.

Събранието, попитано отъ Г. Прѣдсѣдателя, отговори, че нѣма нужда отъ второ четепие.

Г. **Станчевъ** прѣдложи да се разглѣда проекта периодъ по периодъ.

Г. **Даскаловъ** мисли, че коммиссията е обмислила добрѣ оттовора; за това, като отговорътъ състои отъ три части, то да се прочете отдѣлно сѣка часть и да се обсъжди изъ цѣло.

Събранието прие да се обсжди проекта изъ цѣло.

По прѣдложение на Г. **Цанкова** Събранието се отложи за 10 минути.

При подновяванието на засѣданието, Подпрѣдсѣдателя Г. **Икономовъ**, попита, имали нѣкой да каже нѣщо върху проекта ?

Г. **Любеновъ** казва че не може да подпише тоя отговоръ, догдѣ не му се представи печатанъ проектъ, за да го обсжди и проси да се забѣлѣжи това негово заявление.

Г. **Тумпаровъ** попита, защо въ проекта да не се помене и за неправедно заетитѣ отъ Сърбитѣ окржжия Брѣзникъ и Търнъ.

Г. **Д. Икономовъ** предлага да се благодари изобщо на всички лица при Князя безъ да се казва поименно.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ**, отговори на това, че ако въ отговора се помѣнава Г. **Лукияновъ**, това става, защото името му се помѣнава и въ словото на Князя.

Г **Станчевъ** забѣлѣжи, че въ проекта се споменува че ще се постжпи къмъ разглѣжданието на Органическийт Уставъ, безъ да се каже за условията, подъ които Събранието ще начене тая работа. Това е нуждно да се опрѣдѣли, защото може би да има нѣкои представители, които сж дошле съ друга миссия и когато доде време да разглѣждать Уставътъ безъ никакви условия, може тия прѣдставители да си даджтъ оставката.

Въ отговоръ, Подпрѣдсѣдателя, каза че това е вънъ отъ дневний въпросъ. Въ сжщето врѣме отъ Събранието се чухж гласове, че такива прѣдставители нѣма въ Събранието.

Подпрѣдсѣдателя пакъ попита Събранието: приетъ ли е напълно проекта!

Събранието се произнесе утвърдително.

Подпрѣдсѣдателя каза, че по дневний редъ трѣбва да се прочетжтъ нѣкои поздравителни писма до Събранието и да имъ се отговори.

Г. **Грековъ** прѣдложи да се преведе отговора на княжевото слово на русский язикъ и за това трѣбва да се избере особна коммиссия.

Събранието прие по начало прѣдложението на Г. **Грекова**.

Г. **Горбановъ**, като се съгласи съ Грекова, прибави, че такава една постоянна коммиссия е нуждна и за превожданието дневницитѣ на русский язикъ.

Слѣдъ това Г. **С. Илиевъ** заяви, че коммиссията е извършила само половината отъ работата си. Дневницитѣ казватъ, че коммиссията се избра за да изработи благодарителенъ адресъ и да състави мемоара до Великитѣ сили, за да имъ се изрази общото положение. За това той иска да знае, що стана съ мемоарътъ.

Г. **Грековъ** предложи да се повърне Събранието къмъ дневний си редъ.

Г. **Славейковъ** възрази на това, че преди показанния отъ Подпрѣдсѣдателя дневний редъ има други дневни рѣдъ именно за мемоаритѣ.

Г. **Балабановъ** отъ трибуната каза : благодари се на коммиссията за дѣто е испълнила една длъжность, а казва се, че тя имала и друга длъжность. Освѣнъ, че подиганието на този въпросъ е вънъ отъ днѣвний редъ почитаемий депутатъ отъ Габрово иска да наложи на коммиссията една длъжность, която тя не е имала, коммиссията е имала само длъжностьта да изработи отговора, и щомъ се свърши това, Събранието трѣбва да пристѫпи къмъ уставътъ. Като членъ на коммиссията, признавамъ на себѣ си едно само задлъжение, именно изработванне на отговорътъ. Като депутати, избрани за членове на коммиссия, ние никога не сме били натоварени отъ това Събрание, да се занимавами, съ работи, които излѣзватъ вънъ отъ крѫгътъ на длъжноститѣ на нашето Събрание. Като Българи, коммиссаритѣ могѫтъ всичко да вършѫтъ. Ние съ подобни въпроси сми изгубили доста време. Да направимъ отговорътъ; бѣше на на длъжность и сега не ни остава друго, освѣнъ да пристѫпимъ къмъ Уставътъ.

Подпрѣдсѣдателя попита, трѣбва ли да се държимъ строго на дневний редъ?

Тукъ Г. **Славейковъ** излѣзе на трибуната и поиска да говори, но Подпрѣдсѣдателя забѣлѣжи, че трѣбува да се дьржи дневний рѣдъ, това се подкрѣпи съ заявление отъ страна на Събранието. Тогава Г **Славейковъ** отъ трибуната каза, че като Събранието осѫжда едного предъ да говори, той не намѣрва за нуждно да продължава и се оттегли. Гласове настоявахѫ, да говори.

Г. **Черневъ** каза, че дневний редъ е исказанъ въ дневникътъ, гдѣто е означено, че Г. **Каравеловъ** попиталъ Събранието приема ли се щото коммиссията да представи на Събранието адресътъ и мемоаритѣ. Значи, прилага Г. **Черневъ** че коммиссията не можеше да представи на Събранието и двѣтѣ нѣща, ако да не бѣше й възложено това.

Г. **Каравеловъ** подтвърди думитѣ на Г. **Чернева**, като приложи, че не може да разбере, защо да се постѫпва друго-яче.

Г. **Балабановъ** казва, че подиръ Г. **Каравелова**, говорилъ той и съ цѣль. Цѣльта му била да напомни па Събранието че има приета една формула, спорѣдъ която трѣбва да се дѣйствува. Тъй като Събранието не се противи на това, то Г. **Балабановъ**, счелъ, че то го приело, и затова проси Събранието да счита тоя въпросъ исчерпанъ.

Г. **Черневъ** заяви, че ако думитѣ на Г. **Балабанова** сѫ точни, то послѣдний си е противорѣчилъ въ послѣднето засѣдание. За да докаже това, Г. **Черневъ**, привожда думитѣ на Г. **Балабанова**, които казалъ, че отъ тая трибуна първото слово, което трѣбва да се каже, е слово на признателность, а второто слово — слово на оплакване ; послѣ това да идемъ да разглѣдами общий въпросъ тамъ, гдѣто трѣбва. Каравеловъ, продължи Г. **Черневъ**, каза, че въ понедѣлникъ ще се прочете както адресътъ тъй и мемоаритѣ ; а отъ запитванието на Славейкова и

Кършовский излѣзва, че коммиссията била натоварена съ двѣтѣ нѣща.

Г. **Поменовъ** мисли, че най-доброто средство за да се рѣши тоя въпросъ, е да се попита самото Народно Събрание за задачата на коммиссията; защото дневницитѣ сж тжй не ясни, щото не могжтъ да бждмтъ вѣрни тълкователи на рѣшението.

Г. **Грековъ** поиска да не се излѣзва отъ дневний рѣдъ, защото нѣма да се достигне никакъвъ резултатъ. Никой не може да има съмнѣние, каза той, върху рѣшението на послѣднето засѣдание; само отъ неясность се подигатъ въпроситѣ. Той помни много добрѣ, що е предложилъ въ миналото събрание; неговото предложение се основавало върху словата на Балабанова и Стоилова, които казаха всичко, що трѣбва да правимъ и тука и вънъ отъ тия стѣни. Той, Грековъ, се ограничилъ да резюмира думитѣ на предговорившитѣ двама оратори, като приложилъ и това, че и за едното и за другото трѣба да се отложи засѣданието, за да се обсжди общенародния въпросъ. Първото ще се направи тука въ залата, а второто — вънъ; това се подложило и на гласувание и се прие. Той, вижда, че въ днешното извращение на въпроса въ нѣкои членове се съзира мисъль за растурянние на събранието.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ** прекъса Г. **Грекова** като му каза, че не трѣбва да приписва на събранието побуждения, които не сж доказвани.

Въ сжщото време при произнасяние думата растурянние смущение стана въ събранието, като се чуваха думитѣ: „долу оратора! доволно!"

Г. **Подпрѣдсѣдателя** макаръ и да протестува срѣщу подмятанията на Г. **Грекова** за растурянние, но пакъ му даде думата, като призова събранието къмъ редъ и тишина, за да чуе доказателствата му. Като расправи, че имало мнѣние да се растуря събранието и че не било прието това мнѣние, защитницитѣ му се стремили по всякакъвъ начинъ да измѣнятъ приетата за дѣйствование формула и съ това да достигнатъ цѣльта си, като сж се крили по дупкитѣ. Г. **Грековъ** пита: искали събранието да остане въ пжтя на легальностьта?

Г. **Каравеловъ** заяви, че е единъ отъ тия, които сж искали да растурятъ Събранието, че той е това говорилъ открито а не се е крилъ по дупкитѣ; но щомъ ние открихми събранието, той счита сега за глупость да се растуря. И за това протестира срѣщу думитѣ на Г. **Грекова.**

Г. **Цанковъ** приложи, че му е много жално, гдѣто Г. **Грековъ** отдава лоши намѣрения на тия, които се поддържали първата формула. Тия господа сж говорили явно, каза Г. **Цанковъ,** а не скритомъ. Той прибави, че има доказателства на това. Именно, въ събранието, което стана въ църквата на Св. Никола, Преосвященний Климентъ предложи, че трѣбва да

се увѣличи числото на 11-членната коммиссия съ 9 лица за да се изработи мемоарътъ заедно съ адресътъ. Въ тая коммиссия се рѣши 1-во че тя ще състави мемоара до великитѣ сили; 2-ро че тоя мемоаръ ще се прочете въ събранието (на това бѣ съгласенъ и Г. **Грековъ,** прибави Г. **Цанковъ**); 3-то тоя мемоаръ ще се проводи въ името на народното Събрание. Всичко това се е вършило съ участието на Г. **Грекова,** добави Г. **Цанковъ.**

Г. **Славейковъ** каза, че с напълно удовлетворенъ отъ това разискване; жално му е само, че не става правилно. Той мисли, че върху тоя въпросъ събранието, което слуша и сѫди, може да се произнесе. Дневницитѣ изобличаватъ тия, които искатъ да криволятъ. Трѣбва да бѫдемъ искренни, когато предлежи да работимъ за народа си, заключи Г. **Славейковъ** (рѫкоплескания).

Въ отговоръ на Г. **Цанковъ,** Г. **Грековъ** каза, че наведенитѣ отъ него доказателства сѫ твърдѣ слаби и служатъ за оборванието на мнѣнието му (Цанкова), а не за подкрѣпявание; защото 9 души сѫ прибавили на 11-членната коммиссия именно за това, за да се изработи мемоара. Това значи че тая коммиссия натоварена отъ общенародното Събрание, а не отъ оффициалното. А колкото за това, дѣто Г. **Цанковъ** навожда, че ние сми приели рѣшението на Събранието при църквата Св. Никола безъ възражение, ще каже, че това го направихми отъ убѣждение, че тамошнитѣ рѣщения нѣматъ сила въ оффициалното събрание, защото въ тия рѣшения приеха участие и хора които не сѫ членове отъ официалното Народно Събрание.

Г. **Черневъ** отъ трибуната забѣлежи, че ако се отправимъ до великитѣ сили съ мемоаръ, нѣма да излѣземъ отъ легалний пѫть. И понеже се впусна да расправя за обязанностьта на Българский народъ и къмъ другитѣ европейски сили, въ Събранието стана шумъ и Г. **Подпрѣдсѣдателя** прекѫса оратора.

Г. **Поменовъ** каза, че доказателствата на Г. **Цанкова** сѫ ясни и силни, а не слаби както се изрази Г. **Грековъ,** защото прибаветитѣ 9 члена на избранната отъ оффициалното Събрание коммиссия се избраха отъ общенародното събрание съ цѣль да освѣтляватъ коммиссията при съставянието на мемоарътъ; но че тоя мемоаръ трѣба да излѣзе отъ Народното Събрание, това не може отказа и самъ Г. **Грековъ.**

Г. **Славейковъ** каза, че като е приелъ Г. **Грековъ** да бѫде членъ отъ избранната отъ общенародното събрание коммиссия, той съ това показва, че е приелъ и рѣшенията на тая коммиссия.

Г. **Джабаровъ** забѣляза че събранието се отдалечи отъ главния въпросъ който се състои въ това: трѣбва ли да се прочете въ събранието мемоара? Нѣкои казватъ, чо коммиссията е натоварена да изработи мемоара, а коммиссията отказва

(тукъ Г. **Каравеловъ** каза, че не всички членове отказватъ). Джебаровъ прочее предлага, щото събранието сега да рѣши, ако е натоварена, нека изработи мемоара, ако ли пъкъ не е натоварена, то да изберѫтъ друга или сѫщата, за да го изработи.

Г. **Горбановъ** отъ трибуната напомни на събранието, че въпроса е отъ най-важнитѣ. Днесь, каза той, се рѣшава сѫдбата на българский народъ. Питанието е, да ли българский народъ ще се ползува отъ обстоятелствата или ще испусне случая; защото ако случая се испусне, хиляди столѣтия трѣба да чаками послѣ. Свикани сми вслѣдствие на единъ международенъ актъ. Но Европа кому предостави грижата да ни призове за устройството на Княжеството? Тая грижа остави на Царя Освободителя, който ни прати Негово Сиятелство, Княза Дондукова-Корсакова, чрезъ когото и трѣбва да принесемъ оплакванията предъ Царя-Освободителя, а той да ги съобщи на Европейскитѣ сили. Другояче да постѫпимъ въ тия важни случаи ще постѫпимъ глупаво.

Послѣ това подпредсѣдателя, Г. Икономовъ пое думата и каза, че има двѣ мнѣния, именно мнѣнието на г. Джабарова и на г. Горбанова. Споредъ първото Събранието трѣбва да рѣши, да ли единадесеточленната коммиссия е натоварена съ съчинението на мемоарътъ, или не? Споредъ мнѣнието на Г. Горбанова трѣба да се заемемъ съ работата, за която сми свикани, а въ сѫщото време да се стрѣмимъ да узнаемъ да ли ще бѫде полезно за насъ подаванието на мемоара, или не.

Г. **Цанковъ** мисли, че е най-добрѣ да се постави въпроса тъй: Народното Събрание иска ли да подаде мемоаръ на великитѣ сили, или не?

Г. **Грековъ** възрази, че въпроса не е право поставенъ отъ г. Цанкова. Има, казва г. Грековъ, два пѫтя за това: мемоара може да излѣзе отъ туй събрание, или же да се подаде вънъ отъ събранието.

Г. **Цанковъ** забѣлежи на това, че е вече рѣшено да се подаде мемоара отъ самото събрание. Самъ г. Грековъ се е съгласилъ на това, продължи г. Цанковъ; ако иска сега да се отрѣче, нека се отрича.

Г. **Грековъ** възрази на горнето, като каза, че г. Цанковъ му приписва мнѣние, което той не е ималъ; това не е до тамъ деликатно, заключи г. Грековъ, защото г. Цанковъ иска съ сила а не съ убѣждение да придобива привърженци на мнѣнието си.

Г. **Цанковъ** каза на това, че най-добрѣ да се попитатъ другитѣ членове на коммиссията. Тѣ ще подтвърдятъ, продължи той, че г. Грековъ въ събранието при църквата Св. Никола дѣйствително се е съгласилъ да се подаде мемоара оффициално отъ събранието.

Г. **Грековъ** извика на това „лъжешъ“ и по тая при-

чина г. Подпрѣдсѣдатель, Икономовъ, призова Грекова и Цанкова да прекжснатъ личнитѣ нападения и предложи на събранието да се произнесе върху предложението на г. Джабарова.

Г. **Кършовски** предложи да се прекжса засѣданието и да се отложи. Но мнѣнието му се не приие отъ събранието.

Г. **Савва Илиевъ** не е съгласенъ да се гласоподава върху мнѣнието на г. Джабарова, защото събранието си е казало мнѣнието за това още когато е избрало коммиссията.

Г. **Начевичъ** възрази на това, че Събранието не се произнесло опредѣленно въ тоя въпросъ, за това нека се попита пакъ.

Г. **Кършовски** намѣрва за най-добрѣ да се прочете послѣдний дневникъ. г. Поменовъ подкрѣпи това предложение, като допълни, че най-малкото, което забѣлязва, то е противорѣчието въ дневникътъ или по-добрѣ въ думитѣ на ораторитѣ, изложени въ него.

На това Подпрѣдсѣдателя. г. Икономовъ забѣлѣжи, че за да се избѣгнатъ неясности въ дневницитѣ, необходимо е ораторитѣ да даватъ писменно своитѣ прѣдложения на бюрото.

Г. **Грековъ** намѣрва това за неудобно, понеже столоветѣ на представителитѣ не сж приспособени за писание.

Високопреосвященний Мелетий за разяснение каза, че дневникътъ е изражение само на станалото въ засѣданието. Но има, прибави той и формула, която сме приели и спорѣдъ която трѣбва да дѣйствувами въ дѣлата на общепародния въпросъ: нека не се забравя и тая формула.

Преосвященний Климентъ каза, че въпроситѣ, дали коммиссията е натоварена да работи и мемоаръ, да ли този мемоаръ трѣбва да се подаде отъ оффициалного събрание, или вънъ отъ него бѣха тъй сплетени, щото за разглѣдването имъ къмъ избраната въ народното събрание коммиссия се прибавиха въ събранието при църквата Св. Никола още 9 души, между които имаше и Тракийци и Македонци Тая двадесеточленна коммиссия остана съгласна върху това, че мемоара, трѣба да се подаде отъ Народното Събрание.

Г. Я. **Геровъ** забѣлѣжи, че Негово Преосвященство твърдѣ добрѣ расказа работитѣ по коммиссията, испусна само едно, именно: завчера се рѣши въ Събранието на Св. Никока че мемоара трѣба да се прочете и въ Народното Събрапе. Какъ може, пита г. Геровъ, едно рѣшение. станало въ общенародното събрание, да има сила и въ оффициалното, а друго да нѣма. За това и адресътъ и мемоарътъ трѣбва да станатъ въ оффициалното събрание.

Високопреосвященний Мелетий предложи да стане тайно гласоподавание върху мнѣнието на г. Джабарова защото е важенъ въпраса.

Г. **Грековъ** исказа мнѣние, че това което е рѣшено въ 20-членната коммиссия вънъ отъ Народното Събрание, неможе да се счита за задлъжително тука.

Г. **Каравеловъ** възрази на това, че тъй като коммисията се е съгласила да мине меморара презъ Народното Събрание, то това трѣбва да се счита за задължително.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ,** предложи пакъ на събранието да се произнесе върху мнѣнието на Г. Джабарова, за да се свърши тая работа.

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи, че за да се свърши тая работа, трѣбва въпроса да се постави така: отъ оффициалното ли събрание трѣбва да се подаде меморара или не?

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ,** пакъ прочете формалното мнѣние на Г. Джабарова и го предложи на гласоподавание.

На това Г. Антоновъ възрази, че преди да се гласоподава върху мнѣнието на г. Джабарова, необходимо е да се рѣши първия въпросъ, именно: да ли камарата трѣба да подаде меморара?

Подпрѣдсѣдателя забѣлѣжи на това че тъй като въпроситѣ се предлагатъ на рѣдъ, то трѣбва прѣдварително да се гласоподава върху мнѣнието на г. Джабарова, понеже нѣкои отъ събранието мисляха, че коммисията е натоварена да изработи и отговора и меморара, а нѣкои си отричаха това.

Г. **Цанковъ** възрази, че ако се приеме да се гласоподава върху мнѣнието на г. Джабарова, то съ това пада и миналия дневникъ въ който е рѣшено да състави коммиссията и отговорътъ и меморарътъ.

На това Подпрѣдсѣдателя каза, че има неясность въ разискванията, за това се е явила неясность и въ дневницитѣ.

Г. **Славейковъ** възрази, че въ такъвъ случай такива дневници не трѣбва да сѫществуватъ.

Подпрѣдсѣдателя, Г. **Икономовъ,** изново подтвърди, че дневницитѣ каквито и да сѫ, тѣ сѫ отражение на самитѣ разисквания въ камарата. Слѣдъ това Подпрѣдсѣдателя пакъ предложи формулата на г. Джабарова.

Слѣдъ нѣколко разисквания за способътъ на гласоподаванието, рѣши се да се приеме явното гласоподавание съ подигание рѫцѣ. Слѣдствието отъ гласуванието бѣ, че коммиссията е дѣйствително натоварена да изработи и меморара.

Г. Хаджи **Иванчо Пенчовичъ,** попита послѣ това да ли меморара трѣбва да се подаде отъ официалното събрание или отъ общенародното?

Г. **Геровъ** отговори на това, че тукъ трѣбва да се прочете и разглѣда меморара, защото коммиссията е избрана отъ тука, и тука трѣбва да даде отчетъ за действията си.

Г. **Иванчо Пенчовичъ** напомни, че има формула, съставена вънъ отъ събранието и пита: падна ли тая формула или не?

Подпрѣдсѣдателя, Г. Икономовъ, каза че тъй като първия въпросъ на г. Иванча Пенчовичъ е твърдѣ важенъ, то засѣданието се отлага, за да размислятъ по добрѣ върху тоя въпросъ.

Засѣданието се закри по 3 и половина часа подиръ пладне.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскато Коммисара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ. Р. Кароловъ, П. Горбановъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ IX.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНѢВНИКЪ IX.

Засѣдание на 7-й Марта 1879.

Засѣданието се откри на 11 часа прѣдъ обѣдъ отъ Подпрѣдсѣдателя Г. Каравелова, който яви на Събранието, че Негово Блаженство Прѣдсѣдательтъ е боленъ, и той ще заема мѣстото му въ днешнето засѣдание.

Отъ прочитаньето списъка на прѣдставителитѣ станѫ явно, че отъ тѣхъ отсѫтствуватъ 15 души, отъ които 9 по отпускъ, а другитѣ по разни причини. Имената на отсѫтствующитѣ се забелѣжихѫ въ надлежното мѣсто.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ,** като обяви на Събранието, че дневникътъ отъ минѫлото засѣдание още не е готовъ, каза, че Негово Сиятелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ, на 3-й того е приелъ телеграмма отъ Господарственний канцлеръ Князя Горчакова въ отговоръ на съобщението му заради засѣданието на 27 Февруария, и прочете тая телеграмма, съдържанието на която е това: „Господарътъ съ удоволствие се научи за първитѣ дѣйствия на Българското Събрание, което пристѫпва къмъ разглежданието на Устава и се надѣва, че подъ Вашето рѫководство то не ще се отстрани отъ онъзи правилна, съгласна съ трактата, почва, на която е стѫпило.“

Слѣдъ това Г. **Лукиановъ,** като пое думата, каза: по порѫчка на ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ имамъ честь да явя на Народното Събрание, че слѣдъ завърщаньето си отъ пѫтуванье въ Русчукъ и Варна, Н. Сиятелство съ прискърбие се научилъ за прѣпирнитѣ, които станаха въ послѣднето засѣдание, по въпроса за поднасяние отъ името на Събранието меморандумъ на Европейскитѣ държави, и счита такива дѣйствия на Събранието за исходящи вънъ отъ прѣдѣлитѣ на задачата която му (на Събранието) е показана отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ при самото отварянье на Събранието. Такива отстѫпвания трѣба да се считатъ незаконни и могѫтъ само да

усложнятъ и безъ това сложната и трудна задача както за правителството, така и за самото Събрание. Н. Сиятелство напълно се надѣва, че Народното Събрание, ржководимо отъ това довѣрие, съ което Българский народъ постоянно е удостоявалъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русский Коммиссаръ, и отъ този политически смисълъ, който до послѣдне време е отличавалъ всичкитѣ дѣйствия на свиканитѣ тука прѣдставители отъ Българското Княжество, че това Н. Събрание, въ по нататашнитѣ си засѣдания ще се съобразява съ строгата законность и не ще отстжпи отъ възложената на него задача. Такива въпроси, какъвто бѣше възбудений въ послѣдното засѣдание въпросъ, могжтъ да бждатъ — прѣдметъ само на частни съвѣщания, които не трѣба да иматъ никаква официална връзка съ дѣйствията на народнитѣ прѣдставители въ самото Събрание, което е свикано отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ само за да разгледа и окончателно да утвърди Органический Уставъ на Българското Княжество.

Г. Д. **Цанковъ** забелѣжи, че това, което се каза, трѣбаше да го чуемъ прѣди нѣколко деня, когато въпросътъ за мемоаръ еще не бѣше подигнжтъ. Понеже сега ни се казва, добави Г. **Цанковъ**, че нѣмами право да разисквами тоя въпросъ, то трѣба къмъ него да се неповърщами.

Въ възражение на това Г. **Лукияновъ** отговори, че когато се обсжждаше правилникътъ, той нѣколко пжти заявявалъ, че цѣльта и задачата на Събранието е да разгледа Устава и че то не трѣба да се отдалечава отъ тая задача; но Събранието не приело въ внимание неговитѣ заявления, затова той се е въздържалъ отъ по-нататашни напомнювания.

Г. **Геровъ** като каза, че Народното Събрание нѣма намѣрение да възбужда пакъ и да обсжжда подигнжтитѣ въ вчерашното засѣдание въпроси, прибави, че то зе вече едно рѣшение. Ще ли се слѣдва по-нататакъ това приетo рѣшение, или не?

Г. **Грековъ** попита, какво рѣшение се е зело, и помоли Г. Герова да каже това.

Г. **Геровъ** счете излишне да раскаже, какво е това рѣшение, като забелѣжи, че Г. Грековъ самъ присжтствоваше въ вчерашното засѣдание и твърдѣ добрѣ знае какво е това рѣшение.

Г. **Цановъ** обърнж вниманието на Събранието върху 8-й параграфъ на Правилника, въ който между друго се говори, че прѣдсѣдательтъ, при отварянието на сѣко засѣдание, напомнюва въпроситѣ, които има да се разискватъ и попита трѣба ли да се държи и слѣдва това правило? Той мисли че това правило не се упазило днесь.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** попита Събранието, счита ли то подигнжтий вчера въпросъ за свършенъ?

При това отъ Събранието се чухж гласове, че тоя въпросъ е вече свършенъ.

Г. **Геровъ** пакъ повтори запитванието си: що станѫ съ вчерашното рѣшение и поиска да му се отговори.

Г. **Лукияновъ** отговори, че ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ признава за незаконни дѣйствията на Събранието, когато тѣ излѣзватъ вънъ отъ длъжноститѣ му.

Г. **Цанковъ** каза, че понеже намъ се запрещава да говоримъ за тие въпроси, които подигнѫхми вчера, то трѣбва да се попита Н. Събрание, склонява ли то да не се говори вече за тие въпроси.

Г. **Лукияновъ** възрази на това, като каза, че думата запрещение тука съвършенно е неумѣстна. Н. Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ напомня само на Събранието, че то не трѣбва да излѣзва вънъ отъ опрѣделената си задача и не може да влѣзва въ сношения съ Европейскитѣ Държави и да имъ подава мемоари.

Отъ Събранието се чухѫ гласове, че трѣбва да се пристѫпи къмъ разглежданието на Органический Уставъ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи, че прѣди да пристѫпимъ къмъ това разглеждание, ние имаме да чуемъ записката на Г. **Дриновъ**. Но въ Събранието пакъ се подчовихѫ виковетѣ: „Устава", и по явно гласоподавание се прие да се чете уставътъ.

Г. К. **Цанковъ** обърнѫ вниманието на Събранието върху телеграммитѣ и писмата, които сѫ испроводени отъ разни лица до Събранието, и поиска, щото тѣ по-напрѣдъ да се прочетѫтъ, че подиръ това да се пристѫпи къмъ разглѣжданье на Устава. Но отъ Събранието продължавахѫ да се чуватъ гласове:

„Устава! Устава!"

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** пакъ попита Събранието: какво по напрѣдъ да се чете, уставътъ или телеграммитѣ?

Г. **Грековъ** протестира срѣщу повърщанье на въпроси вече рѣшени по гласоподавание.

Г. **Поменовъ** протестира противъ отлаганьето на вчерашното засѣданье.

Г. **Наумовъ** иска, щото въпросътъ: Уставътъ ли да се разглежда по напрѣдъ или да се свършѫтъ други работи, да се рѣши по тайно гласоподаванье.

Но при това пакъ се чухѫ гласове отъ Събранието, че въпросътъ е вече рѣшенъ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** попита събранието, какъ ще се разглѣдва Уставътъ.

Въ отговоръ на това Г. **Лукияновъ** каза, че правилникътъ опрѣдѣля, какъ ще става това разглѣдванье, именно чрѣзъ коммиссии.

Г. **Цанковъ** каза, че много ще бѫде жално, ако и всичкитѣ въпроси ще се рѣшаватъ съ викъ, както днешнитѣ въпроси.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи, че человѣкъ може умственно да се заблуждава, но мнѣнията му трѣбва

да се уважаватъ и пакъ попита Събранието какъ ще се разглѣдва Уставътъ.

Г **Даскаловъ** прѣдложи най-напрѣдъ Уставътъ да се прочете исцѣло и послѣ да се разиска за начина, по който той ще се разгледва.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ**, като прочете параграфа отъ Правилника, въ който се говори за коммиссиитѣ, попита трѣбва ли да се състави коммиссия или Уставътъ да се чете тука статия по статия.

Г. **Грековъ** прѣдложи да се избере една коммиссия отъ 12 души, която може да се раздѣли на нѣколко подкоммиссии за обяснение на работата си.

Г. **Цанковъ** каза, че ако мнѣнието на г. Грекова се приеме, той не желае да влѣзе въ никоя коммиссия и моли Събранието да го не избира. Ние, заключи г. Цанковъ, съставяхми много коммиссии, но отъ тѣхъ нищо не излѣзи.

Г. **Даскаловъ** каза, че за разглежданьето на Устава нѣма нужда отъ коммиссии: той трѣбва да се разглежда и обсѫжда тука статия по статия.

Г. Я **Славчевъ** прѣдложи по напрѣдъ да се прочете Уставътъ исцѣло и ако се види нужда отъ коммиссии, то тогава тѣ да се избиратъ.

Г. **Казанакли**, като каза, че Уставътъ не е друго освѣнъ една брошура, прѣдложи, щото Събранието да се раздѣли на нѣколко коммиссии; сѣка отъ тѣхъ да разгледа цѣлий Уставъ и чрезъ своя докладчикъ да си изложи възрѣнията въ Събранието.

Г. **Горбановъ** като каза, че ние всинца сми раздражени въ днешното засѣдание, както бѣхмя и въ вчерашното, прибави че трѣбва да се почита рѫководительтъ въ рѣшенията ни, а именно вишегласието.

Приемамъ, заключи той, вишегласието, но нѣма ли да бѫде по-добрѣ да се прочете по-напрѣдъ записката на г. Дринова, която, може да се каже, трѣбва да слѣдва подиръ Словото на Княза.

Г. С. **Илиевъ** поддържа прѣдложението на г. Горбанова.

Подпрѣдсѣдательтъ Г **Каравеловъ** забелѣжи, че Н. Събрание еще не се е произнесло, по кой начинъ ще стане разглѣдванието на Устава.

В. Прѣосвященний **Симеонъ** прѣдложи да се приеме мнѣнието на г. Даскалова.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** покани г. Даскалова да формулира прѣдложението си писменно и тогава да го подложи на гласоподаванье.

Г. **Даскаловъ** прѣдстави писменно слѣдующето прѣдложение: „Първо да се прочете исцѣло уставътъ и послѣ да се разисква за начина на разглѣдванието му.“ Това предложение се прие по вишегласие, и прѣди да се почене прочитаньето на Устава, подпрѣдсѣдательтъ распусти Събранието за 15 минути.

При подновяване на засѣданието Подпредсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** яви, че има едно заявление, подписано отъ 48 прѣдставители, които казватъ, че гласоподаваньето не било ясно и желаятъ да се повтори.

Единъ отъ секретаритѣ, г. Горбановъ, комуто се прѣдаде да прочете това заявление, изяви недоумѣние, да го чете ли, или да чете устава както бѣше се рѣшило.

Изъ между Събранието се чуха гласове: „Устава!" „Устава!"

Г. **Цанковъ** изяви съжалѣние, че начевами устава съ такова поведение което ни се показва отъ нѣкои си и което не е до тамъ похвално.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** каза, че той прави бѣлѣжка г. Горбанову, който нѣма право да прави това прѣдложение, и попита Събранието, желае ли то да се прочете това заявление.

Високопреосвященний **Григорий** каза, че прѣдложението да се чете уставътъ вече се прие по вишегласие, което трѣба да се уважава.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** прѣдложи, които желаятъ да се чете заявлението, да станжтъ, но

Г. **Грековъ** забелѣжи, че гласоподаванието за четеньето на Устава станж законно, защото станж споредъ Правилника. Да се повърщами пакъ върху това, значи да постжпвами неправилно и да показвами недовѣрие къмъ квесторитѣ.

Г. **Антоновъ** възрази, като каза че недовѣрие къмъ квесторитѣ никой не показва, но имаше прѣдставители, които искахж гласоподаванието да стане тайно.

Г. **Поменовъ** обърнж вниманието на Събранието върху правилника, въ който се иска, щото устно прѣдложение направено отъ нѣкой членъ отъ Събранието, да бжде подкрѣпено поне отъ 5 души. Ако това заявление е подписано отъ толкова души то трѣба да се чете.

Но ораторътъ се прѣкъса отъ гласове: „да се чете уставътъ."

Високопреосвященний **Григорий** каза, че трѣба да бждемъ послѣдователни; Уставътъ захванж вече да се чете, защо да се повърщами?

Г. **Антоновъ** възрази, че ако искаме да сми послѣдователни, то трѣба да изслушами записката на г. Дринова, че тогава да пристжпимъ къмъ четеньето на Устава.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** пакъ покани Събранието да се произнесе, дали трѣбва да се прочете заявлението, но

Високопрѣосвященний **Симонъ** каза: „тука два пжти се прѣдложи да ли трѣба да се чете заявлението и сега пакъ се прѣдлага. Азъ съ жалость забѣлѣжвамъ, че г. Подпрѣдсѣдатель е пристрастенъ въ воденето на разискванията.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** възрази, като каза,

че той има за сѣкий прѣдметъ своето убѣждение. За да исказва убѣжденията си тука има трибуна, отъ дѣто той може това да направи. А на прѣдсѣдателската катедра той се е мжчилъ сѣкога да бжде безпристастренъ. Ако прочее, заключи г. Каравеловъ, събранието нѣма къмъ мене довѣрие, то азъ се оттеглямъ и моето мѣсто може да го заеме г. Икономовъ.

Нѣкои отъ членоветѣ на Събранието се съгласихж, но

Г. **Икономовъ** каза, че между подпрѣдсѣдателитѣ има установенъ редъ, че г. Каравеловъ води разискванията на Събранието отъ самото начало на днешнето засѣдание и затова той, Икономовъ, не може да заеме прѣдсѣдателското мѣсто.

Г. А. **Стояновъ** заяви че, понеже къмь него се исказало недовѣрие, той неможе вече да испълнява квесторската длъжность.

Г. С. **Илиевъ** каза, че квесторътъ не е виноватъ, но трѣбваше прѣди да се гласоподава, да се рѣши, по кой начинъ ще стане гласоподаваньето.

Г. **Грековъ** възрази като каза, че Подпрѣдсѣдательтъ твърдѣ ясно прѣдложи въпроса за гласоподаваньето и обяви, че то е свършено.

Г. **Джабаровъ** прѣдложи еще единъ пжть да се гласоподава, като прибави: страхъ ли ни е, че ще изгубимъ вишегласието, ако се съгласимъ да го повторимъ. За увѣрение на противницитѣ и за да докажемѣ законностьта си, нека се съгласимъ еще единъ пжть да гласоподавами.

Г. **Грековъ** му възрази, като каза, че не ни е страхъ но трѣба да имами редъ и законность, Вишегласието е тука редъ и трѣбва да се рjковоДимъ отъ него. Слѣдъ това г **Грековъ** помоли г. Подпрѣдсѣдателя да се распореди, щото четеньсто на Устава да почне, но

Г. **Цанковъ** каза, че затова именно трѣба да се повтори гласоподавание, защото въ първото гласоподаванье нѣмаше редъ. Въ минапитѣ засѣдания, когато искаше да узнае, на коя страна е вишегласието, г. Квесторъ ни държеше прави половинъ часъ, а при днешната провѣрка употрѣби не повече отъ една минута.

Г. А. **Стояновъ** на това отговори, че нѣмало нужда да брои станжлитѣ на крака, защото сѣднжлитѣ едвамъ ли имали 1|3 часть отъ Събранието.

Г. **Цанковъ** заяви, че той не иска да стане втори пжть гласоподаванье върху това трѣба ли да пристжпимъ къмъ разглежданьето на устава. Това разглежданье той го приема, защото то е рѣшено отъ г. Лукиянова, а не прието по вишегласие, което пестанж правилно и редовно.

Г. **Грековъ** отговори, че думитѣ на Г. Цанкова се не приематъ отъ Събранието,

Г. **Цанковъ** възрази, като каза, че неговитѣ думи сж изражение на тия, които сподѣлятъ мнѣнието му на послѣдователитѣ му, а Г. Грековъ като не е отъ числото на послѣднитѣ, то не може и да оборва думитѣ му, които се исказани отъ не

говитѣ, Цанковитѣ. другари, ние се покоряваме, заключи Г. Цанковъ, на думитѣ на Г. Лукиянова, а не на вишегласието.

На това Г. **Грековъ** каза, че Г. Подпрѣдсѣдатель нѣма една мѣрка за всички, защото думитѣ на Г. Цанкова сѫ обида за Събранието, и Г. Подпрѣдсѣдатель трѣбаше да забѣлѣжи това.

При това се чухѫ гласове: да се чете Уставътъ!

Г. **Цанковъ** каза, че ако искаме да викаме, то сѣкий знае да вика; тукъ трѣбва гласоподаванье, а не викъ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** попита, върху какво гласоподаванье?

Г. **Цанковъ** отговори: гласоподаванье върху това: мисли ли Народното Събрание да склони на думитѣ на Г. Лукиянова и да пристѫпи къмъ разглѣдванието на Устава. Ако гласоподаванието бѣше за това, то се приема, ако ли пакъ да ли да се отхвърли вчерашний въпросъ, то това гласоподаванье бѣше незаконно.

На това Г. **Лукияновъ** каза, че той обявилъ волята на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, и мисли, че тая воля не подлежи на гласоподаванье. Тази воля се отнася само къмъ това, че Народното Събрание не може да подава меморари на Европейскитѣ Държави. Разбира се, продължи Г. Лукияновъ, че тази воля не се отнася до дневний редъ; той послѣдний принадлежи на Предсѣдателя.

Слѣдъ това единъ отъ секретаритѣ прочете Устава исцѣло.

Г. **Стоиловъ** пое думата и каза: въ всѣки единъ парламентъ ставатъ бурни засѣдания, но жално е че и нашето днешне засѣдание бѣше малко бурно. Въ Европа сѫществуватъ разни партии и сѣка една се стреми да увладѣе управлението. Унасъ не е тъй, и затова азъ казахъ, че е жално, дѣто и нашитѣ засѣдания начепахѫ да ставатъ бурни; у насъ частни интереси нѣма, интересътъ е общъ. Дѣто сѣкий си има мнѣнието, това нѣщо е утѣшително; но разнитѣ мнѣния не трѣбва да водятъ къмъ раздѣление. И тъй като изкажя още веднъжь съжалѣние за craналитѣ препирни, азъ не могѫ освѣнъ да пожелая, щото общото единство пакъ да се водвори у насъ и съ съзнанието на това единство да пристѫпимъ къмъ трудната задача — разглѣдванието на Органический Уставъ. По-стари наши приятели, по вѣщи въ народнитѣ навици казватъ, че Българитѣ имали лошъ навикъ да не глѣдатъ сериозно на длъжноститѣ си, но това менѣ не ми се вѣрва. Разглѣдванието на Устава е много тежка работа, толкова повече тежка, че у насъ нѣма политическа опитность, че ние не знаемъ това, че малкитѣ работи иматъ по нѣкогашь голѣми политически сетнини. Това ме кара да кажа, че нашата длъжность е тежка. За това преди всичко молѭ Ви да забравимъ станѫлото, да оставимъ страститѣ. Работата която ни прѣдстои да вършимъ, е работа научна, работа академическа. Много професори би пожелали да се на наше мѣсто, за да могѫтъ да приложятъ на дѣло това, което се тѣ писали

въ книгитѣ си. Скратявамъ рѣчьта си и прѣдлагамъ: Уставътъ да се не разглѣжда членъ по членъ. Ние трѣбка първо да си съставимъ точно понятие за главнитѣ мисли, които се въ основата му. Спорѣдъ моето мнѣние трѣбва да се избере една коммиссия отъ 15 души, която да извади на явѣ ония мисли, да ги освѣти съ науката и опита отъ живота ни. Слѣдъ това коммиссията може да се раздѣли на части за да разглѣда Устава подробно. Слѣдъ това подкоммиссиитѣ да си съставятъ докладъ за въ Събранието. Разбира се, че на тая коммиссия трѣбва да се опрѣдели единъ срокъ за да прѣдстави първий си докладъ.

Г. **Славейковъ** каза: повечето отъ думитѣ, които имахъ намѣрение да кажа, се казахѫ и по краснорѣчиво, отъ колкото би ги казалъ азъ. Азъ дохождамъ да ги повторя. Изисква се да оживимъ минѫлото, и като говоря това, иде ми на умъ една русска пословица, която гласи: който спомни старото, окото му да излѣзе. Г. Стоиловъ не вѣрва, че българитѣ глѣдатъ легко на работитѣ си. Но азъ като по-старъ и може би по-опитенъ въ народнитѣ работи зная, че наистина Българитѣ легко глѣдатъ на длъжноститѣ си. Затова Г. Славейковъ е несъгласенъ да се избиратъ коммиссии, защото нашитѣ коммиссии, продължи той, се нѣкакъ раскомисватъ.

Бързами да свършимъ, а не работа да вършимъ, чакали съ нетърпенье да си отидемъ да ядемъ червени яйца. Азъ прѣдлагамъ, Уставътъ да се разглѣдва тука и коммиссии да се не избиратъ.

Г. **Наумовъ** пое думата и каза: Повикани сми да разглѣдвами Уставъ; но отъ Трънъ и Брѣзникъ нѣма нито единъ прѣдставитель. Можемъ ли ние безъ тѣхъ да разглѣдвами и одобрявами Уставъ?

Г. **Грековъ**, като се съгласява съ мнѣнието на Г. Стоилова, пита, дѣ ще става общото разглѣдвание на изработеното отъ подкоммиссиитѣ?

Г. **Стоиловъ** обясни, че това разглѣдвание ще става въ 15-то-членната коммиссия.

Г. **Любеновъ**, като казва, че е челъ Устава, одобрява го и е готовъ да го подпиши, пита бюрото, ще ли се водимъ отъ правилника, т. е. ще ли има право сѣкий да говори или ще говорятъ само нѣкои и ще си налагатъ мнѣнието?

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** му отговори, че никому не се е запрѣщавало да си изсказва мнѣнието, както и нему, Любенову се дава сега думата.

Г. **Любеновъ** отговори, като е така нека се прочете заявлението и да се повтори гласоподаванието.

Г. **Цанковъ** каза, че той въпросъ за гласоподаванието е вече свършенъ и е слѣдствие отъ деклерацията на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** покани Събранието да отговори на въпроса на Г. Наумова.

Г. **Горбановъ** каза, че поставений отъ Г. Наумова въпросъ е много важенъ, но сега има други въпроси, които трѣбува да се разгледатъ, именно по кой начинъ ще стане разглѣдванието на Устава. Освѣнь това има да рѣшимъ и други въпросъ, отговорътъ на Княжеското слово трѣбва да се преведе и на русский языкъ. Освѣнь това прѣвеждание, и дневницитѣ трѣбва да се прѣвождатъ на русски и азъ прѣдлагамъ да се изберѫтъ изъ помежду Събранието трима души, занятието на които да бѫде само прѣвожданьето на дневницитѣ.

В. Прѣосвященнѣйший **Григорий** за прѣвожданието на отговора на Княжеското слово прѣдложи Прѣосвященнаго Климента и Т. Икономова, които се и приехѫ отъ Събранието, а колкото за прѣвожданье на дневницитѣ, той мисли че то е работа на секретаритѣ.

На това послѣдното Г. **Горбановъ** отговори, че сѣкий отъ секретаритѣ е натоваренъ съ работата и прѣвожданьето на дневницитѣ тѣ немогѫтъ да земѫтъ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** възлѣзе на трибуната и расправи че въ Трънский округъ и Брѣзнишката околия има 60 хиляди души Българи; отъ тамъ трѣбаше да имаме 18 прѣдставители. Отказвами ли се сега отъ тия мѣста или не? Какъ ще разглѣдвами Устава безъ тѣхъ, и изработений Уставъ отъ насъ ще има ли сила и за тѣхъ, ще го приематъ ли тѣ? На това трѣбва да се отговори.

Г. **Цанковъ** мисли, че тоя въпросъ е вънъ отъ компетентностьта на Събранието. Ние знаемъ само за едно Княжество, но кои му сѫ границитѣ, не знаемъ. Освѣнь това, намъ е забранено да говоримъ за други работи вънъ отъ Устава. Може и сега да ни се каже сѫщото, ако попитами, защо тука нѣма прѣдставители отъ Трънъ и Брѣзникъ?

Г. **Лукияновъ** отговори, че тия прѣдставители отсѫтствуватъ на законно основание, именно за това, защото ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ по особни обстоятелства не е можалъ да ги приглаcи за да присѫтствуватъ въ сегашното Народно Събрание. Колкото за Събранието, то е пълно, защото присѫтствуватъ всички, които сѫ повикани отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Г. **Цанковъ** заключи, че когато е така, то да си глѣдами работата и да не губимъ врѣмето си.

Г. **Наумовъ** пакъ попита: отричами ли се отъ Трънъ и Брѣзникъ или не?

Г. **Грековъ** отговори че тоя въпросъ ще се обсѫжда, когато начнемъ да разглѣдвами Устава, а именно това мѣсто, дѣто се говори за границитѣ на Княжеството.

Г. **С. Илиевъ** забѣлѣжи, че ние трѣбва да се рѫководимъ отъ словото на Князя и споредъ чего, прѣди да се разглѣдва Уставътъ, трѣбва да се прочете записката на г. Дринова, която ще ни освѣти за сегашната администрация.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ** на това оттовори, че записката, за която е думата, ще се прочете, но Народното Събрание вече прие да чете по-напрѣдъ Устава и да нарѣди Коммиссия.

Г. **Тумпаровъ** поддържа мнѣнието на С. Илиева, като наведе и нѣколко думи отъ словото на Князя, които се отнасятъ до записката на г. Дринова, но

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ** забѣлѣжи, че четеньето на тая записка не може да стане днесь.

Г. **Начевичъ** попроси да се подложи прѣдложението на г. Стоилова за коммиссията на тайно гласоподаванье, понеже, забѣлѣжи г. Начевичь, никой нѣма противенъ на това прѣдложение.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** попроси Събранието да се произнесе върху прѣдложението на г. Стоилова.

Г. **Грековъ** забѣлѣжи, че споредъ Правилника когато прѣдсѣдателствующий начене да говори за нѣкой прѣдметъ, той вече не може прѣдсѣдателствува.

На това Г. **Каравеловъ** възрази, че това бива тъй когато се разиска сѫщий въпросъ, за който е говорилъ прѣдсѣдателствующий; при това г. Каравеловъ изяви съжаление, че г. Грековъ приемалъ участие въ съставянието на Правилника.

Прочете се формулированото мнѣние на г. Стоилова и трѣбаше да стане гласоподавание върху му, т. е. приема ли се то, или не, но

Г. **Поменовъ** подне пакъ въпроса за прѣдставителитѣ отъ Търнъ и Брѣзникъ, като каза, че той въпросъ е толкова важенъ, щото не можемъ да го замиемъ. Въпросътъ за избиранието на коммиссии е тѣсно свързанъ съ тоя въпросъ.

Защо не присѫтствуватъ прѣдставители отъ Трънъ и Брѣзникъ? Дали за това, че тѣ нѣматъ право да присѫтствуватъ или пакъ по законни причини отсѫтствуватъ?

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** отговори, че Събранието се задоволи съ обяснението на г. Лукьянова.

Г. **Цанковъ** добави, че за доказателство на това, що каза г. Каравеловъ, той може да покаже и на числото на прѣдставителитѣ отъ Търновский Округъ, което трѣбаше да бѫде по-голѣмо.

Г. **Лукьяновъ** на това обяви, че той съобщилъ вече списъка на прѣдставителитѣ и казалъ, че тоя списъсъ е автентиченъ: които сѫ записани въ него, тѣ иматъ право и да присѫтствуватъ въ това Събрание.

Г. **Поменовъ** попита: тѣзи които сѫ записани въ официалний списъкъ, а ги нѣма тука, по законна ли причина отсѫтствуватъ?

Въ отговоръ на това Г. **Лукьяновъ** каза, че по распорежданието на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ сѫ станѫли замѣстявания и тоя въпросъ е вече рѣшенъ.

Слѣдъ това прѣдложението на г. Стоилова се подложи на явно гласоподавание и се прие отъ 117 души.

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи, че когато има двѣ мнѣния противни едно на друго, то трѣба и върху двѣтѣ да гласоподава и добрѣ ще бѫде, щото тоя, който е прѣдложилъ едното мнѣние, върху което се гласоподава, да чете гласоветѣ които се произнесѫтъ за противното мнѣние.

На това Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** отговори, че това не може да се приеме, защото имами квестори, длъжностьта на които е и да броятъ гласоветѣ.

Но г. **Цанковъ** постоянствува на думитѣ си за да не ставатъ неправилности.

Г. **Начевичъ** възрази, като каза, че прѣдложението на г. Цанкова може да се приеме само тогава, когато се измѣни Правилникътъ.

Г. **Наумовъ** попита: ако квесторитѣ трѣбва да броятъ гласоветѣ, то защо, като се гласоподаваше върху мнѣнието на г. Стоилова, гласоветѣ се четохѫ отъ г. Горбанова?

Подпрѣдсѣдательтъ г, **Каравеловъ** отговори, като каза че квесторитѣ си даватъ оставката и нерачатъ да си испълняватъ длъжностьта.

Г. **Славейковъ,** забелѣжи, че като се гласоподава върху мнѣнието на г. Стоилова, не трѣбваше ли да се спомене и неговото мнѣние?

На това г. **Грековъ** възрази, като каза, че тоя въпросъ е неумѣстенъ, защото мнѣнието на г. Стоилова се подложи на гласоподавание и Народното Събрание се вече произнесе. Ако г. Славейковъ иска, щото и неговото мнѣние да се подложи на гласоподаванье, то може да стане сега.

Г. **Цанковъ** каза, че понеже мнѣнието на г. Славейкова е противно на мнѣнието на г. Стоилова, то трѣбваше прѣди гласоподаванието да се прѣдложи и Славейковото мнѣние.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** забелѣжи, че Събранието това не го пожела.

Слѣдъ това Събранието се распусти за 10 минути за да напише бюлетинитѣ си за тие, които желае да бѫдѫтъ членове на коммиссията.

Засѣданието подновено, Г. **Цанковъ** пое думата и каза, че той и по-напрѣдъ просилъ Събранието да го не избира за членъ на коммиссията, защото той не раздѣля мнѣнието на г. Стоилова, че тоя законъ е най добъръ, който е основанъ на науката. За единъ народъ прибави г. Цанковъ тоя законъ е най добъръ, който е за него и който той одобри.

Законътъ на Черна Гора може би не е основанъ на научни теории, но той е добъръ за тѣхъ. Законитѣ на Франция може да сѫ основани на науката, но тѣ за Черна Гора не струватъ. Затова той постоянствува да казва, че законитѣ, които

ще се изработватъ за наший народъ, трѣба и да се разглеждатъ отъ народнитѣ прѣдставители, а не отъ учени коммиссии.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** забелѣжи, че това зависи отъ Народното Събрание и слѣдъ това покани прѣдставителитѣ да си донесѫтъ бюлетиннитѣ.

Като се поканихѫ квесторитѣ да си заемѫтъ длъжностьта, Г. А. Стояновъ забелѣжи, че нѣкои отъ Събранието исказали къмъ него недовѣрие затова той се отрича отъ квесторската длъжность, и може да я поеме само тогава, когато исказавшитѣ къмъ него недовѣрие си зематъ думитѣ назадъ.

Г. **Начевичъ** помоли г. А. Стоянова да постави патриотическитѣ си чувства по-горѣ отъ самолюбието и да си приеме службата.

Прѣосвященний **Климентъ** сѫщо помоли г. А. Стоянова да се не отрича отъ квесторството, като прибави, че вчера и днесь мнозина се докачихѫ, защото въ Събранието имаше раздражение.

Г. А. **Стояновъ** постоянствува на думитѣ си и Г. Подпрѣдсѣдатель пригласи вторият квесторъ г. Михаиловскаго, който се и яви да чете гласоветѣ.

Гласоподавахѫ 198 души, и слѣдствието бѣ, че 9 души придобихѫ пълно вишегласие за членове на Коммиссията, а именно:

1. Г. Стоиловъ	163	гласа.
2. Г. Балабановъ	152	"
3. Г. Т. Икономовъ	152	"
4. Преосв. Климентъ	141	"
5. Г. Цаповъ	134	"
6. Г. Начевичъ	141	"
7. Г. Грековъ	131	"
8. Високопр. Симеонъ	129	"
9. Г. Д. Цанковъ	100	"

За ония, които не сѫ получили вишегласие остава за 10 того да стане баллотировка.

Засѣданието се закри на 6 и пол. часа слѣдъ обѣдъ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ, П. Горбановъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ X.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНѢВНИКЪ X.

Засѣдание на 10 Марта 1879.

Засѣданието се откри по 11 часа прѣди пладне, отъ Подпрѣдсѣдателя **Г. Икономова,** който застжпваше въ тоя случай Прѣдсѣдателя, по причина на болѣстьта му. Като се прочете списъкътъ на депутатитѣ, узна се, че отсжтствуватъ 37 души по болѣсть, отпускъ и други причини. За това подпрѣдсѣдательтъ, като призна събранието за пълно, предложи слѣдующий дневенъ редъ: 1 да се довърши избиранието на 15-членната коммиссия за разглеждание органическийй уставъ; 2 да се опредѣли срокъ на тая коммиссия, за да прѣдстави рапорта си послѣ разглежданието на устава; 3 да се изслуша записката на Професора Дринова и 4 ако остане време, да се разгледатъ нѣкои и други прошения и поздравителни писма, пратени до Събранието. Събранието прие тоя дневний редъ.

Слѣдъ това се прочете дневникъ VIII отъ 6 Марта и се призова събранието **да си направи белѣжкитѣ върху него.**

Г. Грековъ забелѣжи, че се е пропуснала въ миналий протоколъ (VIII) исказаната отъ него причина, по която е билъ принуденъ да се отправи къмъ г. **Цанкова** съ думата „лъжешъ“ Той настоява да се забелѣжи тая причина, именно: Когато **Г. Грековъ** говорилъ отъ трибуната, за стрѣмлението на нѣкои да растурятъ Събранието Г. **Цанковъ** си позволилъ да му извика „лъжешъ“. По тая причина г. **Грековъ** му отвърналъ съ сжщата дума, съ цѣль, да си оттегли г. **Цанковъ** думата, въ който случай и Грековъ показа готовность да оттегли своята.

Г. Цанковъ въ отговоръ на това, призова Народното Събрание само да кажи, произнесълъ ли е той такава дума, или не? Ако ли не е, прибави г. **Цанковъ**, то прѣдсѣдательтъ е длъженъ да изобличи г. **Грекова**. Ако ли това не стане, той ще се старае самъ да го накара да му даде удовлетворение.

По станжлата отъ г. **Цанкова** призовка къмъ Събранието, Берковский депутатъ г. **Наумовъ**. каза, че не е билъ г. **Цанковъ**, който произнесълъ тая дума, а нѣколко гласове отъ Събранието. По просба на г. **Цанкова** прочете се още единъ пжть това мѣсто отъ дневника, което се отнасяше къмъ тия лични расправи между **Цанкова** и **Грекова**.

Г. **Цанковъ**, като казва, че е навелъ доказателства и свидѣтели за справедливостьта на думитѣ си. настоятелно поиска отъ Подпрѣдсѣдателя да изобличи г. **Грекова**. Ако ли не, той самъ ще се удовлетвори.

Г. **Грековъ** му отговори, че е свободенъ и повтори, че той самъ е чулъ г. **Цанкова** да изрѣче тая дума, и за това той му отговорилъ съ сжщата дума. Той проси да се забѣлѣжи това въ дневника.

За да се прекъсне тая частна расправия, г. Подпрѣдсѣдатель **Икономовъ**. остави на тѣхь грижата да се потъкмятъ сами вънъ отъ Събранието.

Въ заключение стана и г. **Х. Генчо Х. Тиневъ**, за да подтвърди думитѣ на г **Наумовъ**.

Въсползуванъ и отъ думитѣ на тоя втори свидѣтель г. Цанковъ пакъ укори г. **Грекова** въ лъжа; за тая втора обида г. **Грековъ** пакъ се оплака на Подпрѣдсѣдателя срѣщу г. **Цанкова**.

Събранието, досадено отъ тия частности, настоя да се прѣкратятъ.

Дядо Цеко Петковичъ отъ своя страна забѣлѣжи, че само се губи времето въ тия расправии, безъ да се гледа работа и че виновницитѣ на тия расправии, заставятъ Събранието да слуша нѣща. които не се отнасятъ до работата.

Г. **Черневъ**, като поиска да се забѣлѣжатъ въ дневника причинитѣ. по които той произнесе нѣколко думи отъ трибуната за длъжноститѣ на Българитѣ и къмъ другитѣ Европейски сили, Подпрѣдсѣдательтъ му каза, че секретаритѣ не сж могле да угадаятъ тия причини, за това не могжтъ и да се запишятъ.

Слѣдъ това се прочете и IX дневникъ и се попита събранието, има ли да направи белѣжки.

Г. **Горбановъ** поиска да се забелѣжи въ дневника. че той си позволилъ да попита събранието, бива ли да чете заявлението, направено отъ 48 депутати, когато той вече билъ прочелъ първата глава отъ устава.

И г. **Андрей Стояновъ** настоя да се помене въ дневника исказаната отъ него причина за отказванието му отъ квесторската длъжность. която причина била, че му се налага обязанность безъ да му се признаятъ правата отъ прѣдсѣдателствующия г. **Каравелова**, който го принуждавалъ вторично да повѣри гласуванието. Тая е била причината, която го заставила да си дава оставката.

При подновявание на распуснатото за 10 минути засѣдание и. пр. г. **Лукияновъ** яви на събранието, че Негово

Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ благоволилъ да подтвьрди първата глава отъ правилника, касателно неприкосновенностьта на депутатитѣ (чуха се ржкоплескания).

Освѣнъ това Негово Прѣвъсходителство. г. **Лукиановъ** извѣсти, че Кишеневското благотворително българско общество, поканено отъ ИМПЕПАТОРСКИЙ Коммиссаръ да прати въ Събранието свой депутатъ, отговорило, че назначава за такъвъ г. **Евгений Стояновъ**, който се и припознава отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ за депутатъ.

Съобразно съ приетий отъ Събранието дневенъ редъ при стжпи се къмъ гласоподавание за да се дотъкми съ 6 души 16-членната коммиссия. Тука г. **Каравеловъ** заяви че на основание на 32-й § отъ Правилника, той се отказва отъ членството въ коммиссията, защото вече занимава подпрѣдсѣдателска длъжность въ Събранието.

Тоже и г. **Поменовъ** моли Събранието да го не туря на гласоподавание съ едничката цѣль да има пълната възможность и свобода да критикува дѣлото на коммиссията.

Сжщо и г. **Цанковъ** повтаря да го освободятъ отъ коммиссията, защото спорѣдъ както забѣлѣзалъ и по-напредъ, той желае да се разглѣда уставътъ на цѣло въ Събранието, а не отъ учени коммиссии. Причината на това била, че тѣзи, които сж работили проекта на устава, не сж биле по-малко учени отъ насъ и сж изложили всичко, което се отнася до научната страна на предмета. А той желае да разгледа практическата страна, за това и не иска да влѣзе въ коммиссията.

Г. **Начевичъ** казва, че нито доводитѣ на **Поменова** нито доводитѣ на **Цанкова** сж основи, защото сѣкий членъ отъ коммиссията има право да си исказва мнѣнието и въ Събранието. Отъ друга страна и самий правилникъ не дозволява на депутатитѣ да се отказватъ отъ възлагаемитѣ на тѣхъ длъжности.

В. Преосвященний Мелетий подържа г. **Начевича** въ думитѣ му и забѣлѣза, че Правилникътъ е първий законъ, който е изработенъ отъ Българското Събрание. Ако тия господа сега се отказватъ отъ подчинение на тоя законъ, то не значи ли това да дадемъ лошъ примѣръ и на другитѣ да не почитатъ законитѣ, които предстои да се изработятъ за напредъ. Отговорностьта е тѣхна, ако се оттеглятъ отъ коммиссията, и Събранието не трѣба да обръща внимание на тия отказвания.

Г. **Цанковъ** на това отговори, че първо той предварително е просилъ Събранието да го освободи отъ коммиссията, а второ не че се непокорява на Събранието, а просто се осѣща че не е способенъ да заеме мѣсто въ учената коммиссия.

За насърчавание г. **Цанкова**, преосвященний Климентъ го увѣри, че ако е до толкова слабъ, другаритѣ му ще го подкрѣпятъ. За това трѣба да приеме участие въ коммиссията.

Подпрѣдсѣдательтъ, като прочете 32 § отъ правилника,

каза че на основание на тоя § никой нѣма право да се отрича отъ длъностьта, съ която го товари Събранието.

Тогава г. Цанковъ попита, ще ли има право Събранието да обсѫжда изново представената отъ коммиссията работа.

Подпрѣдсѣдатель отговори, че всестранното обсѫждание на устава е възложено на Събранието.

Г. **Поменовъ** пакъ настоя да моли Събранието да го не избира въ коммиссията и повтори да увѣри, цѣльта му е именно да има пълна свобода да критикува дѣлото на коммиссията, за да не стане и съ това дѣло сѫщо се тъй както и съ адреса, който се прие безъ по-обширно разглѣдвание.

Г. **Балабановъ** на това отговори: **Поменовъ** иска да се не избира за членъ на коммиссията за да запази пълната си свобода да критикува изработеното дѣло отъ коммиссията. Съ това види се той мисли, че членоветѣ на коммисспята не ще иматъ тая свобода да разискватъ дѣлото си и въ самото Събрание. Това е погрѣшно, защото меншеството въ коммиссията, спорѣдъ Правилника, си запазва правото да обсѫжда рѣшението на болшинството. Освѣнъ туй и всичкитѣ коммиссари даже ако би да се просвѣтятъ отъ Събранието въ противнитѣ на даденитѣ отъ тѣхъ мнѣняя, тии слѣдъ надлѣжнитѣ разисквания мо жѫтъ да се съгласятъ съ мнѣнието на Събранието. Ето защо казахъ, заключи г. **Балабановъ**, че мнѣнието на г. **Поменова** е погрѣшно. А колкото до адресса, че се прочелъ и приелъ на пълно отъ Събранието безъ възражение, ще кажа, че и г. **Поменовъ** бѣше членъ въ коммиссията, която го е изработила. Ако проче почтенния депутатъ отъ Виена е съзрѣлъ нѣкакви недостатъци въ адресътъ, злѣ е направилъ, дѣто не е станалъ въ Събранието да ги поправи. Събранието е сѣкога въ право да приеме или да отхвърли туй, което му се предлага отъ коммиссията.

Това Събрание има право членъ по членъ да разгледа и работата на настоящата коммиссия. Като е тъй, Събранието не трѣба да приема отказванието на г. Поменова.

Г. **Поменовъ** не е съгласенъ съ думитѣ на Балабанова. Нигдѣ въ Европа не ставало, щото членоветѣ на една коммиссия да разискватъ предъ Събранието своето дѣло. Чудна му се вижда слѣдователно тая теория на г. Балабанова; на ако тя се приема отъ Събранието, то г. Поменовъ е готовъ да си оттегли думата.

Подпрѣдсѣдателя попита г. Цанкова и г. Поменова, бива ли да се предложи въ Събранието на гласувание предложението имъ.

Г. **Начевичъ** на това възрази, че нѣма нужда отъ гласувание, до гдѣто трае правилника, който сми вече приели.

Г. **Балабановъ** забѣлѣжи, че и другитѣ членове на комисията ще се откажатъ, ако би, спорѣдъ думитѣ на г. Поменова, да имъ се налага отъ Събранието да мълчатъ при разискванието на изработеното отъ тѣхъ дѣло.

Събранието, попитано, каза, че предложението на Цанкова и Поменова се не приема.

Подпрѣдсѣдателя сжщо попита Събранието какво мисли за отказванието на г. Каравелова.

На това Г. **Грековъ** отговори, че г. Каравеловъ тогава може да се откаже отъ тая коммисия, когато е членъ въ друга.

Г. **Каравеловъ** възрази, че Събранието призна бюрото за коммисия.

Г. **Андрей Стояновъ** забѣлѣзва въ думитѣ на г. Каравеловъ смѣсвание на понятията.

Г. **Каравеловъ** пакъ подтвърди по-напредъ казанитѣ си думи.

Тогава преосвященний Климентъ възрази на г. Каравелова, че тъй като въ Правилника нѣма такъвъ законъ касателно членоветѣ на бюрото, то не може да се приеме тълкованието на г. Каравелова.

Г. **Джабаровъ** каза, че въ представения отъ г. Каравеловъ случай като се попита Събранието да ли членоветѣ на бюрото могжтъ да бждатъ и членове на коммисията, отговори, че могжтъ.

На това г. **Каравеловъ** приложи: „ако щжтъ".

Отъ желание да се прекъсне тая препирня, г. **Пенчовичъ** напомни, че Събранието рѣшило онзи день тоя случай, като допустнало секретаря Горбанова временно да испълнява квесторската длъжность.

Г. **Грековъ** лично помоли г. **Каравелова** да се неотказва отъ коммиссията, защото тя има за цѣль да освѣтли главнитѣ мисли които лежжтъ въ основата на проекта. За това се изискватъ способности и свѣтълъ умъ, а г. **Каравеловъ** притежава и едното и другото.

Г. **Каравеловъ** благодари на г. **Грекова** за доброто мнѣние, което той има за способноститѣ му, но не може да приеме молбата му,

Най-послѣ тоя въпросъ се остави догдѣто излѣзе изъ печатъ дневникътъ, въ който е забѣлязано рѣшението му.

Подпрѣдсѣдателя попита, по кой начинъ да стане избиранието на 6-тѣхъ члена за коммиссията, като прибави отъ своя страна, че най-добрѣ гласоподаванието да стане явно, за да се не губи време.

Слѣдъ нѣколко разисквания за начинътъ на гласоподаванието, прие се най-послѣ слѣдующия начинъ, предложенъ отъ г. **Грекова**: да се пригласяватъ депутатитѣ по списокътъ да спущатъ бюлетинитѣ въ двѣ котии, и преброяванието на гласоветѣ да стане едновременно на четери мѣста.

При повикванието квесторитѣ да приематъ бюлетинитѣ, г. **Андрей Стояновъ** за третий пжть напомни, че не приема длъжностьта си, додѣто му се непризнаятъ правата. Но като се увѣри, че Събранието както и подпрѣдсѣдателя, г. **Каравеловъ**, му признаха правата, пое си длъжностьта.

Като се преброиха гласоветѣ, узна се че отъ 198 гласа, получиха пълно вишегласие слѣдующитѣ: г. **Христо Стояновъ** 123, г. **Андрей Стояновъ** 120, г. **Горбановъ** 117. Останалитѣ трима имено: **Даскаловъ** който бѣше получилъ 99, **Вълковичъ** 81, и **Поменовъ** 73, се приеха съ явно гласоподавание отъ всичкото Събрание.

Послѣ това Подпрѣдсѣдателя предложи на Събранието да рѣши: колко дни срокъ да се даде на коммиссията за да изработи и послѣ да представи рапортъ за дѣлото си. Имайте предъ видъ прибави той, че тая коммиссия спорѣдъ правилника, трѣба да напечата и раздаде на Събранието три дни напрѣдъ дѣлото си за обмисляние.

Г. **Джабаровъ** предлага да се даде срокъ на коммиссията до въ петъкъ (16 Марта) а г. **Начевичъ** е на мнѣние да се продължи срокътъ до въ понедѣлникъ (19 Марта).

Тука Г. **Балабановъ** каза, че преди тоя въпросъ, трѣба да се рѣши другъ, именно: тая коммиссия, като й предстои да се раздѣли на подкоммиссии, ще представи ли общъ рапортъ върху цѣлия проектъ, или ще бѫде потрѣбно сѣка подкоммиссия да представи свой рапортъ само за тоя отдѣлъ, който тя ще разработи?

Въ отговоръ Г. **Начевичъ** каза, че 15-членната коммиссия ще работи нѣколко дни наедно, върху принципитѣ на цѣлия уставъ. Тия принципи, тя ще представи на Събранието съ рапортъ. А подкоммиссиитѣ, рѫководими отъ сѫщитѣ принципи, ще представятъ на Събранието обсѫденитѣ отдѣлно отъ тѣхъ глави на уставътъ. Той вѣрва, чо до понедѣлникъ една отъ подкоммиссиитѣ ще е готова да представи на Събранието своя трудъ.

Г. **Савва Илиевъ** е на мнѣние, че тоя въпросъ е излишно да се разисква въ Събранието, защото то е работа на коммиссията.

Г. **Начевичъ** напротивъ подтвърдява, че тоя въпросъ тукъ трѣба да се рѣши, защото е свързанъ съ това. колко дни да се даде срокъ.

И Г. Подпрѣдсѣдателя подкрѣпи мнѣнието на г. **Начевича,** като каза, че трѣба сега да се разясни работата, за да се не раждатъ сѣтнѣ и въ протоколитѣ и въ главитѣ ни недоразумѣния.

И Г. **Даневъ** изрази, че е съгласенъ съ г. **Начевичъ.**

За съкращение на времето г. **Грековъ** предлага: 15 членната коммиссия да разиска общитѣ принципи и въ петъкъ една отъ подкоммиссиитѣ да напечата и раздаде на Събранието рапорта си за първитѣ глави на проекта, тъй щото въ понедѣлникъ Събранието да е приготвено да пристѫпи къмъ обсѫжданието имъ.

Г. **Андрей Стояновъ** иска да се позволи на подкомиссиитѣ да представятъ рапорти върху които глави тѣ щѫтъ най

напредъ, безъ да се придържатъ отъ редътъ, който сѫществува въ проекта.

Г. **Грековъ** каза, че това е работа на коммиссията, стига тя да наблюдава да се не побърка по тоя начинъ редътъ.

Покани се Г. **Начевичъ** отъ подпрѣдсѣдателя да формулира писменно предложението си. Ето формулата на г. **Начевича**: 15-членната коммисcия да представи въ понедѣлникъ на Народното Събрание единъ рапортъ върху устава, представенъ отъ властьта и върху принципитѣ които тя приема като най-сгоднитѣ за да служатъ за основа на Българската конституция. Въ сѫщия день една отъ подкоммиссиитѣ може да представи на Събранието своя рапортъ върху отдѣлна нѣкоя часть отъ конституцията, като редактира тая часть тъй, както тя мисли, че трѣба да остане конечно въ устава.

Г. Подпрѣдсѣдатель предложи на Събранието тая формула, като я прочете на Събранието.

Но тукъ Г. **Касабовъ** забѣлѣжи, че е съгласенъ съ първата часть отъ тая формула, а съ втората не е съгласенъ, защото отъ нея се разбира, че подкоммиссиитѣ ще представятъ своитѣ работи на кѫсове, и по такъвъ начинъ Събранието не ще може да обсѫжда, както трѣба всичко, като нѣма връзка. Той прочее настоява, щото частнитѣ трудове на подкоммиссиитѣ да се излагать въ частни рапорти до главната коммиссия, а тая послѣдната съ общъ рапортъ да прѣдстави едно цѣло на Събранието.

Г. **Начевичъ** съзира, че предложението на г. **Касабова** има си и добрата страна; но се изисква много време. Отъ друга страна, продължи г. **Начевичъ**, като се приематъ принципитѣ мѫчно ще се породи неудобность въ разглежданието на частнитѣ трудове на подкоммиссиитѣ. За това той мисли, че поправката на Касабова си нѣма мѣстото.

Г. **Касабовъ** възрази, че по-добрѣ е да се приеме добрия способъ, ако и да е труденъ като прибави при това, че при всичкитѣ приети принципи съ сврьзката между разнитѣ глави въ уставатъ, не ще ни позволи да приемемъ една, а да отхвърлимъ друга.

Призова се Г. **Касабовъ** отъ подпрѣдсѣдателя да си изложи писменно формулата

Ето формулата на г. **Касабова**:

Коммиссията ще предложи единъ общъ рапортъ, въ който да покаже принципитѣ, по които се е придържала въ промѣнението на въпроснитѣ глави или статии. Но тя (коммиссията) въ всѣкий случай ще ни представи цѣлий проектъ на органический уставъ.

Г. **Кириакъ Цанковъ** предлага, щото на 19 Марта да се предложатъ на Събранието само общитѣ принципи, които лежатъ въ основата на проекта, та че като се одобрятъ отъ Събранието тогава вече коммиссията да пристѫпи къмъ подробното разглеждание на проекта. Иначе, продължи г. **Цанковъ**, ако се неудобрятъ принципитѣ, ще пропадне напраздно трудътъ на коммиссията.

Когато се покани г. К. **Цанковъ** да изложи формулата си писменно, г. **Начевичъ** оттегли втората часть на формулата си и съ това тя стана еднаква съ формулата на К. Цанкова.

Г. **Грековъ,** като съзира, че между мнѣнието на Начевича и Касабова нѣма голѣма разлика, каза че ще е добрѣ г. **Касабовъ** да приеме напълно формулата на г. **Начевича.**

Г. К. **Цанковъ** като видѣ, че г. **Касабовъ** не отстжпва отъ формулата си, подтвьрди че на 19 Марта трѣба да се разгледатъ общитѣ принципи и само когато тѣ се приематъ, да продължжтъ коммисиитѣ дѣлата си.

Вьпросътъ се прогласи отъ Събранието за исчерпенъ.

Отъ дългитѣ разисквания по тоя въпросъ, г. **Балабановъ** като се убѣдилъ че работата на коммисията е твърдѣ голѣма, той попроси, щото дадения срокъ да се продължи до 21 того, за да има време коммиссията да свърши работата си.

Събранието, попитано отъ Подпрѣдсѣдателя, приема ли предложението на г. Начевича, се произнесе утвърдително.

Събранието се съгласи сжщо и да се продължи срока до 21 того.

При това Подпрѣдсѣдательтъ забѣлязва, че трѣба да стане и едно засѣдание преди тоя срокъ, за да се довърши предложения дневний редъ, т. е. за да се прочете записката на проффесора Дринова, както и писмата и телеграммитѣ.

Г. **Начевичъ** съ Касабова заедно исказаха мнѣние. че е добрѣ да се избере особна коммиссия за разгледвание на тия писма и телеграмми. Подпрѣсѣдателя забѣлѣжи, че тия писма и телеграмми освѣнъ че сж малобройни, но сж и възложени на нѣкои членове отъ бюрото.

Преди закриванието на засѣданието г. Грековъ попита, що стана съ превода на адресътъ който спорѣдъ мнението на Начевича. трѣба да се подаде по-скоро на Н. Сиятелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Подпрѣдсѣдателя отговори че превода е готовъ и ще се прочете и подпише въ срѣда.

Засѣданието се закри по 5 часа слѣдъ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномочений Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Кароловъ, П. Горбановъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XI.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XI.

Засѣдание на 14-й Марта 1879.

Подъ прѣдсѣдателството на Негово Блаженство, Г-на Антима, засѣданието се откри на 11 и половина часа прѣдъ обѣдъ съ прочитаньето списъка на прѣдставителитѣ. Отъ тая провѣрка станж явно, чо отъ 229 прѣдставители отсжтствуватъ 26, отъ които 11 по отпускъ, а другитѣ по разни причини. Имената на отсжтствующитѣ се забѣлѣжихж въ надлежното мѣсто.

Слѣдъ прочитаньето дневника отъ засѣданието на 10 Марта, подпрѣдсѣдательтъ г. Каравеловъ яви, че споредъ приетий дневенъ рѣдъ трѣба да изслушами записката на Г. Профессора Дринова.

Г. **Дриновъ**, като каза, че му е поржчано отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ да запознае Н. Събрание съ досегашната администрация, забелѣжи, че Негово Сиятелство прави това не по длъжность, но защото вѣрва, че това запознаванье не ще бжде безполезно за Събранието.

Слѣдъ прочитаньето на записката, която се прилага при настоящий дневникъ, подпрѣдсѣдательтъ г. Каравеловъ попита Събранието, приемали то, въ знакъ на признателность къмъ покойний князь Черкасски, да испроводи телеграмма на Нейно Сиятелство Княгиня Черкаска въ която телеграмма да се изрази съжалѣние за загубата на тоя дѣятель по урежданьето на България.

Прѣосвещений **Климентъ**, като каза, че ние благодаримъ и ще благодаримъ на всички живи, които сж ни стърили добро, прибави: за покойний Князь Черкасски, който посвяти живота си за насъ и срѣди дѣятелностьта си починж между насъ, ние трѣба не само да изразимъ благодарностьта си съ телеграмма до Нейно Сиятелство, Княгиня Черкасска, но и да се помолимъ за неговата душа. За това азъ прѣдлагамъ да направимъ въ сжбботa парастасъ, и тогава да се проводи телеграммата.

Това прѣдложение се прие отъ цѣлото Събрание.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** исказа мнѣние, че трѣба да се поблагодари ИМПЕРАТОРСКИЙ Русски Коммиссаръ за записката, чрѣзъ която г. Дриновъ запозна Събранието съ досегашнитѣ наредби.

Това като се прие отъ Събранието, Г. Михаиловски прѣдложи, щото благодарностьта да се изрази писменно.

В. Прѣосвещенний **Мелетий** прибави, че тая благодарность може да я изрази прѣдсѣдательтъ отъ името на Събранието.

Събранието прие, щото бюрото да благодари отъ името на Събранието Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ.

Г. **Цанковъ** прѣдложи да се бдагодари на Негово Сиятелство слѣдъ напечатваньето на записката и слѣдъ като се раздаде тя на прѣдставителитѣ.

Народ. Събрание, поканено да се произнесе върху прѣдложението на г. Цанкова, прие това прѣдложение.

При подновяванье на распуснжтото за 15 минути засѣдание, подпрѣдсѣдательтъ г. Каравеловъ яви на Събранието, че споредъ дневний редъ трѣба да се прочетжтъ испроводенитѣ до Събранието писма и телеграмми.

Прочетохж се:

1. Телеграмма, отъ населението на г. Видинъ, до Негово Блаженство Прѣдсѣдателя съ слѣдующето съдържание:

Видинското население, като тържествува днесь Императорский Российский праздникъ и деня на освобождението на цѣлий Българский народъ, поздравява чрѣзъ Ваше Блаженство всичкитѣ български, прѣдставители които сж събрани днесь въ Търново за да турятъ здрава основа на народното нравственно, умственно и материално подобрение. Съобщете това, Ваше Блаженство на прѣдставителитѣ, прѣдварително като изразите чувствата ни къмъ Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ."

2. Писмо отъ 63 карловски вдовици до Н. Събрание.

Като изразяватъ скърбьта си, за дѣто немогжтъ да присжтствуватъ въ първото Н. Събрание, подписавшитѣ писмото продължаватъ: „Ние най-покорно и убѣдително молимъ г-да прѣдставителитѣ да благоволятъ ѝ зематъ во внимание слабитѣ наши изражения на чувствата, изложени въ настоящето ни писмо.

Когато се касае до составяние Органически Уставъ за управление на свободна България, ние разбирами Уставъ за всички Българи, освободени отъ славнитѣ войски на Негово Императорско Величество Русский Царь. Ако ли пъкъ почитаемото Събрание ще има за цѣль да състави уставъ за Берлинска България, то ние на югъ отъ Балкана трѣба да не сми Българи, но нашитѣ мжжье, синове и братя сж били Българи; всѣки единъ отъ Васъ, уважаеми г-да, помни, че на 1876 год Турцитѣ исклахж безбройно число Клисурци, Копривщичане, Панагюрци и мн. др., а на 1877 г. въ Карлово не оставихж,

нито мжжь, нито синъ, нито братъ. Подобна люта честь имахж почти всички градове и села на югъ отъ Балкана: цвѣтущитѣ градове и богати села сж днесь на прахъ и пепелъ. Останкитѣ на осквернени църкви и мънастири прѣдставляватъ сега паметници отъ усилнитѣ тия години. Останжлитѣ живи старци по селата съ прѣблѣднѣли лица и отслабнало тѣло силятъ се съ ржцѣтѣ си да разработватъ земята, за да могжтъ да прѣхранватъ дребнитѣ, безъ защита останжли, внуци и правнуци. Волъ, крава, овца сж нѣщо рѣдко, което се мѣрка прѣдъ очитѣ на человѣка.

Единъ синджиръ отъ хиляди дребни дѣца, останжли безъ баща и безъ възрастенъ братъ, безъ чича и вуйка, голи боси, безъ нуждната прѣхрана, раскжсватъ всѣки часъ сърдцата на насъ, майкитѣ! Слѣдъ толкова мили за насъ жертви, слѣдъ нечутитѣ по свѣта ужасни сцени, сторени отъ кръвожеднитѣ свирѣпи турци. Християнска Европа немилостиво и безчеловѣчно иска пакъ да ни грабни и прѣдаде въ звѣрскитѣ уста на азиатската хиена. Позволѣте ни, достоуважаеми г-да, да Ви кажемъ че само на Васъ се надѣвами и подъ Ваша защита оставями милитѣ си дѣца: Вий сте отсега нататъкъ тѣхни роднини и бащи. За това отъ сърдце и душа Ви молимъ, всичко, което има да вършите въ Н. Събрание, до го вършите за въ полза на всички Българи, да ни не отдѣляте отъ Васъ и да ни не оставяте, съгласно съ желанията на нѣкои високопоставени европейски личности, въ ржцѣтѣ на омразнитѣ варвари - турци. Единственното утѣшение на съкрушеннитѣ ни души е въ надѣждата че ще употрѣбите възможни срѣдства за освобождението на всички Българи."

Слѣдъ прочитаньето на горнето писмо, Г. **Цанковъ** като каза, че на поздравителнитѣ телеграмми и писма ще се отговори и ще поблагодаримъ на тия, които сж ни поздравили, попита: „на Карловскитѣ вдовици ще ли отговори Н. Събрание и какъ ще отговори?

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** забѣлѣза, че ще се отговори по-сетнѣ.

Г. **Цанковъ** изрази желание да се мине въ дневника, че това писмо се е чело. Събранието въ отговоръ на Карловскитѣ вдовици продължи, Г. Цанковъ, може само да искаже съжалѣнието си, че му се запрети официялно да прѣдстави на свѣтъ това, което тѣ, Карловскитѣ вдовици, искаватъ.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ** помоли г. Цанкова да опредѣли по-точно, какво разбира той подъ думата „запрещение" и кой е запретилъ на Събранието да искаже прѣдъ цѣлъ свѣтъ болкитѣ на народа?

Г. **Цанковъ** отговори: имаше една коммиссия избрана отъ Събранието и натоварена да състави мемоаръ до Европейскитѣ Държави, който трѣбаше да излѣзе отъ Н. Събрание. Но на Събранието се запрети да направи това, като му се забелѣза, че ако направи такова нѣщо, то ще постжпи незаконно.

Събранието, попитано отъ г. Подпрѣдсѣдателя, приема ли, щото като се отговари на Карловскитѣ вдовици, да имъ се каже, че и Н. Събрание е искало да искаже прѣдъ Европа това, което тѣ прилагатъ въ писмото си, но не му се е дозволило — отговори утвърдително.

Г. Лукьяновъ забелѣжи, че той не е употрѣбилъ думата „запрещение", а само отъ името на ИМПЕРАТОРСКИЙ Комиссаръ е напомнилъ на Събранието, че то трѣба да се държи въ кржга на своитѣ длъжности.

Г. Поменовъ, като се съгласи съ г. Лукьянова, каза че си запазва правото другъ пжть да говори върху това, щѣше ли да постжпи Н. Събрание незаконно, ако подадѣше мемоаръ на Европейскитѣ Държави.

Г. Цанковъ пакъ разясни, че Г. Лукьяновъ, като казалъ на Събранието че то постжпва незаконно, защото иска да подава мемоаръ, съ това му е и запретилъ. Н. прѣвъсходителство, продължи г. Цанковъ, трѣбаше да ни остави да направимъ мемоара, и ако това е незаконно, той да се не приема. Мемоарътъ щѣше да бжде единъ актъ, разбира се, че не сѣкий актъ е законенъ, но Събранието трѣбаше да си го направи.

Слѣдъ това се продължи четеньето на телеграммитѣ и писмата:

3. Телеграмма отъ населението на Т. Пазарджикъ, въ която привѣтствува прѣдставителитѣ за исказаното съчувствие и изражава скърбьта си за дѣто Европейцитѣ сж поставили южнитѣ Българи въ такова положение.

4. Отъ населението на Пловдивский округъ, което изражава благодарностьта си за дѣто Събранието нѣма да пристжпи къмъ разглѣжданье Органический Уставъ, додѣто по-напрѣдъ не обсжди общенародний въпросъ.

5. Отъ жителитѣ на г. Ямболъ, които изражаватъ съчувствието си къмъ прѣдставителитѣ и имъ желаятъ добъръ успѣхъ.

6. Отъ жителитѣ на г. Хаскюю, които просятъ прѣдставителитѣ да дѣйствуватъ въ полза на цѣлъ българский народъ.

7. Отъ населението на г. Нова-Загора и округа, което привѣтствува Н. Събрание.

8. — Отъ Българитѣ студенти на загребский университетъ, които желаятъ на Н. Събрание успѣхъ, който би задоволилъ надѣждитѣ на всичкитѣ Българи.

9. — Отъ населението на Бургасъ, което, като поздравлява Н. Събрание, исказва благодарность отъ рѣшението на прѣдставителитѣ да дѣйствуватъ за доброто на цѣлъ Български народъ.

10. — Отъ населението на Кжзжлъ-Агачъ, което поздравлява Н Събрание.

11. — Отъ Илия Гутеша отъ Загребъ, който привѣтствува Н. Събрание, желае успѣхъ на българский народъ и съгласие, чрѣзъ което той да стане примѣръ за другитѣ.

12. — Отъ населението на Стара-Загора, което поздравява Н. Събрание и му желае сполука.

13. — Отъ П. Вълкова отъ Киевъ, който поздравява Н. Събрание и желае на българский народъ благоденствие и гражданско щастие.

14. — Отъ населението на Чирпанский Округъ което поздравява Н. Събрание и благодари за съчувствието, изсказано отъ прѣдставителитѣ.

15. — Отъ населението на Карнобатский Округъ съдържание, подобно на горнята телеграмма.

16. — Отъ Одринската Българска община, която поздравява Н. Събрание и му желае успѣхъ въ прѣдприятието.

18. Отъ населението на Сливенский округъ, което привѣтствува прѣдставителитѣ и имъ желае сполука въ стремленията на народа върху съединението на цѣлий български народъ.

18. — Отъ населението на Казанлжкъ и округа съ съдържание, подобно на горнята телеграмма.

19. — Отъ Варненскитѣ Българи, които поздравяватъ Н. Събрание.

20. — Отъ Аксакова, който благодари за поздравлението, присъединява се къмъ надѣждитѣ ни и исказва вѣра въ бждащността на цѣлокупна България.

21. — Отъ Българитѣ студенти юристи въ Москва, които поздравяватъ първото събрание, като му желаятъ блѣскавъ успѣхъ въ нарежданието на Българското Княжество.

22. — Писмо отъ В. Прѣосвященнаго Натанаила, Митрополита Охридскаго съ слѣдующето съдържание: Почитаеми Г-да, въ това врѣме, когато Вие ще одобрявате Органический Уставъ и ще избирате Князь за една часть отъ наший многострадаленъ народъ, друга така сжщо значителна часть отъ тоя народъ се намира въ положение, много по безисходно и нещастно отъ напрѣжь, когато цѣлий народъ бѣше подъ турско иго. Когато вие ще празднувате голѣмото тържество при откритие на Вашето събрание, ще забравите ли Вашитѣ братия, потжнжли въ сълзи и кръвь, които сж прострѣли къмъ Васъ ржцѣ, молятъ Ви да имъ дадете време и средства за послѣдня отчаянна борба съ наший вѣковенъ притѣснитель и мжчитель? Ще отвърнете ли очитѣ си отъ тѣхъ и ще ги оставите ли да пропаднжтъ съвършенно? Петь стотини години наший народъ въ съвокупна цѣлость е носилъ на плещитѣ си тежкото бреме на турский яремъ; петь стотини години той е живѣлъ съ една единичка надежда да се види единъ день всецѣло свободенъ и независимъ, и ето днесь на приготвената трапеза не е поканена освѣнъ една часть отъ народа, за да се наслади съ прѣимуществата и приятноститѣ на свободата. Право ли е и полезно ли е това, сами разсждете, и за прѣмахванье на това нещастно положение, направете това, което го изисква дългътъ отъ всѣки родолюбецъ и братолюбецъ.

Ето при Васъ присѫтствуватъ прѣдставителитѣ на Македонскитѣ бѣженци и възстанници; нихната наскърбена душа и замислено лице достаточни сѫ да покажѫтъ що е потрѣбно да се прави сега, а азъ Ви умолявамъ именемъ Бога, именемъ человѣчества и именемъ на нашето народно бѫдѫще и благосъстояние да се земѫтъ нуждниитѣ мѣрки за достиганието на нашето единство споредъ Санъ-Стефанский миренъ договоръ, инакъ голѣма отговорность ще падн връху тия, които можахѫ да бѫдѫтъ полезни народу си, а не искахѫ да сторятъ това.

Всепрѣмѫдрий Господь да Ви умѫдри и научи на всичко, що е добро и полезно на вѣрата ни и на народа ни, съ което желание и оставамъ въ надѣжда да се радваме всички на едно, каквото и петь вѣка сме плакали наедно"

Събранието, слѣдъ като се попита, приема ли, щото бюрото да отговори на прочетенитѣ телеграмми и писма, а така сѫщо и на тия, които не се прочетохѫ, отговори утвърдително.

Пристѫпи се къмъ прочитанье на други писма и най-напрѣдъ се прочете писмото на Русчукский прѣдставитель Т. Х. Станчева. Понеже той видѣлъ и се увѣрилъ, че се пристѫпва къмъ разглежданьето Органический Уставъ, съ което фактически доказвами, че приемами раздѣлението на отечеството ни безъ да направимъ потрѣбното заявление, — то съвѣстьта му и убѣжденията му буйно мѫчятъ душата му, като му прѣдсказватъ страшно осуждение и вѣчна мѫка. Затова той си дава оставката отъ прѣдставителството и се счита свободенъ отъ всѣко задължение.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Каравеловъ** попита събранието, какъ гледа то на постѫпката на г. Станчева, който, безъ да земе дозволение отъ събранието, си отишелъ. Приема ли се неговата оставка?

Изъ между събранието се чуха много гласове, че оставката на г. Станчева се не приема.

Преосвященний **Климентъ** забелѣжи, че г. Станчевъ съ постѫпката си исказва не зачитанье къмъ Народното Събрание и че трѣбва да се помоли бюрото да направи потрѣбното, щото Събранието да се удовлетвори.

Г. **Енчевъ** като исказа увѣренность, че ако се приеме оставката на г. Станчева, ще има лоши слѣдствия, прибави: единъ мой другарь, прѣдставитель отъ Силистра, си отишалъ, безъ да яви нѣкому, просто побѣгналъ. Това нѣщо е много прискърбно, защото сега въ тия важни минути ние се лишавами отъ единъ гласъ, което е важно; защото до сега ако сми мълчали, то занапрѣдъ нѣма да бѫде тъй.

Г. **Енчевъ** желае, щото заминѫлий му другарь да се доведе за да даде обяснение.

Попитанъ отъ г. Подпрѣдсѣдателя, какъ да стане това, г. Енчевъ каза, че той може да се доведе „полицейскимъ образомъ."

Отъ събранието се чу смѣхъ и неодобрение.

Г. **Юрдановъ** мисли, че на заминжлитѣ прѣдставители могжтъ да се направятъ морални бележки.

Г. **Геровъ** като попита, отъ коя д та е писмото на г. Станчева и като му се отговори, че е отъ 7 Марта, каза, че г. Станчевъ не е можалъ да чака цѣла недѣля и прошенчето му трѣбвало да се прочете на време, и тогава оставката му можаше да се не приема.

Г. **Икономовъ** отговори на г. Герова, че г. Станчевъ, щомъ подалъ писмото, на другата сутрина си заминжлъ, безъ да чака слѣдствие отъ това писмо.

Г. **Молловъ** прѣдложи, щото самото бюро да си изнамѣри срѣдства за връщанието на такива прѣдставители, които, безъ да земжтъ дозволение, си отиватъ.

Г. **Цанковъ** мисли, че за такива прѣдставители трѣбва да се отнасями до властьта, защото тя ги е опрѣдѣлила за прѣдставители, като е помѣстила имената имъ въ списъка, който ни се прѣдстави.

Г. **Икономовъ** се не съгласява съ г. Цанкова.

В. Прѣосвященний **Мелетий** като се съгласи съ г. Енчева, забелѣжи, че г. Енчевъ може би и не се изразилъ точно, но мисъльта му е справедлива; ние имами законъ и споредъ тоя законъ г. Станчевъ или друий прѣдставитель, който е заминжлъ безъ да земе съгласието на събранието, трѣбва да даде удовлетворение на събранието.

Г. **Геровъ** възрази, като обърнж внимание върху правилника, въ който такъвъ единъ случай е непрѣдвидѣнъ и споредъ който не може да се иска никакво удовлетворение.

Г. **Цанковъ** каза, че понеже въ нашии правилникъ такива случаи не сж прѣдвидѣни, то ние нищо не можемъ да кажемъ, освѣнь да си изразимъ съжалѣнието за дѣто г. Станчевъ е оставилъ събранието.

Г. **Стоиловъ** обърнж внимание върху правилника, въ първата глава на който споредъ неговото мнѣние е изразено и отношението на прѣдставителитѣ къмъ събранието, ако и да нѣма особенъ членъ за обязанноститѣ на прѣдставителитѣ. Каза се, че г. Станчевъ е исказалъ малко уважение къмъ Събранието и това е истина. Той най много викаше за достолѣпието на прѣдставителитѣ, и първий докачи това достолѣпие. — Ние имами тука нѣколко вида депутати. Станчевъ е отъ числото на тия, които сж избрани отъ народа. Избирането на депутатитѣ е цѣлъ контрактъ между тѣхъ и избирателитѣ. Като е приелъ г. Станчевъ да бжде прѣдставитель, той съ това е призналъ за себе си и обязанности.

Когато Г. **Станчевъ** е приелъ да бжде прѣдставитель, чини ми се, че той не е приелъ това съ условие да може да остави, когато му смигни.

Колкото за Силистренский прѣдставитель то г. Ен-

чевъ ако и да се изрази малко рѣзко, но той истина трѣба да даде удовлетворение на Събранието, което толкова малко зачете. Но азъ мисля, че грижата за това удовлетворепие припадлежи на бюрото, което е наша власть, а не на полицията.

Г. **Каравеловъ** каза, че г. Стоиловъ защищава много добро, но съ много лоши аргументи, а че тия аргументи сж лоши, може лесно да се докаже: ако даже допуснемъ, че въ тоя случай има контрактъ, то той е между избирателитѣ и прѣдставителя, а не между представителитѣ и Събранието, слѣдователно могжтъ да се оплакватъ срѣщу нарушителя на контракта избирателитѣ, които сж другий контрагентъ.

Г. **Мариновъ** каза, че той не е толкова краснорѣчивъ, както г. Стоиловъ, но пакъ се наема да му отговори г Стоиловъ продължи г. Мариновъ, твърдѣ скоро изрѣче пресждата на г. Станчева, но тоя послѣдний не отива временно на отпускъ, но си дава оставката и казва причинитѣ за това, именно че неговата съвѣсть не му дозволява да сѣди тука. Можемъ ли ние сега да го принудимъ да зема той участие въ дѣлата на Събранието, като е рѣшилъ да не зема? Затова безъ да правимъ нѣкакви постжпки, трѣба да извѣстимъ Русчукскитѣ избиратели, които могжтъ да си избержтъ други прѣдставитель.

Г. **Икономовъ** забелѣжи г. Маринову, че той смѣсва формата, съ самата основа на работата затова и попроси оратора да се дьржи на въпроса, именно какъ да се постжпи съ г. Станчева, и право ли е той постжпилъ въ тоя случай?

На това г. **Мариновъ** отговори, че Станчевъ е постжпилъ право, защото въ правилника нищо се не говори за подобни случаи.

В. Прѣосвященний **Мелетий** забелѣжи, че г. Станчевъ можеше да си не отива и пакъ да си остане при своитѣ убѣждения и съвѣсть, защото никой не го принуждава да приеме това или онова противъ съвѣстьта си.

Г. **Горбановъ**, като обьрна внимание на това, че въ Събранието се явява новъ въпросъ, ново дѣло, побѣгването на Силистренский депутатъ, забѣлѣжи, че и отиването на г. Станчева е тоже побѣгване.

При това г. Горбанову се забелѣжи отъ г. Подпрѣдсѣдателя да не употрѣбява такива докачителни термини защото бѣга само тоя, който е извършилъ нѣкое прѣстжпление. Тука се рѣши продължи г. Горбановъ, че всѣки прѣдставитель защища за общий интересъ, а не свой частенъ, додѣто несвърши миссията си. Ако нѣкому не станжло по кефа и си е отишелъ безъ позволение, то това е чисто дезертерство (тука отъ Събранието се чухж шишкания и неудобрение). Шишкайте колкото щете, заключи г. Горбановъ, азъ ще стоя на трибуната додѣто прѣстанете и пакъ ще повторя, че такова заминуване, каквото е на г. Станчева и на Силистренский прѣдставитель, не може да се нарѣче освѣнъ дезертерство. Ние приличами, въ нѣкое отноше-

ние на солдати, на които е дадена пушка да защищаватъ отечеството. Ако солдатинътъ оставя тая пушка и си отива той е дезертеръ.

Г. **Юрдановъ** възрази, че само тѣлесно може да се принуди человѣкъ да работи съ сила, а не нравственно.

Г. **Икономовъ** попита прѣдоставяли се на бюрото да изнамѣри срѣдства за удовлетворение на Събранието въ тоя случай?

Г. **Мариновъ** настоява, щото сега да се опрѣдѣли, може ли Събранието да употрѣби сила, за да принуди единъ прѣдставитель да слѣдова длъжностьта си.

Гласове се чуха изъ между Събранието: „може, не може."

Прѣосвященний **Климентъ** отговаря, че Събранието може това да направи, защото Събранието не е играчка, нито пакъ дѣлото, за което сѣкой депутатъ е избранъ, е такова. Ако Станчевъ е прѣзрѣлъ съ постжпката си Събранието, то не зачита и мандата си. За това той трѣбва да се изобличи.

В. Прѣосвященний **Мелетий** прибави, че ние имами законъ, споредъ който никой отъ прѣдставителитѣ нѣма право да се отказва, ако би го избрали за нѣкоя длъжность.

Подпрѣдсѣдательтъ г. **Каравеловъ** забелѣжи, че когато има единъ специаленъ законъ, то общий се непризнава. И азъ не одобрявамъ постжпката на г. Станчева, добави г. Каравеловъ но въ Правилника нѣма нищо казано, какъ да се постжпва въ такива случаи.

Г. **Стоиловъ** каза, че всички говоривши подтвърдили неговитѣ думи за правата и длъжноститѣ на представителитѣ. Отъ първитѣ сѣкий прѣдставитель може самъ да се откаже, а отъ вторитѣ може да го освободи само властьта, и тая власть е бюрото. а не полицията. То може да го изобличи.

Г. **Цанковъ** като наведе 34 § отъ Правилника, въ който се опрѣдѣля, какъ трѣба да се постжпва съ тия депутати, които не дохождатъ редовно въ Събранието, забелѣжи, че ние трѣба да търсимъ Станчева само тогава, когато въ нашето Събрание се види, че нѣма потрѣбното вишегласие. Въ такъвъ случай бюрото трѣба да покани Русчукскитѣ избиратели да изберктъ другиго за допълнение на вишегласието. Безполезно е прочее, споредъ думитѣ на г. Цанкова, да се призовава той, който самъ не желае да участвува въ Събранието.

Г. **Икономовъ** попита, трѣба ли бюрото на основание на Правилника да направи нѣщо за удовлетворение на Събранието или не? И какъ да постжпи съ г. Станчева, който си далъ оставката, както и съ Силистренский прѣдставитель?

Събранието отговори, че бюрото треба да направи което прилича за удовлетворение на Събранието.

Г. **Поменовъ** желае да се не смѣсватъ тия два случая — отпускъ и оставка.

Г. **С. Златевъ** мисли, че г. Цанковъ развилъ мислитѣ,

които се заключаватъ въ Правилника и се отнасятъ до подобни случаи. Станчевъ е изсказалъ самъ причинитѣ, по които сё отдалечилъ отъ Сѫбранието, за това е излишно да се пита, защо се е отдалечилъ.

Г. **Икономовъ**, въ отговоръ каза, че съжалява, дѣто не сми проникнати отъ чувството за длъжноститѣ си. Не е въпросътъ, казалъ ли е Станчевъ причинитѣ, по които си е отишелъ но законна ли е постѫпката му.

Г. **Цанковъ** прѣдлага, щото такъвъ прѣдставитель да се исключи отъ Събранието, и съ това той ще се лиши съ почетьта която му сѫ отдали избирателитѣ му, които сѫ го назначили, това споредъ г. Цанкова, е достаточно удовлетворение за Събранието.

Г. **Икономовъ** пакъ попита, желае ли Събранието, щото Прѣдсѣдательтъ да употрѣби въ тоя случай своитѣ права въ крѫга на закона?

Събранието отговори утвърдително.

Г. **Икономовъ** попита, какъ да се постѫпи съ Силистренский прѣдставитель?

Г. **Мариновъ** отговори, че прѣдставительтъ отъ Силистра трѣба да се повика назадъ.

Г. **Паничерский** мисли, че това е въ правото на бюрото.

Рѣши се, че г. Силистренский представитель трѣба да се вика, и ако не доде, тогава ще се размисли, какво да се прави.

Г. **Икономовъ** пакъ попита, трѣба ли да се постанови сега нѣкое правило за въ бѫдѫще, ако се случи, да станѫтъ такива постѫпки?

Събранието отговори, че трѣба.

Г. **Цанковъ** е на мнѣние, че такова правило можемъ да да постановимъ, когато ченемъ да обсѫждами тѣзи членове отъ Органический Уставъ, дѣто се опрѣдѣлятъ правдинитѣ и длъжноститѣ на прѣдставителитѣ.

Г. **Каравеловъ** възрази, като каза, че при обсѫжданьето Органический Уставъ, ние ще постановявами правила за бѫдѫщитѣ Събрания, а сега е въпросътъ за нашето.

Г. **Мариновъ** желае, щото сега да се нареди правило.

Г. **Енчевъ** като се съгласи съ г. Маринова, прибави, че когато нѣкой е искалъ отпускъ по благословни причини, то не му се е отказвало. А тие, които сѫ си отишли безъ да явятъ на Събранието, не сѫ направили това отъ страхъ, че нѣма да имъ се позволи, а просто сѫ прѣзрѣли Събранието. За това г. Енчевъ е на мнѣние, че трѣба сега да се тури единъ членъ въ Правилника какъ да се постѫпва съ такива прѣдставители за напрѣдъ.

Г. **Грековъ** напротивъ мисли, че такова узаконение може да стане вънъ отъ Правилника, на това основание, че въ единий мѣсецъ презъ който ни прѣдлежи още да стоимъ, сѣкиму може да се дава отпускъ, ако има законни причини. Той не мисли,

че ще се послѣдова лошия примѣръ на Станчева отъ другиго. Излишне е прочее да се прибавя новъ членъ въ Правилника.

Г. **Мариновъ** постоянствува да казва, че такъвъ членъ трѣба да се гуди, защото и въ тоя мѣсецъ може нѣкой да послѣдова примѣра на г. Станчева.

Г. **Поменовъ** не е никакъ съгласенъ съ мнѣнието на г. Грекова, когато работа е за оставка, а не за отпускъ. Ние ще упражняваме голѣма сила надъ волята и съвѣстьта на Прѣдставителитѣ, каза г. Поменовъ. ако постановимъ да се не приема отставка. Съ това ние ще се силимъ да искривявами убѣжденията на такива прѣдставители.

Г. **Грековъ** се чуди, какъ може Събранието да искривява убѣжденията на прѣдставителитѣ, като се дозволява и на ония които сѫ отъ меншеството да исказватъ свободно мнѣнията си, които се забелѣзватъ и въ дневницитѣ. Ако сѫ прѣзрѣли — тѣ това свое право, тии сѫ поискали съ това да направятъ една проста реклама за популярность незаслужена.

Г. **Поменовъ** пита, има ли право Събранието да не приема оставка отъ прѣдставителитѣ, когато тѣ исказватъ такива причини, каквито сѫ причинитѣ на г. Станчева?

Г. **Икономовъ** обяви въпроса исчерпенъ, каза, че се образувахѫ двѣ предложения: прѣдложението на г. Маринова и на г. Грекова, — кое обича Събранието да приеме?

Г. **Джебаровъ** като е съгласенъ съ мнѣнието на г. Маринова, прѣдлага щото бюрото да връща назадъ заминѫлитѣ безъ позволение и да ги задържа до края на Събранието.

Г. **Каравеловъ** пита, по кой начинъ да се връщатъ.

Г. **Джебаровъ** прѣдлага това да става чрѣзъ писмо.

Г. **Каравеловъ** пакъ попита, и въ такъвъ случай ако се не върнѫтъ, тогава?

Г. **Пенчовичъ**, като се поврѫща пакъ на първий въпросъ, казва, че депутатитѣ не трѣба безъ позволение да оставятъ мандата си; тѣ сѫ длъжни да искатъ отпускъ, а оставка да имъ се не дава.

Дядо Цеко прѣдлага, щото и въ отпуска да се тури ограничение, иначе мнозина, както се е и случило, ще искатъ отпускъ наведнѫжъ за да бѫдѫтъ другари по пѫтя.

Тая бележка на Дяда Цека се зе въ внимание отъ г. Подпрѣдсѣдателя.

Призова се г. Джебаровъ да прѣдстави писменно горнята формула. Но

Г. **Цанковъ** пакъ повтори, че Събранието нѣма право да търси тогова, който е далъ оставка, освѣнь ако забелѣжимъ, че нѣмами потрѣбното вишегласие.

Г. **Грековъ** мисли, че въ мѣста, дѣто има легислатура, най-малко три годишна, се дава оставка на депутати.

Г. **Паничерски** не е съгласенъ съ формулата на Джебарова, защото въ Правилника се било казвало какво трѣба

да прави прѣдсѣдательтъ, ако нѣкой прѣдставитель три пѫти наредъ не се яви въ Събранието.

Г. **Икономовъ** възрази, че въ Правилника се разбира само за присѫтствующи въ Търново прѣдставители.

Г. **Паничерски** напротивъ поддържа, че това се разбира и за отсѫтствующитѣ.

Събранието, попитано, приема ли тълкованието на г. Паничерски, отхвърли го.

И. Г. **Грековъ** изяви своето несъгласие съ формулата на г. Джебарова, като прибави, че Събранието може да употрѣби само морални срѣдства. То съжелява отсѫтствието на таквиа депутати, но въ сѫщо време се счита длъжно да искаже, че отсѫтствующитѣ по такъвъ начинъ не знаятъ да испълняватъ длъжностьта си къмъ своето отечество.

Г. **Геровъ** прѣдлага да се четѫтъ прошения за оставка въ първото засѣдание, слѣдъ подаванието имъ, защото нѣкои важни причини могѫтъ да накаратъ да си замине просительтъ и безъ позволение.

Подпрѣдсѣдательтъ увѣри г. Герова, че неговата бележка ще се земе въ внимание.

Г. **Цанковъ** желае да се узнаятъ причинитѣ, поради които си заминѫлъ Силистренский прѣдставитель.

Г. **Енчевъ** посочи на домашний другарь на Силистренский прѣдставитель, който може би и да знае тия причини.

Г. **Икономовъ** каза, че тука работата е за фактове, а не за догажданье. За това е и излишно да се пита другарьтъ на заминѫлий депутатъ.

Г. **Мариновъ** още единъ пѫть настоя да се приемѫтъ оставки отъ прѣдставителитѣ когато има законни причини да се даватъ.

Г. **Цанковъ** мисли напротивъ, че Събранието като некомпетентно не може да приема оставки: това споредъ г. Цанкова, принадлежи на избирателитѣ.

И Г. К. **Цанковъ** е на мнѣние, щото да се не приема оставка безусловно, но да се употрѣбятъ морални срѣдства за да се възвърнѫтъ просителитѣ отъ такова желание.

Като се подложихѫ на гласоподавание мнѣнието на г. Маринова и на г. Грекова и Цанкова, Събранието прие послѣднето т. е. да се не приема оставка, а да се дава отпускъ.

Пристѫпи се пакъ къмъ разглежданье разни писма подадени на бюрото, и се прочете прошението на Варненский депутатъ г. Стеря Анастасияди, който като напомня, че е прѣдалъ на бюрото на Н. Събрание едно прошение отъ страна на жителитѣ на гр. Варна, продължава: „Жителитѣ на този градъ като не познаватъ за сега официалний езикъ българский, правятъ въззивъ щото временно да имъ се позволи да изказватъ своитѣ права на турски езикъ, когато имъ се случи да се прѣдставятъ (или да се явяватъ) прѣдъ разнитѣ трибунали на мѣстната власть."

Подпрѣдсѣдательтъ Г. Каравеловъ забѣлѣжи, че понеже ние сме събрание учредително, а не законодателно, каквото може да бѫде бѫдущето наше събрание, то и не можемъ да отговоримъ на г. Анастасиади.

Г. Х. Стояновъ, като се съгласи съ г. Каравелова, прибави, че прошението е подадено не тамъ, дѣто трѣбаше да се подаде, а именно на властьта. За това той прѣдлага да се не внася и въ дневника.

Г. Икономовъ покани Събранието да се произнесе върху предложението на Г. Х. Стоянова.

Г. Цанковъ каза, че щомъ се е чело това прошение, то трѣба да мине въ дневника.

Подпрѣдсѣдательтъ подложи на гласоподавание прѣдложението на г. Цанкова, което се и прие отъ Събранието.

Дѣдо Цеко прѣдложи, за утѣшение поне на Македонцитѣ, да се отговори на писмото, испроводено отъ В. Прѣосвященнаго Натанаила, за да не би съ тѣхъ да се случи това, което се случило прѣди толкова години съ братията ни, които се прѣселихѫ въ Банатъ и Бачка.

Подпрѣдсѣдательтъ каза на Дѣда Цека, че бюрото ще отговори на писмото. за което е рѣчьта.

Прочете се прошението на Кюстендилский прѣдставитель Х. Стоянова, който иска отпускъ за единъ мѣсецъ понеже братъ му, който му е и ортакъ, билъ злѣ боленъ.

Зехѫ се въ внимание причинитѣ и му се даде отпускъ.

Изслуша се прошението на г. Влахова за отпускъ, но понеже причинитѣ, които прѣдстави, се видѣхѫ маловажни, то се и не зехѫ въ внимание.

Прочете се и прошението на Софийский Равинъ, г. Гаврила Аврамова, който иска отпускъ за да иде въ Русчукъ да си направи пасхата. понеже въ Търново нѣма еврейски молитвенъ домъ. Отпускъ му се даде.

На питаньето, отправено отъ г. К. Цанкова, кога ще се подпише отговорътъ на Княжеското слово, г. Икономовъ отговори, че русский прѣводъ на словото още не е прѣгледанъ; щомъ това стане, прѣдоставя се на Събранието да рѣши кога да се подпише.

Събранието единогласно опрѣдѣли това да стане на 17 того

На прѣдставеното прошение, подписано отъ 79 прѣдставители, които искатъ дозволение да си отидѫтъ за праздницитѣ.

Г. Цанковъ се показа противенъ, като забѣлѣжи, че само у дѣцата се проявляватъ такива желания. Може би прибави г. Цанковъ, нѣкои отъ подписавшитѣ прошението да искатъ съ това да се отлага конечното разглеждане на Устава, но тия не сѫ никакъ въ правото си. Веднѫжъ като сми се рѣшили, заключи г. Цанковъ, да разглѣдвами Устава, то трѣба да залѣгнемъ щото, ако е възможно, и прѣди Въскресение да свършимъ това разглѣждане.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНѢВНИКЪ XII.

Засѣдание на 21 Марта 1879.

Засѣданието се откри отъ Предсѣдателя часа по 12 на пладне. Пречете се списъкътъ на представителитѣ и се узна, че отсѫтствуватъ по разни причини 31 человѣкъ.

Послѣ това се чете дневникъ XI на миналото засѣдание и се покани Събранието отъ Подпрѣдсѣдателя, г. Икономова, да си направи бѣлѣжкитѣ върху него.

Г. **Цанковъ** обърна внимание върху мѣстото на дневникътъ, въ което се казва, че той е предложилъ да се исключватъ отъ Народното Събрание ония депутати, които си даватъ отставката и произволно напущатъ Събранието. Той не е разбиралъ, че Народното Събрание е компетентно на такова исключвание, защото послѣднето принадлежи на властьта, която е свикала Народното Събрание. Ако въ Събранието останатъ помалько членове, отъ колкото се изисква за да се счита то пълно грижата за това остава на властьта, заключи г. Цанковъ.

Подпрѣдсѣдателя отговори г. Цанкову, че бѣлѣжката му се зема въ внимание и ще се забѣлѣжи въ дневникътъ.

Г. **Паничерски** забѣлѣза, че неговото мнѣние за това, че бюрото спорѣдъ Правилника, има право да привиква и тия депутати, които сѫ вънъ отъ Търново и пропущатъ засѣданията, не е предлагано на гласоподавание и слѣдователно не е отхвърлено отъ Народното Събрание.

Подпрѣдсѣдателя му каза, че ще се земе въ внимание бѣлѣжката му.

В. Преосвященний Мелетий забѣляза, че сѫ пропуснати въ дневникътъ думитѣ, които той е исказалъ въ отговоръ, г. Каравелову, именно: г. Станчевъ на основание на специалния законъ, който той е приелъ, е задлъженъ да даде удовлетворение на Народното Събрание.

Въ отговоръ на това подпрѣдсѣдателя попроси депутатитѣ да бѫдѫтъ ясни въ говорението си. за да може ясно да се излага въ дневницитѣ това, което говорятъ

Послѣ това спорѣдъ дневний редъ подпрѣдсѣдателя предложи на коммиссията да прочете рапорта си за дѣлото, което й бѣше възложено.

Рапортера на коммиссията, г. Поменовъ, преди да захване четението на рапорта каза: Почитаеми Господа! Излишне е да подкачамъ съ введение. Но считамъ за длъжность да спомена, че резултатитѣ изложени въ рапорта, сѫ добити по вишегласие. Въ него можеше да се изложи и мнѣнието на меншинството, но по краткостьта на времето това не стана. При все това тия частни мнѣния ще се съобщѫтъ гдѣто е мѣстото му".

Послѣ това прочете рапорта на коммиссията, който се прилага при настоящий дневникъ.

Срѣщу тоя рапортъ г. Каравеловъ исказа слѣдующето отъ трибуната: „Азъ бѣхъ отъ ония, които желаятъ да се избере коммисия. Тя, като коммиссия за изработвание проекти на закони, трѣбаше да се рѫководи само отъ единъ принципъ, по който сѫ се рѫководили всичкитѣ законодатели, именно: учрежденията и законитѣ трѣба да приносятъ колкото е възможно по малко зло и повече полза; защото законитѣ приносятъ по нѣкога и вредъ. Второ тя трѣбаше да постави тезиси, по които азъ разбирамъ най-главнитѣ предложения на бѫдущий нашъ уставъ; тия тезиси трѣбаше да бѫдѫтъ мотивирани, и това бѣше най-главната работа на коммиссията да приведе аргументи за и противъ относително тоя или оня тезисъ. И що виждами ние въ тоя рапортъ, който ни представи коммиссията?! . . . . На мѣсто принципъ нѣкои си четири начала, подплатени съ консервативенъ вътъръ. На мѣсто тезиси — гвачка. На мѣсто мотиви, . . . За мотивитѣ нѣма да говоря; само мога да кажа думитѣ на Данте: „а на тия погледни и върви си" . . .

Съ една дума въ тоя рапортъ нѣма ни политика, ни логика, ни граматика. За това азъ прѣдлагамъ 1-во да се забѣлѣжи, че коммиссията не е оправдала довѣрието на Народното Събрание, 2-ро да считами нашето положение statu quo ante comisionem и 3-то да пристѫпимъ да разглеждами глава по глава устава, който ни е прѣдложенъ отъ Централното правителство. Колкото за рапорта, той е литературна собственность на коммиссията, която и може да прави съ него каквото ще, а ние да си гледами работата."

Послѣ това говори г. Славейковъ тоже отъ трибуната: Не вѣрвахъ че тъй скоро ще се случи отъ тая сѫща трибуна пакъ да подтвърди недовѣрието къмъ коммиссията, противъ съставянието на която говорихъ преди нѣколко дни. Какво е изработила коммиссията? Какви сѫ тѣзи бабини деветини (рѫкоплескание)? Всичкитѣ ни неприятели сѫ наборили съ това, че не сме узрѣли за свобода. Но его че една коммиссия отъ На-

родното Събрание иде да потвърди думитѣ имъ, като казва и печатно заявява, че ние не сме още за пълна свобода, когато за тъзи свобода толкози драгоцѣнна кръвь проля братский нашъ Русский народъ и наший народъ понесе толкова скжпи жертви. (ржкоплескания).

Коммиссията иска да ни се дава свободата като кокса — малко по малко, защото ни билъ слабъ стомахътъ; сжщо като на человѣкъ, който дълго време е билъ подъ затворъ и който не трѣба да се пуща изведнъжъ на видѣло, но по-напредъ да се тури въ кафе-оджа за да привикне. Монархия, която да управлява нашътъ новъ и неопитенъ народъ, това разбирамъ; но конституция консервативна не разбирамъ; то прилича като да казва нѣкой лѣщя на кебабъ. Тѣ искатъ конституция, въ която да вве нѣщо, съ други думи искатъ нѣкаква вѣтърничева конституция (ржкоплескания). Искате народъ свободенъ а отнемате му свободата; искате правителство врѣпко и силно, но отнемате му силата; боите се отъ съприкосновение на правителството съ народа и туряте преграда по между имъ. Предлагамъ да се върнемъ направо къмъ проекта на уставътъ, защото тъзи конституция, която ни предлага коммиссията е по-долня и отъ турската. Само едно нѣщо чисто казано въ рапортътъ, то е: законътъ трѣба да повиква на общественнитѣ служби, чинове и почести всеки гражданинъ, стига да е той способенъ и непороченъ. Той трѣба да прасодѣла . . . Какво е това? ще каже че сж издѣлали конституция отъ празъ. Като народенъ представитель и въ името на народа не приемамъ рапорта. На свободата се турятъ букаи. Народътъ не бивало да бжде свободенъ, защото тъй се родило въ главата на нѣкои си, които не би говорили по тоя начинъ даже и тогава, ако да бѣха подкупени отъ нашитѣ неприятели. Предлагамъ да се отхвърли тоя рапортъ (ржкоплескания).

Подпрѣдсѣдателя, като заяви, че има предложение отъ г. г. Каравелова и Славейкова за отхвърляние на рапорта, попита Събранието желае ли да се отхвърли рапорта или не?

В. Преосвященний Мелетий въ защита на коммиссията каза, че тя е избрана и натоварена да изработи едно нѣщо, а не и да го наложи. Той мисли, че това което е изработила Коммиссията, е едно просто мнѣние, което Събранието е свободно да не приеме. Но да се земе поводъ отъ една типографическа погрѣшка и да се напада коммиссията, това е неумѣстно. Нека се разиска рапорта; не трѣба да нападами и подигравами хората, които сами сми избрали за коммиссия.

Г. **Славейковъ** въ отговоръ на това каза, че рапорта е направенъ тъй, като че иска да сбие съ толкъ Събранието; за това предлагамъ вторий пжть отхвърлението му.

Прѣосвященний Климентъ: ржкоплеска се отъ Събранието на думитѣ на г. г. Каравелова и Славейкова. Особено г. Славейковъ каза, че коммиссаритѣ сж земали пари за да вържатъ

свободата на народа. Коммиссията именно като земаше предъ видъ, че има такива хора, които сѣкогашъ злоупотрѣбяватъ свободата, намѣри за нуждно да предложи тѣзи ограничения, които е изложила въ рапорта. Нека г. Славейковъ самъ каже совѣстно, да ли сми узрѣли ние за свободата, или не? Тука ми дохождатъ на умъ думитѣ на една французка списателка; **Свобода, какви злоупотребления не ставатъ съ тебъ?!** А най-паче злоупотребяватъ съ свободата тия хора, на които въ устата е сѣкогашъ думата свобода и които постоянно казватъ, че се подвизаватъ за народа. Събранието трѣба да почита дѣлата на коммиссиитѣ, които то избира.

Каравеловъ: Азъ пакъ поддържамъ предложението си. Но ако иска коммиссията нека разгледами рапорта й въ частноститѣ. Това е глупость а не принципъ да се пише, че человѣкъ е олицетворение на цѣлото человѣчество. Покажете ми, кой е тоя звѣръ, който олицетворява цѣлото человѣчество?

Като се чуха гласове, че въпроса е исчерпанъ, Предсѣдателя подложи на гласоподавание предложението за отхвърлянието рапорта. При гласуванието квесторътъ Михаиловски обяви, че вишегласието е за отхвърлянието.

Слѣдъ едно прекъсване на засѣданието отъ 15 минути, Подпрѣдсѣдателя заяви, че преди да пристѫпи Събранието къмъ разглеждание на устава, той счита за нуждно да обяви за нѣщо, което е предвидено въ правилникътъ. Въ 18-й членъ се казва че единъ отъ тритѣ начина за гласоподавание, е явно и по имянно гласоподавание, което трѣба да се употреби, ако 1/3 часть отъ присѫтствующитѣ представители го поискатъ. Тука има подадено едно заявление, подписано отъ 88 члена, въ което се иска явното и поименното гласоподавание върху сѣкий членъ на Органический Уставъ.

Прочете се заявлението: ние долуподписаннитѣ представители, предлагами на Народното Събрание щото всичкитѣ въпроси, които се касаятъ до приеманието или отхвърлянието на всичкитѣ членове или статии на Органический Уставъ да станатъ презъ именно гласоподавание на основание на статия **в,** § 18 въ Правилникътъ одобрѣнъ отъ Народното Учредително Събрание. Слѣдуватъ 88 подписи.

Събранието попитано отъ подпрѣдсѣдателя прие това предложение. Слѣдъ това той пакъ предложи да се пристѫпи къмъ разглежданието на Органический Уставъ.

Г. **Наумовъ** като напомня, че въ едно отъ предишнитѣ засѣдания е подвигналъ въпросъ за Трънъ и Брѣзникъ, пита има ли право Народното Събрание безъ представителитѣ отъ тия окрѫжия да разглежда органический уставъ?

Подпрѣдсѣдателя възрази, че Г. Наумовъ неправедно полага тоя въпросъ, защото правителството ни обяви веднажъ вече, че въ Събранието присѫтствуватъ всички онии, които ги ма въ списъкътъ на депутатитѣ и ако има нѣкои да отсѫт-

твуватъ, това става по законни причини. Слѣдователно Събранието споредъ думитѣ на г. Лукианова е пълно

Г. **Цанковъ** казва, че Народното Събрание нѣма право да разглежда тоя въпросъ, защото по Берлинский Трактатъ се изискватъ за Събранието Български нотабили, а не представители отъ разнитѣ части на Българското Княжество.

Г. **Наумовъ** възрази, че отъ днешния съставъ на Събранието излиза на явѣ, че има представители отъ всичкитѣ части на Княжеството. За това именно трѣбваше да има представители отъ Търнъ и Брѣзникъ.

Подпрѣдсѣдателя обяви, че тоя въпросъ се исчерпа въ предишнето засѣдание.

Г. **Молловъ** предложи да се отложи разглежданието на Устава въ идущето засѣдание, защото се рѣши да се разглежда членъ по членъ, за което не сме приготвени.

Чуха се гласове: не се приема това. Сѣкий день да засѣдавами. Това послѣднето подкрѣпи и г. Цанковъ.

Джабаровъ забѣлеза, че е противно на правилникътъ да се засѣдава всѣкий день и освенъ това дневницитѣ не ще могжтъ да се съставятъ на време.

Подпрѣдсѣдателя като указа на 6-й членъ въ правилникътъ, подложи на гласувание най-напредъ г. Молловото предложение. Събранието го отхвърли. Слѣдъ туй по вишегласие се прие да има сѣкий день засѣдание.

Подпрѣдсѣдателя предложи да се изберѫтъ още четирма секретари за да може да се успѣва въ съставянието на Дневницитѣ.

Прие се явно да стане избиранието на секретаритѣ. Предложиха се за кандидати. **Славейковъ, Хр. Стояновъ, Гавриилъ Неновичъ и Драганъ Цанковъ.**

Д. Цанковъ протестира за дѣто го предлагатъ за секретаръ и проси бюрото да изобличи Начевича, който го е предложилъ, защото това е безобразие. Начевичъ възрази, че той има право да предлага когото иска, за това и претенцията на г. Цанкова не е права.

Цанковъ: Начевичъ знае, че азъ не мога да пиша и не сьмь писарь. Ако той ме предлага, това е за смѣхъ.

Начевичъ: Азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. Цанкова. Но чини ми се, че като е билъ вѣстникаръ, той може и да пише.

Преосвященний Климентъ: г. Цанковъ, ако не може да пише, той може да диктува. Но за да не се обижаватъ тия, които се предлагатъ за кандидати, азъ предлагамъ да се изберѫтъ по тайно гласувание.

Най-послѣ съ явно гласувание се избраха за секретари слѣдующитѣ лица: Черневъ, Дяневъ, П. Братоевъ и Гаврилъ Неновичъ.

Слѣдъ това подпрѣдсѣдателя предложи да се чете устава. Но при прочитанието на Глава I Членъ I подигна се въпросъ за

Г. **Стоиловъ** и протонотарий Никола Икономовъ изсказахѫ съгласие съ г. Цанкова.

За по-скорото разглѣждание на Устава г. Цанковъ сега намѣрва случай да прѣдложи, щото заедно съ общий рапортъ на 15-то-членната коммисия Събранието да рѣши, щото и подкоммиссиитѣ да си прѣдставятъ своитѣ рапорти за частитѣ на Устава.

Прѣдложението на г. Цанкова се подложи на гласоподавание, но

Г. **Паничерски** забѣлѣжи, че нѣща рѣшени въ послѣднето засѣдание не трѣба да се подлагатъ на гласоподавание.

Г. **Каравеловъ** поддържа г. Паничерски.

Г. Х. **Стояновъ** обърна внимание върху послѣдний дневникъ, въ който е рѣшено, че коммиссията ще прѣдстави рапортъ върху принципитѣ само, които лежѫтъ въ основа на проекта, и ако се одобрятъ тѣ, тогава да продължаватъ подкоммиссиитѣ да работятъ.

Събранието прие прѣдложението на Г. г. Паничерски и Каравелова.

Г. **Геровъ** пита, какво стана съ рѣшението да се отправи благодарителна телеграмма до редактора на Courrier d'Orient?

Г. **Икономовъ** отговори, че бюрото е чакало да стане това заедно съ другитѣ благодарителни писма.

Г. **Мариновъ** прѣдложи, щото да се благодари и на Н. Сиятелство Графа Игнатиева, който е помогналъ въ рѣшението на церковний и политический въпросъ на България.

Това прѣдложение се прие единогласно.

На края Г. **Икономовъ** попита Събранието, приема ли, щото парастасътъ за покойний Князь Черкаский да стане въ недѣля, а не въ сѫбота. Събранието прие.

Засѣданието се затвори часа на 4 слѣдъ обѣдъ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномочений Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

Архимандритъ Константинъ, К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ, П. Горбановъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XII.

тъй както е писано, то не може да има друго значение, освѣнъ това, което подпрѣдсѣдателя му дава.

Г. Поменовъ като мисли че нѣма нужда отъ друга редакция, предлага да си остане сжщо.

Г. Михаиловски възрази: Тълкуванието на Поменова не е правилно. Коалиция предварително върху рѣшението на нѣкои въпроси не може да става.

Г. Тумпаровъ: Тълкувание нѣма; черно на бѣло е написано; точно и ясно е казано, що искатъ.

Г. Поменовъ: всички въпроси ще се гласоподаватъ, но пакъ това въ даденъ случай. А на забѣлѣжката на г. Михаиловски за съюзничество ще кажа, че това не ме плаши, защото подписавшитѣ заявлението може да знаятъ, за какво сж подписали.

Г. Балабановъ: съ разясненията си г. Поменовъ повече заплита. Азъ приехъ предложението на подписавшитѣ съ чиста съвѣсть. Отъ думитѣ на г. Поменова излиза, че нѣкои си господа искатъ да запазятъ за себѣ си една постоянна привилегия; тѣзи господа въ чиито уста думата равенство е постоянна искатъ да наложатъ своето мнѣние върху гласуванието на Събранието, 2-о излиза, че има тука группове; това може да стане вънъ отъ Събранието; но тия группове не можатъ да си присвояватъ привилегии. Правилникътъ е направенъ за да управлява засѣданията. За това предварително никой не може да си опази привилегия или да иска да наложи волята си на Събранието; това не е равенство, не е свобода. Тия господа сж направили погрѣшка; ако искатъ, могжтъ да я поправятъ, или рѣшението ще слѣдва.

Г. Поменовъ: тълкуватъ ни искуственно. Ний не исками привилегия; за улеснение сми направили заявлението, депутатитѣ не могжтъ да се запрѣтятъ отъ да съставляватъ групнове.

Г. Цанковъ: въ правилника се казва, че този способъ се одобрява съ 1|3 отъ присжтствующитѣ. Днесь се прави заявлението именно за устава и именно за да се не повтаря постоянно по кой отъ тритѣ способа да става гласуванието.

Г. Балабановъ: нѣма да се отговаря на почитаемий депутатъ отъ Виена съ ржкомахание, както той ми отговаря. Въ сѣко Събрание може да има группове, но защото вънъ отъ Събранието можемъ да имами частни споразумѣния не трѣбва за туй да връзвами бюрото. Тѣзи, които сж подписали заявлението сж сторили една погрѣшка. Нека я съзнаятъ, това е патриотизмъ. Предлагамъ или да се оттегли заявлението или да се слѣдва.

Цанковъ: не може да се оттегли назадъ заявлението. Народното Събрание го прие; то трѣва да рѣши да ли да го оттегли.

Начевичъ: Народното Събрание не прие заявлението, но се покори на него.

Поменовъ: Народното Събрание на правилника се покори. Вий давате на заявлението лоше претълкувание.

Начевичъ: Ний зн.емъ български и разбирами що е написано; или да го направятъ добрѣ по български, или да го оттеглятъ.

Славейковъ: ако, както Начевичъ каза, Народното Събрание му се е покорило, то да го оттеглимъ; ако ли пъкъ Народното Събрание го е приело за да докаже глупостьта му, не го приемами.

Балабановъ: не съмъ казалъ, че Събранието го е приело, азъ и нѣкои мои приятели го приехми. Вий знаяхте правилника много добрѣ и по него се водихте. Правилника иска само щото една третя отъ членоветѣ да поискать поименното гласоподаване и то трѣба да се тури въ дѣйствие. Погрѣшката е, че 88 души се искали да сж ползуватъ веднажъ за всегда отъ това. Правилника е за всѣкий даденъ случай; защо да се зема подписа на единъ и да се накарва той да дьржи за сѣкога това, което е подписалъ, ако по-послѣ и да се убѣди, че е сторилъ кривда. Вий сте сторили една погрѣшка; съ такива погрѣшки ни правите да губимъ времето.

Цанковъ. Тукъ Балабановъ сѣкашъ, че философски въпросъ разглежда. Той прие заявлението и когато доде до практика, той захвана да го нарича погрѣшка. Погрѣшили сж тия, които сж го приели, а не тия които го предложиха.

В. **Преосвященний Симеонъ:** това заявление не е приeто; гласуванне върху заявлението не е ставало. Просто защото правилника го предписва, то се и приспособи.

Г. **Цанковъ:** правилника казва, какъ да се гласоподава; бюрото трѣбва да пита сѣкий пжть. Сега е прочелъ той правилникътъ и видѣлъ, че има погрѣшка за това се и отказва отъ това заявление.

Г. **Поменовъ** повтори думитѣ на Цанкова.

Г. **Цанковъ** моли Народното Събрание щото всичкитѣ разискванния по тоя предметь да се не помѣстятъ въ дневникътъ

Г. **Грековъ:** това не може да стане. Когато една дума не може да се оттегли, то какъ може цѣло разискване да се оттегли.

Славейковъ: Срамътъ е на всинца ни, ако не се отхвърли дневникътъ.

Г. **Начевичъ:** Въпросътъ не е исчерпенъ, трѣбва или да падне заявлението или правилника да се измѣни.

Г. **Братоевъ** настоява да си остане заявлението за всичтѣ случаи.

Г. **Поменовъ** оттегля заявлението, но сѣкий пжть, когато единъ или двама отъ подписавшитѣ искатъ да се гласува по именно, тѣ ще го подаватъ на бюрото.

Г. **Грековъ:** не можатъ двама души да влачатъ съ себе си 86; сѣкога трѣбва да се питать подписавшитѣ.

Тумпаровъ предлага поименно да се извикатъ подписавшитѣ и да се питатъ оттеглюватъ ли подписитѣ си или не.

Янко Ванковъ: не съмъ присътствовалъ другъ пѫть въ камара за да зная какъ постѫпватъ тамъ. Зная обаче сигурно че ако г. Поменовъ бѣше говорилъ въ единъ трибуналъ тъй, както тука, то отколѣ щѣха да му отнематъ думата.

Балабановъ: едни казватъ, че въпроса билъ исчерпенъ; други казватъ да стои заявлението. Правилника е тамъ, той управлява пада ли заявлението? Така да стои това заявление то е привилегия.

Цанковъ настоява, че не заявлението пада, а рѣшението на Народното Събрание за него.

Начевичъ: който е челъ правилника, знае че това заявление неподлежи на гласуване. Камарата се е покорила на това заявление, а не рѣшавала.

Поменовъ пакъ настоя на своето тълкуваняе.

Славейковъ: правимъ отъ бълхата биволъ. Ако това заявление се приеме съ условие да се питатъ подписавшитѣ, то заявлението пада. Не сме искали да наложимъ нѣщо съ заявлението си; само на отървете отъ тая бѣла.

Подпрѣдсѣдателя обявлява, че това заявление е имало сила само за днесь. Книгата не може да се върне назадъ.

Цанковъ иска да се забѣлѣжи въ дневникътъ, че ще се питатъ подписавшитѣ при сѣко гласувание.

Подпрѣдсѣдателя пита подписавшитѣ оттеглюватъ ли това заявление.

Цанковъ настоява да се прекъсне въпроса и да не се говори вече за него.

Подпрѣдсѣдателя отговаря на Цанкова, че въпроса не е свършенъ.

Поменовъ пакъ повтори, че за Народното Събрание заявлението е само за днесь, а подписавшитѣ могѫтъ да повтарятъ заявлението си, когато щѫтъ.

Слѣдъ това се разгледаха нѣкои прошения подадени отъ депутатитѣ на бюрото за отпускъ.

Най-напредъ се чете прошението на секретаря г. Горбановъ, въ което той по причина на болѣсть проси отпускъ за нѣколко дни.

Г. **Цанковъ** забѣлязва, че ако е болѣнъ, то въ правилникътъ се дава право на бюрото да му даде отпускъ.

Послѣ се чете прошението на Хюсеинъ хюсни отъ София и се рѣши да му се даде отпускъ за 15 дни, понеже ималъ болни у дома си.

Тъй сѫщо се позволи и на Ст. Поповъ отъ Османъ-Пазаръ отпускъ 1 мѣсецъ.

Чете се още прошението на Високопреосвящ нпаго Кирилла Варненскаго и му се позволи отпускъ за 2 недѣли предъ наступающитѣ праздници.

Чете се послѣ прошението на софийскитѣ представители: Гатю Стояновъ, Мито Иотовъ, Анко Цвѣтановъ и Цвѣтко Ил-

чевъ, които искатъ отпускъ за 20 дни и Народното Събрание рѣши да не имъ се даra отпускъ.

Тъй сжщо Народното Събрание рѣши да не се дава отпускъ и на слѣдующитѣ просители: Марко Георгиевъ отъ Ески-Джумая и Стаматъ Х. Симеоновъ, прѣдсѣдатель на окржжний сждъ въ Шуменъ.

Послѣ това се прочете отговорътъ на телеграммата, която бюрото, по рѣшението на Народното Събрание, бѣше пратило на Нейно Сиятелство, княгиня Черкаска. Ето тоя отговоръ: Екзарху Болгарскому Анфиму: телеграмма Вашего Блаженства меня глубоко тронула, искренно благодарю Васъ, вмѣстѣ съ Вами молю Бога о томъ що би исполнились чаяніе Болгарскаго народа и чтобы довѣрие къ нему покойнаго Князя и русскаго народа всѣцѣло оправдались. Княгиня Черкасская.

Прочитанието на тая телеграмма се посрѣщна отъ Народното Събрание съ викове „да живѣй“.

Засѣданието се закри по 4 и половинъ часа слѣдъ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XIII.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XIII.

Засѣдание на 22-й Марта 1879.

Засѣданието се отвори отъ Н. Блаженство, Прѣдсѣдателя, на 11 и половина часа прѣдъ обѣдъ. Отъ прочитанието списъка на членоветѣ отъ Народното Събрание стана явно че отъ прѣдставителитѣ отсѫтствувахѫ 38 души, отъ които 13 по отпускъ, а другитѣ 25 по разни причини.

Подпрѣдсѣдателя, Г. Каравеловъ, като обяви на събранието че протокола отъ миналото засѣдание не е още готовъ, прѣдложи щото, прѣди да се пристѫпи къмъ разглежданието на Органическия Уставъ да се прочетатъ прошенията подадени отъ нѣкои депутати на бюрото.

Най-напрѣдъ се прочете прошението на подпрѣдсѣдателя, **Г. Икономова**, отъ днешна дата, въ което той моли Н. Блаженство, Прѣдсѣдателя, да му позволи да се оттегли въ редоветѣ на проститѣ депутати и да призове, ако трѣба, събранието да си избере другъ на мѣстото му за подпрѣдсѣдатель, като той се намира въ пълна невъзможность да продължава участвуванието си въ състава на бюрото, подиръ случкитѣ на вчерашното засѣдание и подиръ думитѣ на нѣкои оратори за нечистота въ намѣренията на прѣдсѣдателствующия вчера.

Н. **Блаженство**, прѣдсѣдателя, попита събранието какво мисли за оставката на Г. **Икономова**, като забелѣжи че вчера, когато се нападаше бюрото, ни единъ отъ депутатитѣ не каза дума срѣщу това.

Г. Славейковъ каза: „Мисля че не трѣбваше да бѫдемъ толкова щекотливи и дребодливи кога работата, за която сме свикани, е отъ такава важность. Ний знаеме какви сме; ние знаеме че сме нови, неопитни и не трѣбва да диримъ кой какво е казалъ. Добрата воля къмъ народната работа трѣбва да ни извинява, кога причиняваме незадоволствия единъ на дру-

гий. И въ по-уредените общества ставатъ такива нѣща. Ако моитѣ думи сж пеоблагодарили Г. Вице-прѣдсѣдателя азъ съмь готовъ да ги оттегля и да прося прошка.

Когато Г. подпрѣдсѣдатель попита събранието приема ли се оставката на Г. Икономова, много гласове отговориха: не, не.

Г. **Цанковъ** като пое думата, каза: Ний имаме правилникъ, въ който е казано какви мѣрки може Прѣдсѣдателя да употрѣблява за да пази редъ въ засѣданията; една отъ тия мѣрки прѣдсѣдателя можеше да употрѣби вчера. Нъ това като не стана и при туй като Г. Славейковъ публично се извинява, то нѣма повече защо да се говори врьху тоя въпросъ. Не трѣба да тжрсимъ само закачки за распри.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** заключава че оставката на Г. Икономова не се приема.

Това много гласове отъ събранието потвьрдиха.

Н. **Високопреосвященство Доростолски Червенски** заяви че трѣбва да се тури въпроса на гласоподавание, понеже се чуватъ само частни гласове.

Г. **Цанковъ** забелѣжи че не трѣбва да се гласоподава, защото споредъ правилника който е избранъ за нѣкоя длъжность въ събранието нѣма право да се отказва.

Г. **Начевичъ** тъй сжщо мисли че не трѣбва да се гласоподава и прѣдлага щото събранието съ акламация да помоли Г. Икононова да остане на службата си.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** потвьрди думитѣ на Г. Начевича и каза че и бюрото отъ своя страна трѣба да благодари на Г. Икономова за това дето на всички приети телеграми той е отговорилъ по начинъ превъсходенъ.

Г. **Цанковъ** повтори пакъ че като Г. Славейковъ си припознава публично грѣшката, то излишно е да се говори повече врьху тоя въпросъ, защото инакъ ще се раздразвать само страститѣ.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** забелѣжи на Г. Икономова че Народното Събрание не приема ставката му и го помоли да остане на поста си.

Г. **Балабановъ**, като пое думата, каза че той става не за да подигне отъ ново тоя въпросъ, който е вече исчерпанъ, нъ иска да напомни щото случая, който го е породилъ да не става прецедентъ. „Обращамъ вниманието на почитаемото събрание“, приложи Г. Балабановъ „врьху думитѣ на Г. Славейкова. Той каза че ний знаеме какви сме.“ Извѣстно е че Г. Славейковъ знае да се шегува и може би и другъ пжть да повтори това сжщото, което направи вчера. Но ний трѣба да знайме че сме депутати на Българския народъ, който ни е избралъ и пратилъ тукъ за голѣма работа, — да прегледами Органическия Уставъ и да туримъ основа на бждящиятъ и политичекий нашь животъ. — Желая да се мине въ протокола

че туй изражение „ний знайме какви сми азъ отхвърлямъ като недостойно за насъ и желая щото то никога да не се повтори.“ — Събранието прие тия думи на Г. Балабанова съ ржкоплѣскания.

Г. **Цанковъ** като счита въпроса за исчерпенъ прѣдлага да не се говори за него.

Г. **Славейковъ** иска думата.

Много гласове го прекжснаха съ думитѣ:

Въпроса е исчерпенъ.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** забелѣза че понеже тукъ се касае до негова личность, той счита за нуждно да попита още веднажъ да ли Народното Събрание има тоя въпросъ за исчерпенъ или не?

Събранието по вишегласие изяви че е исчерпенъ.

Г. **Славейковъ** пожела да се забѣлѣжи въ протокола че той искалъ да отговори, нъ не му се дозволило.

Слѣдъ това прочете се едно прошение на 103 депутати, съ дата 13 марта, за да отложатъ засѣданията на Народното Събрание отъ 24 Марта до 10 Априлия, въ което време депутатитѣ да си идатъ за Въскресение.

Много гласове се чуха: „не бива, не бива.“

Г. **Подпрѣдсѣдатель** каза: 103 подписи съставятъ вишегласието въ нашето засѣдание, споредъ това думитѣ „не бива“ както и разискванието на тоя въпросъ ми се виждатъ неумѣстни.

Г. **Джабаровъ** потвьрди думитѣ на г-на Подпрѣдсѣдателя.

Г. **Цанковъ**, се изрази: Отлаганието на засѣданията на нашето събрание е работа само на прѣдсѣдателя. Той знае нашитѣ религиозни длъжности и ако вижда за нуждно да се разпусне събранието за праздницитѣ, той това ще направи. Азъ мисля че това прѣдложение трѣбва да се отхвърли.

Г. **Подбалканский** заяви че причината да се подаде това прошение е медленния вървежъ на работитѣ въ Събранието и покани депутатитѣ съ по-голѣма ревность да се заловятъ за работа. Думитѣ му се посрѣщнаха съ ржкоплѣскания.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** попита подписавшитѣ оттеглюватъ ли подписитѣ или не?

Г. **Подбалканский** забѣлѣжи че всякой който желае отпускъ трѣба да покаже причини благословни, а не че трѣба да си отиди за праздницитѣ, защото ний не сме дошле да се расхождаме.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** прѣдложи да се разисква тоя въпросъ, защото прошението е подписано отъ 103 депутати, подписитѣ на които не можатъ да се уничтожатъ.

Г. **Цанковъ** като пое думата каза: Бюрото трѣбаше само да рѣши тоя въпросъ безъ да го прѣдстави на събранието. Прѣдлагамъ да се положи той на гласоподавание или да се отхвърли съвсемъ.

Н. **Високопреосвященство Мелетий Софийский** се изрази: вчера като съзнахми важностьта на работата, за която сме испратени отъ правителството и народа, ний рѣшихме всѣкий день да засѣдаваме. Цѣлий Руский народъ се подигна и остави мило и драго за да дойде тукъ да се бие по балканитѣ въ студове и снѣгове. А ний сега когато трѣбва вече съ готовъ материалъ да си построимъ народното здание, искамы да си отидемъ за праздницитѣ, защото нивята ни не били посеяни, крушитѣ ни не били продадени и дюкенитѣ ни не вървѣли добре. Нека, г-да, останимъ тукъ за да се свърши устава. Сиротията очаква отъ насъ наредба. Расходкитѣ да оставими на страна.

Народното Събрание прие съ шумни ржкоплѣскания думитѣ на Н. Високопреосвященство.

Г. **Начевичъ** поддържа прѣдложението на Н. Високопреосвященство и помоли подписавшитѣ да си оттеглять подписитѣ.

Г. **Подпрѣдсѣдателъ** поиска да се тури въпроса на гласоподавание.

Н. **Високопреосвященство** Мелетий забелѣза че такива жизненни въпроси не търпять гласоподавание.

Г. **Цанковъ** каза че този отпускъ сж иска за кефъ, защото за праздницитѣ само неможе да се изисква отпускъ отъ 15 дни.

Г. **Тумпаровъ** заяви, че ако въпроса се тури на гласоподавание, то като подписавшитѣ сж 103 души тѣ ще иматъ право вишегласие и събранието ще се распусне. Нъ въ такъвъ случай, прибави той, ний, които сме отъ далечь, като си идимъ не щемъ се върна вечь.

Г. **Балабановъ** като пое думата каза отъ трибуната: „Почитаеми г-да; подигналъ се е единъ въпросъ въ днешното засѣдание отъ голѣма важность. Чини ми се че всички сме съгласни какъ бюрото може да ни распусни за праздницитѣ, както това става на всякаде. Тогава който може да си иди, нека си иди; а който не — нека остане, и тукъ има черкви и тукъ Богъ може да ни слуша молитвитѣ. Съгласенъ сьмь съ Н. Високопреосвященство Софийский че тоя въпросъ не търпи гласоподавание, защото като подписавшитѣ сж 103 души, то значи да се гласоподава за сждбата на нашето събрание. Ний знайми че сми натоварени отъ освободителката си Руссия, отъ народа си и отъ Европа, да се устроимъ. Моля ви се въ името на отечеството да се обърнемъ към себе си и да признаемъ че ний сме длъжни да стоимъ и бързо да работимъ, защото времето лети. Ний до сега малко сме свършили а до единъ месяцъ всичко трѣба да бжде готово. Нъ какъ ще може то да стане когато отъ тоя месяцъ ни се отнематъ 2 Недѣли? — Заради това прѣдлагамъ да не се туря на гласоподавание тоя въпросъ; мисля и подписавшитѣ ще си оттеглятъ подписитѣ и вмѣсто отпускъ искатъ да работятъ.

Речьта на г. Балабанова се прие съ ржкоплѣскания.

Н. **Прѣвосходителство** Лукиановъ забѣлѣжи:

„На основание на правилника депутатитѣ можатъ да искатъ отпускъ по законни причини. Нъ настоящето прошение има за цель да отложи събранието. Отлаганието на Събранието може да стане само по волята на Князя Коммисаря, който го е свикалъ. И въ проекта на Органическия Уставъ е казано чѐ Народното Събрание не може да се разотиде безъ волята и съгласието на Княза.

Забѣлѣжката на Н. Превъсходителство се прие съ шумни ржкоплѣскания.

Слѣдъ това прочете се прошението на Шуменския депутатъ Г-нъ Парушева, въ което моли да му се даде отпускъ, за 15 дни, по причина че дѣтето му било болно до отчаянно положение.

Като се попита Н. Събрание да ли е съгласно да даде желаемиятъ отпускъ на Д-ръ Парушева, то по вишегласие отрече.

Д-ръ **Парушевъ** възрази: „Тогава и азъ ще направя както Станчева. Прочетете телеграммитѣ ми. Причинитѣ ми се законни". Нъ думитѣ му не се зеха въ внимание.

Прочете се прошението на г-нъ Т. Д. Шиварова, депутатъ Орѣховский, въ което той моли да му се даде отпускъ за 20 дни за да урѣди тютюневата си фабрика въ Орѣхово, която била затворена отъ акцизний чиновникъ.

Н. Събрание по вишегласие отрече да се даде на г-на Т. Д. Шиварова желаемия отъ него отпускъ.

Н. **Високопрѣосвященство Милетий** забѣлѣзва нѣкаква си несправедливость въ това дѣто г-нъ подпрѣдсѣдатель по разни начини попита Н. Събрание да ли се съгласява или не да даде на двамата просители отпускъ: Именно за д-ръ Парушева попиталъ Н. Събрание така: „Който не е съгласенъ да си дигне ржката;" А за г-нъ Шиварова: Който е съгласенъ да си дигне ржката."

Въ отвѣтъ на това г-нъ Подпрѣдсѣдателя каза че споредъ регламента прѣдсѣдателя има това право.

Прочете се заявлението на 5-тѣхъ депутати: И. Ванковъ, А. Радуловъ. Т. Икономовъ, Д. Катрановъ И. П. Ангеловъ, които заявляватъ че приематъ Органический Уставъ за държавното устройство на Българското Княжество съ слѣдующитѣ измѣнения.

1-во. Въ членъ 22 да се прибавятъ речитѣ „въ мжжска линия."

2-ро. Въ чл. 33 намѣсто 1,000,000 фр. да се каже 600,000 франки.

3-то. Съдържанието на чл. 79 да се замѣни както слѣдува: „Народното Събрание състои отъ представители, избрани отъ народа, като се зема отъ жители безъ разлика на полъ и възрасть на 25 хиляди по единъ прѣдставитель".

4-то. Чл. 170 да се замѣни както слѣдува: „Слѣдъ три години да се свика едно Велико Народно Събрание, което да прегледа и измѣни, ако е нуждно, този Уставъ.“

Г-нъ **Цанковъ** каза: „Истина това средство за приемванието на Органическия Уставъ е добро. Азъ го приемамъ, нъ само съ тия условия: 1-во че ще се изработи единъ законъ за изборитѣ на депутатитѣ. 2-ро да се изработи и законъ за избиранието на първий князь. Съ това допълнено азъ го приемамъ и прогласявамъ Народното Събрание да го приеме тъй сѫщо. Срока три години е добъръ; въ туй растояние ний ще видимъ каква конституция ще бѫде за насъ най-добра.

Г-нъ **Славейковъ** забелѣза: „Най-добро не можа да кажя, нъ практично е; защото чрезъ него ще избѣгнемъ препирнитѣ. Нъ азъ не го приемамъ преди да се разгледа, защото инакъ ще станатъ тълкувания.

Г-нъ **Михаиловский** възрази: „Вчера рѣшихме какъ да разглеждами Устава, а днесь променяметова рѣшение. Вчера тънахме да го разглѣждаме и едвамъ мутурихме името, а днесъ искаме да го приемемъ така. Трѣбва да постоянствуваме да го разглеждаме членъ по членъ и дѣто му е мѣстото тамъ да го променяме.“

Г-нъ **Цанковъ** отговори: „Като казахъ че приемамъ прѣдложението не казахъ че не трѣба да прочетемъ Устава членъ по членъ; нъ на сѣкой членъ да се не спираме.

Г-нъ **Михаиловский** поддържа своето мнение.

Чуха се много гласове да се мине на дневния редъ.

Прочете се глава I и чл. 1. отъ проекта на Органический Уставъ който гласи: Намаляване или уголѣмяване територията на Българското Княжество не може да стане безъ съгласието на Великото Народно Събрание.

Н. **Високопреосвященство Мелетий** връхъ заглавието на тая глава, което е „**за земята (територията) на княжеството**“, забѣлѣза да се замѣсти чуждата дума „**територия**“ съ българската „**землище**.“

Г-нъ **Цанковъ** каза: „Азъ мисля че Събранието ще се съгласи щото всѣкой, който иска да прави измѣнение въ думитѣ, да подава мнението си писменно на бюрото и то да има право да ги промѣня. Само за смисъла на членоветѣ на Устава трѣба да ставатъ дебати.“

Г-нъ **Михаиловский** се изрази: „Тука се говори за територия а незнаемъ границитѣ на княжеството. Нашитѣ съседи сѫ нагазили въ земитѣ на Истокъ и Западъ, като незнаеме границитѣ си какъ ще си завземемъ заетитѣ мѣста назадъ.“

Г-нъ **Я. Геровъ** изяви „като незнаеме окончателно границитѣ на княжеството, то трѣба да знаемъ поне на какви части се дѣли то административно.

Г-нъ **Цанковъ** като пое думата каза: „Най-напредъ ще отговоря на Г-на Михаиловский. Ний сега съставяме конституция за Българското Княжество. Когато стане въпросъ за гра-

ницитѣ ний нѣма да покажемъ конституцията, нъ трактата, който опрѣдел і границитѣ на княжеството. Опрѣделението на границитѣ го нѣма нито въ конституцията на Влахия, Сърбия, Гърция, нито пакъ въ другитѣ конституции. За това намирамъ за излишно да се вмѣсти то и въ нашата конституция. А въ отвѣтъ на Герова ще кажя че, който иска да говори за изменение на тоя членъ, за замѣстванието му съ другий, или прибавление на новъ, той трѣба да полага на бюрото мнението си формулирано. И азъ съмъ приготвилъ за тоя членъ слѣдующата формула:

1-во Намаляванио или уголѣмявание на територията на Българско Княжество не може да стане безъ съгласието на **Народното Представителство** (на мѣсто Великото Народно Събрание.)

2-ро Д· се махнатъ думитѣ въ скобкитѣ на чл. 2.

3-то Територията е разделена административно на окржзи, околии и общини.

4-то Мѣстнитѣ интереси на окржга, на околията и общината се управляватъ отъ окржжнитѣ, околийскитѣ и общинскитѣ съвѣти, учредени споредъ особнитѣ закони основани на началата на конституцията.

Г-нъ **Геровъ** каза че послѣднята алинея, приема, нъ мисли че не му е мѣстото да се говори за администрацията тамъ дето се говори за територията.

Г-нъ **Тумпаровъ** се изрази: Съгласенъ съмъ съ прѣдговорившитѣ г-да че опрѣделението на границитѣ на княжеството не трѣбва да влиза въ конституцията. Нъ извѣстно е всѣкиму че чужденци се занимали голѣма часть отъ нашата земя такива части сж окрѫзитѣ Търнски, Брезниски и нѣкои други села. Трѣба да знаемъ още че разни агенти и Срьбски чиновници обикалятъ тия мѣстности и употрѣбляватъ всѣкакви средства да вьематъ подписки отъ населението че желае съединението си съ Сърбия. Ний, които сме по-близки до тия окрѫзи и села, знаеме тѣхното отчаянно положение. За това прѣдлагамъ на Н. Събрание да молимъ Н. Сиятелство, Княза Коммисаря, да подѣйствува, дето трѣба, да се оттеглятъ единъ часъ по-напредъ тия чужди хора отъ нашата земя."

Г-нъ **Подпрѣдсѣдателя** попита Н. Събрание да ли е съгласно да се постъпи така.

Н. Събрание единогласно удобри това прѣдложение.

Г-нъ **Стоиловъ** прибави: „Въ прошениего до Княза да се каже че Народното Събрание негодува за дето Сърбитѣ неправедно държатъ завзетитѣ тия мѣста."

Г-нъ **Любеновъ** мисли че същото трѣбва да се направи и за заетитѣ мѣста отъ турцитѣ въ Кюстендилско, и които, по Берлинския трактатъ, трѣбва да влѣзатъ въ състава на княжеството.

Г-нъ **Цаневъ** моли бюрото да не забравя въ писмото си до Княза и мѣстата въ Ведииско, завзети тоже отъ Сърбитѣ.

Г-нъ **Енчевъ** желае да се вземе въ внимание и границата къмъ Добруджа; защото властитѣ сѫ завладѣли тамъ мѣста, които, споредъ Берлинский трактатъ, не имъ принадлѣжатъ; и тъй своеволно се отнасятъ съ жителитѣ щото тѣ сѫ принудени да се преселяватъ.

Г-нъ **Подпрѣдсѣдателя** моли г-нъ Цанкова да разясни ще ли има въ окрѫжията и околиитѣ коронни чиновници или не. И тия чиновници ще ли бѫдѫтъ само полицейски пристави, или околни началници. Ако е само полицейски пристави, азъ нѣмамъ нищо противъ това; нъ ако има административни чиновници, като околни началници, това азъ не считамъ за самоуправление.

Г-нъ **Балабановъ** заяви че прѣдложението на Г-нъ Цанкова послѣ ще дойде а сега да се разглѣда 1-й чл. отъ проекта.

Г-нъ **Геровъ** мисли че 1-й и 2-й членъ трѣба да се слеятъ и да се разгледатъ наедно. Като въ думитѣ „Намаляване и уголѣмяване“, споменати въ 1-й членъ и въ думата „исправнние“, спомената въ 2-й чл. не вижда голѣма разлика.

Г-нъ **Грековъ** на това отговори: „Чинини се че тия два члена не могатъ да се слеятъ. Истинна е че съ „исправление“ на границитѣ става намаляване и уголѣмяване; нъ тука има друго нѣщо. — въ втория членъ се говори че исправление на границитѣ става въ „мѣста ненаселѣни“. Ето защо за първия членъ решава Великото Народно Събрание, а за втория, — обикновенното Народно Събрание. Ако се рѣши да имаме двѣ Н. Събрания, тогава тия членове трѣба да останатъ непокѫтнати.

Г-нъ **Геровъ** възрази: „Като се дава по-голѣма важность на 1-й чл. то мисля да се решаватъ въпроситѣ, за които той спомѣнува, по вишегласие отъ 2|3 на членоветѣ на Н. Събрание.

Г-нъ **Джебаровъ** прѣдлага да се рѣши въпроса колко народни събрания трѣба да имаме. Ако имаме едно — членоветѣ ще се слеять; ако имаме двѣ членоветѣ ще останатъ отдѣлни.

Г-нъ **Славейковъ** каза: „Прѣдмета за Велико и Обикновенно Н. Събрание ще дойде после. А сега азъ мисля че като се тури просто народно събрание, ще бѫде доволно. Като тия членове и въ срьбската конституция се раздвоени и ний не трѣбва да ги съединяваме.“

Като се туриха на гласоподавание първитѣ два члена отъ проекта на Органическия Уставъ, приеха се по вишегласие безъ никакво измѣнение.

Прочетоха се 3-й и 4-й членъ отъ формулата на г-нъ Цанкова.

Г-нъ **Подпрѣдсѣдателя** изяви желание да се остави въпроса за раздѣлението на територията да се разгледа когато ще се съставятъ законитѣ за администрацията.

Г-нъ **Стоиловъ** отъ трибуната обърна се къмъ Събранието съ тия думи: „Чухте едно прѣдложение че територията трѣба да се раздѣли на Окръжия, околии и общини. Чухте едно прѣдложение че това като нѣщо не важно трѣба да се остави за по подиръ. Азъ поддържамъ че разделението е, както се споменува и въ рапорта на 15 членната коммисия, едно основно начало на конституцията. Г-нъ Цанковъ прѣдлага щото на всѣка община, която съставлява единица отъ управлението, да се даде да върши толкова колкото тя може. Азъ сьмь съгласенъ съ това и искамъ развитието на самоуправлението въ тия общини, или административни единици, защото то ще бжде силата на нашия народъ и една здрава основа за бждущето развитие. Трѣбва да оставимъ на тия единици да вършатъ самостоятелно своитѣ домашни работи, а не да чакатъ отъ правителството всичко. Ний трѣба да се стараемъ у насъ да се развиятъ много центрове на политически и общественъ животъ. Това е началото на децентрализацията, което Франция съ мжка се стреми да постигне, и което дава силата на Англия и Америка. — Другото начало е началото на централизацията споредъ което правителството прави всичко. Нашето отечество трѣбва да съставя едно цѣло, нъ въ сжщото време да гледаме щото да съставимъ отдѣлни центрове, които въ миниатуренъ видъ да представляватъ цѣлото, и на които конституцията да гарантира самоуправление. Азъ поддържамъ мнението на Г-на Русненския депутатъ, „заключи г-нъ Стоиловъ“ за разделението на територията на окржжия, околии и общини, защото само тогава ще имаме силно Народно Управление.“

Г-нъ **Подпрѣдсѣдателя, Каравеловъ** каза: „Това щото говори г-нъ Стоиловъ нѣма нищо общо съ самоуправлението. Азъ самъ мога да давамъ уроци, и ще ги дамъ когато дотрѣба.“

Г-нъ **Стоиловъ** отговори „То е ваша работа.“

Г-нъ **Мариновъ** попита да ли всѣкой окръгъ ще се дѣли на околии и всяка околия на общини? —

Г-нъ **Цанковъ** отговори за подробното раздѣление ще стане особенъ законъ, а сега е думата за главното подраздѣление на територията. За управлението на околиитѣ и общинитѣ ще станатъ особенни закони, нъ трѣбва прѣдварително да се тури въ конституцията членъ, отъ който да се черпятъ тия закони за мѣстното имъ самоуправление.

Г-нъ **Мариновъ** е уплашенъ отъ разяснението на г-на Цанкова защото виждалъ че съ името окръгъ той искалъ да замѣсти сегашната губерния; а съ името околия, — сегашния окръгъ. За това искамъ изяснения какъ практически това раздѣление може да стане.

Н. **Високопреосвященство** Софийский намѣри за нуждно да разясни че околията не е измислена отъ администрацията, че тя природно се е явила у насъ. Нѣкои голѣми селения, като н. п. Тетевенъ, сж природно отсѣчени и съставятъ околии.

Г-нъ **Балабановъ** отъ трибуната отправи слѣдующитѣ думи къмъ Събранието: „Г-да, искатъ разяснения за дѣлението на територията и азъ ще дамъ. Прѣдложението на г-на Цанкова приемамъ: че азъ тъй го разбирамъ:“ Административна България ще се дѣли на окръжия, околии и общини. Окръжието не ще бѫде нито Губерния, нито сегашния окрѫгъ. Нѣколко сегашни окръзи ще съставляватѣ едно окрѫжие, по тоя начинъ Губерниитѣ падатъ, което не ще бѫде отъ голѣма вреда за насъ, като тѣ се спомагали за централизацията и малко се ни ползували, както и турскитѣ мютесарифлици и валилици малко ползуваха турското правителство. Азъ сьмь билъ въ администрацията и знамъ въ какви неудобности селянина е подпадалъ и подпада по причина на тия Губернии. За това и азъ заедно съ г-нъ Цанкова предлагамъ да се унищожатъ Губерниитѣ и да се приеме окръжието, което може да се нарече префектура или инакъ, и въ което ще влазятъ 2 или 3 окрѫга.“ —

„Колкото за околията ще кажа слѣдующето: Споредъ официалнитѣ документи тя е нахия, която е естественно явление на нашия народенъ животъ. У насъ сѫ се явили по-голѣми селѣния или села; и турското правителство имъ давало мюдюри за да вършатъ на мѣстото си работи отъ малка важность. Като примѣръ отъ сегашния животъ можа да покажа на Горня Орѣховица. Когато посѣтихъ това село молиха ме мѣстнитѣ жители като депутатъ (защото хората мислятъ че депутатитѣ всичко можатъ да вършатъ), да издействувамъ да имъ се даде малко полицейско управление за да имъ расправя дребнитѣ имъ мѣстни расправи. При всичко че наша Орѣховица не е Велико Търново „думаха тѣ“ нъ все трѣба щото да имаме тука человѣкъ, който да ни расправя за да не бѫдемъ принудени за дребни работи да ходимъ да губимъ време въ Търново. — Чинями се всякой Българинъ, който чувствува ползата на народа си, ще желае да се образуватъ такива центрове въ отечеството ни за да стане България градина или Белгия на Балканския Полуостровъ, както се изрази единъ отъ нашитѣ доброжелатели, Европейци.“ —

„Колкото за общината тя ще най-подиръ въ дѣлението: нъ тя е първото административно тѣло. Дайте по-много правдини на окръжието, по-малко на околията, а на общината — най-пълно самоуправление. Въ нейнитѣ дѣла трѣба да се мѣси централната власть само въ рѣдки случаи. За доказателство на добрата страна на общинското самоуправление моя приятель г-нъ Стоиловъ приведе като примѣръ Англия и Америка; а азъ ще дамъ другъ примѣръ: При всичкитѣ гонения и теглила отъ страна на турцитѣ ний си съхранихме народния животъ имено за това че имахме общинско управление. Тѣ — общинитѣ — ни дадоха училищата и поддържаха черквата ни, която като хранилище запази нашитѣ прѣдания. Отъ когато захванаха отъ Цариградъ да унищожаватъ общинскиятъ животъ чрезъ своитѣ реформи взеха да вредятъ и на развитието на народа ни. За

това въ заключение азъ пакъ прѣдлагамъ да се приеме прѣдложението на г-на Цанкова."

Г-нъ **Подпрѣдсѣдателя** повторително пита какъвъ чиновникъ ще бѫде тамъ, околенъ началникъ или полицейски приставъ?

Г-нъ **Цанковъ** мисли че въ една конституция може да се каже само за разделението; нъ не по колко села ще влазятъ въ околията. Управителитѣ ще опредѣлятъ това чрезъ особенни закони. Общината е недѣлима; а дѣлението се отнася до окрѫжисто и околията.

Г-нъ **Мариновъ** забѣлѣжи: че той като искалъ разяснение, той направилъ това не че не разбиралъ какво ще каже Окрѫжие, Околия и Община; нъ защото мислялъ че г-нъ Цанковъ искалъ да замѣни сегашната Губерния съ окрѫжие. Слѣдъ разясненията на г-на Балабанова, които г-нъ Цанковъ неможалъ да даде. г-нъ Мариновъ приема това раздѣление.

Слѣдъ това прочете се 3-й членъ отъ формулата на г-нъ Цанкова, който гласи: „Територията е раздѣлена административно на окрѫзи, околии и общини"

Тоя членъ се прие съ вишегласие за да съставлява 3-й чл. на конституцията.

Подиръ това чете се слѣдующия членъ отъ сѫщата формула: „Митнитѣ интереси на окрѫга, на околията и общината се управляватъ отъ окрѫжнитѣ, околийскитѣ и общинскитѣ съвѣти учредени споредъ особени закони, основани на началата на Конституцията."

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи „когато г. Балабановъ развиваше теорията за управлението на общинитѣ каза че то ще бѫде самоуправление административно. Управление е друго, а самоуправление друго. Споредъ това мѣстното управление е отдѣлно отъ административното и за него сѫществуватъ други закони. Тия три части на дѣлението можатъ да иматъ митни интереси, относително до училищата, болници, чешми, гори и пр.; за тѣхъ трѣба да се съставятъ други закони, за които ще знае централното правителство. Тия закони трѣба да бѫдатъ направени споредъ Конституцията."

Г. **Балабановъ** отговори че всѣкий законъ ще бѫде основанъ на Конституцията, и уви на онзи законъ, който не е споредъ нея. Той прѣдложи да се отхвърли 4-й членъ на формулата, като се допълни 3-й членъ отъ Конституцията съ прибавление „особени закони ще се съставять за самоуправлението на общината."

Д-ръ **Антоновъ** попита да ли не е нуждно да се вмѣсти между 2-й и 3-й членъ, единъ новъ членъ, който да опредѣля числото на жителитѣ, които ще образуватъ окрѫга

Г. **Подпрѣдсѣдателя** припомни че трѣба първо да се свърши въпроса, който се разисква, та тогава да се подига другий.

Следъ като се чете повторително 4-й членъ отъ формулата на г. **Цанкова** и г. Балабановъ каза че ще формулира писменно прѣдложението си; Прикжсна се засѣданието за 15 минути.

Като се откри то отъ ново прочете се формулата на г. **Балабанова,** която той прѣдлага да се прибави на 3-й членъ отъ Конституцията. Ето тая формула: „особенъ законъ ще се изработи за наредбата на това административно раздѣление съ начала на самоуправление за общинитѣ."

Г. **Подпрѣдсѣдателя** мисли че трѣба да се исключатъ думитѣ „за общинитѣ."

Г. **Балабановъ** като поиска да разясни каквн ще бждатъ правдинитѣ на общината, околията и окръжието каза: „общинитѣ ще иматъ най-пълно самоуправление; правителството ще се мѣси само въ полицейскитѣ имъ работи. А за окръзитѣ мисля че трѣба да иматъ окржжни съвѣти. Нъ какво ще бжде управлението подробно то ще се опредѣли отъ особенъ законъ. Колкото за думитѣ „за общинитѣ азъ могж да ги отегля."

Г. **Мариновъ** като каза че работата пакъ се забъркала за да я поправи направи слѣдующето прѣдложение: въ сѣкой окръгъ ще има окръжно учреждение; въ сѣкоя околия, — околийско — а въ сѣкоя община общинско учреждение; които учреждения ще станатъ споредъ особенъ законъ.

Г. **Балабановъ** поддържа че въ Конституцията само въ общи черти трѣба да се назначи управлението, а не и въ подробности. За това въ приложението на 3-й членъ споменува че за „самоуправлението ще се изработи особенъ законъ"-

Г. **Подпрѣдсѣдателя** прѣдложи пакъ или да се исхвърлятъ послѣднитѣ думи на формулата, или да се прибавятъ и „околии и окръзи."

Много гласове се чуха „да се исхвърлятъ."

Прѣди да се тури на гласоподавание въпроса г. **Грековъ** забелѣжи че думитѣ „за общинитѣ" би се отхвжрлили безосновно. Самоуправлението на общинитѣ ще бжде пълно; това разбирамъ. Нъ не могж да си прѣдставя че въ единъ окръгъ нѣма да има чиновникъ отъ правителството "

Г. **Каравеловъ** отговори че за примѣръ той може да укаже че въ Англия и Америка всичкитѣ чиновници въ провинцинтѣ сж по изборъ, а не се назначават отъ централното управление,

Г. **Грековъ** прѣдложи да се обясни че правителството нѣма да има агенти въ общинитѣ.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** помоли г. **Балабанова** да даде разяснения върху той въпросъ.

Г. **Балабановъ** отговори: „г-да, ето азъ какъ разбирамъ въпроса: общината е главния темелъ на административното здание, и тя трѣба да има пълно самоуправление. Като възлазя по-нагоре намирамъ околията: и тя е община, нъ на

правителството се дава право да назначава единъ или двама полицейски чиновници. Като възлазя още по-нагоре намирамъ окръга; въ него давамъ на правителството по-голѣмо право да може да си назначава началникъ или префектъ съ единъ съвѣтъ. Нъ това сѫ нѣща, които не могатъ да влѣзатъ въ конституцията. Въ законитѣ, които ще се изработятъ после, бихъ желалъ да се приеми началото на Епархиаленъ или Казалийский Съвѣтъ, членоветѣ на когото всѣка година да се избиратъ. Нъ тия въпроси неможатъ да се резгледатъ сега отъ насъ. Азъ мисля че при раздѣлението на територията на окръзи, околии и общини като прибавимъ че ще се изработатъ особенни закони за наредбитѣ на управлението имъ съобразно съ Конституцията ще бѫде доволно. Наистина самоуправлението е добро, нъ нетрѣба да забравимъ че при управлението на околиитѣ и окръзитѣ трѣба да има и правителството власть, ако искаме да се управляват тѣ добре.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** указа на Руссия дето рускитѣ волости, които съотвѣтствуватъ на нашитѣ нахии, иматъ волостной сходъ, судъ и волостной старшина, и нѣма никакъвъ чиновникъ, който съотвѣтствува на нашия околенъ началникъ.

Като се прочете повторително формулата на Г. Балабанова, която гласи: „особенъ законъ ще се изработи за наредбата на това административно раздѣление съ начала на самоуправление за общинитѣ.“ Прие се по вишегласие за да се допълни 3-й членъ отъ Конституцията.

Прочете се Глава II и чл. 3 отъ проекта на органическия уставъ, който гласи: „Княжеството България е монархия наслѣдственна и Конституционна, съ народно прѣдставителство, и се намира въ вассално отношение къмъ Блистателната Порта.“

Г. **Геровъ** заяви: „въ този членъ се говори за отношението на княжеството къмъ портата. Ний съставями Конституция само за вѫтрешното уреждание на княжеството; ний неправимъ международенъ актъ за да споменуваме за това отношение. Прочее прѣдлагамъ да се приеме този членъ безъ думитѣ „и се намира въ вассално отношение къмъ блистателната порта“.

Г. **Любеновъ** прѣдлага княза да бѫде за първий пѫть избираемъ понеже не знаемъ какъвъ ще бѫде той.

Г. **Подбалканский** пита наслѣдственъ ли е и по женский полъ?

Г. **Славейковъ** мисли че понеже сѫщия членъ е взетъ отъ Сърбската Конституция, и тамъ въ него се намиратъ думитѣ „съ народно прѣдставителство“ то тия сѫщитѣ думи трѣбва да се вмѣстять и въ члена, за който е думата.

Г. **Подпрѣдсѣдателя** отговори че това го има.

Като се положи на гласоподавание чл. 3 съ измѣнението на г. Герова прие се по вишегласие.

Следъ това прочете се чл. 4. и се прие единогласно безъ измѣнение.

Сжщото стана съ членоветѣ 5-й, 6-й, 7-й и 8-й.

Като се прочете чл. 9, който гласи:

„Князя утвърждава и обнародва удобренитѣ отъ Народното Събрание закони.“

Г. **Подпрѣдсѣдателя** забелѣжи че думата „удобрени“ трѣба да се замѣсти съ друга, защото тя показва като на събранието другий да полага въпроситѣ, а то да ги удобрява.

Г. **Балабановъ** намира тая забелѣжка за умѣстна, нъ оставя тоя въпросъ да се разисква после, когато ще се говори за правата на Народното Събрание.

Г. **Цанковъ** прѣдложи да се употрѣби вмѣсто думата „удобрени“ думата „приети“.

Като са положи 9-й чл. на гласоподавание съ поправката на г. Цанкова прие се съ вишегласие.

Прочете се 10-й членъ който гласи:

„Князя е върховний началникъ на всичкитѣ военни сили въ Княжеството, както въ мирно, така и въ военно врѣме. Онъ раздава военнитѣ чинове, по закона. Всяки, който постжпа въ военна служба, дава клятва, че ще да е вѣренъ Князю“.

Г. **Кир. Цанковъ** намира за нуждно да се приложать и думитѣ „и на отечеството.“

Г. Д-ръ **Антоновъ** мисли че по-добре ще да е да се прибави думата „и на Конституцията“.

Г. **Мариновъ** намира тия прибавления за излишни, защото всѣкой войникъ ще се кълне за вѣрность на князя а Князя се кълне за вѣрность на Конституцията.

Г. **Кир. Цанковъ** отговори че г. Мариновъ заключава това отъ нашата Конституция. Нъ въ другитѣ Конституции това прибавление сжществува.

Г. **Михаиловский** поддържа че не трѣба да се тури прибавление, защото ще даде право на генералина да разсжжда да ли заповѣдьтэ на Князя е съгласна съ Конституцията или не.

Г. **Кириякъ Цанковъ** попита ами ако утре князя умрѣ солдатина кому ще бжде вѣренъ?

Г. **Балабановъ** се изрази че той най-напрѣдъ билъ съгласенъ съ г. Цанкова; нъ после се билъ съгласилъ съ г. Мариновъ и Михаиловский. „Всѣкой солдатинъ,“ продължи г. Балабановъ, „трѣба да почита дисциплината. Не бива да разсжжда той да ли трѣбва да иди на Шипка или не. Ако разсжжда тогава ще се явявать размирици. За това свидѣтелствува особенно историята на Римлянитѣ. Заради това прѣдлагамъ щото прибавленията да се изоставятъ.

Г. **Кир. Цанковъ** постоянствува врьхъ своето прѣдложение.

Много гласове се чуха: „въпроса е исчерпенъ.“ Като

се тури 10-й чл. на гласоподавание прие се съ вишегласие тѫй както е въ проекта.

Прочете се 11-й чл. и се прие единогласно безъ променение.

Като се прочете 11-й чл. който гласи:

„Сѫдебната власть въ всичката нейна ширина принадлежи на сѫдебнитѣ мѣста и лица, които дѣйствуватъ отъ името на Князя. Отношенията на Князя къмъ тия мѣста и лица се опредѣлять чрезъ особни наредби.“

Г. **Мариновъ** прѣдложи да се промѣни така: „Сѫдебната власть въ всичката нейна ширина принадлѣжи на сѫдебнитѣ мѣста и лица, които издавать своитѣ сентенции по закона, и сетне исполнителната власть ги туря въ дѣйствие въ името на Князя.“ Другата часть приема непромѣнена.

Прѣдложи се на гласоподавание чл. 12 тъй както е въ проекта, и се прие съ вишегласие.

Прочете се 13-й чл. и се прие безъ измѣнения единогласно.

Като се чете 14-й чл. който гласи:

„Князя има право за помилование въ криминалнитѣ дѣла. А правото за амнистия (всеопрощение) принадлежи на Князя заедно съ Народното Събрание.“

Г. **Балабановъ** прѣдложи думата „всеопрощение“ да се исхвърли, а да се остави само „Амнистия“, която може да се взема въ тѣсенъ и широкъ смисалъ.

Като се тури Чл. 14-й на гласоподавание съ поправката на Г. Балабанова прие се едногласно.

Членоветѣ 15-й, 16-й и 17-й приеха се едногласно безъ измѣнение.

Като се прочете глава III и чл. 18-й, който гласи:

„Князя е длъженъ да се намира постоянно въ княжеството. Ако на врѣме излазя изъ него, то си назначава намѣстникъ, който догдѣ отсѫтствува Князя, ще има правдини и длъжности опредѣлени съ особенъ законъ. За излазянието си изъ Княжеството и за назначаванието на намѣстника си Князя обявлява народу чрезъ прокламация.“

Г. **Геровъ** мисли че е нуждно да се опредѣли столицата на Княжеството.

Г. **Джебаровъ**, прѣдлага това да стане чрезъ прибавка на 18-й членъ.

Г. **Цанковъ** намира за добре щото опредѣлението на столицата да се вмѣсти само въ протокола, а да не влиза въ конституцията.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** предложи на Народното Събрание да се разисква най-напрѣдъ въпроса за 18-й чл. а после да се разгледа въпроса за столицата.

Като се тури 18-й чл. на гласоподавание тъй както е въ проекта прие се съ вишегласие безъ никакво промѣнение.

Г. **Джебаровъ** прѣдложи щото столицата на Княжеството да бжде София.

Г. **Михаиловский** изяви че той желае щото опрѣдѣлението на столицата да се основава на народнитѣ интереси; и моли който прѣдлага да има тѣхъ прѣдъ видъ и да даде подробнитѣ разяснения.

Г. **Грековъ** забѣлѣжи че ако Г. Михаиловский има на умъ друго прѣдложение нека да го прѣдстави.

Г. **Цанковъ** се изрази: „Ний имаме двѣ столици: Търново-историческа; и София правителственна. За това азъ прѣдлагамъ и за напрѣдъ София да си остане за резиденцията на Князя; а въ Търново да става коронацията на Князя."

Това прѣдложение на г Цанкова се прие съ вишегласие за да се мине въ протокола.

Прочете се гл. IV и чл. 20-й който гласи:

„Българский Държавенъ белѣгъ е златенъ коронованъ левъ на тъмно-червенъ щитъ. Надъ щита княжеска корона."

Г. **Подпрѣдсѣдатель** мисли за добре да се замѣсти думата „белѣгъ" съ „Гербъ."

Г **Цанковъ** припомни че грижата за промѣнението на думитѣ се оставя на бюрото.

Високопреосвященнейший Милетий прѣдложи бюрото да изработи единъ моделъ за герба.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** отговори че бюрото и безъ това има много работа.

Г. **Михаиловский** забелѣжи че се испуснати националнитѣ бои.

Г. **Стоиловъ** прѣдложи да се помолятъ нашитѣ Историци и Архиолози да ни дадатъ пояснения врьхъ тоя прѣдметъ.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** отговори че триколора е новъ и нѣма за насъ историческо значение, той е введенъ за прьвъ пжть въ Франция въ време на пжрвата революция.

Г. **Кир. Цанк.въ** прѣдлага да се състави една Коммисия, въ която да вземе участие и Г. Дриновъ, и да ни разясни въпроса за националнитѣ краски.

Г. **Каравеловъ** каза че гиралдическата боя не е тъмночервена, нъ зелена.

Г. **Славейковъ** забелѣжи че въ едни стихове печатани въ Виена се говори за алена краска.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** като попита Народното Събрание да ли приема да бжде народното знаме триколорно, отъ цвѣтоветѣ: бѣлъ, зеленъ и червенъ.

Това прѣдложение т. е Бълг. народно знаме е трицвѣтно и се състава отъ бѣлъ цвѣтъ, зеленъ и червенъ, расположени горизонтално. Се прие по вишегласие и се „реши по сжщиятъ начинъ да мине това решение въ конституцията.

Г. **Михаиловский** прибави че цвѣтоветѣ трѣба да бждатъ горизантални.

Г. Геровъ попита, понеже въпроса е за герба, Българския князь не ще ли има право да сѣче пари?

Чете се 21-й чл. и се прие едногласно безъ измѣнение.

Г. **Помяновъ** заявява: „Азъ чухъ че стана решѣние за народното знаме и че това решѣние ще се тури въ конституцията. Желалъ бихъ да зная дѣ то ще се тури; ако се тури въ IV глава трѣбвало би нейното заглавие да се измѣни".

Високопреосвященнейший Милетий въ отговоръ на Г. Герова забѣлѣжи:

„Правото за сѣчение монети се разбира отъ конституцията ни. А какъвъ белѣгъ ще има врьхъ монетитѣ, то зависи отъ Князя.

Г. **Подпрѣдсѣдатель** мисли че това въ конституцията не може да се тури.

Чете се глава V за начина, по който ще става престолонаслѣдието."

Г. **Помяновъ** желае да знае да ли се приема прѣдложението му или не:

Г. **Подпрѣдсѣдатель** му отговори че вмѣстюванието на члена за знамето и промѣнението на IV глава е дѣло на бюрото.

Прочете се 22-й гленъ който гласи:

„Княжеското достоинство е наслѣдственно въ потомството на първий избранъ Князъ."

Г. **Грековъ** предложи да се измѣни тоя членъ така: „Княжеското достоинство е наслѣдственно въ мжжкото потомство на първий избранъ князъ, въ първата линия безъ ограничение, а въ косвенната до 4-та степень."

Г. **Геровъ** казва, че той е съгласенъ съ прѣдложението на г. Греlова, нъ мисли, че трѣба да се притурятъ думитѣ „по мжжкото поколение отъ законенъ бракъ."

Г. **Грековъ** разяснява прѣдложението си така: „Азъ предлагамъ да се приематъ на Българский прѣстолъ князове само мжжие, а не жени, по причини всѣкиму явни. Освенъ това искамъ да се ограничи косвенното роднинство, защото могатъ да се явяватъ претенденти по-далечни отъ 4-о колѣно. Ако се поблизки роднинитѣ, вѣроятно е, че тѣ ще живѣятъ при него и ще познаватъ по добрѣ княжеството."

Г. **Любеновъ** прѣдлага щото първия князъ да бжде избирателенъ за прьвъ пжть.

Прочете се повторително формулата на г. Грекова и формулата на г. Герова, която гласи: Княжеското достойнство е наслѣдственно въ потомството на първий избранъ князъ, у мжжкото поколение отъ законенъ бракъ по редъ на първорождение въ права линия."

Г. **Др. Молловъ** предлага щото послѣднята часть на г. Грековото прѣдложение да се исхвжрли, на което и г. Грековъ се съглашава.

Н. **Високопреосвѣщенство Милетий** забелѣзва, че думитѣ „законенъ бракъ" въ формулата на г. Герова сѫ излишни.

Г. **Геровъ** възрази, че тѣ се нуждни, защото и въ другитѣ конституции се предвидени.

Г. **Грековъ** намира, че тѣзи думи не само се излишни, нъ и оскърбителни за княза. И приложи, че нѣкои закони не даватъ право на незаконнорожденнитѣ дѣца да наслѣдватъ прѣстола. Гой отеглюва своята формула и приема формулата на г. Герова съ изоставяние на думитѣ „отъ законенъ бракъ."

Н. **Високопреосвѣщенство** попита, ако се случи княза да нѣма синъ въ правата линия и нѣма надежда за такжвъ, неможе ли да си избере наслѣдникъ отъ косвенната линия?

Г. **Подпрѣдсѣдотель** отговори, че това е съвсемъ другий въпросъ.

Г. **Помяновъ** желае да му се разясни тоя случай: княза има синъ и внукъ. Синъ му умира, остава внука. Нъ княза добива другъ синъ. Тогава внука ли има право да бжде наслѣдникъ или втория синъ? Азъ мисле, че внукътъ трѣбва да наследи прѣстола си; споредъ както предлагатъ нѣкои отъ преждеговорившитѣ трѣбвало би да дойде на прѣстола вторий синъ.

Г. **Подпрѣдсѣдатдль** отговори, че старшата линия се иледа и се счита въпроса вече за исчерпенъ.

Г. **Кир. Цанковъ** прѣдложи, че понеже събранието е вече уморено, то рѣшението на тоя въпросъ да се остави за слѣдующия день.

Г. **Грековъ** каза; „случая," който г. Помяновъ ни прѣдстави, никакъ не заплита въпроса. Непрѣмнно трѣба втория синъ да наслѣди баща си, защото първия не се а качвалъ на прѣстола, а го е ималъ само въ перспектива.

Г. **Цанковъ** заяви че подобни въпроси подробно ний не можемъ да рѣшимъ; изисква се особенъ законъ. Той прѣдложи да се приеме 22-й членъ въ този видъ: „княжеското достоинство е наслѣдственно въ мжжката нисходяща права линия на първий избранъ князъ.

За наслѣдството ще се изработи особенъ законъ."

Г. **Баллабановъ** подържа мнѣщието на Г. Цанкова, като княза, че това сащото се срѣща и въ Грьцката конституция.

Като се подаде на гласоподавание прѣдложението на г. Цансова прие се съ вишегласие.

Подиръ като бѣше часа 4 прѣдсѣдателя подложи на гласоподавание да ли трѣба засѣданието да слѣдва или не? — Рѣши ее да се слѣдва.

Прочете се гл. VI и чл. 23, който гласи:

„Царствующий князъ (царствующата кнегиня) и наслѣдника на прѣстола се считатъ пълновръстни на 18 година.

Тоя членъ се прие едногласно съ изоставянието на думитѣ „царствующата кнегиня."

Като се прочете чл. 26, който гласи:

„Членоветѣ на Регенството могѫтъ да бѫдѫтъ най-близкитѣ роднини на князя които живѣятъ въ България; слѣдъ тѣхъ — министри, членове отъ Държавний съвѣтъ, прѣдсѣдалитѣ и членовитѣ на Върховното сѫдилище или пакъ лица които са заемали безукорно тия длъжности."

Г. **Геровъ** не е на мнѣнието щото и роднинитѣ на князя да ставатъ регенти.

Г. **Михаиловски** мисли, че г. Геровъ лишава съ това князя отъ едно право, което може да има нѣкой, т. е. да назначава настойници на дѣцата си отъ своитѣ роднини.

Г. **Геровъ** прѣдлага да са промѣни 27-й чл. тои: „Членоветѣ на регенството могѫтъ министри прѣдсѣдатели и членове на върховното сѫдилище, или пакъ лица които сѫ заемали безукорно тия длъжности."

Като се предложи члена въ тоя видъ на гласоподавание прие са отъ Народното Събрание съ вишегласие.

Членове 28, 29, 30 и 31 са приеха едногласно безъ измѣнение.

Чете са глава VII за встѫпванието на прѣстолъ и за клѣтвата и чл. 32, врьхъ който т. Геровъ счете за нуждно да попита: „Ако са случи камарата да е распусната отъ умрѣлия князь то тогава ще ли се съкрати срока на разпущанiето.

Г. **Грековъ** му отговори, че това влиза въ законъ на прѣдставителството, въ който ще да каже кога ще са свиква повторомъ събрание.

Като са тури чл. 32 на гласоподавание прие са по вишегласие тѫй както е въ проекта безъ никакви измѣнения.

Прочете са глава VII „за обдржанието на князя и на княжеский домъ", и чл. 33, който гласи: Народното Събрание опредѣлява за обдьржание на князя и на неговий дворъ 1,000,000 франки на година "

Това количество не може да бѫде нито уголѣмено безъ съгласието на Народното Събранис, нито намалено безъ съизволението на князя.

Г. **Славейковъ** предлага да са остави тоя въпросъ за по-здрѣло обмислювание.

Г. **Поопрѣдсѣдатель** мисли, че тоя членъ не трѣбва да са тури въ конституцията, и че са изисква първото народно събрание да опредѣли колко трѣба князя да получава до животъ. Той би билъ даже мнѣние, щото целата тая глава да са исхвърли изъ конституцията.

Г. **Геровъ** подьржа мнѣнието на г. Каравелова, като каза, че рѣшението на тоя въпросъ зависи, отъ обстоятелствата.

Г. **Цанковъ** предлага, щото г. Каравеловъ да си формулира предложението.

Г. **Каравеловъ** отговори, че неговото предложение въ кратци е това: Пьрвото обикновено Народно Събрание трѣбва да опредѣли Liste Civile на князя до животъ".

Г. **Балабановъ** се изрази: Азъ съмъ противъ мнѣнието на г. Каравелова. Обикновенното Народчо Сьбрание е друго, а нашето друго. Което това рѣши то е задлъжително за другитѣ. Зарзди това рѣшението врьхъ заплатата на княза трѣба да се тури въ конституцията. Азь мисля, че 1,000,000 фр. се много. Нъ на нашия князъ, който ще бѫде наша честь и слава, трѣба да се плаща толкова щото да може да се представя вѫтре и вънъ отъ княжеството. За това прѣдлагамъ да му се плащатъ по 600,000 фр. на годината. Това количество е нито много нито малко. Азъ обрѫщамъ вниманието на втората алинѣя отъ Чл. 33., която гласи: „Това количесто не може да бѫде нито уголѣмено безъ съгласието на Народното Събрание, нито намалено безъ съизволението на князя.“ Ако изберемъ князь богатъ и добъръ, може би да каже това е много и самь на прѣдложи да му се даде по-малко. И тай предлагамъ да се приеме товъ количество.

Многогласове се чуха прието, прието.

Г. **Хр. Стояновъ** възрази така: „Само съ прието“ не се свързцва. Въпроса като не е до толкова важенъ да опрѣдляме отъ сега платата на князе е непрактично. За туй прѣдлагамъ щото Събранието, което ще избере князя, то да му опредѣли й плата.“

Михаиловский отговори:

Г. **Стояновъ** казва, че това не е нещо важно, кога не е тѫй. Той подьржа, че владетелния князъ трѣба да се подьржа съ достолѣпие, а не както Георгий, на когото, като го избраха за Грьцкий царь, Европейскитѣ сили назначиха субсидии отъ себе си поеже Гърцитѣ не можеха да дадѫтъ приличното му сьдаржание желателно би било и на нашия князь да дадѫтъ.

Г. **Балабановъ** кава, че ний сме народъ, който ще може да плаща на княза си, и нѣма да прибѣгнемъ къмъ субсидии. както гърцитѣ. Азъ милия, че тоя въпросъ е наистина важенъ и трѣба да се рѣши отъ сегашното Събрание, а не отъ другитѣ.

Г. **Хр. Стояновъ** постоянствува на мнѣнието се.

Г. **Балабановъ** прибави: „Ний имаме пълно право да рѣшимъ тоя въпросъ, като оставимъ право на будущитѣ Събрания да уголѣмяватъ каплатата на Князя, колчимъ той се съглази на това. Това съществува и въ другитѣ Конституции въ членоветѣ, които ме сасаятъ до Liste Civile на монарситѣ.“

Като се прѣдложи на гласоподавание прѣдложени то на Г-на Балаланова, да се плаща по 600,000 фр. въ годината на Князя прие се съ вишегласие.

Членъ 34 се прие едногласно безъ измѣнение.

Членъ 45, който гласи: „На Народнето Сьбрание се дава право да опредѣлява дарове (дотация) на Князя изъ държавнитѣ имоти на Княжеството“, се отхвърли единогласно.

Засѣданието се сключи на 5 и половинаичаса слѣдъ обѣдъ, Прѣдсѣдателя като обяви, че идущото засѣдание ще бѫде утре въ обикновенното врѣме.

Засѣданието се сключи на 4 и пяловина часа слѣдъ обѣдъ, Прѣдсѣдателя като обяви, че идущото засѣдание ще бѫде утре въ обикновенното врѣме.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномоченний Императорскаго Российскато Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпрѣдсѣдатели:

Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

К. Стоиловъ, И. Н. Гюзелевъ, П. Гинчевъ, Р. Каролевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XIV.

Засѣданието на 23 Марта 1879.

Засѣданието се откри отъ Негово Блаженство прѣдсѣдателя часа на 10 3|4 прѣдъ пладне. Прочете се списакътъ на имената на депутатитѣ и отъ повѣрката се узна, че присѫтствуватъ 192, а отсѫтстуватъ по болесть, отпускъ и други причини 37 души, имената на които се забѣлѣзахѫ въ надлежното мѣсто. — Събранието като се обяви за пълно, прочете се дневникъ XII и помоли се събранието да направи своитѣ забелѣжки върхъ него. Събранието обяви, че нема никакви белѣжки да направи; дневникътъ се прие безъ никакво измѣнение.

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ** обяви, че на дневенъ редъ стои подписванието на адреса до Н. Сиятелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, князъ Дондуковъ-Корсаковъ.

Г. **Цанковъ**, като взе думата, прѣдложи на събранието да се прочете адресътъ и слѣдъ прочитанието му да се подпише отъ сѣкий депутатъ. Г. Каравеловъ възрази на г. Цанкова, като каза, че е необходимо адресътъ да бѫде подписанъ отъ всички депутати. Г. Цанковъ поддържа да се подпише само отъ бюрото и разумѣва, че като се приеме адресътъ отъ събранието, се едно ще е ако е подписанъ само отъ бюрото или всички депутати.

Г. **Савва Илиевъ** взе думата и каза: бюрото може да подписва други документи, но документъ отъ такава важность, какъвто е адресътъ, желателно е да бѫде подписанъ отъ всички депутати. (Въ това време чуха се много гласове въ събранието да се подпише отъ всички).

Подпрѣдсѣдательтъ обяви, че понеже прѣдложението на г. Каравелова и Савва Илиева се поддържа отъ много гласове, то прѣдложението на г. Цанкова не се приема. Той предложи още на събранието, ако иска, първо да подпише адреса и послѣ да пристѫпи до разглѣждание на устава или да остави

подписването за прѣзъ почивката. (Тукъ се чуха гласове въ събранието, които казуваха: „сега, сега да се подпише)“.

Г. Славейковъ, като взе думата, каза: събранието изрази ревность въ вчерашното засѣдание, че желае да се работи по-бързо уставътъ, за това нека се отложи подписванието на адреса въ края на засѣданието. Г. Я. Геровъ поддържа мнѣнието на Славейкова като прибави, че трѣба да се подпише прѣзъ времето на почивката. — Г. Хр. Стояновъ възрази, като каза, че единъ такъвъ важенъ документъ не трѣба да се оставя за по-подиря. Той настоява сега да се подпише и прѣдаде, защото доста време вече какъ се отлага и прибави, че не трѣбва да мислимъ, че ако подпишемъ сега тоя документъ, не ще ни остане време за разглѣждание устава. Тоя документъ по важностьта си, трѣба часъ по-скоро да са подпише и прѣдаде.

Подпрѣдсѣдательтъ положи на гласувание тоя въпросъ и събранието, като се произнесеза подписванието, слѣдующия адресъ се прочете отъ г. Каролева отъ трибуната и на свършвание при произнасяние името на Н. Им. Величество, Събранието на крака извика: да живѣй!

Ваше Сиятелство!

По волята и предначертанието на Всемилостивѣйшаго ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ, Ваше Сиятелство привѣтствувахте насъ, представителитѣ на Българското Княжество съ отварянието на първото въ освободената наша страна Народно Събрание, призвано да положи трайно основание на държавното устройство на това ново Княжество.

Ваше Сиятелство!

Отварянието на Учредителното наше Събрание, отваряние поздравено съ неописанъ въсторгъ, както въ г. Търново — старата столица на затритото предъ петь вѣка Българско Царство, тъй и на всѣкадѣ по Княжеството, е вѣнецъ на великитѣ и безбройни благодѣяния, съ които е обсипалъ нашето отечество Великодушний ЦАРЬ-ОСВОБОДИТЕЛЬ.

Подиръ благополучното и блѣскаво свършванье на войната, обявена съ человѣколюбива цѣль — да избави отъ жестоко робство наший злощастенъ народъ, — ний присѫтствовахме на единъ цѣлъ редъ трудове и старания, положени отъ представителитѣ на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО въ освободеното наше отечество, за да се введе единъ новъ порядъкъ въ нашитѣ прѣдѣли. По воля на ЦАРЯ-ОСВОБОДИТЕЛЯ, избранний служитель на сѫдбитѣ на Божий промислъ, — Россия не само разруши съ най-бляскавъ начинъ оковитѣ на робството, подъ което охкаше цѣли вѣкове наший народъ, но и доказа на свѣта, че миссията й въ нашето отечество е миссия цивилизаторска, миссия да създаде, да устрои, и да постави единъ младъ народъ въ условия,

които да му даватъ възможность да напреднува успѣшно и да се ползува съ плодоветѣ отъ спечелената за него свобода, свобода пожелана отъ начало, и одобрена отпослѣ и отъ сама Европа.

Ваше Сиятелство! сърцето на всѣки Българинъ е преиспълнено съ неизказанни чувства на дълбока благодарность къмъ НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО, чувства, които съ наслаждение отъ плодоветѣ на тая свобода не могатъ освѣнь да ставатъ по живостни, да се развиватъ отъ день на день и да минуватъ отъ поколѣние въ поколѣние като свято предание, което вѣчно ще съединява Българский народъ съ неговата Благодѣтелка — Велика Россия. Като представители ний преди всичко най-покорно молимъ Ваше Сиятелство, да благоволите да поднесете на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ-ОСВОБОДИТЕЛЯ нашата всенародна признателность на чада тъй великодушно облагодѣтелствовани къмъ Отецъ Всемилостивъ, името на когото ще се слави и благословлява въ отечеството ни во вѣки вѣковъ.

По званието Ви на ИМПЕРАТОРСКИЙ Российский Коммиссаръ, и въ силата на даденитѣ Вамъ Височайши пълномощия, Ваше Сиятелство изволихте да представите на наше обсѫждание „Проектъ на Органический Уставъ," който опредѣлява въ общи основания правата на бѫдѫщий Български Князъ, и правата на Българский народъ по управлението на страната. При това като сте увѣрени, че ний въодушевени отъ чувства на священна длъжностъ и любовъ къмъ възраждающето си наше отечество, дълбоко ще обмислимъ и напълно ще оцѣнимъ всичкото величие на историческата си задача, Ваше Сиятелство ни призовавате да пристѫпимъ къмъ свѣтото дѣло съ пълно безпристрастие, прѣмодушие и преданность. Слѣдъ това като ни забѣлѣжвате, че предлагаемий на наше обсѫждание проектъ не е друго, освѣнь программа за улѣснение на трудоветѣ ни, Ваше Сиятелство прибавяте еще, че тая программа не трѣбва да ни стѣснява нито свързва въ нашитѣ обсѫждания, и че намъ се дава пълна свобода и независимостъ въ исказвание на мнѣнията си по совѣстъ и по убѣждение, като помнимъ, че въ нашитѣ рѫцѣ стоятъ днесь щастието, благоденствието и бѫдѫщата сѫдба на нашето отечество, повикано на новъ политически животъ.

Ваше Сиятелство, Ний високо цѣнимъ както чувствата. които Ви одушевляватъ спрямо нашето отечество, така и Вашитѣ голѣми трудове за негова полза и щастие. За священна длъжностъ считаме да Ви искажемъ дълбока признателностъ за всичко това отъ страна на наший народъ, който е Вамъ тъй много задълженъ. Проникнѫти отъ чувство на священна длъжностъ и любовъ къмъ отечеството, ний пристѫпваме къмъ обсѫждането на въпроситѣ, които се касаятъ до държавното устройство на княжеството.

Но при всичкитѣ си желания и готовностъ да обсѫдимъ дѣлото което трѣбва да увѣнчае устройството на нашето оте-

чество, ние се срѣщаме еще отъ самото начало съ такива мѫчнотии, които отнѣматъ увѣренность въ самитѣ насъ и вѣрата въ сѫдбата на страната, на която искренно желаемъ да дадемъ трайно държавно устройство. Най-покорно молимъ Ваше Сиятелство да ни позволите съ всичка откровенность да искажемъ, че вѣрата, отъ която зависи успѣха на всѣко предприеманье, не ни въодушевлява, при всичката борба, която водимъ сами противъ себе си за да одушимъ вътрѣшний гласъ, който постоянно ни обезпокоява. Насъ ни вълнуватъ, Ваше Сиятелство, неописанни колебания, тревоги и безпокойотвия за бѫдѫщата сѫдба на Българский Народъ, за освобождението на когото Велика Россия истегли сабята, презрѣ всякакви жертви и очуди свѣта чрезъ блѣскавитѣ си побѣди. Съ по-легка совѣстъ ще пристѫпимъ къмъ устройството на княжеството, Ваше Сиятелство, ако ни позволите да откриемъ предъ Васъ всичката трудность на нашето положение, съ покорна молба да съобщите нашитѣ съмнѣния и скърбь на Царя Освободителя, покровителя Българии.

Ваше Сиятелство!

Не естественнитѣ граници, несгодното положение на Българското Княжество и сравнително органиченнитѣ му приходи показватъ че то не ще може да оправдае надеждитѣ на Царя-Освоботителя за мирното и трайно развитие на това княжество. Материалнитѣ средства на страната сѫ твърдѣ несъразмѣрни съ тежкитѣ задължения, съ които тя е свързана спрямо Портата, спрямо разни компании, а може би и спрямо кредиторитѣ на турското правителство. Истекающитѣ отъ това економически затруднения ще се заплитатъ еще повече чрезъ наплива на бѣженци изъ съсѣднитѣ Български области, оставени подъ Турско управление.

Понеже ние никакъ се не съмнѣваме че насилението и жестокоститѣ и за напредъ ще останатъ неразлѫчни съпѫтници на турското управление и ще принуждаватъ оставеннитѣ на тѣхний произволъ наши братья да търсятъ прибѣжище въ предѣлитѣ на княжеството. Тия бѣжанци, които отнапредъ можемъ каза, ще идватъ постоянно и въ голѣмо количество, ще даватъ поводъ за всегдашни възбуждения на умоветѣ и смущения твърдѣ опасни за политическия животъ на княжеството. Населението на послѣдното отъ твърдѣ естественно състрадание къмъ сѫдбата на страдающитѣ братия, неудържимо ще се стреми да подобри тѣхното политическо положение. Това стремление еще повече ще усилватъ плачевнитѣ и сърцераздирателни стонове и ридания, които ще долѣтяватъ до насъ изъ гърдите на оставшитѣ подъ турско иго наши братия по кръвъ, по вѣра, по языкъ и по вѣковни общи предания, страдания и надежди.

Присѫтствието по Балкана на турски гарнизони поставени

на такива мѣста, които владѣятъ надъ Княжеството и даватъ возможность на тѣзи гарнизони въ нѣколко прихода да стигнатъ до Дунавский брѣгъ, прави немислима мирното и спокойно развитие на Княжеството. Тия гарнизони, като Дамоклеевъ мечь, постоянно, ще висятъ надъ младото Княжество, и ще го принуждаватъ да държи всегда готови голѣми военни сили, а при осжднитѣ му средства, това ще има разрушителни послѣдствия на народното благосъстояние.

Такова положение на Българското Княжество сѣкидневно ще заплашва съ много непредвидѣни случайности и стълкновения. исхода на които не може да не ни застрашава. Ето въ общи черти причинитѣ, които преиспълнятъ нашата душа сь безпокойства и тревоги и отъ които проистича нашата слаба вѣра въ нашата бждащность. Ние покорно молимъ Ваше Сиятелство, да бждете вѣренъ тълкователъ предъ НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО на чувствата, които ни обезпокояватъ въ тая минута.

Проникнати съ безкрайно благоговѣние къмъ волята на ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ, и като почитаме рѣшенията на Берлинский конгресъ, ние пристжпваме къмъ дѣлото, за което сте ни приканили, като се земе въ сериозно внимание, както отъ нашлий освободитель, така и отъ Европа, и че Българский народъ ще бжде щастливъ да чус въ късо време нови рѣшения, по-утѣшителни за него и по-благонадеждни за неговото мирно и плодотворно развитие.

Ваше Сиятелство изволихте да ни съобщите, че по Вашата поржчка Управляющий Отдѣла на Народното просвѣщение и Духовнитѣ Дѣла, профессоръ Дриновъ, ще ни прочете записка заключающа въ себе общъ сводъ на правилата и положенията. които се послужили за основание на настоящето устройство на страната, по всичкитѣ отрасли на управлението. Събранието високо цѣни дѣятелностьта на временното русско управление и счита за свой дългъ да искаже всенародно искренна признателность къмъ всичкитѣ дѣятели по устройството на отечество ни дѣятеле които се занимаваха съ това трудно дѣло при таквизи неблагоприятни обстоятелства. Ако тѣзи временни правила, спорѣдъ думитѣ на Ваше Сиятелство, и могатъ да подлежатъ на измѣнения и допълнения, тая задача могатъ да испѣлнятъ успѣшно само бждащитѣ конституционни органи на Княжеството споредъ показанието на времето и опита. А нинѣ тѣ, и споредъ нашето убѣждение, трѣбва да си останатъ сега за сега неприкосновенни за да се нерасклати щомъ токо установенний съ толкози усилия граждански строй.

Народнитѣ представители считатъ при това за свой дългъ да благодарятъ Ваше Сиятелство и за това, гдѣто сте изволиле да назначите за Вашъ опълномощенъ и нашъ рждководитель въ събранието Управляющий Сждебний Отдѣлъ, Господина Ликиянова.

Негова, споредъ Вашитѣ думи, съвѣщателенъ гласъ е за насъ много полезенъ и ние не веднашъ ще се обръщаме къмъ

него съ просба да ни освѣтлява съ своитѣ познания и голѣма опитность.

Най послѣ, Ваше Сиятелство, ний молимъ Всевишняго, да ни помага при испълнението на трудната задача; да благослови нашитѣ начинания; да вѣнчае съ успѣхъ нашитѣ трудове; да ни просвѣщава и ржководи въ всичко за щастие и благоденствие на страната на този доблестенъ народъ, кръвьта на когото спечели нашата свобода съ съизволението на Царя на Царьетѣ и по Великодушнитѣ чувства и високата воля на ЦАРЯ-ОСВОБОДИТЕЛЯ.

Да живѣе ЦАРЬ АЛЕКСАНДРЪ II Освободитель и Покровитель на Българский народъ!

Да живѣе ИМПЕРАТОРСКИЙ Российский Комиссаръ Князъ Дондуковъ-Корсаковъ!

Адресътъ се прие отъ цѣлото Събрание и почнж да се подписва като се викахж на бюрото всичкитѣ депутати по редътъ на расписа на имената. Подписванието трая часа до три слѣдъ пладнѣ. — Слѣдъ подписванието на адреса подпрѣдсѣдательтъ г. Икономовъ обяви на Събранието да пристжпи до разглѣждание на устава като прибави, че вчера свършихме първитѣ осемъ глави и че днесь трѣба да почнемъ 9-та глава. Самъ подпрѣдсѣдателя прочете Чл. 36 отъ IX гл. и слѣдъ прочитанието подложи го на гласувание. Събранието като се произнесе, че го приема тъй както е редактиранъ въ проекта, прочете се и чл. 37 който тоже се одобри и прие. Подпрѣдсѣдателя прочете и чл. 36 като покани Събранието да се произнесе и за него. (Чуха се гласове приеть, приетъ).

Высокопреосвѣщенний Григорий, като взе думата прѣдложи на Събранието редакцията на тоя членъ да стане по слѣдующата формула:

„Православната цьрква въ Българското Княжество е часть отъ общата Българска цьрква и чрѣзъ нея, княжеството съхранява единението си съ Вселенскага Въсточна цьрква въ сичко що се относя до догмитѣ на вѣрата."

Подпрѣдсѣдательтъ Г. **Икономовъ** прѣдложи на Събранието, ако иска да гласоподава върхъ формулата на Н. Высокопреосвѣщенство.

Г. **Цанковъ** взе думата и поиска отъ Н. Преосвѣщенство да поддържи формулата си съ доказателства.

Н. Преосв. Григорий за отговоръ каза: Намирамъ г-да, че членътъ както е въ проекта не е точно изразенъ. До сега споредъ узаконенията въ цьрковний уставъ Синодътъ е билъ върховний началникъ на Цьрквата въ лицето на Екзарха. Понеже Българското Княжестео е часть отъ общата цьрква и отъ тая цьрква понеже оставатъ още други двѣ части, съ които ще има съеднинението, какви ще бжджтъ неговитѣ отношения къмъ Синода? Българската цьрква да има свързка е друго а да бжде часть е друго; да бжде подчинена то не ще каже, че двѣтѣ части

сѫ свързани и задлъжени помежду си. Православната часть на Българската и Русска църква иматъ свръзка слѣдователно църковното началство вѫтрѣ въ Княжествоито и вънъ отъ княжеството трѣба да иматъ една свръзка а не и подчинение.

Г. **Цанковъ**, като взе думата, отговори, че часть е друго, а зависимость друго. Тукъ трѣба да се каже, че има свръвка, а съ свръзка разбирамъ подчинение на една по малка часть къмъ друга по-голѣма.

Н. Преосв. **Климентъ** възрази като каза: тая свръзка ще се изложи въ особенъ законъ дѣто ще се прибавять отношенията на нашата църква съ общата Българска църква. Тукъ въ Конституцията си нѣматъ мѣстото. Управлението на църквата, г-да, е синодално и Екзархътъ е само прѣдсѣдатель на Синода. Отъ Екзарха не е зависѣло нищо, а всичко — отъ Синода. Питамъ, г-да, зависимость отъ Екзарха ли ще имаме или отъ Синода? ако е отъ Синода тогава ще могѫтъ ли тукашнитѣ Іерархи да зематъ участие въ членоветѣ на Синода? Ако ли не, то какви ще се отношенията на нашата църква съ общата Българска църква? За това именно, г-да, настоявамъ да се състави уставъ, въ който да се опрѣделятъ тия отношения.

Г. **Цанковъ**, като настоява върхъ по прѣди казаното си, прибави, че тъй може да се редактира само тогава, когато една часть е зависима отъ друга и ако това тъй стоеше въ конституцията, само тогава думитѣ на Н. Преосвященстно би си имали мѣстото.

В. Преосв. **Григорий** прѣдлага слѣдъ формулата за чл. 38 да се вмѣсти и слѣдующата формула:

„Отношенията на църквата въ Бълг. Княжество съ общата Българ. църква ще се опрѣдѣлятъ съ особенъ законъ.“

Подпредсѣд. Г. **Икономовъ** попита Събранието, желае ли да чуе и тая формула на Н. Преосвященство, но въ това време г. **Климентъ** взе думата и каза, че въ чл. 38 се види, че отношенията на църквата ни съ Вселенскае става чрѣзъ Екзархията. Г. Цанковъ отговори, че като казува свръски, разбира само догматически, а не и по управлението; колкото за дисциплината прибави той, струвами се, че трѣбва да има една зависимость отъ Екзархията.

Г. **Балабановъ** като взе думата, каза слѣдующето отъ трибуната: г-да, азъ ставамъ за да поддържа Тѣхно Преосв. г-на Григория и Климента и приемамъ тѣхното прѣдложение отъ моя страна. Имамъ формула за тая цѣль, но приемамъ формулата на Н. Пр. Григория. Г-да, говори се за единство и зависимость на църквата, църквата е една и има само една глава и тѫзи глава е Іисусъ Христосъ. Имаме Екзархия, която е часть отъ православната църква и направена е отъ духовенството и народа и си има закони за управление. Нии нема да устрояваваме църкви. Днесъ обаче обстоятелствата се сѫ измѣнили: за зла честь, само една часть отъ България се наслаждава съ свобода,

а друга часть остая зависима подъ друго управление. Пита се сега, църквата на княжеството трѣба ли да зависи отъ оная часть на църквата, която остава подъ друга власть и трѣба ли да кажемъ, че нашата църква е часть отъ общата църкза? Въпроса, г-да, е важенъ и трѣбва зрѣло да се размисли. Виждамъ да преобладаватъ тукъ чуства благородни и патриотически за духовно единство, за което и Н. В. Преосв. Григорий е мислилъ. Ако искаме да имаме духовенство добро, то трѣба да приемемъ формулата на Н. Преосв. и сподѣлимъ мнѣнието на Н. Преосв. Климента. Г-да, има двѣ направления. Първо, едно порядочно развитие на народа ни въ Княжеството и друго напрѣдъкътъ въ другитѣ части на България. Съ църква вънъ отъ княжеството трѣба да бѫдемъ въ съединие. Питамъ, да ли ще бѫде полезно и ще можемъ ли да се подчинимъ въ духовно отношение на друга церква, която да се намира подъ друга власть? но оная църква, г-да, може да се управлява не тъй, както ние искаме. Питамъ, тогава да ли ще бѫде въ интереса на Княжеството да подчинимъ абсолютно нашата църква на ония закони? — Прѣди 30—40 години г-да, когато се освободяваше Гърция, появи се и тоя въпросъ между гърцитѣ, и една голѣма партия имаше, която постоянствуваше да остане църквата имъ подчинена на Вселенский Патриархъ, който е билъ стълпъ на Гръцката църква. Но при всичкитѣ усилия на тая партия, при всичкото налягане, не можи да навие по причина материялна, да бѫде подчинена на друга църква вънъ отъ княжеството. За това, ако не приемемъ формулата на Тѣхно Преосвѣщенство, ще срѣщнемъ хиляди прѣпятствия като нашата църква ще се отказва отъ правото си, да удовлетвори това чувство, което насъ сега въодушевлява. Г-нъ Цанковъ се бои, да не би нашата църква въ княжеството, чрѣзъ тая формула да се измѫкне изъ рѫцѣтѣ на Екзархийското началство. Но това не е тъй. Като искамъ единството на наший народъ, не мога и да дамъ право, щото нашата църква въ княжеството да бѫде подчинена на друга църква. За това одобрявамъ г-да, горѣчѣнната формула на тѣхно преосвѣщенство.

Н. **Блажество** прѣдсѣдательтъ каза, че отношенията на нашата църква ще сѫ като на сърбската съ патриярхията. Когато се рѫкополага единъ Владика, Митрополита извѣстява на патриярхията, тя го припознава и просто го забѣлѣзва въ книгитѣ си.

Г. **Цанковъ**, като взе думата, каза: г. Балабановъ даде за примѣръ Гърция, на гръцката църква е друго. Тя искаше да нарѣди свое вътрѣшно управление, но като видѣ злоупотрѣбленията, които направи Вселенската Патриярхия, тя се отдѣли. Ние не сме въ сѫщото положение, нашата църква не е припозната отъ всичкитѣ църкви, за това ние трѣбва да си останемъ свързани и прѣдлагамъ, членътъ да си остане тъй както си е.

Г. **Балабановъ**, като не удобрява думите на г-на Цанкова, казва: Патриоти и практични бѣха ония хора, които ис-

каха така да устроятъ своята църква. Необходимо нуждно е, гдѣто се утроява едно княжество, гдѣто се полага единъ граждвнски редъ, тамъ да се даде на църквата и едно по друго положение. Ако приемемъ това прѣдложение да оставимъ въ зависимостъ църквата си, то значи да въспремъ устройството на църквата си и да нѣмаме нико миръ. Повтарямъ да кажа, че казванието на г. Цанкова не е право. Църквата, щомъ е зависима, не може да се устрои. Тогава по добрѣ да кажемъ, че нѣма въ княжеството църква, Екзархътъ да свиква отъ тукъ хора които ще, и да праща отъ тамо владици които ще и тие да правятъ тукъ каквото щатъ. Боя се, г-да, да не произлѣзе непокорство отъ страна на владицитѣ въ княжеството като ще казватъ: ние зависимъ отъ наший началникъ. Затова прѣдлагамъ да се приеме формулата на Тѣхно Преосвещенство, както си е. Трѣба г-да, заключи г. Балабановъ, да дадемъ сила на църквата въ нашето княжество.

Г. **Славейковъ**, като зе думата, каза, колкото до гърц, ката ще кажа само, че и ние сме чели историята и Фармакида не щѫ да говора ка богословската страна, ще сѫ обрна къмъ параграха и ще благорадя на ония, които се го писали, защото сѫ знаяли желанието на българский народъ, а именно за думитѣ „**намира се въ зависимость**“ защото това води къмъ достиганье на единето. Сичкитѣ ни борби бѣха народни и слѣдваха да се за съединението ни, а сега не ни остава, освѣнъ църквото ни единство. Признавамъ нуждата на водовитѣ на прѣждеговорившитѣ; но мисля, че трѣбва да се каже **ще се нъмира въ зависимостъ** споредъ днешнитѣ условия признавамъ, че за тукашната църква се изисква малко по свояода, но ако извадимъ думата „завасимостъ“ ще растѫжимъ народа.

В. Пр. Григорий за отговоръ каза: Азъ се чудя на г-на Цанкова и Славейкова, защо искатъ да оставимъ думата „зависимость“. Въ първий членъ е казано за догматическата страна, а въ вторий за административно отношение. Туряме „уставъ“ защот тоя уставъ послѣ ще се направи споредъ обстоятелствата и нуждитѣ. Ние гдѣто положихме вторий членъ (2-та формула) направихме го само и само да не заглубимъ единството, за което се боимъ. Уставътъ, който ще стане послѣ, ще опрѣдѣли това. Думата „зависимость“ отблъсваме. Ни една църква не е зависима отъ друга. Общатапьрсва е основана на единъ бератъ, който познава въ лицато на Екз рха едно право, а устава на тая църква не даваше никакво право на Екзтрха, когато Св. Синодъ не сѫществуваше. Неможемъ да оставимъ църквата зависима отъ едно лице кето с припознато отъ единъ бератъ, заключи Н. В. Преосвященство.

Г. **Цанковъ** въ отговори на Н. В. Преосв. Григория каза: Въ първий членъ отнќшенията се тълкуватъ, че сичкитѣ църкви иматъ домматически свързки, а народъ познава Екзарха за глава на църквата. Искаме, струвами се г-да, да направимъ

нѣколко църкви. (Въ това време чуватъ се гласове: не, не, гласове викатъ въпрозътъ е исчерпанъ).

Г. **Балабановъ** поиска думата и каза: Въпросътъ, г-да не е изчерпанъ, въпросътъ е важенъ. Ексархътъ не е глава на църквата, акъ за една минута ще се съглася. Но питамъ могатъ ли жителитѣ на Бъл. Княжество да зематъ участие въ една църква, която е исвънъ княжеството. Ако приемемъ това, то съ какво ще можемъ да ровлияемъ на Екзарха, като глава на църквата, ако той безъ наша воля назначи единъ владика когото ние искаме? Прѣдположете си г-да че Екзархтъ направи една погрѣшка и че трѣба да го свалимъ, а Султанътъ не приема да се свали. тогава какво ще направимъ? Ако кажемъ отъ княжеството, че Екзархътъ не е добръ а отвждъ-балкана кажатъ че е добръ и съ такъвъ случай какво ще правимъ? Въ Гърция, г-да, поставихва църква съвършенно независима отъ Вселенската патриархия именно, за тия причини. Азъ гледамъ че членътъ отнѣма правото на църквата въ княжеството, като я поставя въ зависимость отъ друга не знаемъ още кждѣ. За тота увѣрявамъ, г-да въ злитѣ сетнини, ако членътъ си остане така както си е!

Г. **Цанковъ** за отговоръ казва: лудно ми е, толкова думи за една дума „зависимость“ — много думи не доказватъ. Ще стане единъ редъ. Сега не правимъ духовни закони, а политически. Думата „зависимостъ“ не я разбирамъ тъи, както я разбира Г. Балабановъ, формулата г-да, не е опасна, заклуючи г-нъ Цанковъ.

Г. **Славейковъ** казва: не разбииамъ абсолютна зависимость, но искамъ да противослоя на такова заявление да правимъ ново положение ни църквата‘ новъ Синод — душата „Зависимость“ не трѣба да ни напранява.

Г. **Грековъ** слѣдъ като каза че е малко компентенъ въ духовнитѣ работи прибави, че ако се исхвърлятъ думитѣ **намира се въ зависимосимость отъ въвховното началство** то ще каже, че ние ще имаме една църква съвсѣкъ независима и тогава духовното ни единство се уничтожава. Азъ не виждамъ какво друго има да ни свързва. За това може да се каже вмѣсто **зависимость намира се въ мѣани свръзки.** Азъ не намирамъ г-да, заключи г-нъ Грековъ, опасность въ едно токова измѣнение·

Г. **Валабановъ** възрази, като каза че тогава ще трѣба и единъ уставъ. Ако приемемъ думата зависимость тогава нашата църкаа се отказва отъ едно право. Ако ни пакъ приемемъ една формула такава както иска г. Грековъ, то не ще значи че ще бждемъ както Събия съ Патриярха.

Г. **Помяновъ** взе думата и като почна да говори, чу се мълва въ събранието **въпросътъ е исчернанъ**, но г. Помяновъ слѣдъ като забѣлѣжи на Събрнието, че въпросътъ не е още исчерпенъ, каза: г-да, минува за принципъ, че въ сѣка

свободна държава трѣба да има и свободна църква. прочее напълно съмъ съгласенъ съ г-на Балабанова. Формулата дава самоутвърдение на нашата църква, ртботата е да се попитаме, има ли и друга зависитость освѣнъ догматичдска. Въ догматическо отношение г-да, църквитѣ иматъ зависимость ио въ административно отношение не може да има зависимость. Желалъ бихъ да се прибави при формлата на Н. В. Преосв. Григория, че църквата съставя часть чрѣзъ надлѣжнии министръ. Г. Помяновъ поканенъ отъ подпрѣдсѣдателя да формулира своето прѣдложие, принесе на бюрото слѣдующата формула:

Отношенията и свръзкитѣ на Бъл. църква въ княжесвото съ общата Бъл. църква, които ще се опрѣдѣлитъ съ особенъ уставъ.

Тогава Н. В. Преосв. Григорий станѫ и каза: искахъ думата г-да, за да отблъсна думитѣ на г-на Цанкова и Славейкова, коиго казватъ, че съ формулата си ние сме искали да съставимъ една независима църква и да направимъ едно отцѣпление. Подозрявамъ въ тия тѣхни дуаи, че искатъ да направятъ въпроса по голѣмъ. Тие искатъ да насилятъ туашното духовенство да покаже огношенията на тукашната църква къмъ другата. Ако искахме това, то щяхме да го кажемъ тай както е казано въ Романската конституция. Романската църква не зависи административпо отъ никоя друга външна църлва. Нашитѣ отношения г-да, ще се опрѣдѣлятъ съ особенъ уставъ. Приемамъ прѣдложението на Вѣнссий депутатъ и казувамъ, че непременно що зависи отъ министерството на исповѣдания и чудно ми е оть гдѣ г-да прѣдговоривщитц си се съставили такова криво заключения. Тукъ г. Кириякъ Цанковд станѫ да говори, но подпрѣдсѣдателя Г. Икономовъ му забѣлѣжи, че не муе дозволено защото не е поскалъ думата е негова, подпрѣдсѣдателя го помоли да мълъи защото инакъ ще е пренуденъ да повика на свое мѣсто. Слѣдъ това г. Х. Стояновъ, който имаше думата стана и каза; г-да важность на тоя въпросъ е голѣма, азъ защищаватъ скапата свобода на Бъл. църква, която бѣше мъченица родъ турското правителство. Тоя въпросъ г-да до вечера пълнѣше нашата история съ борбитѣ за нейната свобода. Нашитѣ и везиритѣ простираха на нея ржцѣ и съ ехиднитѣ си ласкателства всячески се мжчаха да я катуратъ. Покойний Врачански е примѣръ на това и Екзѣрхътъ биде пратенъ въ заточение. Сичко това г-да, показва въ какво жалостно положение сѣше църкцата ни, когато ние се мжчахме за свободата и —. Искатъ г-да, нашата цярква да бжде свободна както и княжествотв. Искатъ да кажатъ, че началството на нашата църква да се намира въ Турция. Ако приемемъ да зависи църквата ни отъ друго иравителство то тогава излагаме княжеството си на голѣми главоболия. Послѣднитѣ депеши ни азватъ че Европейската комисия отъ вждъ балкана по прѣдложение на французкий делегатъ рѣшаѣва да се отнеме властьта

отъ Султанв да назначава владици и да се даде на главний управитсль на Румелия. Ние като незнаемъ каква ще бѫде сѫдбата на нашитѣ южни братия за това неможемъ и да кажемъ какви ще бѫдѫтъ сношенията на нашата църква съ оная, за това остава по послѣ да стане уставъ, а за да се улесни тоя въпросъ, азъ прѣдлагамъ да се прибавн на конституцията ни: „църковното положение на княжеството ни има да се опрѣдѣли съ особенъ законъ“. Това прѣдложениег. Хр. Стояновъ го прѣдстави на бюрото писмепно.

Подпрѣд. Г. **Икономовъ** покани г-на Кир. Цанкова да каже каквото е ималъ да казва по прѣди, но г. Кир. Цанковъ за отговоръ каза, че той щѣлъ да каже това, което вече г. Хр. Стояновъ казалъ.

Г. **Балабановъ** подтвърди думитѣ на г-на Стоянова и обяви, че ще гласоподава за формулата му. Н. В. Преосв. Григорий възрази, че тие не могатъ да оттѣглятъ своята формула, защото тамо именно стоятъ догматическитѣ отношения. Подпрѣдсѣтателя слѣдъ като обяви на събранието сичките прѣдложения, станали относително до 38-й членъ, попита г-на Цанкова, нѣма ли нѣщо да каже. На това г. Цанковъ отговори, че приема формулата на г. Стоянова.

Н. Преосв. **Климентъ** взе думата и поиска отъ г. Хр. Стояновъ да се обясни ако съ думата **църковното положение** разбира църковното устройство на княжеството.

Г. **Хр. Стояновъ** отговори, че когато дойдо врѣме да се съставя уставъ, тогава ще се рѣши. Не трѣбва да свързваме себе си, а да оставимъ на бѫдущето Народно Събрание да рѣши.

Н. В. Преосв. **Григорий** възрази, че не знае кога ще се събере това Народно Събрание. Страхъ го е, да не би сношенията и свръзкитѣ които сега съществуватъ да се растроятъ, като забѣлѣжи, че тия свръзки още и днесъ се доста слаби. За това настоява сега да се свърши тоя въпросъ.

Г. **Цанковъ** не вижда никакъ страха, когото Н. Преосв. Григорий има. Църквата ще си направи устава, а събранието ще прѣгледа и утвърди, заключи г-нъ Цанковъ.

Н. Преосв. **Климентъ** пита, до като Княжеството нареди законъ, църквата какъ ще се управлява? ще ми кажатъ по устава, но въ устава е казано че Екзарха самъ не може да управлява, — а Св. Синодъ нѣма го ни тамо, ни тука, прибави г-нъ Климентъ.

Г. **Цанковъ** отговаря, че до тогава ще се грижи нашата администрация.

Н. **Блаженство** Прѣдсѣдательтъ се чуди какъ г-нъ Цанковъ смѣе да мисли за това тъй и да оставя църквата въ неизвѣстность.

Г. **Славейковъ** припознава, че това е анормалность, но казува че не сме ние криви.

Г. **Балабановъ** добави, че приелъ прѣдложението на г-на

Стоянова за общий въпросъ, но моли го сега да му каже, като какъ мисли г-нъ Стояновъ да се управляватъ църковно жителитѣ на Княжеството до като стане тоя уставъ.

Г. **Стояновъ**, като отговаря на г-на Балабанова, признава че има нужда отъ едно църковно устроиство, но намира за излишно да се бърза, защото каквото постановление и да се направи сега, не ще може да помогне на положението прѣди да се устрои нашето Княжество. До тогава всичко ще е привременно, както Гражданското Управление, тъй и църковното, прибави г нъ Стояновъ.

Г. **Цанковъ** отговаря: нашитѣ владици знаятъ какъ да се управлява.

Н. В. Преосв. **Григорий**, като възрази на г-на Цанкова каза. Вий г-не, истина, не сте въ положение да знайте нашитѣ работи: Ние сме въ положение растроено. Работитѣ ни напрѣдъ се управляваха чрѣзъ смѣсенитѣ съвѣти, но тия съвѣти сега не съществуватъ, и ние духовенството се намираме не въ добро положение и не зимаме на себе си отговорностьта ако произлѣзатъ нѣкои безредици.

Н. В. Преосв. **Милетий** забѣлѣжи че сме останали като трупъ безъ глава и че такова положение не може да се продължава.

Г. **Цанковъ** повтаря да казва, че положението на църквата не ще е никакъ въ опасность до гдѣто се събере Народното Събрание и направи устава.

Въ това време чуха се много гласове: „въпросътъ е исчерпенъ! Подпрѣдсѣдательтъ попита събранието, ако намира въпроса за исчерпенъ за да го тури на гласоподаванье. Събранието като се произнесе утвърдително, подпрѣдсѣдательтъ прочете формулата на Н. В. Преосв. Григория допълнена отъ г-на Помѣнова. Тукъ г-нъ Яковъ Геровъ каза, че прѣдложението на г-на Помѣнова има мѣстото си въ 41- вий членъ на проекта. Но това не се посрѣщна отъ Събранието и Подпрѣдсѣдательтъ обяви на събранието, че трѣба да се гласоподава първо за членътъ 38-й тъй, както е въ проекта, и послѣ да се гласоподава за прѣдложенитѣ формули по редъ. Членътъ 38-й туренъ на гласуванье, се отхвърли съ пълно вишегласие. Послѣ това подложи са формулата на Н. Преосв. Григория. Въ това време г-нъ Балабановъ стана да каже, че той приелъ да гласоподава по прѣди за формулата на г-на Стоянова съ условие, ако г-нъ Стояновъ покаже реда, по който ще се управлява църквата до съставянието на устава, но понеже г-нъ Стояновъ не го направилъ, той сега ще гласоподаде за формулата на Н. Преосв. Григория. Тая формула, турена на гласоподаванье, се отхвърли. Подпрѣдсѣдательтъ поиска да тури на гласуванье и формулата на г-на Стоянова, но въ това време се чуха гласове, които казваха чи не е нуждно да се гласоподава и за тая формула, понеже първитѣ двѣ се отхвърлили.

Н. Преосв. **Климентъ** пита: какъ може да се опредѣли вишегласие, когато предложенията сѫ три?

Подпредсѣдательтъ отговори, че предложенията се полагатъ на гласуванье отдѣлно едно отъ друго, слѣдователно лесно е да се опредѣли вишегласието.

Н. В. Преосв. **Григорий**, като взе думата, каза: Г-да, азъ отблъсвамъ трете гласоподаванье, защото се нарушава важностьта на църквата съ такова гласоподаванье.

Г. **Стояновъ** исповѣдва предъ църквата и народа, че неговата формула не нарушава нищо въ църквата.

Н. Преосв. **Климентъ**, като защити важностьта на църквата, каза, че съ такова гласуванье наистина се нарушава.

Подпредсѣдательтъ забѣлѣжи на Н. Преосв., че трѣбаше това да го каже пó на време.

Г. **Грековъ** става и казува: че и той ималъ формула, която далъ на бюрото и настоява да се гласува и върхъ нея, на основание на правилника.

Н. Преосв. **Климентъ** настоява да ся отхвърли формулата на г на Стоянова, а г-нъ Стояновъ възрази, съ формулата си, той разбира вънкашното управление на църквата, а не и догматическото.

Подпредсѣд. Г. **Икономовъ** попита г-на Стоянова: не счита ли за нуждно да опредѣли по-добрѣ формулата си.

Г. **Стояновъ** възрази, като постоянствува на формулата си. Тогава се чуватъ гласове: **въпросътъ е исчерпенъ**! но г-нъ Балабановъ, като взе думата каза: Г-да, въпросътъ не е исчерпенъ, въпросътъ е за вѣрата ни, и е въпросъ твърдѣ важенъ. Нека г-нъ Стояновъ каже ясно, какво ще е управлението на нашата църква до тогава, до когато се състави уставъ. Г-да, трѣба да кажемъ по какъвъ законъ ще се управлява църквата ни, заключи г-нъ Балабановъ.

Г. **Цанковъ** за отговоръ каза: че не се разбира, че ние искаме да уничтожимъ църквата. Това и нито се мисли.

Н. В. Преосв. **Григорий** отговори, че съ формулата на г-на Стоянова не се туря основа на църквата ни. Конституцията е основата, за това именно сега въ тая конституция трѣба да туримъ нашето рѣшение.

Г. **Грековъ** отхвърля формулата на г-нъ Стоянова и настоява сега да се турятъ основитѣ на църквата и отношенията й съ Вселенската Патриаршия.

Подпредсѣдательтъ прочете формулата на г-на Грекова.

Въ това време г-нъ Помяновъ иска да говори, но Подпредсѣдательтъ му каза, че въпросътъ е исчерпенъ. Но г-нъ Помяновъ възрази на това, че бюрото нѣма право да му запрѣти, защото формулата за която иска да говори е нова. Той обръща вниманието на Събранието върхъ думитѣ **„тѣсни свръзки“** като каза, че тия думи той не може да разбира единството на църквата ни съ общата Бъл.-Църква. Той прибави че тѣсни свръзки

ние можемъ да имаме и съ други цьркви. За това моли събранието да не приема това.

Г. **Балабановъ** взе думата и каза, г-да, трѣба да се гласоподава за нѣщо. Считамъ предложението на г-на Стоянова за не пълно. Г-нъ Грековъ, като казва **Тѣсни свръзки**, разбира на **единство**. Колкото за думитѣ на г-на Цанкова, който каза: **ние искаме да основемъ, а не да развалимъ**, азъ протестувамъ противъ тѣхъ.

Подпредсѣдательтъ Г. **Икономовъ** забѣлѣжи че въпросътъ не е исчерпенъ и че въ утрѣшното засѣдание ще се продължи разискуваньето. Засѣданието се закрива, защото време е, прибави г-нъ Икономовъ, да се занесе и адресътъ на Н. Синтелство.

Засѣданието се закри часьтъ на 4 1/2 послѣ пладнѣ.

Предсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномощенний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукьановъ.

Подпредсѣдатель:

Каравеловъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XV.

Засѣдание на 24 Марта 1879.

Засѣданието се отвори отъ Негово Блаженство Председателя на 12 часа съ прочитаньето списъка на представителитѣ.

Отъ тая провѣрка се узна, че отъ 229 души отсѫтствуватъ 34 по отпускъ и други причини. Имената на отсѫтствующитѣ се записахѫ въ надлежната книга.

Преди да се пристѫпи къмъ дневний редъ, Негово Блаженство Предсѣдательтъ забѣлѣжи, че Събранието, ако и да е възложило на бюрото грижата да благодари отъ негово име на лица, които сѫ сторили добро на Българский народъ, но трѣба да става рѣшение, кои именно лица да се благодарятъ. Негово Блаженство предложи да се благодари чрѣзъ Нейно Сиятелство Княгиня Дондукова-Корсакова на Нейно Императорско Величество Русската Царица и на Нейно Императорско Височество Наслѣдницата, които зехѫ голѣмо участие въ сѫдбата на Българский народъ при освобождаваньето му. Да се благодари още 1.) на Русский Светѣйший Синодъ, който сѣкога е приемалъ участие въ духовното ни образование, като е отварялъ заведенията си за образование на българската младежь, а чрѣзъ Св. Синодъ и на всичкото Русско духовенство, което въ духовнитѣ си журнали е излагало истинното положение на Българитѣ и съ проповѣдитѣ си е възбуждало съчувствие къмъ нашний народъ. 2.) на Негово Императорско Височество Николая Николаевича и на тие герои, които водяхѫ побѣдоноснитѣ Русски войски: Гурко, Скобелевъ и Радецки; 3.) на Самарското общество, за подареното на Българското опълчение знаме, подъ което тъй юнашки се защищавахѫ Балканскитѣ проходи

Предложението на Негово Блаженство се прие отъ Събранието.

Г. **Балабановъ** предложи да се благодари также и на Генерала Драгомирова, който пръвъ премина съ войската си презъ Дунава. И това предложение се прие.

Като се пристжпи къмъ дневний редъ, **Каравеловъ** попита Собранието, ще ли се расизква пакъ 38-й членъ отъ проекта на Конституцията, върху който вчера се спрѣхми, или ще се подложятъ на гласоподаванье мнѣнията на Г. Х. Стоянова и на Г. Грекова?

Г. **Кирковъ**, като забелѣжи, че въ миналото засѣданье се отхвърли 38 членъ, за да се замѣни съ другъ, безъ да се обмисли добрѣ тоя членъ, предложи да се помоли Негово Превъсходителство Г. Лукьяновъ да разясни, какъ сж разбирали съставителитѣ на проектътъ тоя членъ.

Г. **Лукьяновъ** прочете члена, за който е рѣчьта, и поясни, че тоя членъ стои така въ проекта, понеже политическата территория на Княжеството не съвпада съ церковната область, която обнема както българскитѣ епархии въ Княжеството, така и ониe, които сж вънъ отъ него. Споредъ смисъла на тоя членъ, за да не се разпада черковата, всичката черковна область ще се управлява отъ едно началство. Какъ ще стане това, и какъ ще се управлява Княжеството въ черковно отношение ще се опредѣли отъ особенъ уставъ, който ще се изработи послѣ.

Г. **Славейковъ**, като забелѣжи, че вчера нѣкои отъ ораторитѣ си мѣнявали твърдѣ често мнѣнията, каза, че билъ готовъ да имъ се смѣе, но, продължи г. Славейковъ, виждамъ, че трѣба да се смѣя и на себеси, защото вчера азъ приехъ прѣдложението на г. Стоянова, но сега виждамъ, че ако се то приеме, не се отстраняватъ затрудненията. Нашитѣ архиереи иматъ право да искатъ, щото да се гуди едно общо и опредѣлено правило, и азъ бѣхъ готовъ да приема предложението на г. Грекова, но размислихъ, че трѣба да се отхвърли, защото въ проекта стои много по-добрѣ, което е и понятно, защото тие, които сж съставяли проекта, имали сж време да разсждятъ по-добрѣ за общото положение на нашата черкова. Въ тоя членъ, както е изложенъ той въ проекта, се говори за черковното единство на българский народъ, и азъ не могж да вдигнж светотатственнa ржка за да съборя зданието на това единство.

В. Преосвещенний Симеонъ каза: вчера ставали много живи прѣпирни върху единъ членъ отъ Коституцията. Жално ми е, че не бѣхъ въ Събранието за да се освѣтя отъ тия разисквания; но до колкото можихъ да се науча, предложението на тѣхно В. Проесвещенство въ основата си нѣма сжществена разлика отъ члена, както той стои въ проекта. Моитѣ събратия не приехж тоя членъ както си е, защото въ него има думата Върховно Началство, която е неопредѣлена и второ защото ний не сми увѣрени, че архиереитѣ отъ Княжеството ще земать участие въ управлението на Българската Църква; но щомъ се увѣримъ, че тѣ ще могжтъ и ще иматъ право това

да струвать, нѣма какво да кажемъ, и членътъ, за който е думата, може да се приеме измѣненъ така: „Българското Княжество отъ Църковна страна, като съставлява една неотдѣлима часть отъ общата Българска Църква, подчинява се на Св. Български Синодъ, Върховното Началство на Българската Църква, дѣто оно и да се намѣрва. Чрѣзъ това върховно Началство, Княжеството съхранява единението си съ Вселенската Въсточна Църква во всичко, що се относя до догматитѣ на вѣрата."

Но това приемами съ условие, заключи Н. В. Преосвещенство, че ако би архиереитѣ отъ Княжеството да не могжтъ да земать участие въ Върховното управление на Българската Църква, нѣма да считами за задължителенъ тоя членъ и това желае да се забѣлежи въ дневницитѣ.

Г. **Цанковъ**, като наведе 62 чл. отъ Берлинский трактатъ, забѣлѣжи, че тѣхно В. Преосвещенство не трѣба никакъ да се страхуватъ, че не ще иматъ възможность да приематъ участие въ Върховното управление на Българската Църква, защото отъ тоя параграфъ на трактата ясно се вижда, че тоя страхъ е неоснованъ.

Г. **Слевейковъ** помоли В. Преосвещеннаго Симеона да му обесни думата подчинение съ нѣкои примѣри. Сръбската черкова подчинена ли е на Цариградската патриаршия или не? пита Славейковъ.

Не е подчинена, отговори В. Преосвещенний **Симеонъ**. Тя се отнася до Цариградската Патриаршия само за утвърждение на новоизбранъ Митрополитъ, а въ вжтрѣшното си управление тя е съвършенно независима.

Г. **Славейковъ** пакъ желае думата „зависи" да си остане. В. Преосвещенний Симеонъ каза, че слѣдъ даденото разяснение отъ г. Лукианова и едната и другата думи сж сжщи, слѣдователно той се чуди, защо Г. Славейковъ приема едната, а другата отхвърга. Колкото за Берлинский трактатъ, продължи Вис. Преосв. Симеонъ, споредъ който имами право да се съобщавами съ Екзарха, то и безъ тоя трактатъ никой законъ не може да ни запрети, ако ний искамы да имами сношение съ него. Тука въпросътъ е, може ли тая черкова, черковата на Княжеството, да приема участие въ управлението. Ако това се недостигне, то тоя членъ ще се счита инвалиденъ. Ние приемами члена, както си е, ако тукашнитѣ архиереи съставляватъ, заедно съ другитѣ архиереи, отъ цѣлата Църква върховното управление.

Г. **Цанковъ** намѣрва излишни такива подробности. Ний искамы да знайми, ще ли има въ Княжеството независима църкова или тая църква ще се подчинява на главата, на общата църква. Колкото до другитѣ подробности, тѣ ще се опредѣлятъ отъ законитѣ. Той предлага да си остане членътъ както си е.

В. Преосвещенний Симеонъ забѣлѣжи, че православното исповѣдание признава за глава само Христа.

В. Преосвещенний **Мелетий** забѣлѣжи, че една черкова

не може да бжде зависима отъ друга, до дѣто не приема участие въ управлението.

Г. **Лукьяновъ** въ отговоръ В. Преосвещенному Симеону повтори, че архиереитѣ отъ Княжеството, и отъ Тракия и Македония ще зематъ участие въ управлението на черковата.

В. Преосвещенний **Симеонъ** се задоволява отъ обяснението на г. Лукьянова.

Г. **Лукьяновъ** се съгласи да се замѣни думата „Началство" съ думата „власть," защото първата като че показва на лице, въ което се съсрѣдоточава властьта.

В. Преосвещенний **Симеонъ** поиска да се прибави и думата „Св. Синодъ" който ще олицетворява върховната власть на цьрквата.

Г. **Кирковъ** не вижда нуждата отъ това прибавление, защото въ устава Екзархийский ще бжде опредѣлено.

Преосвещенний **Климентъ** моли да се не говори за устава, защото той е вече нарушенъ: владичнината е отмѣнена, смѣсенитѣ епархиални совѣти не сжществуватъ.

Г. **Х. Стояновъ**, попитанъ, оттегляли си предложената формула, отговори, че той е предложилъ своята формула, водимъ отъ това съображение че такива категорически постановления за цьрквата сж, споредъ него, преждевременни. Споредъ него, тая работа може да се разгледа и рѣши отъ правителството, когато му доде времето. Той и сега е на сжщото мнѣние, но за да не става разногласие той приема тълкуванието на г. Лукьянова.

И Г. **Грековъ,** попитанъ, оттегля ли формулата си, отговори утвърдително.

Г. **Стоиловъ**, като напомни, че Българетѣ сж имали цьрква отъ 8 столѣтия и че тая цьрква слѣдъ паданьето на столицата на българскитѣ царье е служила за запазванье единството на народа ни, както послѣдне врѣме и за възраждането ни политическо, прибави, че ние сми длъжни, като организирами Княжеството, да организирами и Цьрквата си. Още повече ни се налага тая длъжность, защото цьрквата ни въ политически раздѣленото ни отечество ще служи за единство между отдѣлнитѣ части на народа. Чрѣзъ това единство ще се запази и нравственното единство на народа. Що има такива мѣста, дѣто на духовнитѣ лица ще глеатъ като на утѣшение. Уреждането на черковата въ Княжеството и запазванье на единството никакъ си не противорѣчатъ. Ние желаемъ да имами една черкова и тука и въ Тракия и въ Македония. Нейното управление ще бжде въ ржцѣтѣ на върховната нейна власть, дѣто тя и да бжде. Това не трѣба никакъ да задава страхъ нѣкому, защото тия разпореждания сж основани на единъ актъ, който, наистина, не е милъ на българитѣ, защото имъ е направилъ голѣмо зло; но между многото неправди къмъ българитѣ има и малко правда, именно въ 62 параграфъ отъ споменатий трактатъ. Тоя членъ,

забѣлѣжи г. Стоиловъ, утвърдява народното ни единство. Съ принуждение ний приехми изцѣло тоя трактатъ; никой не е въ състояние да ни запрети да се ползувами и отъ добринитѣ му. Св. Синодъ е върховната власть на Българската църква, споредъ формулата на В. Преосвещеннаго Симео а: Княжеската църква ще се управлява сама, ако и се не даде възможность да зема участие въ върховното нейно управление. На това ще забѣлѣжа, продължи г. Стоиловъ, че които сѫ подписали трактата сѫ се задължили да бдятъ строго надъ неговото испълнение. Ако се появи отдѣто и да бѫде такава прѣчка, тогава ние съ пълно право ще кажемъ на Силитѣ: вие се показвате строги блюстители на трактата, когато той ни налага нѣща въ наша вреда, бѫдете такива и въ даденитѣ ни отъ него църковни права. Това като е тъй, заключи Г. Стоиловъ, трѣба да се приеме формулата на Св. Прѣславски, съ това увѣрение, че нашето духовенство е водило народа въ най-мѫчнитѣ времена, то ще ни води и сега по пѫтя на единството.

Прочете се пакъ формулата на В. Преосв. Симеона.

Г. **Лукѣяновъ** забѣлѣжи, че вмѣсто думитѣ „Българската църква отъ княжеството е часть отъ общата българска църква“ трѣбва да се туди, както си е въ проекта. „часть отъ Българската църковна власть.“

В. Преосвѣщенний **Симеонъ**, като се съгласи съ г. Лукьянова, прибави, че желанието на преосвященнитѣ архиерие е, щото тая църква да се намѣрва въ зависимость или да се, подчинява на Св. Български Синодъ. Съ прибавление на тия думи се избѣгва отъ претълкование на простата дума власть която, като неопредѣлена, може да се съсрѣдоточи въ лицето на единъ само человѣкъ, което е противно на началата на православието Тия съображении заставятъ преосвещеннитѣ архиереи да искатъ да се приложять думитѣ Бъл. Църква отъ княжеството се подчинява на Св. Синодъ, върховната власть на българската църковна область.

Н. В. Преосвѣщенний Мелетий подкрѣпи горнитѣ съображения. 38 членъ отъ проекта подложенъ на гласоподавание, прие се въ пълно вишегласие въ слѣдующий видъ: „Българското княжество отъ църковна страна, като съставлява една нераздѣлна часть отъ българската църковна область, подчинява се на Св. Български Синодъ. — Върховната духовна власть на българската църква, дѣто и да се намѣрва тая власть, чрѣзъ послѣдната, княжеството съхранява единението си съ Вселенската Въсточна църква во всичко, що се отнася до догматитѣ на вѣрата.“

Прочете се 39 членъ и се прие едногласно безъ измѣнение.

Н. В. Преосвещенство г. **Мелетий** поиска да се приложи слѣдъ 38 й членъ и другъ, който да се отнася до устройството на вѫтрѣшното църковно управление Той по искането отъ подпредсѣдателъ поднесе писменно слѣдната формула подкрѣпена отъ 5 души.

„За вжтрѣшното црковно управление ще бжде въ дѣйствие особенъ уставъ изработенъ съгласно съ правилата и практиката на православната църква така и съ законитѣ на княжеството“ прочете се тая формула на събранието, което въ отговоръ каза, че това се касае до устава, който ще се изработи отдѣлно за управлението на църквата въ княжеството.

Г. **Мелетий** за подкрѣпление на искането си каза, че нашето Висше духовенство, и нашитѣ общини сж се разстроили и се слушатъ постоянни оплаквания, трѣба прочее, заключи г. Мелетий, да се изработи законъ, който да възвиси положението на нашето духовенство за да се непораждатъ неприятности.

Г. **Славейковъ** приема казаното отъ предговорившиятъ, нъ е на мнѣние, че това трѣбва да стане вънъ отъ конституцията.

Г. **Каравеловъ** извѣсти, че се подало на бюрото едно писменно предложение подписано отъ шесть депутати съ слѣдното съдържание; „Прозелитизмътъ се запрещава“ което подписавшитѣ желаятъ да се прибави слѣдъ 39-й членъ отъ конституцията, но той прибави, че всякое ново предложение което се предлага, трѣба да се мотивирува отъ г-да предлагавшитѣ, но като никой не желае да говори отъ тис, които сж за това предложение, той попита Народното Събрание нѣма ли нѣкои, които да говорятъ противъ.

Г. **Славейковъ** поиска думата и отъ трибуната изрѣче слѣдующето:

Не съмъ богословъ, нъ съмъ християнинъ православенъ, може да нося това честно име и недостойно, при всичко това зная себе си че съмъ християнинъ. Ако дойде работата за защита на вѣрата си, тогава съмъ длъженъ да неотстжпвамъ отъ началата си и предъ десеть смърти не само отъ убѣждение, че вѣрата ми е права и непорочна, нъ и отъ политическа точка зрѣния, защото съзнавамъ, че православната вѣра е ковчегътъ на народното спасение. Това чувство като трѣба да въодушевява синца ни, то азъ се произнасямъ за отхвърлянието на горнето предложение, не защото прозелитизмътъ е страшенъ за вѣрата, нъ просто защото е анахронизмъ, неприлично за вѣрата ни; за нея е унижение, ако се тури въ конституцията такова запрещение, защото подписавшитѣ предложението заключаватъ че вѣрата ни е въ опасность, та за това трѣба конституцията да я запазва; тя никогашь не е пропадала и при неучено духовенство, а колми паче сега; като имаме прочее образованно духовенство, заключи г. Славейковъ, нѣмаме за какво да се боимъ.

Събранието попитано отъ подпредсѣдателя г. Каравелова приема ли, щото да се отхвърли заявлението противъ прозелитизма, отговори утвърдително.

Слѣдъ туй се прочете и прие отъ Събранието чл. 40.

Чете се и 41 членъ.

Г. **Михаиловски** поиска да се замѣнятъ въ него членъ

думитѣ „отъ неправославно вѣроисповѣдание“ съ тия „отъ всяко вѣроисповѣдание“ като каза че църковнитѣ работи и на православнитѣ християни трѣба да е подъ върховния надзоръ на надлѣжния министръ.

Въ отговоръ г. Михаиловскому Н. В. Пр. г. **Григорий** каза, че ако приемемъ да стане това измѣнение, тогава ще противорѣчимъ на38-я членъ,гдѣто се говори за православната църква.

Г **Михаиловски** напротивъ казва, че като се подлагатъ подъ надзора на надлѣжния министръ работитѣ на неправославнитѣ християни, трѣба да се подложатъ нему и ония на православнитѣ, иначе министерството на духовнитѣ дѣла ще е учрѣдено само за неправославнитѣ християни.

Г. **Грековъ** като се съгласява съ Русчушкия г-нъ Григория, прибавя да каже на г-нъ Михаиловски, че въ той членъ се предписва какъ и прѣзъ кого ще се управляватъ църковнитѣ работи на неправославнитѣ, а за Българската църква се е уже говорило и рѣшило това.

Съгласно съ г-нъ Михаиловски и г-нъ Д. Цанковъ каза, че като се турятъ подъ надзора на надлѣжния министръ другитѣ вѣроисповѣдания, то трѣба и българското духовенство да е подъ сѫщия контролъ.

Г. **Грековъ** пакъ възрази, че такава прибавка си нѣма мѣстото тука, защото въ единъ членъ не може да се искаже сичко; като се полага да се изработи уставъ за отношението на църквата, въ тоя уставъ ще бѫде опредѣлено и нейното отношение къмъ министерство, за това излишно е, заключи г-нъ Грековъ. да се прибавятъ въ тоя членъ други думи.

Ако да бѣше излишно, попита г-нъ Михаиловски, то защо се спомѣнува въ члена и за другитѣ вѣроисповѣдания?

Това е станало, отговори г-нъ Грековъ, за да се даде гаранция на Правителството да знае какви сѫ сношенията на неправославнитѣ християни живущи въ Княжеството съ тѣхнитѣ духовни власти вънъ отъ Княжеството. А за нашето духовенство не можемъ да се сумнѣваме че ще избѣгва отъ сѫщия надзоръ.

Г. **Помѣновъ** поддържа г-на Михаиловски и прибавя да каже, че всичкитѣ работи до духовенсткото трѣба да минувать презъ надлѣжния министръ съ едничката цѣль за да има той надзоръ надъ духовенството; това право, продължи г-нъ Помѣновъ, ако се не даде сега на министра, той, принуденъ отъ обстоятелствата ще го иска слѣдъ 2-3 години и тогава ще му се даде.

За да се даде край на това разискване г-нъ Цанковъ каза, че желанието на г-на Михаиловски и Помѣнова, да се постави Българското Духовенство подъ надзора на министра на духовнитѣ работи се испълнява, защото даденото отъ г-на Грекова истълкувание ще се замине въ протоколитѣ.

Събранието като прие 41 членъ както си е, засѣданието се распустна на 15 минути.

При подновяване на засѣданието прочете се 42 членъ, който се и прие както си е. При четенето на 43 членъ г-нъ Грековъ предлага да се замѣнятъ всичкитѣ глаголи въ него членъ съ имена сѫществителни, защото иначе не се разбира добрѣ смисълътъ.

Г. **Каравеловъ** казва, щото глаголътъ, отхвърли да се замѣни съ отмѣни; отхвърля се законопроектъ, а законъ се отмѣнява.

Г. Т. **Икономовъ** е на мнѣние че членътъ не ще си изгуби смисълта, ако се замѣнятъ думитѣ „додѣто той по напредъ не се обсѫди и приеме“ съ долнето „догдѣто това се не обсѫди и приеме“.

Г. **Гюзелевъ** предлага цѣлиятъ членъ да се промѣни тѫй: **безъ удобрение отъ Събранието** ни единъ законъ не може да се издаде, допълни и пр. . . .

Г. **Михаиловски** се повърна на глагола отхвърли и предлага да се замѣни съ русския „отмѣни“ който е равносиленъ съ Българския отхвърли.

Г. **Началичъ** предлага щото сѫщия глаголъ да се замѣни съ „уничтожи“ глаголъ който отговаря на францускія „abolir“; за подкрѣпление на думитѣ си, г-нъ Началичъ, прибави, че само **сѫществующъ** законъ се **уничтожава**, а се **отхвърля** оня законъ, който се **просто** предлага.

Г. **Гюзелевъ** призованъ да напише редакцията на тоя членъ, представи долнята:

„Безъ предварително обсѫждание и одобрение отъ Народното Събрание ни единъ законъ не може да се издаде, допълни, измѣни и уничтожи. Сѫщето Събрание има право и да тълкува истинния смисълъ на законитѣ.“

Тукъ Г. **Цанковъ** счете нуждно да забѣлѣжи че, по прието вече рѣшение отъ събранието, всѣки, който предлага каква да е поправка, трѣбва да я излага напредъ писменно на бюрото и тогава да се разисква; той настоява де се пази това рѣшение.

Г. Славейковъ изново настоя да се замѣни глагола отхвърли съ „отмѣни“ по тая причина, че той не е далечь отъ нашата дума „отмѣна“ която се срѣща въ българскитѣ пѣсни, най сѣтнѣ; заключи г-нъ Славейковъ, ако и да се не срѣща въ язика ни, ние я заемами отъ Русския, отъ който ще заемами и други думи политически, отъ които язика ни е лишенъ.

Събранието отхвърли формулата на г. Гюзелева и прие членътъ както си е въ проекта съ замѣняванье на думата, „отхвърли“ съ думата „отмѣни“ споредъ руския текстъ.

Прочете се 44 членъ, който се прие съ измѣнение думата „одобренъ“ съ „приетий“, тоже и 45 членъ се прие, като се измѣни думата „подтвърди“ съ **утвърди**.

Въ 46 членъ г-нъ Антоновъ поиска да се каже че Князьтъ е длъженъ да свика извънрѣдно събрание, ако е невъзможно свикването на редовно.

Това се не прие отъ Събранието.

Г. **Савва Илиевъ** предлага да се обозначи въ члена, че новитѣ нарѣдби трѣбва да се прекратяватъ слѣдъ бѣдствието; на това г. подпредсѣдатель забѣлѣжи, че това се разбира отъ само себе си.

Г. **К. Цанковъ** предлага да се приеме членътъ, който е въ Русския текстъ.

И. Г. Славейковъ настоява на това като доказва, че членатъ 46 е злѣ преведенъ отъ русски и води въ заблуждение; друго се разбира, каза г-нъ Славейковъ, отъ думитѣ предоставя се на Княза, друго отъ думитѣ: „Министерския Съвѣтъ ако представи". Попитано най сѣтнѣ събранието, прие членатъ както е въ руския текстъ.

При прочитанието на 47 членъ г-нъ Наумовъ попита: този членъ старитѣ данъци ли разбира или други?

Въ отговоръ Г. **Помѣновъ** каза, че, когато се породи наведеното отъ 46-я членъ бѣдствие, старитѣ данъци не само нѣма да се уничтожаватъ, нъ преслѣдватъ да се събиратъ, тука въпросътъ е за нови данъци и берии. Тоя членъ се прие безъ измѣнение.

48-я членътъ се прие съ предложената отъ г-на Симеона Преславски замѣна на думи „Уставъ" съ **Конституция**.

Членъ 49 се прие както си е.

Глава XI.

Членътъ 50 се прие тоже както си е въ проекта.

Въ 51 членъ г-нъ Михаиловски предложи да се замѣни глаголътъ „осѫжда" съ **отчуждава**; тая поправка се не прие, членътъ остава както е въ проекта.

Прие се тоже и 52 членъ.

Глава XII.

При прочитание 53 членъ г-нъ Стоиловъ забѣлѣжи, че въ него не е пълна смисълта, защото той обозначава само ония българи за подданници на Княжеството, които сѫ се родили въ него, а не казва нищо за онѣзъ българе, които сѫ родени отъ български подданници вънъ отъ Княжеството; затова той предлага да се поправи както слѣдува: Всички родени отъ България, които не сѫ приели друго подданство, както и ония които сѫ родени другадѣ отъ родители български подданници броятъ ся подданници на Княжеството.

Слѣдъ като се прие отъ Събранието горнята писменно предложенна отъ г-на Стоилова поправка за 53 членъ, сѫщияораторъ препорѫчи да се вмѣсти въ протоколитѣ и това, че законътъ, който ще опредѣли начинътъ за приемание хора въ българско подданство, трѣба да показва улеснение на ония Българе изъ Тракия и Македония, които биха пожелали да станатъ български подданници.

За допълнение на казаното отъ г. Стоилова. Балабановъ предлага да се внесе въ конституцията и другъ членъ подиръ 53 съ слѣдното съдържание подкрепено отъ шесть души.

„Всички" родомъ българе и чужденци, които отъ времето на последнята война сѫ помогнали въ подвигътъ на освобождението ни, било въ служба въ тази война, било по гражданско управление, сѫ по право граждане на Българското княжество, ако изкажатъ желание на надлѣжната власть, въ единъ срокъ отъ шесть мѣсеца отъ какъ влѣзе въ дѣйствие конституцията, да приематъ това гражданство.

Г. Стоиловъ прибави, че и на чужденцитѣ трѣбва да се дава такова право, когато тии пожелаятъ.

Г. Каравеловъ каза, че въ такъвъ случай по-добрѣ ще е ако горний членъ се забѣлѣжи въ протоколитѣ, а не въ конституцията. Това мнѣние се прие отъ Събранието.

Споредъ казването на г. Славейкова, който се съгласява съ г. Стоилова, срокътъ отъ шесть мѣсеца понеже е кѫсъ, кога-то дойде работата за чужденци, той предлага да се продължи тоя срокъ.

Въ отговоръ г. Начевичъ му казва, че е неумѣстно да се дава по-дълго врѣмя на такивато чужденци защото се незнае правителствата какъ въ срокъ даватъ за уволнение отъ подданство. Той мисли че е добрѣ ако се забѣлѣжи просто, че чужденцитѣ се приематъ въ българско подданство, когато тии го пожелаятъ, а грижата да се расправятъ съ правителствата си се предоставя тѣмъ.

На това г. Каравеловъ забѣлѣжи, че правителствата наказватъ такивато отстѫпници отъ подданството си. Русското правителство, наказвало съ заточение въ Сибирь такива хора. поради това той предлага да се пази по-голѣмо благоразумие въ приемание чужденци въ българско подданство за да се не пораждатъ неправилности за послѣднитѣ.

Г. Помяновъ предлага, щото тоя срокъ да е за три години.

Г. Славейковъ напротивъ и Начевичъ искатъ да се скрати на една година.

Г. Мелетий Софийски предлага да се издаде законъ за поданството или за една, или за три години. Събранието прие послѣднето, т. е. за три години.

Изново Г. Балабановъ попроси думата и като поблагодари на събранието че приело да се забѣлѣжи въ протоколитѣ представяния членъ, който се отнасялъ и до самаго него, като роденъ вънъ отъ княжеството, пожела да узнае кога и какъ ще се положи предложението му въ дѣло.

Споредъ него добрѣ би било, ако събранието приемеше въ той случай да се забѣлѣжи въ протоколитѣ слѣдното предложение касателно горния въпросъ:

Правителството е длъжно подиръ съставътъ на първото министерство отъ турене въ дѣйствие конституцията, да земе

всичкитѣ мѣрки за да направи извѣстно съ най-публичниятъ начинъ приетото предложение. Това се прие отъ събранието.

Слѣдъ туй пристжпи се да се чете 54. членъ.

Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи че трѣбва да се прибави въ него, че такивато чужденци трѣбва да даватъ клѣтва за вѣрность.

Г. Т. **Икономовъ** възрази че това трѣбва да се прибави въ 62 членъ.

Касателно думитѣ „Държавенъ съвѣтъ" Сьбранието прие прибавката отъ г. Помѣнова: т. е. съ възможно измѣнение на него.

Членътъ 55 се прие на пълно. Прие се тоже и 56 членъ.

Г. **Балабановъ** каза че слѣдъ тоя членъ той представя и други единъ подписанъ отъ шесть души, който говори за титлитѣ. Предложения членъ е съ послѣднето сьдържание:

„Титли за благородство и на други отличия, сжще и ордени не могжтъ да сжществуватъ въ Българското княжество."

За подкрѣпление на това предложение г. Балабановъ отъ трибуната изрѣче слѣдното:

Господа, отъ нѣколко мѣста слушамь да се исказватъ противъ съсловията, отъ които, види се, ние се доста плашимъ, това значи че ние обичами равенство, ако това е наистина, то да го покажемъ на дѣло. У насъ българетѣ, наистина, има титли като: „Ваша милость" господство ви, побратиме и други подобни, тия титли обаче не нащърбяватъ равенството, трѣбва да глѣдами да не ввождаме въ конституцията едни чужди за насъ гласове; това съображение ни накара да представимъ горния членъ, който има двѣ алинеи, първата е за титлитѣ, втората за отличие. У насъ, продължи ораторътъ, сега се образува чиновничеството, Неразбирамъ защо да се допуща отличие въ дрехитѣ на това чиновничество; за военнитѣ които проливатъ кръвьта си за отечеството ще каже трѣбва да има една форма въ облеклото, нъ въ гражданската наша администрация видѣхъ една слабость; видѣхъ млади момци които по цѣли дни се лутатъ да добиятъ служба за да облѣкатъ каква горѣ форма; желателно е, щото който иска да служи на народа да служи за въ ползата на тоя народъ а не за форма. Съгласенъ съмь че на нѣкои отъ гражденскитѣ служители трѣбва да се допуща нѣкой знакъ въ дрехитѣ за распознавание, нъ бляскави дрехи не трѣбва да се допущатъ, ако искамы да направимъ отъ Балканский полуостровъ втора Белгия.

Втората алинея се касае до декорациитѣ, за тѣхъ каза говорящия, че нѣма да издирва по заслуги ли се раздаватъ или просто, защото се мисли, че награждаемитѣ сж заслужили нѣщо. Той поиска да говори изобщо за тѣхъ, защото се е много писало и даже иматъ и своята история. Ограничавамъ се, продължи ораторътъ, да кажа че такивато знакове не трѣбва да се даватъ

нито приемать, защото отъ тѣхъ се поражда неравенство въ гражданетѣ. Това го казвамъ изобщо и за мѣстнитѣ декорации и за чуждитѣ, защото ако допустнемъ послѣднитѣ а забранимъ мѣстнитѣ ще противорѣчимъ сами на себе си.

Предлагамъ прочее, заключи г. Балабановъ, да се забранятъ въ Българското княжество и двата вида декорации за гражданскитѣ чиновници. Колкото пъкъ за ония, които се биятъ за народа, които сѫ успѣли да се избавятъ отъ мечьтъ на неприятеля, ще кажа че тѣмъ трѣба да се дава единъ знакъ за отличие на храбростьта имъ въ защитата на отечеството си.

Въ отговоръ на въпроса, кому именно се дава правото да изнамѣри такъвъ знакъ за отличие г. Балабановъ предложи и тоя членъ: На княза се предоставя право да опрѣдели единъ знакъ за дѣйствително отличие въ врѣме на война и само за военни лица.

Подпредсѣдательтъ Г. Каравеловъ попита слѣдъ това Събранието приема ли предложения членъ отъ г. Балабанова. Събранието отговори утвърдително, и рѣши да се тури въ конституцията.

Пакъ попита г. Балабановъ приема ли се предложението му за военнитѣ, за които каза че съ знакътъ за отличие ще се насърдчи войнственния духъ у насъ българетѣ и още повече ще се развие.

Въ отговоръ г. **Славейковъ** каза, че ако това се внесе въ конституцията, тогава ще се породи противоречие въ горния членъ той предлага това предложение да се запише въ протоколитѣ; съ него е съгласенъ и г. Цанковъ съ тая забѣлѣжка, че военнитѣ нетрѣба да приематъ декорации отъ вънъ.

Г. **Грековъ** напротивъ настоява, щото това предложение да се внесе въ конституцията, защото то се относи само до военнитѣ, той е на мнѣние че тия послѣднитѣ могѫтъ да носятъ и чужди декорации само тогава когато сѫ зели учатие въ войни на чужди държави.

Събранието рѣши да се внесе горнето предложение въ конституцията, а за чуждитѣ декорации де се забѣлѣжи въ протоколитѣ.

Слѣдъ туй г. Балабановъ представи и друго предложение подписано отъ шесть депутати съ слѣдното съдържание:

„Никой въ Българското Княжество не може ни да купува ни да продава человѣчески сѫщества. Всякой робъ отъ какъвто полъ, вѣра и народность да бѫде, свободенъ става, щомъ стѫпи на Българска территория“ и каза че това трѣбва да се запише съ неизгладени букви въ конституцията.

Г. **Каравеловъ** казва, че първата часть на предложението е излишна, защото имаме сѫдилища които ще разглѣдватъ такивато работи. А втората може да се приеме. Напротивъ, каза г-нъ Балабановъ, първата часть е важна, защото сега трѣбва да се опредѣли дозволено ли е отъ законътъ да се

продаватъ и купуватъ робе. Сѫдътъ различава абсолютното запрѣщение, заключи г-нъ Балабановъ.

Г· **Каравеловъ** възрази че нигдѣ нѣма законъ, който да признава валидни кондрактитѣ до животъ, слѣдователно сѫдътъ въ такива случаи има своето си начало.

Г. **Славейковъ** е съгласенъ съ предложението на г-нъ Балабанова и каза, че такова запрещение трѣбва сега да се тури въ конституцията, защото има още наши братия овтлѣчени въ робство и между насъ има елементи, които може би да поискатъ да се ползуватъ отъ прежнето положение на работитѣ.

Тоже и Г. **Стоиловъ** въ съгласие съ Балабанова каза че и международния законъ забранява такава продажба и покупка, нъ ние сме длъжни до кажемъ въ конституцията, че такова дѣло е противозаконно, тъй щото полицията да е длъжна да освобождава, безъ да се отпася работата даже до сѫдилищата за такива сѫщества гдѣто и да бѫдѫтъ тѣ.

Г. **Андрей Стояновъ** пита, какъ можемъ да помогнемъ на единъ наслѣдственъ робъ, който и нищо незнае за себе си ако нѣма въ конституцията такова запрещение?

Г. **Каравеловъ** предложи да ся забѣлѣжи въ протоколитѣ първата часть отъ предложението, а втората въ конституцията.

На това Г **Грековъ** възрази че цѣлото предложение трѣба да се тури въ конституцията.

Г- **Геровъ** като се съгласява съ Г. Каравелова каза че ще бѫде нѣщо грозно, ако се помѣсти такова предложение въ конституцията и за подкрѣпление на тия думи той наведе примѣръ отъ съсѣднитѣ държави, които не сѫ внесли такова постановление въ своитѣ конституции.

Г. **Балабановъ** напротивъ доказва г. Герову, че има една конституция именно грьцката съ такова запрещение. Гърция, каза г. Балабановъ, е едно свободно царство а не васално като Княжеството ни, при всичко това тя и въ четиритѣ си конституции е счела за нуж но да поднови такова запрещение, послѣдната ѝ конституция е отъ 1864 година и въ нея се постановлява сѫщето. Конституцията трѣба да искаже принципитѣ и законитѣ по които ще се управлява страната, слѣдователно ще бѫде честь за нашата конституция, ако внесемъ въ нея това запрещение, а не грозота както каза предговорившиятъ.

Г. **Геровъ** въ отговоръ каза, че Грьцката конституция е счела за нуждно да постанови такова запрещение, защото не е имало тогава международенъ законъ противъ покупката и продажбата на робе.

Г. **Стоиловъ** помоли г-на Герова да каже кога сѫ станали тѣзи международни закони.

Разумѣва се че слѣдь Грьцката конституциа, отоговори г. Геровъ. Подирь тѣзи разисквания предложението на г. Балабанова се прие отъ Събранието.

Слѣдъ това се прочетоха и приеха членоветѣ 57, 58, 59 60, 61 и 62,

Засѣданието се закри часа по 4 подиръ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель:

Видинский Антимъ.

Уполномощенний Императорскаго Российскаго Кумиссара:

С. Лукьяновъ.

Подпредсѣдатель:

Каравеловъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Кароловъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XVI.

Засѣдание на 26 Марта.

Засѣданието се откри по 12 часа по пладне подъ председателството на Г-на **П. Каравелова**. Чете се списъкътъ на депутатитѣ и се узна че отъ 229 отсѫтствуватъ 38 души; обяви се събранието за пълно и се прочете 13-ий дневникъ (21 Марта).

Подпредсѣдателя призова събранието да си направи бѣлѣжкитѣ.

Г. К. **Цанковъ** направи бѣлѣжка върху казанното отъ него за народното знаме. Той не билъ предлагалъ да се състави комисия за изучванието на народний трѣколоръ, нъ е искалъ вѣщи люди като г-нъ Дриновъ.

Г. **Славейковъ** като е предлагалъ мнѣнието си, че златний българский левъ трѣбва да е на тьмно-чьрвено поле основавалъ се на единъ старъ български стихъ: „свѣтлий левъ на черномъ поле“, което е пропуснато въ протокола.

Г. **Любеновъ** предлагалъ, княза да бѫде избрателенъ нъ само за „първи пѫть“, защото и начало нѣще да знаемъ какъвъ ще бѫде.

Г. **Тумпаровъ** казва, че като говорилъ за срьбската агитация въ Трьнъ и Брезникъ, той казалъ че не само агенти, нъ и чиновници на Срьбското Правителство сѫ ходили да мамятъ народа. Напримѣръ: Преосвѣщ. Евстатий е билъ затворенъ отъ властьта. Поправката му се зе въ внимание.

Соф. **Мелетий** потвьрди думитѣ на Тумпарова като каза че и духовникътъ Теодосий отъ Рилский мънастирь е билъ затворенъ отъ чиновници.

Г. Хр. **Стояновъ** допълни това щото е казалъ върху съдържанието на Князя по слѣдующий начинъ: На настоящего учредително събрание да опредѣли съдържанието на Князя, нъ не онова събрание което ще да го избере.

Подпредсѣдателя предлага: преди да се пристжпи къмъ дневний порядокъ, да се прочетжтъ отговоритѣ на нѣкои поздравителни телеграми, които сж били испратени отъ Народното Събрание. Това се прие, и телеграмитѣ се четоха по слѣдующий порѣдъкъ:

Отъ Н. И. В. Николай Николаевичь старшій. Народното Събрание изслуша съ вънстрогъ тази телеграма и извика гръмогласно: Да живѣй!

После туй прочетохж се телеграмитѣ отъ Н. Високопревъс. Генералъ Тотлебенъ, отъ г-на Аксакова, отъ Пловдивский Митрополитъ въ името на тамошното население, и отъ г-нъ Каницъ. Събранието изслуша тези телеграми съ въсхищение.

Г. Енчовъ каза: Ние се радваме, и праведно, на всѣка съчувственна телеграма. Не сме чули обаче още нищо отъ знаменитий историкъ г-нъ Иречекъ, предлагамъ да се благодари нему, тъй сжщо и на русскитѣ вѣстници: „Новое Врѣме" и „Московския Вѣдомости", които подигнахж съчувствието на цѣлий русский народъ къмъ Българитѣ.

Подпредсѣдателя, каза, че бюрото е мислило върху това и ще стори потрѣбното.

Подпредсѣдателя като напомни дневний рѣдъ, прочете слѣдующето предложение подписано отъ 57 представители:

Народното Събрание преди всичко да рѣши:

Че настоящето Събрание усилено съ още по двама представителя отъ всѣки окржгъ, да избере Князя;

Това да се рѣши още днесь и да се зематъ мѣрки за да се изберать незабавно новитѣ представители.

Г. **Балабановъ** имайки предъ видъ проекта на органическия уставъ, на края на този проектъ имами и други единъ проектъ за избиранието на първий Князь и ще се каже че Народното Събрание има право да разискува този въпросъ. Мисъльта на тѣзи които сж подписали това предложение е била: да бързами въ нашата работа. Отъ днешнитѣ протоколи сме видѣли що сме извършиле и съ каква ревность сме разисквале. Увѣренъ съмъ че тази ревность ще да трае и за напредъ. Нъ докато ние разискуваме, добро е да земемъ едно рѣшение върху друга една важна работа, тъй щото вънъ отъ събранието да се готви тази работа. Тази работа е избора на Князя. Ние имаме проектъ и ние сме свободни да го разискуваме. Ние можемъ да сторимъ това членъ по членъ; или пакъ ние можемъ да приемемъ този проектъ изцѣло или най-конецъ можемъ да сторимъ нѣкое ново предложение. Като зехме въ внимание че врѣмето е вече късо, ние сторихме предложението, което е подписано отъ 57 представители, и което ви се прочете. Това предложение има двояка цѣль: 1. Събранието да се погрижи още отъ сега и да покаже по кой начинъ ще да се избере първий Князь; 2. Да се покаже какъ мислятъ подписавшитѣ лица да стане този изборъ, т. е. какъ да се състави събранието, което ще избере

Княза. На конецъ това рѣшение да се съобщи на Н. С. ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммисаръ, съ молба да го тури въ дѣйствие.

Д-ръ **Странски** е напълно съгласенъ съ предложението изобщо: Като не знае още колко окрѫги ще има, той предлага отъ всѣки окрѫгъ да има по 3-ма представители, ако ли пакъ има по-малко отъ 20 окрѫга то тогава да има отъ всѣки окрѫгъ по 5-ма избрани представитлье.

Софийский **Мелетий** предлага да се избере една Коммиссия, за да обмисли да ли трѣбва да се бърза.

Г. **Славейковъ**: Нищо по-желателно отъ пристѫпването къмъ избора на Княза. За това и слѣдовало би да се приеме предложението. Съмнѣвамъ се само да ли сме компетентни да сторимъ туй; да ли числото двама отъ всѣки окрѫгъ не е малко и да ли съ прибьрзуванието си не ще да навлечемъ върху си порицанията на народа, защото това което сторимъ ще да се счита като надихано.

Г. **Я. Геровъ**: Въпроса е много важенъ и Народното Събрание трѣбва да пристѫпи къмъ разглеждванието му то е компетентно да направи това; двама отъ всяки окрѫгъ е достаточно— не е нуждно да се изработва други избирателенъ законъ — нека се приеме избирателний законъ на Временнитѣ Правила.

Народното Събрание попитано, рѣши по вишегласие, че приемва разискуванието на този въпросъ.

Г. **Цанковъ**: Това предложение е свързано съ друго; Берлинский Трактатъ казва, че Княза ще се избере свободно отъ народа. Ние за това трѣбва най-напрѣдъ да рѣшимъ въпроса на Народното Представителство, т. е. кой ще да представлява народа, и тогава трѣбва да рѣшимъ, кой ще да има право да избере Княза.

Г. **Начевичъ**: Ние ако и да изработимъ закона за Народното Представителство не можемъ да се основемъ на него, защото нашия законъ ще да влезе въ сила само като се избере Князь. Нашето Събриние има право да състави единъ избирателенъ законъ за първий Князь.

Г. **Хр. Стояновъ**: Въпроса е за компетентностьта на сегашното Събрание. Тази компетентность е опредѣлена отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Комисаръ. Словото му е указало ясно нашето назначение. Истина е че въ проекта за органический уставъ има и единъ проектъ за състава на Събранието, което ще да избере първий Князь; нъ това не може да се земе като основа за да се докаже нашата компетентность да изберемъ Князь. Никадѣ не е прието че тѣзи тѣла, които съставляватъ единъ законъ, трѣбва да го турятъ тоже въ дѣйствие. Берлинский трактатъ иска за учредителното Събрание: Нотабили; а за избора казва че: Княза трѣбва да се избере свободно отъ народа. Върху този въпросъ ние трѣбва да искаме разяснения отъ правителството.

Вие знаете че ние искахме да сторимъ единъ актъ отъ

това събрание; насъ ни спреха, защото това бѣше незаконно; властьта сама опредѣлява законностьта. При туй трѣбва да забвлѣжя че този важенъ въпросъ не търпи отлагание, нъ така сѫщо не търпи отлагание и разгледванието на устава. За това предлагамъ да поискамъ чрезъ бюрото върху този въпросъ наставления отъ правителството и да преминемъ за сега на дневний редъ,

Г. Грековъ: Цѣльта ми е да отговоря на депутата отъ Русчукъ.

Каза се че предложението на 57-тѣ представители било свързано съ Берлинский трактатъ, понеже се казвало въ този трактатъ че княза ще да се избере свободно отъ народа, то трѣбвало било първо да рѣшимъ въпроса за Народното Представителство. Двата въпроса не сѫ свързани единъ съ други; наший законъ за Народното представителство неможе да се приспособи и за избора на Княза. Народа ще се представлява чрезъ избора и ние тоже искаме избори. Днешното Събрание само по себѣ си не е компетентно да избере Княза; нъ то е компетентно да състави закона за избора на първий Князь. Словото на ИМПЕРАТОРСКИЙ Комисаръ, което опредѣлява нашиятъ мандатъ, ни налага и длъжностьта да изработимъ и избирателний законъ. Затова като компетентни, ние трѣбва вчасъ по скоро да пристѫпимъ къмъ тази работа, защото времето е кѫсо. Каза се че не трѣбвало да бързаме: и азъ съмь съгласенъ съ това; азъ искамъ само едно благоразумно употрѣбление на времето. Сега идатъ великитѣ праздници, още двѣ засѣдания ще да имаме, та че тогава ще да се распуснемъ за нѣколко дена. По тѣзи причини ние трѣбва да рѣшимъ този въпросъ днесь и тъй да спечелимъ времето.

Ние сме компетентни да рѣшимъ този въпросъ: ако не щете този съставъ както е изложенъ въ предложението на 57-тѣ, то постановете други съставъ, нъ не оставяйте въпроса висящъ.

Г. Черневъ: Азъ не съмь съгласенъ съ предложението на Хр. Стоянова, че ние трѣбва до възложимъ възъ бюрото длъжностьта да се съвѣщава съ правителството върху избора на княза. Азъ неща и комиссия защото невиждамъ потрѣбата ѝ. Това събрание има право да изработи избирателенъ законъ за княза: нъ то не трѣбба да се признава само за компетентно да избере княза. Ние сега сме 229 души, ако приемеме предложението, което се чете, то ще излезе че 66 души ще се прибавятъ на сегашното събрание, това число е незначително, и зато остая пакъ настоящето събрание да избере княза, това е незаконно. За да може да бѫде избора сполучливъ, тогава трѣбва да стане отъ депутати избрани исключително отъ народа. Не трѣбва въ събранието за избора на княза да има депутати по назначение или по право, нъ само депутати избрании отъ народа.

Г. К. Стоиловъ: два аргумента се прѣдставиха противъ предложението на 57-тѣ.

1. Незнаемъ какъвъ е съставътъ на бѫдущето Народно представителство, за това и неможемъ още да рѣшимъ съставътъ на събранието, което ще избере княза.

2. Нашето Събрание било некомпетентно да рѣши този въпросъ. Да разискваме първото. Народното представителство ще да представлява народътъ въ границитѣ на конституцията: нъ отъ това не слѣдва че Народното Събрание е самото представителство на народа; а освѣнъ туй, това събрание ще да бѫде законодателното тѣло на княжеството, както е то организувано отъ конституцията. Ние днесь искаме едно събрание което да избере първия князь; това събрание нѣма никаква свръзка съ бѫдущето народно представителство, то е едно извънрѣдно събрание; а другото е рѣдовно. Втория аргументъ е, че нашето събрание било некомпетентно да изработи избирателенъ законъ че то би постѫпило не законно. ако рѣшаваше този въпросъ. Каза се вече, че въ Словото на Императорския Комисаръ което опредѣлява нашата компетентность, е казано че ние ще изработимъ и избирателенъ законъ. Това значи че ние имаме право да кажемъ отъ кои ще да се избере княза; ако имаме право да кажемъ това, ние можемъ много добрѣ да рѣшимъ че сегашното събарние, т. е. тези и тези лица, заедно съ по още двама депутати, избрани отъ всѣки окрѫгъ, ще да изберать първия князь. Това е съвършенно законно; и това е било и смисльта на предложението на 57-тѣ. Може това предложение да не е формулирано добрѣ, но нека го формулираме иначе; основавате се на берлинския трактатъ, добрѣ, нъ слѣдвайте го тогава въ всичкитѣ му точки.

Този трактатъ казва, че Българското Княжество влиза въ упражнението на своята автономия, слѣдъ избиранието на князь; то ще каже че догдѣ да си изберемъ княза ние се считаме още като една турска провинция окупирана отъ една побѣдоносна войска.

Искаме ли да захванемъ нашята автономия, то ние трѣбва да прибързаме да си изберемъ князь, до толкози повече като по този сѫщия трактатъ на 3 Маия, нашитѣ освободители трѣбва да оставятъ отечеството ни, затова нека да рѣшимъ днесь кое събрание ще да избере княза, и да се помолимъ на властьта да тури нашето решение въ дѣйствие.

Г. **Каравеловъ**: питамъ г. Стоилова, дали ще да се провъзгласимъ ние компетентни да изберемъ княза, или ще да кажемъ че този и този съставъ ще да избере княза?

Г. К. **Стоиловъ**: съгласенъ съмь съ последнята форма

Г- **Каравеловъ**: първото е незаконно и неполитично, ако и да е выгодно и икономично. Противъ втората форма нѣмамъ що да кажя.

Г. **Поменовъ**: не съмь съгласенъ да се мине въ дневния порядокъ, но затова не съмь на мнѣние да подкрепя и предложението на 57-тѣ. Берлинский трактатъ е противенъ на това, и самиятъ правителственъ проектъ признава, че княза трѣбва

да се избере отъ друго събрание. Избора трѣбва да стане отъ цѣлий народъ, защото това е най важното дѣло. Това не е конституция, не е да се рѣши единъ членъ отъ конституцията. Избора е единъ актъ който оставя во вѣки вѣковъ. — тука се избира една династия за да владѣе. Ние не сме компетентни да изберемъ князь, нъ само да покажемъ способа, по който той ще се избере. Колкото за дневния редъ нѣма да казвамъ нищо, защото това се рѣши по вишегласие.

Г. **Черневъ** повтаря предложението си, че той мисли какво това събрание не е компетентно да избере княза: той иска избора да стане отъ депутати избрани отъ народа.

Слѣдъ туй събранието се распусна за 15 минути.

Г. **Балабановъ**: въпросътъ когото предложихъ възбуди живи разискувания, защото е важенъ; 57-тѣ души имаха за цѣль да предложятъ немедленно разискувание. Берлинский трактатъ казва на 21-ий Априлия ще се свърши окупацията Dura lex, sed. lex. Това е единъ строгъ законъ, нъ все таки законъ, на който трѣбва да се подчинимъ. Това имаме предъ видъ като сторихме нашето предложение. Ние искахме само едно мнѣние да предложимъ за да подбутнемъ рѣшението на този въпросъ. Главната ни цѣль бѣше да възбудимъ разискуването на този въпросъ. Неправедно се казва, че, споредъ нашето предложение днешното събрание ще да избере княза. Ние притуряме още сто души на днешното събрание и тъй то става ново и различно отъ днешното. Като е ново това събрание, то може да служи и за новата цѣль. Намъ ни е равно какъвъ ще да бъде съставатъ на събранието, което ще да избере княза; ние искаме само да се рѣши този въпросъ. Лично, мисля, че предложението подписано отъ 57-тѣ представителе, не е лошо, нъ сьмь готовъ да приема щото рѣшите.

Г. **Каравеловъ** предложи отъ своя страна слѣдующата нова формула: „Народното Събрание, което ще да избере князьтъ трѣбва да бъде новоизбранно само отъ народа, по 10 души отъ всѣки окръгъ и способа на изборитѣ ще стане по временнитѣ правила.“

Г. **Славейковъ** иска подписавшитѣ да оттеглятъ предложението си. Ние не сме компетентни да избираме княза, насъ ни пещатъ въ селото, ние търсимъ на попа къщата. Съгласенъ сьмь съ първата часть на предложението: именно да бързаме, затова предлагамъ да слѣдваме дневний редъ и като рѣшимъ въпроса за Народното представителство, тогава да пристъпимъ кьмь рѣшението на въпроса за състава на събранието, което ще да избере княза.

Г. **Черневъ**: азъ предлагамъ да се раздѣлятъ въпроситѣ на г. Каравеловата формула: да рѣшимъ най-напрѣдъ да ли съранието ще да състои само отъ избранни депутати, и послѣ да рѣшимъ да ли да бъдътъ по 10 души отъ всѣки окръгъ.

Г. **Балабановъ**: Съгласенъ сьмь каквато формула и ад

се приеме. Само искамъ да кажа че предложението което се прочете е непълно, то трѣба да съдържява и слѣдующето: че щото се рѣши ще да се предложи на ИМПЕРАТОРСКИя Комисаръ съ молба да го тури въ дѣйствие.

Г. Наумовъ предлага да се прочете особенната наредба за избора на князя. Ние бързаме въ всичко и не стоимъ на едно мѣсто.

Понеже това предложение се не поддьржя отъ 5 души то падна.

Г. Каравеловъ прочете пакъ своята формула, и прибави че способа на избиранието трѣбва да е тойзи, който е изложенъ въ Временнитѣ Правила.

Г. Поменовъ: Сѫщественната чясть е да рѣшимъ кой ще избере князя т. е. кое събрание ще да го избере, послѣ идѫтъ въпроситѣ: какъ ще да се избере, по колко души отъ всѣки окрѫгъ, предлагамъ да се рѣши първий въпросъ.

Подпрѣд. Каравеловъ подложи на гласоподавание слѣдующето свое предложение: „Народното Събрание за избора на първия князь трѣбва да бѫде новоизбранно отъ народа."

Народното Събрание прие съ вишегласие това предложение.

Г. Хр. Стояновъ: Понеже бѫдущето Събрание ще да състои само отъ избранни членове, то да видимъ сега по колко души ще да трѣбва да има отъ всѣки окрѫгъ. Сега имаме 92 души избранни депутати: числата на избирателитѣ сѫ точно земени съ исключение само на 3 окрѫга. Затова азъ предлагамъ да се зематъ сѫщитѣ числа за основа и "да се изберать по 3-ма представителье отъ всѣки 10 хиляди души мѫжско население."

Подпредсѣд. Каравеловъ предложи и този въпросъ на гласоподавание. Народното Събрание рѣши по вишегласие че по трима отъ всѣки 10 хил. души мѫжско население трѣбва да се изберать.

Г. Андр **Стояновъ** иска да се разясни що значать думитѣ: "Само отъ народа избранни."

Г. Каравеловъ "Само избранни значи, представителье избрани отъ народа само; т, е. нѣма представителье по назначение, по звание. Съ това се не полага никакво ограничение на избирателитѣ, тѣ могѫть да изберать когото искать; членове отъ днешното събрание тоже могать да се изберать

Третята алинея на Каравеловата форма, че изборитѣ на представителитѣ за избирание на князя ще станать по Врем. Пр. тоже се прие отъ Народ. Събрание.

Г. Балабановъ: За да може да се достигне цѣльта която сме имали предъ видъ, като подвигнахме въпроса който се рѣши, ние трѣбва да рѣшимъ още една точка която формулирувамъ по слѣдующий начинъ: „Народното Събрание възлага на предсѣдателя да се споразумѣе съ правителството за да станатъ избиранията на тия представителье колкото е възможно по скоро."

Това предложение тоже се прие.

Председателя обяви че пристжпваме къмъ разгледванието на устава, което е на дневний редъ

Г. Каравеловъ: Предлагамъ да се внесе въ протокола, като притурка на чл. 62 отъ конституцията следующето: „Всички чужденци, които сж служили до сега въ българското княжество и желаятъ занапредъ да останатъ на служба, може да сторатъ това, като дадлтъ клетва въ верность на службата, безъ да менуватъ поданството си,"

Това предложение се прие съ вишегласие.

Прочете се членъ 63 на проекта за органический Уставъ.

Г. Грековъ: предлагамъ този членъ да стои тжй: „Собственностьта и правото за владение сж неприкосновенни." Нема нужда да се казва "правата на собственностьта", нъ само собственность" защото собственность не е и що друго освенъ правото на собственность.

Има днесь много земи които никой нема право на собственность. а се намиратъ въ просто владение; това владение е законно и требва да се защищава. Тези земи сж такива които принадлежатъ на правителството, нъ които се владеятъ отъ частни хора. Това владение требва да се защищява.

Г. Каравеловъ.: Султана въ година 1859 се отказа отъ своето върховно право на собственность щомъ турското правителство хвана да дава тапии. Азъ мога да призная като bonna fide possessor, само общините, а не чуждите елементи, които нематъ никакво право на тъхните владения. Има много хора които сж завладели имущества чужди. или на частни хора или общински, или казенни не законнимъ образомъ и за това не трьбова да санкционираме това владение.

Г. Грековъ: Думите на Каравелова подкрепятъ моето мнение. Азъ искамъ догде да се променятъ тия привременни владения. да се защитяватъ отъ законътъ; въ тези случаи владението е праведно, нъ нема още право на собственность. А тамъ гдето нема праведно владение тамъ не може да има и покровителство на закона, азъ искамъ владението което е праведно, нъ не е собственность да е неприкосновенно и да се защищава

Г. Каравеловъ: Гдето нема окончателни юрдически документи, тамъ не требва да има и законна защита за чуждите елементи, които сж влезли въ общините селски и сж захванали техните владения.

Г. Грековъ: Разногласието между Каравелова и мене происхожда отъ едно смешавание на идеите. Азъ не ща да консакрирамъ нелегалното владение; азъ искамъ защитата на легалний владетль. Има право на владение независимо отъ правото на собственность.

Народното събрание отхвърли предложението на г-на Грекога.

И Чл. 63 се прие тъй както си е.

Чете се чл. 64 на проекта.

Г. **Начевичъ**: Предлагамъ въ този членъ между думитѣ „справедлива заплата“ да се прибави думата “предварителна,“ която дума съществува въ Рус. текстъ

Това замѣчание на г. Начевича се зе въ внимание.

Чл. 65 на проекта се прочете.

Г. **Грековъ**: Желая да зная що значи думата: „тегоби“.

Г. **Каравеловъ**: Тегоба е преводъ на русската дума повинность, за това тегоба не може се преведе съ слово: ангария. Думата ангария е много силно изображение за повинность.

Г. **Андр. Стояновъ**: Рекрутството тоже е единъ примѣръ на повинность.

Г. **Цанковъ**: Пѫтищата тоже сѫ тегоби, които носи населението, тъй сѫщо квартирата за войската е тегоба. Има и още други тегоби.

Г. **Грековъ**: Стана думата за пѫтищата; тукъ искахъ и азъ да дода. Тукъ именно ставатъ много неправди и злоупотрѣбления. Всичко неможе да става съ правителственни пари, нъ обикновенно селянитѣ правятъ пѫтищата, а гражданетѣ ги развалятъ. И гражданетѣ трѣбва да теглятъ съразмѣрно това щото се пада тѣмъ. Желателно би било тѣзи тегоби съвършенно да се махнатъ отъ нашата конституция, нъ ако немогатъ да се махнатъ, то гоне моля да се тури въ протокола, че и гражданитѣ трѣбва въ равна мѣра да носятъ тегоби, както и селянетѣ.

Подпред. Каравеловъ обяви, че обяснението на г. Грекова ще да се внесе въ протокола.

Г. **Балабановъ**: Желая да зная що значи послѣдната алинея на 65-й членъ. Въпросътъ до който се тя отнася е много важенъ, за това тази алинея или да се махне съвсѣмъ или да се опредѣли по-точно.

Г. **Цанковъ**: Тази алинея не може да се махне; когато се прави особенний законъ за който се говори въ тази алинея, тогава ще да се опредѣли точно и що ще да имать да теглятъ чужденцитѣ.

Г. **Лукияновъ** забѣлѣжи: Берлинский трактатъ рѣшава че предишнитѣ конвенции и капитулации съ турското правителство ще да важятъ и за княжеството. Това е исказано въ тази алинея за която е думата, само че речьта “постановления“, която е употрѣбена въ русский текстъ, е по точна отъ закони въ Българския текстъ.

Г. **Поменовъ**: И азъ тъй тълкувамъ този членъ за това и искамъ да не стои той въ нашата конституция. Това сѫ привилегии — чужденцитѣ иматъ едно привилигировано положение. Тѣ за всѣко нѣщо се ползуватъ и казватъ че неще да го извършатъ, защото тъй било въ капитулацитѣ — капи-

тулациитѣ не сж законъ, и ние не трѣбва да създаваме закони особенни за да узаконявами капитулациитѣ; тѣ сж обичайно право и като тъково тѣ трѣбва да се доказватъ отъ всяки единъ който се основава на тѣхъ.

Г. **Славейковъ**: Неумѣстно е да се отмахне тази алинея. По капитулациитѣ даватъ се нѣкои си права и на мѣстнитѣ; напр. не се допуска на чужденци да купуватъ земи отъ мѣстнитѣ. За това да се не отхвърля тази алинея, нъ да се опредѣлятъ тѣзи привилегии по-ясно.

Г. **Грековъ**: Искамъ да се махне този членъ. Въ нашата конституция не трѣбва да влизатъ нѣща, които се отнасятъ до международнитѣ отношения. Този членъ нѣма нищо да прави съ данъцитѣ на чужденцитѣ. Въпроса за прямитѣ данъци е рѣшенъ въ 59-й членъ на нашата конституция. Колкото за косвеннитѣ данъци, тѣ се плащатъ и отъ чужденцитѣ.

Г. **Балабановъ:** Отъ разискуванията върху този въпросъ виждамъ че тази алинея за която е думата трѣбва да се махне. Истина че ние сме вассални на портата и споредъ Берлинский трактатъ трѣбва до пазимъ капитулациитѣ; нъ васални бѣха и сърбитѣ и руманитѣ и пакъ не туриха въ конституцията си такива международни въпроси. Какви договори има ние не знаемъ. Нека ги изучимъ и тогава ние ще да пишемъ въ наший законъ щото трѣбва. Защо да се обвързваме отъ сега? Тия капитулации сж наложени намъ, тѣ съдържаватъ привилегии. Самата Турция която ги е заключила се е задоволявала само да ги търпи: нъ никога не ги е узаконявала. Това е една аномалия; Лордъ Биконсфилдъ самъ е казалъ въ Берлинъ, че невѣрва въ бждущето на капитулациитѣ. Всички тия причини ни казуватъ, че не трѣбва да имаме такъвъ членъ въ нашата конституция.

Г. **Славейковъ:** Признавамъ че тѣзи задължения сж тѣжки, мислимъ ли обаче че съ исхвърлението на тия думи отъ конституцията ние ще да се освободимъ и отъ задълженията.

Подложено на гласоподаване предложението на Балабанова се прие отъ Народното Събрание по вишегласие.

Членъ 65 се прие тъй: "Всѣки подданникъ на Българското Княжество, безъ исключение, длъженъ е да плаща отрeденитѣ по закона даждия и държавни берии и да носи тегобитѣ."

Г. **Грековъ**: Слѣдъ членъ 65 предлагамъ да се прибави слѣдующий членъ:

I. "Никой данъкъ не може да се взима въ натура.

II. Правителството не може да дава въ откупъ събиранието на данъцитѣ."

Г. **Славейковъ** второто предложение е много умѣстно. Нъ първото ако значи че отъ житото неможе да се земе пакъ жито данькъ, то азъ го намирамъ неумѣстно.

Г. **Кирковъ** мисли че това сж подробности които нетрѣбва да влизатъ въ конситуцията, нъ ще да се изработятъ по-послѣ.

Г. **Каравеловъ** иска този членъ да се тури въ протокола.

Г. **Грековъ** желае да се тури предложението му въ конституцията, защото предишното правителство имаше такива вредителни обичаи, които сега конституцията трѣбва да уничтожи. Не е обаче противенъ да се вмѣсти предложението му въ протокола, стига само това рѣшение **да се обяви и докара до общото знание отъ бѫдущето правителство.**

Народното Събрание съ вишегласие прие да се тури въ протокола предложението на Грекова, съ условието което той предложи.

Членоветѣ 66, 67 и 68 на проекта се приеха съ вишегласие отъ Народното Събрание.

Д-ръ **Юрдановъ.** Предлагамъ послѣ 68 членъ да се вмѣсти други членъ който да казува, че както на българитѣ тъй и на иностраннитѣ чиновници които влѣзѫтъ въ българска служба да се припознаятъ както чиноветѣ, които тѣ сѫ вече придобили, тъй и годинитѣ, които тѣ сѫ служили въ странство; това е потрѣбно защото ние ще имаме изъ начало потрѣба отъ кадри за нашята войска; ако неприемемъ този членъ мѫчно ще да можемъ да намѣримъ офицери за нашята войска.

Г. **Черневъ** казва че такъвъ членъ е излишенъ, защото 62-й членъ на конституцията съдържава това.

Г. **Начовичь** е на мнѣние че трѣбва да припознаемъ чиноветѣ на чиновницитѣ, колкото за годинитѣ на служба въ друго мѣсто ние неможемъ да не припознаемъ едно, защото е неправедно да считаме годинитѣ, които сѫ служили другадѣ, а друго защото е и неудобно да ни додѫтъ стари хора на които трѣбва слѣдъ една двѣ години да плащаме пълна пенсия. Всичкото което можемъ да сторимъ е да дадемъ това право като на българскитѣ чиновници които сѫ служили другадѣ.

Г. **Цанковъ** казва че това сѫ подробности, които ще да се вмѣстятъ въ бѫдущий военний законъ.

Д-ръ **Юрдановъ** мисли че и бѫдущий военний законъ трѣбва да има основата си въ това отношение.

Предложението на Д-ра Юрданова се отхвърли отъ Народното Събрание.

Г. **Любеновъ** пита събранието: дали неще да е нужно да се каже въ конституцията нѣщо и за военната сила въобще за нейното уголѣмяване или смаляване.

Този въпросъ на Любенова не се зе въ внимание отъ Народното Събрание.

Прочете се 69 членъ на проекта за Органический Уставъ и се прие отъ Събранието.

Чете се 70 членъ на проекта за Органический Уставъ.

Г. **С. Златевъ** пита кои сѫ тѣзи правила за които се говори въ 70-й членъ?

Подпредсѣдателя г. **Каравеловъ** отговори: това сѫ

бѫдущитѣ правила, които има да се изработягъ отъ бѫдущето законодателно тѣло.

Г. **Я. Геровъ**: правилата за които се говори тука сѫ Временнитѣ Правила за сѫдоустройството и сѫдопроизводството.

Г. **Балабановъ**, Временнитѣ Правила сѫ добри и ще да траятъ вѣроятно доста време. Нъ въ Временнитѣ правила има утвърдени нѣкои права на губернаторитѣ и полицмейстеритѣ като напр. правото да затварятъ безъ сѫдъ за 28 дена. Това сѫ права които бѣха потрѣбни въ време на войната, нъ които днесь сѫ излишни и врѣдителни. Трѣбва да рѣшимъ какво ще да стане съ тѣзи права, остаятъ ли или се уничтожяватъ?

Г. **Я. Геровъ**. Губерниитѣ се уничтожавать и губернатори неще да има, слѣдователно и това право пада.

Г. **Балабановъ**. Губернатори неще да има нъ ще да има префекти и Началници; за това трѣбва да измѣнимъ и уничтожимъ тия права.

Г. **Славейковъ**. Опарена ми е душата, отъ претърсвания и затвори; нъ мисля че притурка е излишна, защото членове 69 и 70 сѫ достатъчни.

Г. **Балабановъ**: тѣзи членове унчтожавать ли тия права на администрацията, за които говорихъ или не?

Г. **Славейковъ**, re.

Г. **Балабановъ**: Тогава да се отмахнатъ тия права които сѫ противни на свободата на гражданина.

Г. **Поменовъ**: законитѣ за които се говори въ 70-й членъ не сѫ временнитѣ правила, нъ бѫдущитѣ закони които нашята камара ще изработи, претърсванията и затворитѣ немогѫтъ да се отмахнѫтъ, законътъ трѣбва само да опредѣли точно случаитѣ когато се допускатъ.

Г. **Грековъ** каза, че щомъ се утвърди конституцията, ще да дойдѫтъ особенни закони, които да оградятъ и ограничатъ претърсванията и затворитѣ. Това се казва лесно, нъ не се извършва тъй лесно. Наказателний ни кодиксъ за да се прегледа изисква се време, тъй сѫщо и за изработванието на другитѣ закони, по тѣзи причини намирамъ предложението на Балабанова умѣстно.

Г. **Цанковъ**: подробности немогѫтъ да влизатъ въ конституцията; члена трѣбва да се приеме както си е.

Г. **Балабановъ**: касае се за неприкосновенностьта на лицето. Много хора сѫ се оплаквали че сѫ ги затваряли неправедно и за много дни; чудя се какъ г-нъ Цанковъ, който самъ е осѫждалъ много пѫти тѣзи мѣрки, иска сега да ги замине тъй лесно, и да остави българский гражданинъ на произвола на чиновницитѣ. Азъ не оставямъ тъй лесно този въпросъ; това сѫ важни права. Свята е личностьта на человѣка — говорятъ ми за закони. Искамъ да зная кои сѫ тѣзи закони? Закони не ставатъ тъй лесно. Ние трѣбва още отъ сега да запазимъ неприкосновенностьтъ на българский гражданинъ.

Г. **Мариновъ** : одобрявамъ предложението на Балабанова, и защото Временнитѣ Правила ще да траятъ повече време, а тѣ запазватъ помен҃жтитѣ права на губернаторитѣ и полицмейстеритѣ, за това желая да се приеме предложението на г-нъ Балабанова.

Г. **Лукьяновъ**: разискуванията възникнаха отъ недобро разумѣвание на двата члена: 69 и 70 на проекта. Членъ 4 на Временнитѣ правила гдѣто се говори върху правата на губернаторитѣ, окружни Началници и полицмейстеритѣ, падатъ отъ само себе си щомъ се утвърди настоящата конституция. И 70-й, членъ на Органическия Уставъ е гарантиранъ, защото Временнитѣ правила даватъ тия права, за които се говори, само на съдебната власть, и то подъ условията които сѫ въ тѣзи правила. Опасенията сѫ неоснователни.

Г. **Балабановъ** : считамъ разясненията за достатъчни.

Членъ 70 се прие отъ Народното Събрание по вишегласие и безъ измѣнение

Г. **Балабановъ**: предлагамъ послѣ 70-й членъ да се тури други единъ членъ съ слѣдующето съдържание :

„Никому неможе да се наложи наказание, ако не е предвидено отъ закона.

„ Мѫчения въ сѫдебнитѣ слѣдствия и общото усвояване на имотъ (конфискация), се запрѣщаватъ."

Г. **Хр. Стояновъ** счита този новъ членъ за излишенъ; първата часть се отнася до личността; този предмѣтъ е рѣшенъ въ 69-й членъ на конституцията; втората часть се отнася до собствеността; и това е гарантирано въ чл. 62 на конституцията.

Г. **Балабановъ**: 69-й членъ може да се тълкува тъй щото да направи първата часть на предложението ми излишно: нъ това тълкувание не е точно и достатъчно. Сѫдътъ трѣбва да издава присѫди основани на закона; нъ случва се, най-паче въ мѣста гдѣто понятието на закона още не е развито, да се издаватъ присѫди, които не сѫ основани на закона; случва се че сѫдии издаватъ рѣшения безъ да има нѣкой законъ. Първата часть на предложението ми иска да огради тази опасность. Втората часть тоже е необходима. Истина е че собствеността е неприкосновенна; нъ сѫдътъ може да рѣши че за наказание на едно лице трѣбва да му се конфискува всичкото имущество. За да се осигури противъ такова едно наказание е потрѣбна втората часть на предложението ми.

Г. **Поменовъ** намира този новъ членъ за излишенъ. 69-й членъ е достатъченъ. Какъ може да има законна сила присѫдата която не е станала на основанието на закона. Конфискацията, както и мѫкитѣ сѫ работи на особенни закони; нѣма нужда да се турятъ въ конституцията.

Г. **К. Стоиловъ**: азъ считамъ предложението на Балабанова за много важно и съмъ на мнѣние че трѣбва да се тури

въ конституцията, защото то се не заключава въ 62 и 69-й членъ на конституцията. Г. Поменовъ неправедно тълкува думитѣ "законна сила." Между "законна сила" и "пресѫда основана на законътъ" има голѣма разлика. Една пресѫда е влѣзла въ законна сила, когато дадени условия на сѫдопроизводството сѫ испълнени; това е нѣщо формално. Нъ тази пресѫда която е влезла въ законна сила, може да не е основана на законътъ, защото това послѣдното условие е материално; 69-й членъ на конституцията, казва че никой неможе да се затвори безъ една пресѫда отъ едно сѫдилище, т. е. той казва че само въ слѣдствие на едно сѫдебно рѣшение може да се затвори человѣкъ и тъй ограждa гражданитѣ отъ затвори или отъ страна на администрацията или отъ друга нѣкоя власть. Предложението пакъ за което е дума, иска щото тѣзи пресѫди да сѫ основани на закона. То ни гарантирува отъ своеволието на самитѣ сѫдии, като имъ полага една граница, по тази причина считамъ този членъ за потрѣбенъ въ нашата конституция. Колкото за въпроса на конфискацията и той не е тъй второстьпененъ щото да може да се остави на особенни закони. Пита се тука дали всичкото имущество на единъ гражданинъ може да му се земе като наказание за нѣкое престѫпление; дали на този въпросъ ще да се отговори положително или отрицателно е толкози важно, щото самий основний законъ на държавата — конституцията — трѣбва да го рѣши; срьбската и ромунската конституции иматъ членове относящи се до този предмѣтъ. Предлагамъ прочее да се приеме въ нашата конституция, новий членъ, както е той формулированъ отъ г-нъ Балабанова.

Народното Събрание попитано отъ подпресѣдателя да се искаже върху този новъ членъ; то го прие съ вишегласие.

Прочете се членъ 71 на проекта.

Г. Начовичь пита тази власть само на Княза ли се дава или и на министритѣ му?

Г. Каравеловъ: има единъ членъ въ нашата конституция, въ който се казва че Княза дѣйствува съ министритѣ си заедно; т. е. той неможе да издаде никакво распоряжение безъ тѣхенъ подписъ. За това въпросътъ когото подига г. Начовичъ нѣма никакво значение.

Прочете се чл. 72 на проекта който се прие тоже.

Събранието се растуря отъ подпредсѣдателя чяса по 5 послѣ пладне.

Предсѣдателствующий:

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Росийскаго Коммиссара:

С. Лукьяновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзеловъ, П. Генчевъ, К. Стоиловъ.

НАРОДНО СЪРБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XVII.

Заседание на 27 Марта.

Понеже Н. Блаженство Председательтъ отсѫтствуваше по болесть, то заседанието се отвори отъ Подпредседателя, г-на **Каравелова** въ 11 часа и половина предъ обедъ.

Отъ прочитаньето списъка на членоветѣ на Народното Събрание са узна, че отъ депутатитѣ отсѫтствуватъ 36 души, отъ които 13 по отпускъ, а 23 по разни причини.

Пристѫпи се къмъ прочитаньето на XIV-й дневникъ.

Като Председателствующий попита, имали нѣкой да направи забѣлѣжки връхъ прочетений дневникъ.

Негово-Високо Преосвещенство **Доростолский и Червенский Григорий** поиска, щото вмѣсто "общински съвѣти;" както е казано въ дневника, да се тури "смѣсени съвѣти" защото когато расправялъ за управлението на черквата Негово В. Преосвещенство споменалъ, че смѣсенитѣ или епархиални съвѣти се били растроили, а не общинскитѣ.

Г. Цанковъ въ отговоръ каза: "Това нѣщо е ново и не ясно за насъ, защото "Временнитѣ Правила" поддържатъ смѣсенитѣ съвѣти, а не ги растрояватъ.

Негово В. Преосвещенство **Григорий** въ отвѣтъ на г-на Цанкова се изрази: "Привременнитѣ правила отнѣмватъ материалната часть отъ вѣдомството на смѣсенитѣ съвѣти, а на основание на органический екзархийски уставъ за духовнитѣ дѣла гласоподаватъ само духовнитѣ лица. Като сѫ оттѣгляха мирскитѣ членове отъ съвѣтитѣ, а на духовнитѣ не се е дало никакво ново направление, пита се, да ли сѫ се уничтожили съвѣтитѣ или не, а по слѣдствие на това и органическия уставъ?"

Г. Цанковъ постоянствува, че смѣсенитѣ съвѣти не се растрояватъ отъ Временнитѣ правила но се устрояватъ, и за да

се прекъснатъ препирнитѣ врьхъ тоя въпросъ, помоли Негово В. Преосвещенство да се споразумѣятъ вънъ отъ Камарата.

Слѣдъ това се пристѫпи къмъ дневния редъ. Прочете се дѣлъ VII отъ проекта на устава за "Народното учение" и членъ 73-й, който гласи :

"Първоначалното учение е задължително за всичкитѣ подданници на Българското Княжество."

Г. **Каролевъ** предложи за по-голѣма ясность да се прибавятъ на горния членъ думитѣ: "и за двата пола" като при туй се спомене, че врьхъ тоя предмѣтъ ще се състави особенъ законъ.

Г. **Беронъ** исказа желание, щото първоначалното учение да бѫде не само задължително, но и безплатно.

Г. **П. Генчевъ**, помоли г. Берона, да опредѣли какъ разумѣва думата безплатно.

Г. **Беронъ** въ отговоръ каза: "Думата безплатно" азъ разбирамъ ето какъ: На селата, които не могѫтъ сами да си устроятъ училище и да поддържатъ учитель, при туй не могѫтъ и да си пращатъ дѣцата другадѣ, ка тѣхъ Правителството да помага, за да си устроятъ училище и поддържатъ учитель."

Г. **Цанковъ** се изрази: "Като се каже, че първоначалното учение е задължително, непремѣнно трѣбва да се каже, че е и безплатно. Кога Правителството задължава народа за нѣщо, трѣбва да му покаже и срѣдствата за испълнението на това задължение. Ако една община не може сама да си устрои училище, Правителството трѣбва да й спомогне съ нѣщо."

Г. **Каролевъ** помоли г. Цанкова да му обясни, именно въ какво ще помага Правителството, ако една община не е въ състояние да си устрои училище, при туй той предложи, щото думата "учение" да се замѣни съ "образование," защото съ "първоначално учение" се разбира само четенье, писание и смѣтанье, тогасъ когато съ "първоначално образование се разумѣва нѣщо повече — което и по много отговаря на днешний нашъ политический животъ. Освѣнъ туй г. Каролевъ настояваше щото да се каже въ Конституцията, че особенъ законъ ще се състави за първоначалното образование, защото се бои, да не би общинитѣ, като иматъ самоуправление, да не оставятъ да спомага Правителството за улучшението на училищата имъ.

Г. **Славейковъ** заяви: "Азъ приемамъ вмѣсто "първоначално учение" да се тури "първоначално образование," защото не виждамъ голѣма разлика между тѣхъ.

Съгласенъ съмь да се състави особенъ законъ за първоначалното образование, като се боя да не би отъ самоуправлението на общинитѣ да произлѣзе нѣкоя вреда за училищата. При туй желая първоначалното образование да бѫде задължително и безплатно, но това добрѣ да се опредѣли.

Г. **Помяковъ** каза, азъ съмь на мнѣние, ако първона-

чалното образование е задължително, то трѣбва да бѫде и безплатно, нищо не може да бѫде задължително, ако не го улеснимъ да се испълнява; при туй азъ мисля че само първоначалното образование може да бѫде задължително и безплатно, а висшето не може да бѫде нито задължително, нито безплатно. Думата безплатно азъ разбирамъ тъй: Никой отъ учениците нѣма да плаща; но общинитѣ ще разхвърлюватъ данъкъ за съставяние на фондове, отъ които ще се поддържатъ училищата.

Г. **Каролевъ** отговори: "Азъ мисля, че когато общината ще налага особенъ данъкъ, то първоначалното образование не ще бѫде безплатно, слѣдователно тая дума е излишна."

Негово В. Преосвещенство **Григорий** се изрази: "И азъ сьмь съгласенъ съ предговорившій г. Каролева да не се турва "безплатно." Но както г. Поменовъ разясни думата безплатно, азъ приемамъ да се тури само въ протоколитѣ и да се вземе въ внимание при съставлението на закона за първоначалното образование."

Г. **К. Цанковъ** мисли тоже че думата "безплатно" е излишна, и предлага членътъ да се формулира тъй: "Всѣка община е длъжна да има свое училище." г. К. Цанковъ вѣрва, че подъ тая форма членътъ изразява и "задължително" и "безплатно."

Г. **Беронъ** се изрази: "Виждамъ че предговорившитѣ г-да като съзнаватъ нуждата отъ първоначалното, образование за народа ни, желаятъ, щото да бѫде то задължително; но не всичкитѣ приематъ да бѫде и безплатно. Вижда се че се боятъ, да не би, като се каже, че то е безплатно, селянетѣ да не плащатъ данъка за училището си. Но отъ това не трѣбва да се боимъ, защото ще имаме особенъ законъ, който ще ги кара да плащатъ. — Моето желание е, щото вредъ въ България, и въ най-малкитѣ селца да си иматъ първоначаленъ учитель, и мисля че и самото правителство ще спомага да се постигне това.

Г. **Гюзелевъ** каза, че да се тури „безплатно," кога сѣкой селенинъ ще плаща специаленъ данъкъ за училищата, то е безмислица.

Г. **Цанковъ** като пое думата, каза. "Правителството задължава всѣкой единъ да си учи дѣтето, но му показва и срѣдствата. Ний имахме общини, но тѣ неразхвърляхѫ данъкъ, такъвъ законъ тогава нѣмаше. Но сега всѣкоя община ще расхвърля данъкъ и съ него ще посрѣща своитѣ нужди, между които сѫ и училищата. Като кажемъ, че първоначалното образование е задължително, то всѣка община ще бѫде длъжна преди всичко да си устрои училищата, и тогава да посрѣща другитѣ си нужди, — тогасъ когато ако не се каже, че то е задължително, всяка община ще глѣда да удовлетвори другитѣ си нужди, а училищата ще оставя на страна. Думата "безплатно" и азъ разбирамъ, да не плаща дѣтето, а данъкъ да се събира. — Ако би данъкътъ, който се събира за училищата, да не

достига, за да се поддържатъ тѣ, тогава Правителството ще помага.“

Г. **Каролевъ** е съгласенъ съ г. **Цанкова**, че правителството ще помага въ нѣкои случаи, което ще се опредѣли по особенъ законъ; но не може да разбере, защо да се тури думата „безплатно,“ кога ще се плаща данъкъ.

Г. **Д. Икономовъ** подъ думата „задължително“ разбира общинитѣ да построяватъ училищата, а подъ думата „безплатно“ — Правителството да плаща на учителитѣ.

Г. **Любеновъ** каза: „До сега за училищата ни се грижихѫ общинитѣ. Сега имами министерство на просвѣщението. Нѣка оставимъ да опредѣли то, безплатно ли ще бѫде или не, първоначалното образование, и ако е безплатно, въ каква смисълъ.“

Г. **Славейковъ** се изрази: „Обясненията дадени за думата „безплатно,“ сѫ удовлетворителни: но азъ мисля тя да не се прибавя на члена. Като кажемъ „задължително,“ азъ мисля правителството съ нищо да не помага; защото въ противенъ случай всичкитѣ общини ще искатъ да имъ се помага, и тогава образованието ни ще ни стане скѫпо и скѫпо.“

Чуха се гласове: „Вопросътъ е исчерпанъ!“, а други “Не„

Г- **Стояновъ** като пое думата, каза: „Г-да тука, чини ми се, препирнитѣ отиватъ за формата, а не за сѫщностьта на работата. Ний искаме да внесемъ въ конституцията си принципъ, който ний не измислюваме. Той е измисленъ отъ великитѣ мѫдреци, които сѫ му дали и формата. Той, като се приспособява къмъ всѣкий народъ, ще може и къмъ нашия. Неговата формула е тая: „ученнето е безплатно и задължително.“ Като внасяме тоя принципъ въ конституцията си, трѣбва да го приемемъ тъй, както си е. Но вопроса е, може ли той напълно да се приспособи у насъ, като се вземе предъ видъ нашитѣ семейни условия. Ний казваме, че първоначалното образование е задължително за всички подданници на Княжеството, и връхъ това всички сме съгласни. Но ний искаме да прибавимъ и „безплатно.“ Знайме че въ нѣкои градища, като въ Свищовъ, училищата се поддържатъ. като се взиматъ пари отъ дѣцата. Но тая система е непрактична, защото много родители едвамъ могѫтъ да прехранватъ и обличатъ дѣцата си и не сѫ въ състояние да плащатъ за образованието имъ. Споредъ това дѣцата имъ оставатъ необразовани. За туй азъ предлагамъ да се приеме принципа въ сѫщата му форма, която сѫ му дали мѫдрецитѣ и която на френски гласи: „l'éducation est obligatoire et gratuite,“ т. е. образованието е задължително и „безплатно.“

Г. **Михаиловски** мисли, че е тукъ достаточно да се притури, че дѣтето лично нѣма да плаща, но общината; защото въпроса е, дѣцата да не се испъждатъ, кога немогѫтъ да

плащатъ. „Ний знаемъ," прибави г. Михаиловки, „че нашитѣ общини поддържатъ училищата си или отъ доходитѣ на черквитѣ, или еснафски, или отъ плащание данъкъ въ натура, като въ жито, вълна и пр. Заради това, ако кажемъ, че първоначалното образование е безплатно, това би било противъ факта. Трѣба училищата ни да се поддържатъ отъ цѣлитѣ села или общини, а не отъ правителството, защото то има други грижи. Правителството може да улеснява и спомага, но не трѣбва всичко отъ него да се очаква. Защото Турцитѣ оставяхѫ само правителството имъ да се грижи за тѣхнитѣ училища, за това тия неможахѫ да успѣятъ, — тогасъ когато нашитѣ училища, както и на Гърцитѣ и Арменцитѣ, понеже се поддържахѫ отъ общинитѣ, успѣхѫ сравнително много повече. Но думата ми е само първоначалното образование да се възложи на общинитѣ."

Преподобний Икономъ Разградский желае, щото думата „безплатно" да не влѣзе въ ушитѣ на народа, и предлага, ако би тя да се тури въ конституцията, да се ограничи само за бѣднитѣ.

Г. **Каролевъ** въ отговоръ на Светиняму каза: че думитѣ „безплатно само за бѣднитѣ" сѫ съвсѣмъ излишни, защото всѣка община ще бѫде длъжна да си поддържа училището, безъ да взема нѣщо отъ учащитѣ се, но съ приходитѣ, които тя има, или съ данъци, които тя ще разхвърля споредъ състоянието на жителитѣ. А въ отговоръ на г. **Михаиловски**, г. **Каролевъ** каза че не трѣбва да оставимъ грижата за първоначалнитѣ училища само на общинитѣ, но да оставимъ и правителството да се мѣси въ тѣхъ, за да ги рѫководи.

Д-ръ **Юрдановъ** за избѣгванье на препирнитѣ предлага да се прибави на члена, че всѣкой житель е длъженъ да плаща споредъ състоянието си. Когато събранитѣ срѣдства не сѫ достатъчни, то трѣбва правителството да помага, за да могѫтъ и бѣднитѣ дѣца да се учатъ.

Г. **Стойчевъ** мисли, че е по-добрѣ да си остане членътъ тъй, както е, защото е доволно ясенъ. „Като приехме въ конституцията си принципа на децентрализацията," прибави той, „трѣбва да оставимъ общинитѣ и въ отношение на училищата да бѫдатъ самостоятелни. Колкото за срѣдствата, азъ мисля, че тѣ лесно ще се намиратъ."

Г. **Цанковъ** като каза, че настоява да се тури въ члена и „безплатно," за което исказалъ и причинитѣ, предложи да се тури въпроса на гласоподавание.

Г. **Михаиловски** се изрази: „Вопроса се върти около това, кой ще плаща на учителитѣ. Азъ предлагамъ, щото всѣка община чрезъ расхвърлянье на данъкъ да поддържа училището си. Какъ ще расхвърля тя той данъкъ, то е нейна работа. Както расхвърля и събира данька за своя говедарь и подобни, тъй ще събира и за училището си."

Г. **Грековъ** каза: „Вопроса е отъ голѣма важность. Тукъ е основата на напредъка на народа ни. У който народъ образованието е задължително, той успѣва За това нѣма съмнѣние, че трѣбва и у насъ да бѫде то задължително. Но трѣбва да бѫде и безплатно, защото едното безъ другото не могѫтъ да бѫдатъ. Какъ можешъ да задължишъ нѣкого да извърши нѣщо, ако му не покажешъ нуждннтѣ срѣдства? Задължителностьта се относя къмъ всички, богати и сиромаси. Ако нѣкой сиромахъ не си праща дѣтето на училището само защото не може да плаща, какъвъ аргументъ можешъ да употрѣбишъ, за да го осѫдишь и накажешъ? — За туй при задължително да се тури и безплатно. Но ако туримъ безплатно, то не ще каже, че отъ небето ще ни падне златна роса, отъ която да можемъ да устроимъ училищата си. Съ безплатно се разбира, че учащитѣ се не ще плащатъ нищо, ами общината изцѣло.“

Г. **Тумпаровъ** подтвьрди думитѣ на г. Грекова, като че безплатно се отнася само до учащитѣ се.

Г. **Кирковъ** се изрази: „Азъ се удивлявамъ на разсѫжденията на г. Грекова, които нѣматъ никаква логика. Азъ не виждамъ, като се каже „задължително,“ защо трѣбва да се каже и „безплатно.“ „Безплатно се съдържа въ “задължително.“ Ний знайме, че нашитѣ общини си поддържатъ училищата, безъ да плащатъ дѣцата.

Г. **Начевичъ** като зе думата, каза: „Отъ всичкитѣ станѫли разисквания се вижда, че въпросътъ е отъ голѣма важность. Тоя сѫщия въпросъ има години какъ се рѣшава въ Европа, а още едва ли е рѣшенъ. Азъ предлагамъ en principe да се тури, че учението е задължително и безплатно за всичкитѣ поданници. Това сѫщото е введено и въ конституциитѣ на Англия и Франция, ако на дѣло и да не е напълно осѫществено.“

Г. **Грековъ** каза: “Азъ взехъ думата, за да отговоря на г. Киркова. Нѣма да кажа, че той говори безъ логика, но ще кажа че той не добрѣ е разумѣлъ въпроса. Той каза, че „безплатно“ се съдържа въ „задължително.“ Азъ това неразбирамъ. Какъ може нѣкой да мя задължи да направя нѣщо, безъ да ми даде нуждннтѣ срѣдства? — Нашитѣ общини, дума той, си поддържали училищата безъ да искатъ пари отъ дѣцата. Но при турското правителство задължителностьта не бѣ введена. Ний ако искаме да я введемъ, то трѣба учението да е безплатно. Тѣзи идеи сѫ свьрзани една съ друга. Повтарямъ да кажа че нѣма да имаме аргументъ срѣщу сиромаха, ако не си праща дѣтето въ училището.

Г. **Цанковъ** се изрази: Да веземемъ за примѣръ село отъ 20 кѫщи. Споредъ закона то ще бѫде длъжно да си устрои училище, и за поддържанието му разхвърля данъкъ. Но тоя данъкъ не е достаточенъ нито да се плаща на учитель, нито да се посрѣ-

щатъ другитѣ разноски. Въ такъвъ случай правителството непремѣнно ще му дойде на помощь. Въ това ще състои задължителностьта. — А колкото за безплатностьта, съгласно съ г. Грекова, ще кажя, че то значи отъ дѣцата да не се взема нищо. Въ Свищовъ, кога почнахж да вехматъ отъ дѣцата пари, стана революция между жителитѣ и училищата се растроихж. При всичко туй тоя въпросъ е мжченъ, но не по теория, а по практика."

Чухж се гласове: „въпросътъ е исчерпанъ, исчерпанъ!"

Г. **Каролевъ**, като взе думата каза: „За такъвъ важенъ вопросъ не трѣбва да се казва тъй скоро, че е исчерпанъ. — Ний за думата „безплатно" не можемъ да се разберемъ. Тя въ теория е добра, но въ практика — не, както каза и г. Цанковъ. Той дума още. че всѣкой отъ жителитѣ ще плаща данъкъ за поддьржанието на училището. Сега да налагашь данъкъ, и да казвашь, че учението е безплатно, умѣстно ли е? — Ако се тури въ конституцията „безплатно," мнозина не ще има да плащатъ.

Г. **Славейковъ** се изрази: „Трѣбва вече на това нѣщо да се даде край. Азъ сьмь противъ думата безплатно. Но вѣрвамъ, че тури ли се тя или не въ конституцията, дѣцата нѣма да плащатъ. По-важно е зарадъ менъ това, което дума г Цанковъ че на бѣднитѣ общини трѣбва правителството да помага. То не е добро.

Г. **Кирковъ** помоли Н. Превъсходителство г. Лукиянова да даде на събранието разяснения като истълкува редакцията на този параграфъ.

Н. Превъсходителство, г. **Лукияновъ** отговори, что общественное обучение трѣбва и безплатно. Но този вопросъ зависи отъ министерството на финанциитѣ, и отъ бюджета и че разноскитѣ, които ще ставатъ за помаганье на бѣднитѣ общини, ще се допълватъ отъ общия бюджетъ.

По предложението на подпредс. г. Каравелова се чете отново чл. 73-й който гласи: „Първоначалното учение е задължително за всичкитѣ подданници на българското княжество."

Подиръ това се прочете формулата на г. Каролева. Тя гласи тъй: „Първоначалното образование ще бжде задължително за всички подданници въ Българското Княжество и отъ двата пола. споредъ особенъ уставъ за народното просвѣщение."

Прочетохж се и формулитѣ на г. **Михаиловски** и Д-ръ **Юрдановъ**. Формулата на г. Михаиловски гласи тъй: „Първоначалното учение е задължително за всички подданници на Българското Княжество за смѣтка на общинитѣ." А формулата на г. Д-ра Юрданова гласи так: „Първоначалното учение е задължително и безплатно за всичкитѣ подданници на българското княжество. но всѣкий единъ житель, ималъ или не дѣца, да плаща по нѣщо, споредъ единъ законъ нареденъ за това. По тоя начинъ да могжтъ да се учатъ и сиромаситѣ."

Най-напредъ се тури на гласоподавание члена както е въ устава. Г. квесторъ Андр. Стояновъ каза, че той се отхвърля по вишегласие. Но понеже нѣкой отъ г-да депутатитѣ изразихѫ съмнѣние врьхъ вишегласието, то г. Подпредсѣдатель Каравеловъ предложи на г. квестора отново да преброи гласоветѣ.

Г. **Квесторъ** Стояновъ възрази, че съ това г. Подпредсѣдатель втори пѫть парушава правата му, и иска щото за гласоподаванията да стане особенъ законъ.

Г. **Подпредс.** Каравеловъ му отговори, че тая забѣлѣжка му е направилъ на основание на рѣшенията, станѫли въ Събранието, споредъ които, щомъ трима души изразѭтъ съмнѣние врьхъ гласоподаванията, тѣ трѣбва да се повторятъ

Като се турихѫ формулитѣ на г. Михаиловски и Каролевъ на гласоподаванье, отхвърлихѫ се по вишегласие.

73-й членъ, отново туренъ на гласоподаванье съ прибавката „и безплатно,“ се приe по вишегласие.

Слѣдъ това засѣданието се прекѫсна на 15 минути. Като се отвори отново, Подпредс. г. Каравеловъ предложи на Събранието да рѣши еднажь за всѣкога вопроса относително до гласоподаванията, когато се породи съмнѣние за правилността имъ.

Г. **Михаиловски** мисли, че би било по-добрѣ при гласоподаванията да ставатъ депутатитѣ на крака; защото тъй по-лесно бихѫ се прочитали.

Г. **Грековъ** предложи, председатель да има право да обявява, кога трѣбва да се повѣряватъ гласоподаванията, защото така било и въ другитѣ парламенти.

Като се тури предложението на г. **Грекова** за гласоподавение, приe се по вишегласие.

Прочете се отдѣлъ VIII „за свободата на печата“ и членъ 74-й, който гласи: “Печатътъ е свободенъ, но който злоупотрѣби тая свобода, ще отговаря, споредъ особенъ за това законъ.“

Г. Д-ръ **Странски** се изрази: „Въ члена 74-й е казано, че всѣкой, който злоупотрѣби свободата на печата, ще отговаря, споредъ особенъ за това законъ. Но това е не ясно и е еластично. Отъ всичко приeто до сега въ нашата конституция се вижда, че въ нея ще вѣе духъ не консервативенъ, но духъ либераленъ. За това предлагамъ да се даде на печата по-поголѣма свобода.“ Слѣдъ туй г. Странски прочете една формула врьхъ тоя членъ, подписана отъ десеть души, която гласи:

„Печатътъ е свободенъ; никаква цензура не се допуща, сѫщо и никакъвъ залогъ не се иска отъ писателитѣ, издателитѣ и печатаритѣ. Когато е писательтъ познатъ и живѣе въ Княжеството, издательтъ, печатарьтъ и раздавачьтъ нѣма да се преслѣдватъ.“

Г. **Цанковъ** каза: „И азъ съмь противъ члена 74-й, защото чрезъ него не се полага отъ Народного Събрание въ конституцията единъ принципъ за печата. Особенъ законъ ще се направи, но въ друго Народно Събрание. А до тогасъ какъ ще бѫде, ний не знайме. За злоупотрѣбление може и най-доброто нѣщо да се вземе. Азъ приемамъ предложението на г-на Странски, ако и да не съмь го подписалъ."

Г. **Поменовъ**, като взе думата, каза: „Азъ искамъ да удобря предложението на г-на Странски, и съмь противъ проекта. Излизамъ срѣщу думата „злоупотрѣби," защото тя нѣма никакво техническо юридическо значение и е еластична, Поддържамъ да не се приема цензура, защото щомъ я има, печата не ще бѫде свободенъ. Често цензурить си присвояватъ права вънъ отъ границата. Колкото за залога азъ не съмь особенно противъ него. Ако се приеме и азъ го приемамъ; но не вѣрвамъ че особенно полезно ще ни бѫде вземаньето му. Като даваме тая свобода на печата, разбира се, че всѣко престѫпление противъ печата ще се наказва."

Като се турихѫ членътъ 74-й, както е въ проекта, и формулата на г-на Странски на гласоподаванье, членътъ се отхвърли по вишегласие, а формулата биде приета.

Чете се 75-й членъ и се прие едногласно съ прибавка на думата „по закона."

Високопреосвещенний Мелетий предложи да се тури слѣдъ 74-й членъ новъ членъ, който да гласи така:

„Сочинения отъ духовно и догматическо съдържание, Св. Писание и Богослужебнитѣ книги само съ предварително удобрѣние на св. Синодъ могѫтъ да се печататъ и распростиратъ."

Това предложение бѣ подписани отъ 10 души. Въ негова защита Високопреосвещенний Мелетий каза: „Православната Христианска вѣра ни е освободила, отхранила и ще ни отхранва. Свободата е хубаво нѣщо, но тя се злоупотрѣблява. Много злини ставатъ въ нейно име. Хората злоупотрѣбляватъ вѣрата. Церквата има право да разглѣжда храната, която трѣбва да даде на чадата си. То е отъ памти вѣка така. За това Събори сѫ ставали. Заради туй азъ предлагамъ, особенъ членъ да се введа въ Конституцията ни."

Г. **Цанковъ** приема да стане това, но да се прибави, че ще се преглѣждатъ отъ св. Синодъ само книгитѣ, назначени за православнитѣ училища и черкви, и всичко това да стане въ протокола, а не въ Конституцията.

Г. **Михаиловски** каза: „Г-нъ Цанковъ се изрази, че духовнитѣ книги, които се употрѣбяватъ въ православнитѣ черкви и училища, трѣбва да се преглѣждатъ отъ св. Синодъ, но има и духовни книги издадени отъ католици и протестанти на български, както Ветхий и Новий Завѣтъ, — тѣхъ можемъ ли да запрѣтимъ въ държавата? — Освѣнъ тога, ако кажемъ, че духовенството само ще има право да издава духовни книги,

като катихизисъ, черковна история и др., за черквитѣ и училищата, това не ще ли се обьрне на монополъ?

Високопреоезвещенний Григорий, като взе думата каза: „Тукъ подъ думата духовни съчинения се разбира като догматически. Азъ благодаря на г. Цанковъ, че поддьржа тая формула, но се чудя какъ г. Михаиловски се съгласява, щото догматическитѣ книги да се цензуруватъ отъ св. Синодъ, а катихизиса да не се цензурува. Азъ мисля, че катихизиса е основа на вѣрата. Ний духовнитѣ не щемъ да имаме монополъ, но желаемъ да не ставатъ злоупотрѣбления. Катихизиса и другитѣ подобни книги сѫ основа на вѣрата и трѣбва да се разглѣждатъ отъ св. Синодъ. Ний говоримъ само за православната вѣра, и не мѣсимъ католическата и протестанската. Въпроса е за книгитѣ, които се употрѣбляватъ за изучванието на православната вѣра. За това моля Народното Събрание да рѣши тоя въпросъ тъй, щото да не ставатъ въ бѫдуще злоупотрѣбления съ тия книги, които се отнасятъ до нашата вѣра.“

Високопреосвещенний Мелетий за допълнение прибави, че Св. Писание монополъ не може да стане, и че черквата иска да запази своитѣ права, за да не ставатъ злоупотрѣбления съ духовнитѣ книги.

Г. **Генчевъ** е съгласенъ, че книгитѣ на Свещенното Писание, богослужебнитѣ книги, както и учебницитѣ по Закона Божий, да се преглѣдватъ отъ св. Синодъ; но думата „съчинения отъ догматическо съдьржание“ е обширна и не опредѣленна споредъ него, и пита, не може ли да се изрази по-точно.

Високопреосвещений Григорий помоли г-на Генчева да покаже, съ коя дума и какъ да се опредѣли?

Г. **Подпреседатель** Каравеловъ мисли, че това е наистина много обширно, че думата догматически е неопредѣленна. Който предлага нѣкой законъ е обязанъ да покаже неговата полезность. Азъ зная че много може да се говори противъ цензурата и нищо не може да се каже за нейната полезность.

Високопреосвещенний Григорий отговори че отъ 1,900 години насамъ не е могло да се избере друга дума, та неговата ли смиренность ще иска да я промѣни?

Г. **Генчевъ** предложи да се назовѫтъ тия книги по закона Божий символически.

Г. **Цанковъ** настоява, щото всичкитѣ книги отъ духовно съдьржание, които сѫ назначени за черквитѣ и училищата, трѣбва да се преглѣждатъ отъ св. Синодъ.

Г. **К. Цанковъ** се изрази така: „Азъ мисля че съчинителитѣ на проекта сѫ били толкова православни колкото и ний, а пакъ не сѫ вмѣстили въ него подобенъ членъ. За туй предлагамъ и азъ да се тури той само въ регламента за черквата, но не въ конституцията или протокола.“

Г. **Подпредсѣдатель Каравеловъ** отново забѣлѣжи че когато се казва догматически съчинения, то е неопредѣлено,

днесь ще запретите богословско съчинение, утрѣ философско, а въ други день ще се докопчите и до физиката.

Високопреосвещенний Григорий помоли г-на Каравелова да опредѣли значението на думата „догматически съчинения.“

Г. Каравеловъ отговори: „Който предлага въпросъ той трѣбва да дава и нужнитѣ за него разяснения; заради това азъ Ви моля, Вий да разясните, какво разбирате съ думата „догматически съчинения.“

Високопреосвещенний Григорий каза: “Азъ мисля, че били съчиненията духовно юридически като на пр. кормчието или догматически като катихизиса. единъ мирянинъ нѣма право да ги печата безъ разрѣшението на св. Синодъ.

Г. Каравеловъ: Азъ могѫ да покажя на съчинения. които сѫ се запрѣщавали тамъ, гдѣто има цензура, само защото сѫ писани отъ свѣтски хора.

Високопреосвещенний Григорий помоли г-на Каравелова да му покаже нѣкои русски съчинения отъ догматическо съдържание, печатани безъ волята на св. Синодъ.

Г. Каравеловъ каза, че гдѣто има цензура, тамъ атеизмътъ се расцростира, и тамъ ставатъ революции. а тамъ. гдѣто нѣма цензура, хората сѫ повече религиозни. Азъ това можа да ви докажа, че цензурата бѣше единъ отъ най-главнтѣ фактове. които произведоха френцуската революция.

Високопреосвещенний Григорий се изрази: Въ нашето Евангелие е казано, че на текста му не може да се прибави или отнеме ни една запетая, ни една йота. защото се развалля основата на вѣрата. За туй азъ подържамъ формулата. Но мисля да се държи контролъ само за книгитѣ, които служатъ за изучваньето на нашата православна вѣра, а не и на другитѣ вѣроисповѣдания, — за да се избѣгнатъ погрѣшкитѣ, които могѫтъ да вредѫтъ Православието.

Г. Каравеловъ каза, че колкото за черковнитѣ и духовнитѣ книги, които се употрѣбляватъ въ училищата, той е напълно съгласенъ съ Високопреосвещенний Григорий, но колкото за научнитѣ книги или за какви да сѫ вънъ отъ черковитѣ и училищата, никакъ не се съгласява, защото печата е свободенъ, и ако се иска да се введе новъ законъ, който да го ограничи, трѣбва предварително да се докаже, че той ще бѫде полезенъ.

Г. Поменовъ забѣлежи, че въпроса е craналъ вечь ясенъ. Тѣхно Високопреосвещенство сѫ съгласни да се държи контролъ само за книгитѣ назначени за черквитѣ и училищата Но и азъ мисля, прибави г. Поменовъ, че трѣбва това да се мине само въ протокола.

Г. Каравеловъ отговори на г. Поменова, че не е челъ съ внимание формулата на тѣхно Високопреосвещенство. Въ нея е казано, че всичкитѣ духовни съчинения трѣбва да се прeглѣждатъ отъ св. Синодъ.

Високопреосвещенний Мелетий възрази: „Азъ незнамъ какъ г. Каравеловъ мисли, че съ контролирането на духовнитѣ книги се ограничава свободата на печата. Дали Св. Синодъ въ Руссия пречи на печата и Русситѣ нѣматъ достатъчно богословски книги. Сѫщото може да се каже и за Грьцкия св. Синодъ.

Високопреосвещенний Григорий се изрази: Дали трѣбва книгитѣ или статиитѣ отъ историческо и догматическо съдържание да се преглѣждатъ отъ св. Синодъ или не, това азъ не искамъ да разглѣждамъ. Ний се радваме, че въ конституцията се туря свобода на вѣрата. Като се говоряше за прозелитизма, ний не обърнахме внимание, защото знаемъ себе си и народа. Но вопроса е, ако излѣзе нѣкой да пише противъ Іисуса или вѣрата тъй не добрѣ, както се е писало, то нѣма ли св. Синодъ право да му преглѣжда съчиненията? И тъй азъ настоявамъ да се мине това въ протокола, за да се вземе въ внимание при съставлението на законитѣ.

Г. **Цанковъ** отново поддържа мнѣнието си, че духовнитѣ книги, които сѫ назначени за черквитѣ и училищата трѣбва да се преглѣждатъ отъ св. Синодъ, но другитѣ не.

Високопреосвещенний Мелетий възрази, че много книги се печататъ за училищата, и се четѫтъ вънѣ. Освѣнъ туй нѣкой учитель може да види учебника въ нѣкое отношение кратъкъ и назначава друго съчинение, което е назначено за учебникъ за попълнение. Подобни съчинения много могѫтъ да носятъ богословни надписи.

Г. **Беронъ** като взе думата, каза: „Азъ мисля че двата артикула, които приехме за печата, рѣшаватъ третиятъ. 75-й членъ гласи:“ престѫпления по дѣлата на печата се сѫдятъ въ общитѣ сѫдебни учреждения. „А кои сѫ тия престѫпления? Тѣ сѫ седюкциитѣ или съблазненията, клеветитѣ и проч. На двата приети члена като се приложи, че книгитѣ отъ духовно съдържание за черквитѣ и училищата ще се преглѣждатъ отъ св. Синодъ, вопроса се изчерпва.“

Г. **Подпредсѣдателя Икономовъ** попита тѣхно Високопреосвещенство, дали постоянствуватъ врьхъ своето предложение или ще приематъ измѣненията на г. Цанкова.

Високопреосвещенний Мелетий отговори, че ако да бѣ вопроса за друго — да, но като е за вѣрата — не.

Като се тури формулата на Тѣхно Високопреосвещенство на гласоподавание, отхвърли се по вишегласие.

Г. **Подпредсѣдатель Икономовъ** попита г-на Цанкова дали постоянствува врьхъ своето предложение.

Г. **Цанковъ** отговори: ако се съгласятъ Тѣхно Високопреосвещенство да се введе моята поправка въ формулата имъ, азъ сьмь съгласенъ да се тури на гласоподаванье.

Чете са дѣлъ IX за свободата на събранията и членъ 76-й който се прие едногласно.

Г. Д-ръ **Молловъ** предлага да се прибави слѣдъ 76-й членъ слѣдующий :

„Българскитѣ граждане иматъ право да съставляватъ дружества ; това право не подлѣжи на никакви предварителни разрѣшения."

Г. **Стоиловъ** попита, какро се разбира подъ думата „дружества."

Г. **Молловъ** отговори : че разбира подъ думата „дружества" ассоциаций, като читалища, научни или земледѣлчески, търговски и проч. дружества, които не принасятъ никаква вреда нито на държавата, нито на общественния порядокъ, и че таквизи дружества „българетѣ сѫ съставлявали и въ турско време, и желая да остане това право на гражданетѣ въ конституцията.

Г. **Михаиловски** желае, щото финанциалнитѣ и промишленнитѣ дружества да се отварятъ слѣдъ предварително разрѣшение, за да не би нѣкой да отвори банка или нѣщо подобно и да опропасти иманьето на хората.

Д-ръ **Молловъ** изяви, че нѣма нищо противъ това.

Г. **Стоиловъ** попита, дали и политическитѣ дружества подпадатъ подъ категорията на тия, които се споменуватъ въ формулата.

Д-ръ **Молловъ** отговори: „азъ пакъ повтарямъ, че дружествата, които сѫ противъ интереситѣ на държавата и общественний порядокъ, се исключаватъ, и тѣ ще се преслѣдватъ по закона."

Г. **Казанакли** предлага, щото всѣко дружество, преди да се отвори, да си представя устава на удобрѣние отъ министерството ; защото могѫтъ много дружества да съберать пари отъ жителитѣ, и сътнѣ да ги злоупотрѣбять.

Г. **П. Генчевъ** отговори, че ако би такива дружества да се явятъ, властьта що ги преслѣдва и наказва.

Д-ръ **Молловъ** въ отговоръ на г. **Казанакли** каза, че ако би да се иска прадварително подтвърждение на устава, значи да се ограничава свободата на дружествата. Това може да се приеме само за финанциалнитѣ и промишленнитѣ, но не и за всичкитѣ.

Г. **К. Цанковъ** забѣлѣжи, че свободата, която съдържа предлагаемия членъ, е сѫщата, която е исказана и въ 76-й членъ; споредъ това намира по-нататъшнитѣ разисквания за излишни.

Като се тури формулата на г-на Д-ръ Моллова на гласоподавание, прие се по вишегласие.

Чете се дѣлъ X за „Право за подавание прошения и членъ 77-й, който гласи :

„Всѣкой житель на България може да подава прошения до надлѣжнитѣ власти, но само отъ своето име ; прошения могѫтъ да се подаватъ також(е : „отъ учреждения и общества,

припознати отъ правителството за работи, които по закона влѣзватъ въ кржга на тѣхната дѣятелность."

Г. Д-ръ **Молловъ** предложи тоя членъ да се промѣни **така** :

Всѣкой български подданникъ има право да подава на общественнитѣ власти прошения, подписани отъ едно или много лица (коллективно). Учреждения, установени по закона, иматъ право да подаватъ прошения чрезъ своитѣ представители.

Като се тури тая формула на г. Д-ра Моллова на гласоподавание, прие се по вишегласие.

Чете се глава XIII. **За народното представителство** и членъ 78-й. който гласи :

„Представителството на България се заключава въ Народното Събрание. което бива:

1. **Обикновенно.**
2. **Велико.**

Прочете се формулата, подписана отъ 13 души. въ която се предлага да се промѣни 78-й членъ както слѣдува :

„Народното представителство на княжеството състои отъ едно Народно Сабрание и отъ Сенатъ."

Г. Т. **Икономовъ** прочете отъ трибуната слѣдующата рѣчь :

Почитаемо Събрание!

Като съмь единъ отъ тѣзи, които сж подписали предложението за двѣ камари у нашете отечество. азъ считамъ за нуждно да обясня причинитѣ, които сж мя накарали да искамъ наредъ съ камарата на Народното Събрание и една втора камара, нарѣчена у мене сенатъ, но която може да носи и друго име, ако това се види за нуждно.

Господа! Народното Събрание изражава народнитѣ желания и представлява народнитѣ интереси въ дѣлото на законодателството.

Но народнитѣ желания и народнитѣ интереси сами посебе сж твърдѣ общо и неопредѣлено нѣщо. Дори и тогава, когато голѣмото болшинство отъ Събранието е съгласно въ принципъ върху едно нѣщо, върку една нужда, върху единъ законъ, дори и тогава има твърдѣ голѣма разлика въ мнѣнията колкото за подробноститѣ и приложението на рѣшений законъ. Сѣки отъ насъ напр. се съгласи въ принципъ върху новото административно раздѣление на Княжеството и сѣки прие, че съкращение въ окрузитѣ и въ разноскитѣ на управлението трѣба да станжтъ; нъ щомъ дойде работата до приложението на приетото рѣшение, разногласията тозъ часъ се появихж съ голѣма сила и почеяахж да поставятъ затруднения на закона, на дѣлото. Тъй ще бжде съ сѣки законъ приетъ въ принципъ, той ще посрѣща, съпротивление въ подробното и точното свое изражение въ правилата и постановленията на събранието отъ самитѣ тѣзи людие. които сж приели началото. А разногласията

лесно могжтъ докара Народното Събрание до постановления, които не сж вече чистъ народенъ интересъ.

При сжществуванието на втора Камара, на Сенатъ, таквози отстранение въ истълкуванието на народнитѣ желания и интереси ще бжде по-малко възможно, защото съ работата ще се заематъ и други люде, които се водятъ отъ други съображения, иматъ други взглядове на работитѣ и за това намиратъ се въ положение не само да съзрятъ уклонението, нъ и да исправятъ, ако ги слушатъ, онова, което е затьмнено въ рѣшенията на Народното Събрание.

Народната воля, както се изражава въ законитѣ, трѣба да бжде твърда и постоянна, защото и законитѣ трѣба да бждатъ якги и опредѣлени, а не дѣло на капризъ на минутата. А за да бждатъ законитѣ слѣдствие на дълбоко уяснени причини и цѣли, тий трѣба да бждатъ плодъ на здраво обмисляние и всестранно разглѣждание. Нъ пита се, възможно ли е таквози разглѣждание, когато то ще става само на едно мѣсто, когато ще разглѣждатъ само опѣзи, които въплощаватъ въ себе си неуясненитѣ, или уясненитѣ само отъ една страна желания на народа и глѣдатъ на работитѣ по сжщий начинъ, както и массата? Ако за блѣсвание на каква да е истина е потрѣбна противоположность въ мнѣнията, за дѣлото на законитѣ това е еще потрѣбно. Тая потрѣбность много добрѣ се въспълнява отъ Сената.

Господа!

Избиранието на представителитѣ за Народното Събрание сѣкога става при извѣстно настроение на обществото. По тая причина Събранието сѣкога ще бжде наклонно да удовлетворява повечето таквизи искания, нужди и интереси, които иматъ временно значение. Това сѣкоги ще придава на законитѣ временenъ характеръ и ще влѣче стрѣмления за постоянни измѣнения; ако съ второ разглѣждание отъ други хора, съ други тенденции, съ повече устоинъ умъ, не се придаде на тѣзи закони по-голѣма общность, по-дълга трайность.

Послѣ осжждението на Сената, който ще бжде съставенъ по другъ начинъ и туренъ въ други условия, постановяванитѣ закони ще получвѫтъ несравненно по-голѣмо съвършенство, по-голѣма правилность, повече послѣдователность и крѣпкость, т. е. тий ще излазятъ таквизи, каквито трѣба да бждатъ законитѣ по дѣлата на политиката, икономията, народното образование, конституционното устройство и пр. и пр.

Нъ това сж общи съображения за необходимостьта на двѣ камари въобще. Ако преминемъ отъ общноститѣ къмъ положението и нуждитѣ на наший народъ въ сегашното време и земемъ въ внимание степеньта на неговото развитие и подготвяние за парламентаренъ животъ, тая необходимость за двѣ камари става еще по-очевидна.

Не трѣба да криеме отъ себе си че елементитѣ за устро-

яване и закрѣпяване у насъ сж твърдѣ малко и чепо възпитанието си ний повече сме приготвени да разваляме, отъ колкото да съзиждаме. А на това като се притури отъ една страна слабата умственна подпорка на сички онѣзи отъ насъ, които могжтъ да бждатъ членове на бждящитѣ наши народни събрания, а отъ друга страна необмисленното увлечение подиръ сѣка нова идея, то най-очевидно става, че таквози народно събрание неще остане вънъ отъ увлеченията. далеко отъ прибързанитѣ и едностранчиви рѣшения въ дѣлото на узаконенията по различнитѣ части на управлението.

При постановлението, че бждящитѣ Народни Събрания трѣбва да състоятъ отъ представители избрани отъ народа. ний можемъ да бждемъ увѣрени, че болшинството на Събранието ще съставляватъ отъ една страна млади и ревностни момци, а отъ друга самодоволни граждане отъ еснафитѣ, че тъй съставеното събрание. никога не ще бжде чуждо за увлеченията. Ревностнитѣ ще тласкатъ много на далечь. а другитѣ ще ги послѣдуватъ по незнаяние или добродушие. и въ вотиранието на много закони ще се допусти, безъ сенатъ. таквази поспѣшность, която въ сѣкой случай гибелно ще дѣйствува върху държавний порядъкъ въ страната.

Ако таквизи закони се приематъ отъ Князя, тѣ ще иматъ не траенъ характеръ и ще ослабяватъ и подкопаватъ авторитета на закона въобще; ако ли не се приематъ и се отблъснатъ отъ Князя, стълкновенията между двѣтѣ власти ще бждатъ неизбѣжни и ослабяванието на една отъ тѣхъ ще дойде отъ само-себе си.

Равновѣсието между двѣтѣ власти — законодателната и испълнителната — ще се наруши, а страната ще се подвъргне на потрясения, отъ които ще пострада и самото народно благосъстояние. И да се предположи, че до потрясения не ще се дойде. което е малко вѣроятно при нашата упоритость. общественний порядъкъ се ще има да търпи отъ това, защото несъгласията между камарата и Князя ще влиятъ надъ цѣлата администрация и ще расклащатъ общественний порядъкъ. Промѣненията на министерствата и на чиновницитѣ ще бждатъ тогава нескончаеми и испълнението на законитѣ до висока степень ослабено.

Сжществуванието на Сенатъ, споредъ мене. би отстранило сичко това. Настанени въ Сената умни. благонамѣренни и честни людие, тий ще обсждатъ законопроектитѣ както на Народното Събрание тъй и на правителството съ по-голѣмо хладнокръвие, ще показватъ правото и основателното въ тѣхъ, ще приематъ доброто и ще отхвърлятъ онова, което може да бжде вредно или несвоевременно за нашето отечество. Поправленията, забѣлѣжкитѣ и измѣненията на Сената въ законопроектитѣ на Народното Събрание могжтъ да се приематъ отъ послѣднето и стълкновенията да се избѣгнатъ. Нъ и да не се

приематъ тѣзи измѣнения отъ Събранието и закона се отблъсне за една сессия, причинитѣ за спрѣчкване между законодателната и испълнителната власть се избѣгватъ и отечеството избѣгва министерската криза, която всякога разлюлѣва до нѣкадѣ общественний редъ.

Спрѣчкванията между двѣтѣ власти може да се избѣгне у насъ и по другъ единъ начинъ, но азъ незная до колко е той практиченъ за нашата страна. Този начинъ е да се отнеме отъ Народното Събрание инициативата за предлагание законопроекти. Само като неще предлага закони, а ще обсѫжда само онѣзи, които Князьтъ му подложи. Народното Събрание много по рѣдко ще има случаи да влазя въ спрѣчкования съ испълнителната власть. Но азъ незная да ли ще бѫде полезно за страната, щото нашето Народно Събрание да нѣма право да предлага отъ себе си закони по онѣзи части отъ народнитѣ нужди, на които правителството, нарочито или не, не ще да обърне внимание. За мене е по-доста да приемемъ Сената, нежели да се рѣшимъ да отнемемъ отъ събранието една отъ сѫщественнитѣ негови функции.

Сената, г-да, ни е нуженъ, защото само той ще може да поправя и регулира изражението на народнитѣ желания, които се исказватъ презъ Народного Събрани. Ако искаме нашето правителство да бѫде закрѣпено и страната ни спокойна въ първитѣ години, въ годинитѣ когато сичкитѣ наши усилия трѣба да бѫдѫтъ устрѣмени към заякчение на политическата наша самостоятелность и къмъ достижение на друга по-висока и общенародна цѣль, къмъ съединението на наший народъ въ едно цѣло, безъ да бѫдемъ отъ друга страна играчка на едно неограничено самовластие — ний трѣба да приемемъ за тѣзи години Сената и да избавимъ страната си отъ вѫтрѣшни колебания, за да стѫпимъ здраво тамъ, дѣто народната полза иска отъ насъ повече единство повече съгласие, повече дѣятелность и усилие. Предлагамъ това не отъ желание да усилвамъ испълнителната власть; предлагамъ го защото го намирамъ по-полезно за днешното положение на народа ни. Ако положението ни, като народъ и държава, господа, бѣше колко-годѣ по-осигурено отвънъ та че и отъ вѫтрѣ, азъ бихъ ви предложилъ друго нѣщо, което е по-съгласно съ моитѣ слаби убѣждения. Нъ при сегашнитѣ трудни обстоятелства, азъ оставямъ на страна личнитѣ чувства и желания и не слушамъ освѣнъ ползата на отечеството, разбира се, до колкото азъ я разумѣвамъ.

Ако казаното до тука не е доста да ви увѣри въ необходимостьта да имаме двѣ камари, азъ ще ви помоля да земете предъ очи и примѣра и опита на другитѣ народи. На сѣкадѣ, господа, дѣто има конституционно управление, било то републиканско или монархическо ограничено, на сѣкадѣ е прието щото народното представителство да се раздѣля на двѣ камари, които на различни мѣста носятъ различни имена, нъ на

които значението сѣкадѣ е почти едно. Сенатъ има не само въ държавитѣ въ Европа, съ исключение на Грьция и Сърбия, нъ и въ Америка и Африка. Сенатъ има: въ Съединенитѣ Щати, въ Бразилия, въ Канада, Парагвай, Урагвай, Аргентинската конфедерация, Чили, Перу, Колумбия, Венецуела, Катарино, Санъ-Салвадоръ и пр. Най-послѣ втора камара има въ Либерия, въ Капщатъ у Африка и въ три области у Австралия.

Нѣкои отъ нашитѣ се стрѣскатъ отъ името Сенатъ, защото то имъ наумѣва нѣкакво си раздѣление въ народа на съсловия и на различни строго отдѣлени интереси. Тий казуватъ, че сената или горнята Камара у другитѣ народи се е появила само за това, защото е сѫществувало раздѣление въ обществото. Съ приимането на Сенатъ не ще ли докараме и у насъ тасвози раздѣление па привилегировани классове и не привилегировани?

Ако Сената или горнята камара, у сичкитѣ народи бѣше имала за основание само представлението на интереситѣ на привилегированитѣ съсловия, тогава описанията на нашитѣ нѣкои Българе наистина щѣхѫ да бѫдатъ основателни. Нъ корена на Сената не е сѫщий на сѣкадѣ. Въ Съединенитѣ Щати Сената представлява не съсловия отъ народа, а отдѣлнитѣ Щати; въ републиканска Франция той представлява сѫщий народъ, а не какви да е съсловия. Сѫщото става въ Норвегия, Ромѫния и въ други държави; у много държави Сената е приетъ не защото той ще представлява особенни съсловия и интереси на обществото, а защото е нужденъ единъ регуляторъ въ дѣлото на народното предсгавителство. Други отъ почитаемитѣ събратия се плашатъ отъ името Сенатъ по това, че туй учреждение само може да се преобьрне на мѣсто за излѣжаванис,, сир. на мѣсто, дѣто могѫтъ да се прѣглѣдватъ онѣзи, които по старость или по друга причина не влизатъ въ работа, а пакъ трѣба да имъ се даде нѣкакво положение. На късо: тий се боятъ да не би нашій Сенатъ да се обьрне на турски Държавенъ Съвѣтъ, дѣто се назначавахѫ сичкитѣ великочинни наши и беюви, неспособни за нищо друго. Нъ да предполагаме таквози нѣщо за нашій Сенатъ, това е да се смѣемъ надъ самѝ себе си да правимъ предположения въздушни. Отъ насъ, Господа, отъ нашето Събрание зависи да наредимъ нашій Сенатъ така, щото въ него не само да се представлява сѫщий и единий Български народъ, нъ и да се поставятъ личности честни, достойни и дѣятелни.

При разглѣдванието въпроса за състава на Сената, ако този се приеме, ще поговоря и за тая страна на дѣлото.

Въ отговоръ на г. **Икономова** г. Славейковъ се отправи към Народното Събрание съ слѣдующата рѣчь отъ трибуната:

Касае се, Господа, за единъ въпросъ отъ доста голѣма важность, който трѣба да се разисква и рѣши въ нашето съ-

брание. Отъ какъ сме се тукъ срѣщнали и намѣрили, вий сте имали случай да забѣлѣжите че азъ не обичамъ дългитѣ слова и отбѣгвамъ до колкото ми е възможно отъ онѣзи буйни словоизвержения, на гръмливи фрази и калабалъкъ думи, но глѣдамъ колкото е възможно, пó на кратко и по-ясно да прѣдставя своитѣ възгледове върху разисквацний въпросъ, избѣгвамъ отъ онѣзи за силж ужь на словото риторически повторения, и глѣдамъ колкото могж, да бѫда кратъкъ и ясенъ; но днесь споредъ важностьта на въпросътъ азъ ще ви помоля да потърпите да поговорж пó на пространно, защото искамъ да разглѣдамъ всестранно този въпросъ.

Предлежи, или по български да кажж, работата е за народното представителство и послѣ за отношенията на това представителство къмъ върховния началникъ на народа въ управлението на сѫдбата на народа.

Въобще человѣцитѣ въ свѣта вършатъ работитѣ си, по два начина. Едни мислятъ добрѣ и зрѣло и предприематъ да се распореждатъ и устрояватъ, както за добрѣ виждатъ по мѣрата на силитѣ и срѣдствата си, което е и по-разумното споредъ мене, но за жалость и по рѣдко видимото; други глѣдатъ просто какво правятъ съсѣдитѣ имъ или тѣзи и онѣзи и се залавятъ да правятъ и тѣ сѫщото, като подражаватъ на тѣхъ и тъй отиватъ излагани често на неудобствата и несгодитѣ, които произлѣзватъ отъ непомѣрностьта и не съобразностьта на силитѣ и срѣдствата, съ които всякой единъ располага. Това се разбира най-лесно и най-добрѣ съ наглѣдния примѣръ на модитѣ у насъ. По този примѣръ вий всинца можете да схваните лесно, да проумѣйте добрѣ, какви слѣдствия сѫ произлѣзли и произлѣзватъ отъ това, дѣто да се подражава необмислено; за туй не считамъ за нужно да ви расправямъ повече. Ще преминж да кажя само, че както всякой единъ частенъ человѣкъ е ступанинъ въ управлението на сѫдбата на дома си и отговоренъ за слѣдствията, така сѫщо и всякой единъ народъ е ступанинъ въ управлението на сѫдбата на отечеството си, или на държавата да кажемъ, на която принадлежи, или на собственната си сѫдба, по-добрѣ да кажемъ, и е самъ отговоренъ за дѣйствията. Подирь това ще пристѫпя въ разглѣжданието на въпроса, който ни занимава.

Този втори начинъ за вършение на работитѣ, за зла честь, преобладава въ усмотренията и распорежданията при устрояванието, както на частни лица тъй и на цѣли народи, и преобладава по самата проста причина за избѣгвание отъ трудъ; защото человѣкъ въобще или повечето человѣци сѫ расположени къмъ по-лесното, и не обичатъ да си задаватъ трудъ да мислятъ върху предначинанията на устроявањето си и въобще въ водение на работитѣ си, но просто и чисто копиратъ отъ готово, подражаватъ на други безъ да му премислеватъ, да ли тѣ сѫ на сѫщото положение и подъ сѫщитѣ условия съ тѣхъ, и

да ли чуждий калпакъ ще дойде тъй уйгунъ на главата имъ, както имъ е аресалъ на главата на други. Това произлиза още и отъ излишния страхъ да не би да сбъркатъ, ако се положатъ само на своятъ умъ, и за туй пакъ тичатъ на готово да подражаватъ: това обаче, второто, е по-рѣдко явление, защото въ него се показва мисълъ до нейдѣ и предупазвание до една степень, което е и по-утѣшително; нъ по-обикновенното е онова глупавото и необмисленно подражание, споредъ което се возятъ человѣцитѣ, често по истинктъ само — онзи има това, че азъ защо да нѣмамъ?

Не отричамъ, г-да, че нѣкога това подражание и по примѣра на други водяния е свѣсно, а често и спасително; защото можемъ да се ползуваме отъ опита на други преди насъ що сж се устроявали, като глѣдаме отъ дѣ сж излѣзли и по какви причини сж дошли до тамъ, дѣто да узаконятъ това или онова постановление. Нъ съгласете се съ мене да познасте, Господа, че по-многото пжти това подражание и по примѣра на други водения, не е освѣнъ заблуждение, не е освѣнъ повторение на глупости и нелѣпости, които сж търкали главата на други народи съвсѣмъ безплодно, които безъ да му отмисляме много-много тичаме да ги приемемъ и ний за да потъркатъ и нашитѣ глави, тъй безплодно; защото нѣмаме търпението да обмислимъ работата по-добрѣ, или защото нѣмаме разумната смѣлость да отхвърлимъ и отмѣнимъ едно постановление, което очевидно е измжчвало други, които сж били по разни причини пренудени да го приематъ и введжтъ въ кодика на управлението безъ да се спремъ да помислимъ да ли у насъ има тѣзи и сжщитѣ причини, за които трѣбва да го приемемъ непремѣнно и ний. Ето отъ това именно необмисленно, неразбрано и непостижимо-престжпно смѣнение да се отклонимъ отъ една приета у друга форма, иде приеланието на постановления често неумѣстни и не съвмѣстни съ особенното положение, което всякой единъ народъ има при особеннитѣ условия, на които е подчиненъ въ своето развитие. А и формата, г-да, както и модата привнесени и введени необмисленно дохождатъ до невѣроятно тиранство и неотразимость.

Споредъ мене, г-да, азъ намѣрвамъ твърдѣ странно и твърдѣ губително това влияние на работитѣ, което да изисква отъ насъ щото да бждемъ непремѣнно и въ всичко каквото сж другитѣ.

Отъ друга страна не виждамъ за какво ма да се страхуваме, ако останемъ екеикъ въ нѣщо не нуждно намъ по положението ни и по условията на развитието ни.

И ето защо смѣло се произнасямъ противъ учредяването на Сенатъ било, или Държавенъ Съвѣтъ, азъ не виждамъ нуждата отъ тѣхъ и намѣрвамъ ги излишни и достойни да си останжтъ въ калабалжка на нулитѣ, извънъ честнитѣ числа на нашата конституция.

Позволѣте ми да ви се исповѣдамъ, господа, и да ви кажя, че въ разглѣдванието на тоя въпросъ и мене има да мя съблазнява нѣщо, и азъ си позволявамъ, като человѣкъ, да се блазня и да бълнувамъ, че, ако не по ума си, а то въ възрастьта си, може би да се удостоя да бѫда и азъ единъ отъ честититѣ онѣзи дембели, за които нѣкои мои сьбратия тукъ показватъ такава ревность да имъ устроятъ такъвъ хубавъ приютъ съ учрежденния таквизъ, каквито сѫ държавни сьвѣти и сенати. Кажете ми, не е ли съблазнително да искамъ и азъ, и да настоявамъ за кое-годѣ отъ тѣзи учреждения?

Нъ вънъ отъ тъзи съблазнь, азъ съзнавамъ всичката безполезность на тѣзи учреждения и отблъсвамъ ги.

Ний, г-да, искаме сенатъ или държавенъ съвѣтъ, нъ не е ли потрѣбно да се попитаме по-напрѣдъ, защо ги искаме, по каква нужда, по какви причини?

Първо и първо ще ни кажятъ, защо нѣма ни една конституция въ свѣта, която да нѣма едно таквозъ нѣщо, и какъ можемъ ний да имаме конституция, безъ подобни учреждения? Това ще бѫде едно ново нѣщо, една оригиналность, тъй да кажа, българска, която може да се види смѣшна въ очитѣ на онезъ, които сѫ привикнали да глѣдатъ конституциитѣ накитени съ таквизи пачьи пера.

Нъ първо и първо да кажя и азъ, г-да, привичката на подражанието, това дѣто да се поддѣлва и подкежда нѣкой подъ приети отъ други форми, лишила е свѣта, лишила е человѣчеството отъ много полезни приложения на практични и свѣтли мисли. Подражанието, необмисленното подражание, затрьнва по нѣйдѣ си пѫтя на развитието, и става нужда оригиналностьта да дойде да направи прѣлѣзъ или да пробие другъ пѫть; подражанието не е освѣнъ да става нѣкой неволникъ на приети форми, а какво по-нехвалито отъ това, дѣто да бѫде единъ народъ неволникъ на вкуса на другъ единъ народъ и да се подчинява на чужди нужди, които той никакъ нѣма и не осѣща.

Оригиналностьта, господа, не може да се вмѣнява въ грѣхъ никому, защото инакъ би било сѫщото, като да гълчишь, да мъмришь человѣка, защо да иска той да е человѣкъ, а не гуртъ.

Нъ за да не съблазнимъ и да не стряскаме прекаленитѣ консерватори, азъ прибързвамъ да кажя, че говоря за оригиналность, която не смѣсямъ съ невѣжеството, и свършамъ, като кажя, че азъ невиждамъ какво има и въ туй отношение да се страхуваме и свѣнимъ, ако на испорченния вкусъ и на обрѫгналия инакъ взглѣдъ на нѣкои си, се покажемъ до нѣйдѣ оригинални.

Отъ Всеобщата История, г-да, може да се узнае най-добрѣ, какво влияние сѫ имали върху хода на събитията въ человѣческия родъ заслугитѣ на мислителитѣ и приеманието на новитѣ понятия: слѣдствие на тѣхъ е това, дѣто виждаме, че отъ година на година на свѣтътъ става все по-добрѣ да се живѣе.

Иматъ, г-да, другитѣ народи конституция съ сенати и държавни съвѣти, нъ за да приемемъ и ний това, което тѣ иматъ, не трѣбва ли да поразмислимъ и да се попитаме: защо ги иматъ тѣ и какъ е станало да ги иматъ; да ли послѣдствие на нуждитѣ, които се указали необходимо тѣхното учреждѣние или по слѣдствие на нуждитѣ да избѣгнжтъ нѣкое неотразимо зло, което у други нѣма? Изучванието на историята за установлението на сенати и държавни съвѣти въ другитѣ конституционни държави, може най добрѣ, дори и осязателно да ни покаже, че ний не само не трѣба да приемеме таквизъ учреждѣния, но трѣба и внимателно да ги избѣгваме.

Всички тѣзи конституции съ сенати и държавни съвѣти, г-да, сж произлѣзли отъ монархии, които, като сж се намѣрили въ нужда да дадмтъ нѣкои права на народа, трѣбвало да промислятъ да отворятъ мѣста и на предишнитѣ съучастници на властьта си, да задоволятъ и тѣхъ. Тъй е произлѣзалъ сената въ Англия, Франция и въ Белгия. Други условия сж предизвили постановлението на сената въ Америка. Слѣпо подражание е постановило тѣзи учреждѣни въ нѣкои нови народи. Подобни причини извикахж учреждѣнието на Държавния съвѣтъ въ Турция. Но колкото за насъ, неможемъ да не признаемъ, че условията, подъ които сж се намѣрили въ необходимость да приематъ тѣзи учреждѣния други конституции, сж били съвсѣмъ други и даже съвсѣмъ противоположни на тѣзи, подъ които се намѣрваме ний днесь, като излѣзваме изъ едно съвсѣмъ друго положение. У насъ нѣма таквизъ хора, за които да правимъ особенно мѣсто, ний не слѣзваме отъ монархия и да търсимъ какъ да настанимъ нейнитѣ разгалини, а излѣзваме отъ едно положение, което добрѣ-разбрано, трѣба съвсѣмъ да ни извади отъ този меракъ да правимъ сенати и държавни съвѣти.

Не за сенати, г-да, и не за държавни съвѣти предлѣжи намъ да се стараемъ и промисляме; има въпроси много по-важни и по-сжщественни отъ въпроситѣ за рѣпа и салата. Много по-важенъ и по-сжщественъ е за насъ въпросътъ какъ да се устроимъ, за да имаме едно силно и крѣпко Правителство, въпросъ, който е тѣсно свързанъ съ разискванитѣ тука членове и даже е сжщественната часть на този въпросъ, то за това и трѣбва да привлече особенно вниманието ни и именно за него трѣбва да се стараемъ.

Но ето, че и самия този въпросъ, самото това главно желание, разбирано, както азъ го разбирамъ, тоже говори явно и рѣшително, противъ таквизито учреждѣния на сенати и държавни съвѣти, които за друго и не служатъ, освѣнъ да отчуждаватъ владѣтеля отъ владѣемитѣ, като се турятъ между необходимитѣ за двѣтѣ страни тѣсни сношения и прями соприкосновения и ставатъ прегради, колкото ненужни, толкозъ и ухрабни. И първо, защото тѣзи прегради не сж освѣнъ остатки отъ древнеазийскитѣ постановления, когато отношенията на вла-

дѣтелитѣ съ владѣемитѣ сѫ били тъй чудовищни. Но да се невпущаме да издирваме происхождение.

Искате ли правителство силно и крѣпко, г-да, каквото трѣбва да бѫде всяко правителство, каквото всички желаемъ да бѫде нашето. Поставете народътъ въ прями отношени съ него, свържете по-ягко връскитѣ на тѣзи отношения, отхвърлете всичко що може да отстрани добритѣ между нихъ споразумѣния и ви ще имате онова, което желаете и търсите.

Но искатъ да ни увѣрятъ, че учреждѣнието на сенатъ или на държавенъ съвѣтъ е нужно и необходимо по много и много причини, които привождатъ, които обаче не издържатъ критика. Дълго би било да влѣзамъ въ подробни разисквания по това, но неможемъ и съвсѣмъ безъ възражение да оставимъ тѣзи тѣхни доводи, за туй азъ бихъ желалъ, ако ми позволите, колкото е възможно на кратко, да кажи нѣщо на бърза рѫка и за тѣхъ.

Казуватъ ни, че учреждѣнието на Сената е необходимо, за да предувардва отъ всѣко стълкновение Народното Събрание съ Висшата Власть; нъ това не е освѣнъ единъ гнилъ доводъ. Да оставимъ да не питаме, като какви стълкновения могжтъ да произлѣзатъ, но нека кажемъ, че това е предвидено въ другитѣ постановления на Конституцията. Не е ли, че Князьтъ има правото да удобри или отхвърли предложенията на Събранието? Не е ли, че Князьтъ има правото да растуря Камарата, когато я види, че тя иска да упорствува, и да свика нова? Нъ токмо това е, ще ни кажятъ, че ако и новата камара се заинати? Нъ тъкмо за това, ще кажемъ ний. Сенатъ и не е нужденъ; защото въ такъвъ случай, до който не ще се дойде безъ основни причини, необходимо ще е, или Камарата да се покори на волята на Князя, или Князьтъ на волята на Камарата. Въ такъвъ случай никаква работа нѣма ни сенатъ, ни държавенъ съвѣтъ, никакво посрѣдничество, което може да изкриви или да отклони само онѣзи спасителни резони, предъ които трѣбва да се преклони или волята на Князьтъ, или волята на Камарата.

Страхуватъ се отъ буйствата на младитѣ и распалени глави въ Камарата, и искатъ да създадѫтъ друга една държава въ държавата на Народното Събрание — държава старчеека, която да обуздава буйството на младитѣ. Страхъ химерически и мѣрки безцѣлни! Да се страхуватъ тамъ, гдѣто нѣма страхъ, ще каже, че не сѫ изучили и не познаватъ добрѣ народътъ си или иматъ криви понятия за него. А гдѣто искатъ да взематъ таквизи мѣрки, каквото предлагатъ ужъ за предопазване отъ злото на буйството, показва дебелото непознавание на человѣчеството. Таквизито забравятъ даже съвременниятъ и живъ примѣръ, че Викторъ Хюго е вечь на осемдесеть години и пакъ е той най-буйния между депутатитѣ на френската камара. Колкото за другото, третьото страхувание, страхуване не толкозъ безосновно, страхуванье, че въ Камарата може да стане навод-

нение отъ хора най-гюрюлтюджии на свѣта, каквито сѫ адвокатитѣ, които дигатъ най-голѣма гюрюлтия въ събранието, за да сбиять съ толкъ общото мнѣние, за добра честь на народа ни и Народното ни Събрание, нѣмаме ги още до толкосъ бо.ъ да си паримъ кокалитѣ отъ тѣхъ, каквото много други народи. Не е настанѫло още таквози време у насъ. Неотричамъ, че тѣзи скакалци може твърдѣ скоро да се развѫдятъ и у насъ. . .

Тукъ оратора биде прекѫснатъ отъ г. Начевича, който извика: „Какво прави председателствующия? Взеха да ни псуватъ! —Защо не вземе мѣрки срѣщу това?“

Тая постѫпка на г. Начевича предизвика между депутатитѣ шумъ и негодование срѣщу него.

Г. Председателствующий **Каравеловъ** припомни на г-нъ Начевича, че той нѣма право да прекѫсва оратора и ако иска да направи забѣлѣжки врьхъ рѣчьта му, трѣбва да чака догдѣ ся свърши; при туй да не говори, безъ да взема дозволение отъ председателя.

Высокопреосвещенний Григорий, забѣлѣзва, че потрѣбно би било оратора да се ограничава, за да не наскърбява слушателитѣ.

Г. Балабановъ извика: „Председателя трѣбва да напомнюва оратора и да го прекѫсва, кога той напада личности. Долу председателя!“

Това разярение на г. Балабанова усили шума и удвои смущението въ Събранието, което бѣ предизвикалъ г. Начевичь, до толкова, щото не остана далечь минутата, въ която страститѣ щѣхѫ напълно да преодолѣятъ на благоразумието.

Чувахѫ се постоянно гласове: „Да слѣдва ораторътъ! Долу Председателя! Да стои Председателя!

Тогава г. Председателствующий, слѣдъ като се опита нѣколко пѫти да призове на благочиние Събранието и несполучи, прекѫсна засѣданието на 10 минути за оталожвание на духоветѣ.

Като засѣданието се отвори отново, г. Председателствующий **Каравеловъ** забѣлѣза, че никой отъ депутатитѣ нѣма право да се обрьща къмъ Председателя съ думитѣ: „Долу Председателя!“ „Азъ сьмь избранъ,“ прибави г. Каравеловъ, „отъ Народното Събрание, и никой нѣма право да ми говори тъй. Това е докачение и за самото Народно Събрание.“

Народното Събрание рѣши щото подъ председателството на г. Каравелова да си слѣдва засѣданието.

Г. Славейковъ, слѣдъ като забѣлѣза, че той е говорилъ въ общъ смисълъ и е нѣмалъ намѣрение никого да обижда съ това, което е говорилъ, защото живъ примѣръ имаме въ Грьция, Сърбия и Влашко, почна отново рѣчьта си.

„Вѣроятно е, продьлжи г. Славейковъ, че сега ги нѣма до толкосъ, колкото да разбъркватъ мозъка на Събранието и да туряме сенати-менати за ограничение ще каже, споредъ ме-

не, да приемемъ отъ сега едно действително зло, за да се предовърдимъ отъ едно за сега въображимо. Ако има да дойде, има и да види, нъ на времето си.

Азъ никакъ не могѫ да пристанѫ на мнѣнието исказано въ рапорта на почитаемата 15 членна коммисия, че сената ще може да пази равновѣсието между Княза и Народното Събрание.

Напротивъ, азъ могѫ да кажѫ, безъ да се страхувамъ че ще сльжѫ, че той ще съставя всѣкога противовѣсието на народнитѣ желания, — инакъ то е немислимо, особено при положението, въ което се намираме дано можемъ да имаме пълно независими хора. Не могѫ да приема и предложенията на благиятъ исходъ на неговото посрѣдничество. Азъ както глѣдамъ на работитѣ, мене ми се вижда, че това на срѣдъ турено, между Княза и Народа учреждѣние за друго и не ще служи, освѣнъ да бѫде прѣчка на споразумѣнията и дохождамъ да мисля и да вѣрвамъ, че то по-скоро и по-често ще предизвика стълкновенията отъ колкото да ги потушва.

Най-послѣ; азъ никакъ не могѫ да се съгласи да приема постановлението на едно таквосъ безполезно и ненужно учреждѣние, инакъ толкосъ обидно по сѫществуванието си и за Народа и за Народното Събрание по преимуществата, които му се преписватъ и отдаватъ.

Нъ нека разглѣдаме и още единъ доводъ, който, има претенцията да се вижда ужъ като по благословенъ. Казватъ ни, че имало голѣма нужда отъ закони и отъ проекти за закони сега въ начало, и защото министритѣ щѣли да бѫдатъ завзети по специалнитѣ си длъжности и не щѣли да иматъ време да се занимаватъ съсъ усмотрѣнието на тѣзи необходимо нуждни и надлѣжащи постановления и узаконения, та за това непремѣнно трѣбвало да има или държавенъ съвѣтъ, или сенатъ. Азъ можахъ да говоря надълго и съсъ неопровержими доводи да докажа ненужността и непрактичността на туй предложение; нъ, за да бѫда кратъкъ въ думитѣ си, азъ ще ви покажѫ единъ явенъ и прѣсенъ примѣръ, отъ днешната привременна административна власть. Повечето отъ васъ, г-да, знаятъ, какъ покойния князь Черкаский започена устройството и нареждането на нашата страна, съ колко и какви помощници, при какви тѫжни и тежки обстоятелства; какъ послѣ него Негово Сиятелство, нинѣ тъй вѣщо испълняющий тази служба, ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссарь, едва що стори година, откакъ е дошълъ, съвсѣмъ безъ да познава страната, и самъ той, както и повече отъ просвѣтенитѣ му пълномощници, нъ сто при добрата воля която показаха за доброто на народа ни, тѣ сполучихѫ да дадатъ и да положатъ доволно трайни основи по управителната часть. Не признавайте, ако можете, че тѣ организирахѫ съвсѣмъ неорганизованата или съвсѣмъ на други начала полуорганизираната отрасль, на управлението, или тъй да кажѫ на самоупра-

влението, а въ това ничия помощь нѣмахѫ. Тѣ нѣмахѫ ни сенатъ. ни държавенъ съвѣтъ. и даже никакво, ни Обикновенно, ни Велико наричано Събрание. При обстоятелства твърдѣ несгодни, въ едно начало претъварено съ всѣкакви прѣчки и непреодолими неудобства, тѣ преодоляхѫ и свършихѫ по-голѣмата и по-сѫществената часть на нашето управително устрояване; тъй щото намъ не остава освѣнъ, да туримъ вътъка на мѣстнитѣ нужди на положената основа и да затъчемъ платното на народната тканъ. Не сенати, г-да, и държавни съвѣти, нъ добра воля за работа е това. отъ което има най-голѣма нужда днесь нашето административно учреждѣние.

По-нататъкъ, азъ могѫ да ви кажя и да ви увѣря, че учреждѣнието на единъ сенатъ било или държавенъ съвѣтъ, не само нѣма да облѣсни и ускори, тъй да кажя, нашето административно устройство. нъ още ще го усложни и затрудни. Защото той, тъй наричанъ отъ нѣкой, **посрѣдственникъ** друго нѣма и да прави, освѣнь, да да покаже своята необходимость, да протака работитѣ, да ги вдрѣбнява, да ги дармони и пресява до тамо, до гдѣто или да ги искриви съвсѣмъ и представи съвсѣмъ други отъ каквито народната нужда и воля ги е изисквала, или да ги унищтожи.

Искате ли управление по-дюзгюнъ, както казваме по турски. или по-втъкмено, както можемъ да кажемъ по български? — глѣдайте машината на управлението да бѫде колкото е възможно по-проста. по-малосложна, на която преимуществата, както и недостаткитѣ. отведнѫжъ да се видятъ, да могѫтъ да се поправятъ, и вий ще имате по-малко главоболия, и работата ще отива по-успѣшно.

Искате ли управление сигурно? Оставете министритѣ само и Народното Събрание отговорни, и ще ги направите по-внимателни. Турите ли между Народното Събрание и Князя, между министритѣ и Народното Събрание друга една станция на кривитѣ дърва? Министритѣ ще стоварятъ тамъ кривитѣ си дърва, Народното Събрание тоже; самата станция като има двѣ врата за исходъ въ обвинения, да стоваря кабахати на своитѣ кривоти, кога на еднитѣ, кога на другитѣ, то ни единъ не ще се намѣри прямо отвѣственъ; а стовахренитѣ отъ тукъ или отъ тамъ криви дърва трѣбва да се вдигатъ, трѣбва да се носятъ, и, разумѣва се, тѣ ще се натрапятъ на гърба на народното тѣло, което освѣнъ тѣгота, която трѣбва да понесе, ще има да търпи безмълвно всичкитѣ отрѣпвания и охлузвания на гърбътъ си въ носението на кривитѣ дърва.

Освѣнъ това има още и друго едно нѣщо, което повърхно сѫдено, ако и да не се вижда толкось ухрабно и вредително, при по-дълбочко обмисляванье има голѣмо значение. Освѣнъ гдѣто, както казахъ, е обидно за цѣлъ народъ да приеме една прѣдубѣдителна пресѫда на пълната си неспособность и, тъй да кажя, некомпетентность въ рѣшението на народни дѣла, и

да признае за способни и компентентни само нѣкои привилегированни лица, има още и туй, че, като отнема отъ Народното Събрание пълната отговорность, отнема му и пълната внимателность, смотрѣливость и необходимата предосторожность. А като стигне то, Народ. Събр. само да мисли и да вѣрва, че работата не се касае само до неговата разумность, то, най-първо е принудено да състави за себе си едно по-долне мнѣние и да представя по-зрѣлото обсѫждение на работитѣ върху онѣзи, на които незрѣло обмисленни постановления даватъ по-голѣмъ дозъ отъ политическа мѫдрость, послѣ зема лѣгко и върхностно и до нѣгдѣ само да обсѫжда работитѣ, съ надѣжда, че други, които постановленията турятъ по-горѣ отъ тѣхъ, ще ги обсѫждатъ по-зрѣло; и тъй каратъ работата т. е. занимането съ народнитѣ работи безъ присърдце, безъ надлѣжното внимание, като предоставятъ това на признанитѣ безправедно и произволно по-способни и по-компетентни. . . .

Отъ друга страна, по слабость на человѣчеството, человѣкъ обича да вѣрва много въ себе си, па ако му се приложи едно мнѣние и отъ други още, че той наистина и достоенъ и способенъ, той земѫ за себе си едно таквосъ самомнѣние, щото пристига да вѣрва въ себе си до толкозъ щото и най-голѣмитѣ глупости, неразлѫчнитѣ съ несъвършенството на человѣка, да ги счита като непогрѣшимость и да иска не вече да исказва мнѣние, нъ и да налага това свое мнѣние, и, безъ никакво съмнѣние въ своя авторитетъ, твърдѣ повърхностно да обсѫжда работитѣ, и ето единъ изворъ на недостатъкъ въ постановленията при едно таквозъ устройство на управлението.

Опита е доказалъ, че колкото по-презъ много рѫцѣ и презъ много умове минува една каква да е работа, толкозъ по-несъвършенна и толкозъ по-развалена излѣзва. Практичната народна философия е признала това и се е произнесла давнимъ-давно че „много баби килаво дѣте."

Имайте, господа, по-голѣма вѣра къмъ народа, къмъ неговото благоразумие, вглѣдайте се по-добрѣ въ него, изучете по-положително неговитѣ качества и свойства, и бѫдете увѣрени че вий ще си съставите едно по-добро мнѣние за него, за да можите да се положите повече на него отъ колкото на неумѣстни и ненуждни нѣкои отбори.

Едно отъ най-обикновеннитѣ заблуждѣния на человѣчеството е да мисли всякой за себе си, че е по-уменъ и по-добъръ отъ другитѣ, и че другитѣ сѫ много по-долни отъ него и слѣд. иматъ нуждата отъ неговътъ умъ и неговото рѫководство. Това може, наистина, до нейдѣ си да е право, ако отношенията се вэематъ въ тѣсенъ крѫгъ, и дѣйствително человѣкъ отъ человѣка може да бѫде и по-уменъ и по-хитъръ, и по-лукавъ, ако щете, нъ въ отношение на широкъ размѣръ това преимущество пада. Защото хитростьта и разумностьта на едно лице се удавя или омаломощя предъ разнитѣ преимущества на много лица и

тогазъ иде неоспоримата опазъ истина, че, първа глупость на свѣта е да мисли нѣкой себе си че е по-уменъ отъ другитѣ или че само той знае и за туй иска да ржководи. За туй нуждиитѣ въ единоначалието ржководители сж излишни тамъ дѣто цѣлъ народъ се взема да мисли за сждбата си, дѣто много умове съставятъ едно мнѣние. Тогазъ излѣзва че поединичнитѣ ржководители, колкото умни и просвѣтени да сж, могжтъ по-скоро да заблудятъ и да збъркатъ, отколкото зрѣлообдуманното общо или народно мнѣние. И да ви кажя: много по-добрѣ и по-право мисли за себе си самъ единъ народъ, който носи тегобитѣ които и разбира дѣ го отрѣпватъ, отколкото могжтъ да мислятъ за него лица привилегированни, които всего и при добрата воля и присърце, що бихж имали да бждатъ полезни, мжчно угаждатъ дѣ и кавъ трѣба да му помогнатъ и излѣзва че много пжти тѣ го чепатъ тамо дѣто го не сърби. Оставете народътъ да търси самъ цѣръ за болкитѣ си, които усѣща, и бждете увѣрени че той по-скоро ще го намѣри и ще умѣе да го приспособи. Имайте предъ видъ и признайте, че както едно частно лице, кога възлага на други да мислятъ за него и да го ржководятъ, никога не може да хароса, понеже първо, то остава лишено отъ опитъ, който е майка на мждростьта, и второ загубва онова необходимо довѣрие на себе си за извършвание на каквато и да е работа, и става некаджрно да си върши само работата, както го изискватъ интереситѣ му, — така сжщо и единъ народъ не харосва, когато остане въ таквозъ сжщо положение, да се управлява подъ излишни и натурени пѣстунства и ржководителства, излишни, казвамъ, и трѣба да се разберемъ за какво говоримъ. Запомнете това що ви казвамъ и прехвърлете сега презъ умътъ си различнитѣ състояния на народитѣ подъ различнитѣ видове управления и пресмѣтнете, слѣдствие на какви обстоятелства е положението на всѣкой единъ отъ тѣхъ. Това е мисля самото най-добро, най-поучителното, отъ което можемъ да се поведемъ въ рѣшението на този въпросъ който ни занимава.

За да свърша най-подиръ азъ ще кажя, г-да, че ако допустимъ това, ний ще бждемъ и непослѣдователни, защото едва що вчера узаконихми въ конституцията си, че нѣма и нетрѣба да има съсловия у насъ, а ето не се минуватъ ни два дни, и ний искаме въ сжщата конституция да туримъ основата на единъ законъ, който допуща развитието на таквизъ съсловия чрезъ учреждѣнието на единъ сенатъ било или държавенъ съвѣтъ, чрезъ което искаме да утвърдимъ по между си единъ классъ хора привилегированни, които не ще сж освѣнъ едно съсловие. Помислете и това и тогазъ рѣшавайте.“

Рѣчьта на г-на Славейкова се прие съ шумни ржкоплѣскания.

Г. Геровъ, като взе думата, каза: „азъ съмъ напълно съгласенъ съ г-на Славейкова, че нѣмаме нужда отъ сенатъ. Той

има резонъ да сѫществува тамъ, гдѣто има особенни класси — земледѣлци или аристократи. Такивъ хора има ли у насъ? Сенатътъ се учреднва, за да се разглѣждатъ интереситѣ на аристократитѣ; нъ у насъ такова съсловие нѣма. Какви гаранции имаме че сенетътъ нѣма да се съедини съ испълнителната властъ срѣщу народътъ, за да парализира неговитѣ пай-свѣти дѣйствия? По-малко се боя отъ стълкновението между Народното Събрание и Князьтъ, отъ колкото между Народното Събрание и сенатътъ съ Князьтъ. — Ако се случатъ стълкновения между Народното Събрание и Князьтъ, имаме три срѣдства за уравнието имъ: 1-во Князьтъ има право на **вето**; 2-ро да распуща събранието; 3-то да отлага засѣданието му. Догдѣто Князьтъ има на рѫка тия три срѣдства, злото отъ стълкновенията между Народното Събрание и Князьтъ, нѣма да бѫде голѣмо, и поддържателитѣ на сенатътъ могѫтъ да бѫдатъ спокойни. Нъ гдѣ е гаранцията за Народното Събрание, когато Сенатътъ влѣзе въ коалиция съ Князьтъ срѣщу него? — Азъ не намирамъ никаква такава гаранция. Споредъ мене сенатътъ не само не е необходимъ и полезенъ, нъ и вредителенъ и опасенъ."

Г. **Грековъ** предложи да се распусне събранието и въпросътъ за сенатътъ да се рѣши утрѣ. „Не ще бѫде лоайално," приложи той, „тоя въпросъ да се рѣши сега, когато сѫ излѣзли лицата, които сѫ говорили за сенатътъ."

Г. **Цанковъ** каза: „Предложението на г-на Грекова не може да се приеме, защото отсѫтствието на двама — трима отъ депутатитѣ не може да спре разискванията въ Народното Събрание. Тѣ сѫ излѣзли, види се, за да имъ се чуе думата. Ний протестуваме срѣщу думитѣ имъ: „долу предсѣдателя!" и жалая да се вмѣсти това въ протоколътъ. Събранието желае при туй да се изобличятъ за тая имъ постѫпка."

Г. **Помѣновъ** забѣлѣза: „всѣкиму се дозволява да говори. Нъ никой нѣма право, кога не му се харесва нѣщо да излиза изъ Събранието и наложително да иска да се спрѫтъ разискванията му. Това не само че не е парламентаризмъ, нъ и деспотизмъ. И азъ предлагамъ Събранието да си слѣдва разискванията."

Г. **Стояновъ**, като взе думата, държа отъ трибуната слѣдующата рѣчь:

„Г-да! имаме двѣ предложения за формата на нешето представителство. Първото е въ проектътъ, а второто е представеното и подписаното отъ 12 души депутати. Това предложение на 12-тѣ наши събратия гласи за такова учреждение, което не прьвъ пѫть интересува и вълнува кръвьта на народитѣ. Предложението за сенатъ се подкрѣплява съ доводи и съображения като необходимо лѣкарство срѣщу нѣкое си зло. Сенатътъ трѣбва да служи, говорятъ тѣ, за ограничението на буйностьта на народътъ или за избѣгванието на зло, което би си направилъ народътъ самъ. Ораторътъ, който говори въ защита

на сенатътъ, указа само на добритѣ му страни, като изостави лошитѣ. Той каза, че ний по възпитанието си сме повече приготвени да разваляме отъ колкото да съзиждаме. Цѣлий свѣтъ знае, че всичко, което има нашиятъ народъ освѣнъ свободата си, която длъжнѣе на Царя Освободителя, спечелилъ си е самъ. Ако има училища, самъ си ги устроява и поддържа; ако има национална черква, самъ си я е добилъ, а не му сж я добили архиереи и личности. Ималъ е и единство, което Берлинский трактатъ развали, и което пакъ той самъ ще постигне! (**Ржкоплѣскания**.) Ето колко е не ловко да се докаже нѣщо, което не може да се докаже. Ораторъръ спомѣна още, че всичко зло излиза отъ Народното Събрание, а всичко добро отъ сенатътъ. Нашата сила, силата на всѣка държава сж корени въ народътъ, а не въ такива ефемерни учреждѣния. Пакъ насъ ни съвѣтуватъ на такова едно сламено учреждѣние да възложимъ сждбата на народътъ, грамадната планина на народнитѣ ползи, като ни казватъ, че отъ него всичко дебро можемъ да очакваме, защото ще бжде то съставено отъ стари хора съ незнамъ какви си преимущества и ще посрѣдствува за помиряванье, кога се случатъ стълкновения между Князьтъ и Народното Събрание. Нъ ний не трѣбва да се боимъ отъ такива стълкновения, защото тѣ рѣдко ще могжтъ да се случатъ. Народътъ всѣкога ще глѣда на своятъ Князь като на баща. Той нѣма да глѣда на него като на завоеватель и угнѣтитель, нъ като на олицетворение на силата си. — Нъ ако би да се съединятъ Народното Събрание и сенатътъ противъ Князьтъ, тогава кой ще ги помирява? Трѣбвало би въ такъвъ случай да имаше вторий сенатъ.

Причината да се появи сенатътъ другадѣ е сжществуванието на съсловия като аристократи и други. Тѣ не сж искали да бждатъ наедно съ народътъ, съ плебеитѣ, и се отдѣлили въ друга камара, камара по горня. Нъ ний нѣмаме такива съсловия.

Всичко, гдѣто чухме въ Бразилия, Урагвай и Парагвай не доказва ни най-малко, че трѣбва да имаме и ний сенатъ. Азъ нѣмамъ каприция срѣщу него, нъ сьмь убѣденъ, че той, сенатътъ, ще стане причина на бури и революции у насъ за въ бждуще. Въ заключение ще кажя, че приемамъ народното представителство да състои, както въ проектътъ е казано, отъ двѣ Народни Събрания: 1-во, **Обикновенно**; 2-ро, **Велико, и предлагамъ първото да се нарича Законодателно, а второто учредително.** Първото отъ тѣхъ да се свиква всѣка година, а второто, кога има нужда."

Рѣчьта на Г. Стояновъ се прие съ ржкоплѣскания.

Като г. Подпредсѣдателя тури на гласоподавание въпросътъ за приеманьето на сенатътъ, Народното Събрание го отхвърли по вишегласие.

Г. Поменовъ предложи да се тури на гласоподавание мнѣнието на г. Стоянова относително до наименованието на Народнитѣ Събрания.

Г. **Геровъ** се изрази противъ думата учредително, и предлага да се приематъ наименованията споредъ проектътъ.

Като се тури на гласоподавание членъ 78-й тъй както е въ проектътъ, прие се по вишегласие.

Чете се едно предложение подписано отъ 12 души относително до съставътъ на централното управление което гласи:

„У насъ ще бждатъ:

Князь,

Министри,

Министерский Съвѣтъ,

Обикновенно и Велико Народни Събрания, избрани отъ народътъ по избирателниятъ законъ, който ще се състави послѣ, а до тогава по временнитѣ правила за изборитѣ на окржжнитѣ сждебни съвѣти."

Г. **Цанковъ** предлага това да се вмѣсти преди XIII глава.

Г. **Номеновъ** желае, щото тоя предмѣтъ да се обмисли по-добрѣ, за да не би да се каже, че легкомисленно се постжпва съ такива важни въпроси и предложи разглѣжданието му да стане утрѣ.

Г. **Славейковъ** поддържа мнѣнието на г. **Поменова**.

Засѣданието се затвори часътъ по 4 и половинъ слѣдъ обѣдъ.

Председателствующий:

Каравеловъ,

Уполномощений Императорскаго Российскаго Коммиссара:

С. Лукьяновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XVIII.

Засѣдание на 28 Марта.

Засѣданието се откри на 11 часа и половина отъ подпредсѣдателя Г. Каравелова, понеже Н Блаженство, Предсѣдательтъ отсѫтствуваше по болѣсть. Отъ прочитанието списъка на имената на представителитѣ стана явно че отсѫтствуватъ 45 души, по отпускъ, по болѣсть и други причини.

Н. Превъсходителство Г. **Лукьяновъ** попита: понеже Предсѣдателя и единъ отъ Подпредсѣдателитѣ отсѫтствуватъ, бюрото считали се за пълно за да се пристѫпи къмъ дневниятъ редъ?

Подпредсѣдателя Г. **Каравеловъ** отговори че Предсѣдателя отсѫтствува по болѣсть; а подпредсѣдателя г. Икономовъ писменно извѣсти че не ще присѫтствува, и тоже билъ занятъ съ раздаванието на суточнитѣ пари на представителитѣ.

Г. **Стояновъ** отговори: „Събранието не се счита пълно само тогава, когато всичкото бюро неприсѫтствува. Имаме предсѣдатель и 2 подпредсѣдатели за улеснепие. Ако по болѣсть, или по други причини, единъ отсѫтствува, другия да води разискванията. Подпредсѣдателитѣ сѫ като насъ членове, когато тѣ не сѫ на служба. Азъ считамъ бюрото за пълно за да се отвори засѣданието.

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи че подпредсѣдателя самъ може да рѫководи разискванията стига да се откаже да разисква.

Подпредсѣдателя, г. **Каравеловъ** напълно се отказва да вземе участие въ разискванията като каза, че той само ще рѫководи пренията.

Като събранието се счете за пълно, пристѫпи се къмъ дневниятъ редъ, и Подпредсѣдателя каза че има едно писмо по-

дадено на бюрото отъ нѣ ож депутати, ако Народното Събрание желае да го чуе да се прочете.

Народното Събрание по вишегласие рѣши да не се чете писмото сега, нъ да се пристжпи къмъ дневниятъ редъ.

Прочете се едно предложение подписано отъ 17 души което гласи :

Чл 79. Обикновенното Народно Събрание се съставя отъ представители, избрани направо отъ народътъ, по единъ представитель на 10.000 жители отъ двата пола.

1) Представителитѣ се избиратъ за четири години.

2) Избиратели сж сички български граждане, които иматъ възрасть по-горѣ отъ 21 година и се ползуватъ съ граждански и политически права.

3) Избираеми за представители сж сички български граждане, които се ползуватъ съ граждански и политически права, които сж на възрасть по-горѣ отъ 25 години и да сж грамотни.

4) За редътъ на изборитѣ ще се изработи особенъ избирателенъ законъ.

Г. Стояновъ въ защита на тая формула каза: „Предложението, което почитаемото събрание чу, помежду другитѣ депутати подписанъ сьмь и азъ. Всички ний подписавшитѣ сме съгласни да има представители народни. Пунктоветѣ **а, б, в,** въ проектътъ внасятъ лица, които никакъ немогатъ да изражаватъ народната воля. Той въпросъ и другъ пжть се е разисквалъ и ний подъ народни представители не разбираме друго освѣнъ представители, избрани отъ народа; като се вземе на 10,000 души отъ двата пола по 1 представитель. А колкото за условията, които се показани, за избирателитѣ и избираемитѣ тѣ сж приети отъ цѣлий свѣтъ дѣто има държава съ избирателство.

Слѣдъ това засѣданието се распусна за 15 минути.

Като се откри отъ ново засѣданието г. Черневъ каза: „За да се разглѣда предложението, което се прочете, и въ защита на което г. Стояновъ говори; азъ предлагамъ то да се раздѣли и всяка точка отдѣлно да се разиска. Въ предложението влизатъ нѣколко въпроси: 1-во, То опредѣля какви ще бждатъ народнитѣ представители; 2-ро, Колко ще бждатъ и, 3-то, Опредѣля срока на тѣхнитѣ длъжности и качеството на избирателитѣ и избираемитѣ. За туй нужно е да се рѣши найнапредъ: Какви ще бждатъ народнитѣ представители. Нѣма съмнѣние че всякой отъ насъ е съгласенъ щото тѣ трѣба да се избиратъ само отъ народътъ. Въ полза на това нещж да говоря, защото г. Стояновъ доста ясно и убѣдително говори, ще прибавя да кажа само че, ако желаемъ щото извършеното отъ Народното Събрание да се почита, и уважава, неизбѣжно нужно е щото представителитѣ да се избиратъ само отъ народътъ.“

Г. Паничерски пита да ли и чиновницитѣ могатъ да се избиратъ за депутати.

Г. **Бобчевъ** е на мнѣние че и председателитѣ на Окрѫжнитѣ и Градски Съвѣти трѣба да се поправо депутати, защото тѣ сѫ избрани отъ народътъ.

Г. **Мариновъ** каза: „Въпросътъ за народното представителство г. Стояновъ добрѣ разви и г. Черневъ ясно подкрѣпи. Колкото за въпросътъ на г. Паничерски, азъ ще отговоря че народътъ е свободенъ въ избора си безъ да прави разлика между чиновници или граждане. Ний имаме нужда отъ хора и не можемъ да исключимъ отъ Народното Събрание чиновницитѣ или владицитѣ."

Г. Д-ръ **Антоновъ** отговори на г. Бобчева че председателитѣ на Окрѫжнитѣ и Градскитѣ съвѣти сѫ избрани за особенна длъжность, тѣ могатъ да бѫдатъ добри администратори, нъ лоши представители.

Г. **Стояновъ** се изрази: „Тукъ не е работата тоя или оня трѣба да се избира. Нъ важното е народътъ самъ да ги избира били тѣ чиновници или други. Особенъ избирателенъ законъ азъ предлагамъ да се изработи отъ първата камара, а тая послѣдната да се избере споредъ временнитѣ правила.

Г. **Паничерски** мисли че ако чиновницитѣ се изберать за представители, тѣ ще поддържатъ Правителството. А освѣнъ това тѣ, като чиновници, ще влизатъ при изборитѣ. За туй ако се рѣши че и чиновницитѣ могатъ да бѫдатъ избрани; г. Паничерски предлага щото чиновницитѣ, които сѫ кандидати за депутати, да си даватъ оставкитѣ 10—15 дни предъ избора.

Г. **Сава Илиевъ** възрази че щомъ дадемъ право на народътъ да избира представителитѣ си, ний не можемъ да го ограничимъ.

Като се тури на гласоподавание чл. 79 тъй както е въ проектътъ, отхвърли се по вишегласие.

Прочете се първата алинея за народното представителство отъ предложената формула и се прие по вишегласие.

Чете се втората алинея отъ сѫщата формула, която гласи че по „единъ представитель ще се избира на 10,000 жители отъ двата пола."

Г. **Казанакли** желае по-напредъ да се опредѣли числото на депутатитѣ.

Г. **Кириякъ Цанковъ** мисли че ония г-да, които сѫ съставили тая формула сѫ имали предъ видъ статистиката. Споредъ нея въ сегашното събрание има 92 депутати по изборъ, като се е вземало по 1 на 10,000 жители само отъ мѫжки полъ; а сега ще се взема по 1 представитель на 10,000 жители и отъ двата пола; Тъй щото числото се удвоява и депутатитѣ ще бѫдатъ 184.

Като се тури на гласоподавание втората алинея отъ формулата, прие се по вишегласие.

Прочете се първий пунктъ отъ формулата, който гласи: „Представителитѣ се избиратъ за четири години."

Г. **Драганъ Цанковъ** предлага да се турятъ толкова години колкото ще се опредѣлятъ за преглѣжданието на Уставътъ.

Г. **Геровъ** отговори че като се рѣши срока на представителитѣ, сжщия срокъ ще бжде и за преглѣжданието на Уставътъ.

Г. **Сава Илиевъ** желае да се тури по-малъкъ срокъ, защото сме още неопитни и предлага 2 години.

Г. **Славейковъ** е съгласенъ да се даде по-малъкъ срокъ на представителитѣ. Нъ понеже тоя срокъ се отнася и за разглѣжданието на Уставътъ, той предлага срокътъ да бжде подългъ, защото въ късо време неможемъ да видимъ недостаткитѣ си.

Г. **Черневъ** предлага четири години; нъ слѣдъ 2 години половината отъ депутатитѣ да се промѣнятъ, и слѣдъ 2 години още другата половина.

Г **Михаиловский** желае срока да бжде 4 години, за да имаме депутати опитни, които ще разглѣждатъ Конституцията.

Г. **Геровъ** поддържа предложението на г. Михаиловский.

Г. **Подбалканский** предлага три години, защото тогава ще бждемъ въ съзнание да критикуваме Уставътъ.

Като се попита Народното Събрание да ли приема срока отъ четири години. Отхвърли се това предложение по вишегласие.

Като се тури срокъ отъ три години, прие се по вишегласие.

Прочете се 2-й пунктъ отъ формулата, който гласи:

„Избиратели сж сички български граждане, които иматъ възрасть по-горе отъ 21 години и се ползуватъ съ граждански и политически права.“ и се прие по вишегласие безъ измѣнение.

Чете се 3-й пунктъ който гласи:

„Избираеми за представители сж сички български граждане, които се ползуватъ съ граждански, и политически права, и да сж на възрасть по-горѣ отъ 25 години и да сж грамотни.“

Д-ръ **Странски** предлага вмѣсто 25 години избираемитѣ да сж на възрасть по-горѣ отъ 30 години.

Г. **Черневъ** забѣлѣжи че думата „грамотни“ е неопредѣлена. За туй предлага да се прибавятъ и думитѣ „и да познаватъ българския языкъ.“

Г. **Стойчевъ** отговори че това се разбира, защото официалния языкъ е български.

Г. **Стояновъ** каза, че и той това щѣлъ да забѣлѣжи, съ думата „грамотни“ подписавшитѣ разбиратъ грамотни по официалния языкъ.

Г. **Мариновъ** заяви че единъ отъ почитаемитѣ депутати предложи 30 години, която възрасть трѣба да иматъ депутатитѣ; той го моли да си каже мотивитѣ за това.

Г. **Пенчовичъ** каза че, понеже едно население не се е приготвило еще на единъ языкъ, неумѣстно е да сме толкова

взискателни, да оставимъ за по-послѣднитѣ Събрания да изискватъ това.

Д-ръ **Странски** въ отговоръ на г. Мариновъ каза: „25 годишната възрасть не е такава, въ която може да се разсѫжда зрѣло за важни работи. Като имахъ това предъ видъ, азъ прѣдложихъ 30 годишната възрасть.

Г. **Кириакъ Цанковъ** възрази че има хора, които свършватъ най-висшитѣ курсове и на 22 години. Да исключаваме такива млади сили отъ да земать участие въ народнитѣ ни дѣла е пагубно за насъ. За това той предлага 25 годишната възрасть да си остане въ членътъ.

Като се тури на гласоподавание 3-й пунктъ отъ формулата, отхвърли се по вишегласие.

Сѫщиятъ пунктъ се прие по вишеглаеие съ поправката на Д-ра Странски, т. е. вмѣсто 25 години да се каже 30 години.

Прочете се 4-й пунктъ отъ формулата, който гласи: „за реда на изборитѣ ще се изработи избирателенъ законъ." Като се тури на гласоподавание, прие се по вишегласие.

Г. **Кириакъ Цанковъ** предложи: изборитѣ за първата камара да станатъ споредъ Временнитѣ Правила. Защото не ще имаме възможность да изработимъ избирателния законъ, който послѣдната алинея гласи, и това да се мине само въ протоколътъ.

Като се тури на гласоподавание предложението на г-на Кириакъ Цанкова, прие се едногласно.

Прочете се 80-й членъ, който гласи:

„Представителитѣ представятъ не само своитѣ избиратели, нъ и цѣлий народъ. За това тѣ не могатъ да приематъ отъ своитѣ избиратели никакви задължителни за себе си наставления."

Г. **Паничерски** мисли, че думитѣ „не само своитѣ избиратели" трѣба да се исхвърлятъ, защото сѫ противоречие.

Г. **Цанковъ**, въ отговоръ на г-на Паничерски, каза че тия думи трѣба да останатъ въ членътъ, защото представителитѣ прѣдставляватъ избирателитѣ си и народътъ.

Г. **Паничерски** възрази че, ако това се допусне, тогава думитѣ „тѣ немогатъ да приематъ отъ своитѣ избиратели никакви задължителни за себе си наставления„ си нѣматъ мѣстото.

Г. **Славейковъ** забѣлѣжи: „Г-нъ предговорившій напразно се страхува. Представителитѣ могатъ да бранятъ интереситѣ на своитѣ окрузи, които, ако сѫ полезни за цѣлия народъ, ще се приематъ. За това предлагамъ членътъ да си остане непромѣненъ."

Г. **Кирковъ**, въ отговоръ на г-на Паничерски, каза че той по-добрѣ ще разумѣе тоя членъ, ако прочете руския му текстъ.

Г. **Паничерски** оттегли предложението си, като каза че е съгласенъ съ г-на Киркова и приема члена според руския текстъ.

Като се тури на гласоподавание чл. 80-й, прие се по вишегласие споредъ руския текстъ.

Чете се чл. 81-й, който гласи:

„Щомъ се открие засѣданието, Народното Събрание подъ предсѣдателството на Екзархътъ, или на това лице, което го замѣнява, избира изъ помежду си шестима души и ги представя на Князьтъ, който отъ тѣхъ назначава предсѣдатель и подпредсѣдатели."

Г. **Мариновъ** върху тоя членъ се изрази така: „Понеже рѣшихме че Народното Събрание ще състои само отъ народни представители, то излишно е да се приеме Екзархътъ да предсѣдателствува, защото не се знае да ли той ще бжде избранъ. А колкото за избиранието на постоянното бюро, това право трѣба да се даде на Народното Събрание. За това азъ предлагамъ да се замѣни тоя членъ съ слѣдующата формула подписана отъ 14 души: „Щомъ се открие засѣданието, Народното Събрание подъ предсѣдателството на най-стария по годинитѣ изъ помежду членоветѣ си, пристжпва веднага къмъ изборътъ на предсѣдателя и подпредсѣдатели."

Като се тури на гласоподавание членътъ, както е въ проектътъ, отхвърли се по вишегласие, а се прие формулата.

Г. **Андрей Маноловъ** се изрази противъ формулата на г-на Маринова по този начинъ: „Ний като дадохме на Князьтъ правото да подтвърждава законитѣ, изработени отъ Народното Събрание, толкозъ повече трѣба да му дадемъ правото да назначава отъ избранитѣ лица предсѣдатель и подпредсѣдатели за Народното Събрание. За това предлагамъ членътъ да си остане, както е въ проектътъ.

Г. Предсѣдателствующий му отговори, че Народното Събрание отхвърли вече тоя членъ, и формулата се прие.

Чл. 82-й се прие по вишегласие безъ измѣнение.

Като се прочете чл. 83-й който казва: „Министритѣ могатъ да се намиратъ въ засѣданията на Събранието и да взиматъ участие въ препирнитѣ. Събранието е длъжно да изслушва Министритѣ всякой пжть, когато они искатъ дума."

Г. **Казанакли** предлага вмѣсто думитѣ „могатъ да се намиратъ" да се каже „присжтствуватъ."

Чл. 83-й като се тури на гласоподавание, прие се по вишегласие, както е въ проектътъ.

Чете се чл. 84-й който гласи: „Князьтъ може намѣсто министритѣ или заедно съ тѣхъ да назначава особни Комиссари, за да даватъ на Събранието обяснения по внесенитѣ проекти и предложения. Комиссаритѣ въ тия случаи иматъ, както министритѣ, правата, които сж показани въ предидущий 83 членъ.

Г. **Цанковъ** върху тоя членъ забѣлѣжва: „Азъ немога

да си истълкувамъ какви сж тия комиссари. Министритѣ могатъ да взематъ хора съ себе си, нъ Народното Събрание познава само тѣхъ, а не тѣхнитѣ комиссари.

Г. **Беронъ** подтвърди думитѣ на г. **Цанкова**, като каза че такива комиссари не сж умѣстни. Министритѣ сж членове отъ Народното Събрание и само тѣ могатъ да присжтствуватъ.

Г. **Цанковъ** забѣлѣза че неразбира какъ министритѣ сж членове на Народното Събрание. Въ конституцията ни таквосъ нѣщо нѣма.

Г. **Беронъ** пита: 'отъ дѣ ще се избиратъ министритѣ?

Г. **Цанковъ** се изрази че това би било право ако министърътъ е избранъ и помоли Н. Превъсходитество Г. Лукиянова да разясни тоя въпросъ.

Н. **Превъсходителство** Намѣстникътъ на ИМПЕРАТОРСКИЙ Комиссаръ каза, че министритѣ какъ упълномощени отъ Князя сами сж длъжни да дохождатъ, тѣ немогатъ да привеждатъ, по своему усмотрѣнию, въ Събранието чиновници съ себе си, които да ги замѣстятъ. А комиссаритѣ, за които се говори въ 84-й чл. сж хора, които Князьтъ назначава за да разясняватъ законопроектитѣ.

Г. **Цанковъ** приема членътъ, слѣдъ като се дадоха тия обяснения.

Г. **Паничерски** желае да се прибави, че никой неможе да дава разяснения освѣнъ тѣзи, които представятъ проектитѣ и правятъ предложения.

Г. **Славейковъ** забѣлѣжва че, както Князьтъ има право да присжтствува самъ въ Събранието, сжщото право трѣба да иматъ и комиссаритѣ, които той праща за да обяснятъ нѣкои въпроси.

Г. **Хр. Стояновъ**, депутатъ Софийский, като пое думата каза: „азъ поддържамъ членътъ да си остане тъй, както е въ проектътъ. Комиссаритѣ иматъ опредѣлена задача. Тѣ само ще разясняватъ проекти и нѣма да се мѣсятъ въ друго. Г-да, не всѣкой министръ ще има време всякога да присжтствува въ Народното Събрание. При туй не всѣкой министръ тъй подробно знае предмѣтитѣ на своето вѣдомство и назначава хора специалисти и по-добрѣ запознати съ дѣлата. За туй предлагамъ още веднажъ да се приеме членътъ както е въ проектътъ."

Г. **Кириякъ Цанковъ** е противъ членътъ, защото Князьтъ има представители въ Народното Събрание само министритѣ, които сж отговорни, а не комиссари.

Г. **Д-ръ Молловъ** възрази на г. Стоянова, че министритѣ ако назначаватъ комисии отъ специалисти за изслѣдованието на нѣкой предмѣтъ, длъжни сж тѣ сами да даватъ разяснения въ Събранието, защото тѣ сж отговорни.

Като се подложи членъ 84-й на гласоподавание, прие се по вишегласие тъй както е въ проектътъ.

Чете се членъ 85-й, който гласи:

„Събранието може да призовава Министритѣ и комиссаритѣ да дойдатъ въ засѣдание за да даватъ потрѣбнитѣ свѣдѣния и разяснения. Министритѣ и комиссаритѣ сѫ длъжни да дойдатъ въ Събранисто и да дадатъ лично исканитѣ обяснения. Министритѣ и комиссаритѣ, подъ своя отговорность, могатъ да премълчаватъ такива работи, за които ако се разгласи не увреме, може да се повредятъ държавнитѣ интереси.“

Г. **Кирковъ** предлага да се замѣсти думата „призовава“ съ думата „поканва.“

Като се тури чл. 85-й на гласоподавание съ поправката на г. Киркова, прие се по вишегласие.

Членове 86, 87, 88, 89. 90 приеха се единогласно безъ измѣнение.

Прочете се чл. 91-й, който гласи:

„Начина, по който става замѣстяванието на умрѣлитѣ или исчезнали членове на Събранието, опредѣлява се отъ избирателний законъ.“

Г. **Кирковъ** желае думата „начина“ да се замѣсти съ думата „реда.“

Съ това поправление членътъ се прие по вишегласие.

Членове 92, 93, 94, 95, 96 и 97 приехѫ се едногласно безъ измѣнения.

Слѣдъ това даде се отпускъ за 10 минути. Като се откри отъ ново засѣданието, прочете се глава XV „какви работи има да върши Народното Събрание,“ и чл. 98-й който гласи:

„Народното Събрание има да върши:

1) Да обсѫжда законопроекти, споредъ чл. 43;

2) Да обсѫжда предложения за държавни займове, за уголѣмяване, намаляване или туряние данъци и всякакви берии, а сѫщо и за разхвърлянието имъ, také и за реда на събранието;

3) Да обсѫжда ежегодний бюджетъ на приходитѣ и разходитѣ;

4) Да прегледжда смѣткитѣ за разнасяние на суммитѣ, които сѫ назначени по бюджета.

5) Да повдига питания, за отговорностьта на министритѣ.“

Г. **Мариновъ** желае да се прибави слѣдующето като шеста алинея:

“Да рѣшава да ли трѣба да се свика Великото Народно Събрание за да се разглѣда Уставътъ;“ защото, прибави той, рѣшихме че великото Народно Събрание ще измѣнява Уставътъ.

Д-ръ **Юрдановъ** припомни че въ 136-й членъ се рѣшава тоя въпросъ.

Г. **Мариновъ** отговори че Великото Народно Събрание се свиква отъ Министерския Съвѣтъ, нъ то въ твърдѣ извънредни случаи. И настоява щото за измѣнението на Уставътъ да рѣшава обикновенното Народно Събрание.

Г. **Поменовъ** мисли че г. Мариновъ ще се успокои, ако прочете чл. 168.

Д-ръ **Юрдановъ** се изрази, че той като споменалъ чл. 136 не искалъ да каже че въ него се рѣшава тоя въпросъ, нъ той ще даде поводъ да се разглѣда, когато му дойде времето.

Г· **Мариновъ** като чу забѣлѣжката на г. **Поменова**, оттегли предложението си.

Като се положи на гласоподавание чл. 98 прие се по вишегласие, както е въ Уставътъ.

Прочете се чл. 99-й който гласи:

„Събранието има право да приема всякакви прошения и жалби и да ги предава на надлежнитѣ министри. Министритѣ, като ги запита Събранието, длъжни сѫ да даватъ обяснения.“

Г. **Поменовъ** желае да се прибави още нѣщо, именно да се даде право на Народното Събрание да назначава испитателни комисии. Защото се знае че много пѫти се явяватъ въ управлението заплетени и много спорни въпроси, на които министрътъ трудно може да отговори, или ако отговори отговорътъ му може да не задоволи Народното Събрание. И предложи на чл. 99 да се даде слѣдующата форма: Събранието има право да приема всякакви прошения и жалби и да ги предава на надлежнитѣ министри. Нему се предоставя право да назначава испитателни комисии по управлението. Министритѣ като ги запита Събранието, длъжни сѫ да даватъ обяснения.“

Като се тури членъ 99-й на гласоподавание, отхвърли се по вишегласие, а се прие формулата на г. Поменова.

Чл. 100 прие се единогласно безъ измѣнение.

Прочете се глава XVI, „за реда, по който се вносятъ и разглѣждатъ проектитѣ и предложенията.“

И чл. 101 който гласи: „Законопроектитѣ и предложенията, които има да обсѫжда Народното Събрание, вносятъ се въ него отъ надлежнитѣ министри по княжеска заповѣдь.“

Г. **Стойчевъ** желае да се промѣни тоя членъ така: „Законодателната инициатива принадлежи Князу и на Народното Събрание.“

Г. **Цанковъ** приема предложението на г. Стойчева, нъ съ ограничение щото законопроектътъ да бѫде подписанъ отъ 1|3 отъ членоветѣ на народното Събрание.

Г. **Славейковъ** моли да се прочете слѣдующия членъ, защото неможе да се рѣши 1-й членъ преди да се рѣши 2-й.

Г. **Д. Икономовъ**, Варненский депутатъ, припомни на г. Стойчева че нѣма никаква разлика между членътъ, който той иска да введе и чл. 8-й, който е вече приетъ.

Г. **Карамфиловичъ** предложи, ако се приеме формулата на г. Стойчева, да се прибави като новъ членъ слѣдующата формула: „Законопроектитѣ и предложенията на Правителството се внасятъ въ Народното Събрание отъ надлежнитѣ министри по княжеска заповѣдь. Всѣкий представитель може да вне-

се въ Народното Събрание законопроектъ или предложение, ако тѣ сѫ подписани отъ една четвъртина изъ присѫтствующитѣ представители·“

Г. **Стояновъ** въ отговоръ каза: 8-й членъ нѣма никакво сходство съ настоящия; той гласи, че законодателната власть принадлѣжи на Князьтъ и на Народното Представителство. А тукъ се касае до инициятивата на законопроектитѣ. А формулата която предлага г. Стояновъ дава на Народното Събрание това право.

Г. **Поменовъ** изрази: Азъ въ сѫщата смисъль щѣхъ да говоря както и г. Стояновъ. Нъ желателно е, щото тия законопроекти да се предлагатъ отъ по-голѣмата часть на депутатитѣ. И за това азъ предлагамъ щото внесенитѣ законопроекти за да се приематъ, трѣба да сѫ подписани отъ половината изъ присѫтсвующитѣ депутати.

Г. **Гюзелевъ** мисли, че г. Поменовъ ограничава Народното Събрание. Защото тукъ въпросътъ е да се внесе законопроектътъ; и ако той е подписанъ отъ 1|2 отъ присѫтствующитѣ депутати, 1|4 още е достаточно да рѣши въпросътъ; и предлага щото само отъ 1|4 изъ присѫтствующитѣ депутати да се подписватъ законопроектитѣ при внасянието имъ.

Г. **Кириакъ Цанковъ** каза, че предложенията на г-нъ Стойчева и г-нъ Карамфиловича сѫ свързани и предлага да се слѣятъ.

Г. **Поменовъ** отговори на г. Гюзелева, че тукъ е въпросътъ за инициятивата, а не за рѣшението на законопроектътъ.

Като се провъзгласи въпросътъ за исчерпанъ, подложи се на гласоподавание членътъ, както е въ проектътъ и се отхвърли по вишегласие.

А предложениево на г. Стойчева се прие по вишегласие.

Прочете се 102 чл. и се отхвърли като неумѣстенъ слѣдъ паданието на 101-й членъ.

Като се подложи на гласоподавание формулата на г. Карамфиловича, поправена — съ 1|4 отъ присѫтствующитѣ депутати, прие се по вишегласие.

Прочете се 103 чл., който гласи: „Правителството може да си взема назадъ законопроектътъ или предложението, които сѫ внесени въ Събранието, ако не е станало още свършено гласоподавание.“

Г. **Кирковъ** забѣлѣжи: „Като естественно слѣдствие на двата приети члена, азъ предлагамъ тоя членъ да се замѣсти съ слѣдующия: „Всѣкой законопроектъ или предложение, които сѫ внесени въ Събранието, могатъ да се взематъ назадъ, ако не е станало още свършено гласоподавание.“

Като се тури членътъ както е въ проектътъ на гласоподавание, отхвърли се по вишегласие. А формулата на г. Киркова се прие.

Чете се чл. 104, който гласи: „Народното Събрание може да прави въ проектитѣ измѣнения, допълнения и поправки.“

Г. **Поменовъ** забѣлѣза, че ако членътъ остане тъй, ще се разбиратъ и двата вида законопроекти. За това предлагамъ да се прибави думата „правителственни.“

Г. **Стояновъ** желае вмѣсто „правителственни“ да се каже „внесенитѣ.“

Г. **Поменовъ** отговори, че тука не е работата за законопроектитѣ на Народното Събрание, които немогатъ се ограничи, нъ за правителственнитѣ.

Г. **Мариновъ** възрази, че незнае защо трѣба да се каже, „правителственни.“ Народното Събрание може да прави измѣнения и въ своитѣ законопроекти или предложения.“

Г. **Кириакъ Цанковъ** желае члена да си остане тъй както е въ проекта, нъ да се прибавятъ думитѣ „както и да отхвьрля“.

Г. **Поменовъ** намира тая прибавка за излишна и постоянствува да се каже само „правителственни.“

Г. **Стояновъ** тъй сѫщо намира тая прибавка на г. Кириакъ Цанковъ за ненуждна, защото Народното Събрание има това право само по себе.

Като се тури чл. 104 на гласоподавание съ поправката на г. Стоянова, да се прибави думата „внесени“, прие се по вишегласие.

Чете се чл. 105 който гласи: „Ако правителството несклони на тия измѣнения, допълнения и поправки, то може или да си земе назадъ проекта, или да го внесе повторно, както е билъ испьрво, съ обяснения и забѣлѣжки, или пакъ да го внесе съ ония измѣнения и допълнения, които найде за сгодни.“

Г. **Михаиловский** каза: понеже ще има законопроекти и отъ Народното Събрание, за това за да се обясни, предлага да се прибавятъ па тоя членъ думитѣ „внесенитѣ отъ него.“

Г. **Славейковъ** намира за излишно прибавлението на тия думи, защото Правителството може да предлага да ставатъ измѣнения и въ законопроектитѣ на Народното Събрание.

Г. **Поменовъ** каза че е очевидно какъ тоя членъ трѣбва да се измѣни. Съгласенъ е съ мнѣнието на г. Михаиловский. Нъ не може да разбере предложението на г. Славейкова. Въ тоя членъ се говори за законопроекти правителственни, а не за законопроектитѣ на Народното Събрание.

Г. **Мариновъ** припомни, че не се е предвидѣлъ случая когато би поискала $^1/_4$ часть отъ депутатитѣ да се оттегли назадъ проекта, когото тя е внесла и върху когото сѫ ставали нѣкои поправки на законопроекта. И пита да ли се дозволява да се оттегли.

Г. **Славейковъ** мисли че 105-й чл. проистича отъ 104-й. Тамъ се казва че Народното Събрание може да прави въ внесенитѣ проекти измѣнения, допълнения и поправки. И азъ не

виждамъ защо Народното Събрание да се ограничи да прави измѣнения само въ правителственнитѣ законопроекти.

Г. **Стояновъ** се изрази: Чини ми се че тукъ има недоразумѣние. Оғия г-да, които сѫ срѣщу г. Михаилевский, вземать за тождественна инициятивата на Правителството и на Народното Събрание. Правителството стои спрямо Народното Събрание, като лице съ особни права; нъ едната четвърта часть отъ депутатитѣ не е такава. Какъвто проектъ се внесе отъ 1/4 часть отъ депутатитѣ, той вечь не принадлежи на тѣхъ нъ на цѣлото Събрание. Княза има право да оттеглюва, нъ 1/4 часть депутати нѣма. Заради това поддържамъ мнѣнието на г. Михаиловский, Правителството нѣма никакво право врьхъ законопроектитѣ, приети по инициятивата на Народното Събрание.

Г. **Михаиловский** каза че г. Славейковъ мисли какъ тукъ се разбиратъ всички законопроекти внесени въ Народното Събрание. Нъ то не е тъй. Правителството ще знае за законопроектитѣ на Народното Събрание само въ послѣдната имъ форма, когато ще ги подтвърждава, за това тукъ се говори само за правителственни законопроекти.

Г. **Славейковъ** помоли **Н. Превъсходителство г. Лукияновъ** да даде на Народното Събрание разяснения за тоя въпросъ.

Н. Превъсходителство г. Лукияновъ отговори. Понеже инициативата за законопроекти Народното Събрание си даде само, то въпроса на г. Славейкова се касае само до редакцията; а колкото за редакцията се бѣ рѣшило, че тя е дѣло на бюрото. За това азъ не мога да дамъ отговоръ на почитаемия депутатъ.

Г. **Стояновъ** се изрази: Сега за Народното Събрание не е нуждно да се опредѣлятъ всичкитѣ случайности, които могатъ да станатъ съ законопроектитѣ внесени отъ него, додѣто стигнемъ до санкцията на Княза. Нъ кога правителството дава законопроектъ, то тия случайности сѫ важни за Камарата и трѣба да се опредѣлятъ.

Г. **Мишайковъ** забѣлѣжи: Като правителството има право да оттегля своитѣ проекти, кога станатъ измѣнения и допълнения въ тѣхъ, то значи че то може да унищожава рѣшението на Народното Събрание. Защо 1/4 часть отъ депутатитѣ да нѣматъ право да оттеглятъ внесенитѣ отъ тѣхъ законопроекти.

Г. **Паничерски** каза че той не разбира предложението на г. Михаиловски. Това право, което г. Михаиловски иска да даде на Правителсвото, му се дава въ чл. 103. И той предлага да се приеме членътъ както си е.

Г. **Поменовъ** не вижда защо тоя членъ да остане непромѣненъ. Въ чл. 103 е казано „внесени законопроекти" подъ което се разумѣватъ всичкитѣ. Нъ тукъ е въпросътъ само за равителственнитѣ.

Като се тури на гласоподавание членътъ както е въ проектътъ, не се прие по вишегласие.

Г. **Михаиловский** прочете своята формула, която гласи: „Ако правителството не склони на измѣненията, допълненията и поправкитѣ, направени върху проектътъ му, то може да си го зима назадъ, или да го внесе повторно, както е билъ испърво, съ обяснения и забѣлѣжки, или пакъ да го внесе съ ония измѣнения и допълнения, които найде за сгодни.“

Тая формула на г. Михаиловски се прие по вишегласие.

Чете се чл. 106-й, който гласи:

„Ако Събранието отхвърли законопроектътъ на цѣло, Правителството неможе да го внесе така, както си е билъ написанъ пакъ въ сѫщото Събрание, което го е отхвърлило. Такъвъ проектъ може да бѫде представенъ само на другото Народно Събрание, що иде.“

Г. **Гюзелевъ** желае да сѐ прибави думата „правителственний.“

Г. **Каролевъ** предлага да се каже: „Ни единъ законопроектъ, еднажь отхвърленъ на цѣло отъ Събранието, не може да бѫде внесенъ безъ измѣнение на Събранието презъ сѫщата сессия. Такъвъ проектъ може да бѫде внесенъ въ друга сессия.

Г. **Славейковъ** приема предложението на г. Гюзелева.

Като се тури членътъ на гласоподавание, тъй както е въ проектътъ, отхвърли се и се прие предложението на г. Каролева по вишегласие.

Членоветѣ: 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116 и 117 приеха се единогласно безъ измѣнения.

Прочете се чл. 118-й, който гласи:

„Ако би за свикванието на Народното Събрание да се посрѣщнатъ важни спънки, то Князьтъ, по представление на Министерский Съвѣтъ и съ съгласие на Държавний Съвѣтъ, може да разрѣши заемъ (до таквата сумма, опредѣлението на която има да нареди Народното Събрание) съ условие, че той ще се удобри отъ най-близкото Народно Събрание.“

Г. **Стойчевъ** предлага щото суммата за която се говори да бѫде 200,000 фр.

Г. **Мариновъ** предложи да се спрѫтъ за сега до тукъ разискванията. Понеже чл. 118-й както и 119-й сѫ важни и за тѣхъ трѣбва добрѣ да се обмисли.

Предложението на г-на Маринова се прие по вишегласие.

Слѣдъ това прочете се слѣдующия протестъ подаденъ на бюрото и подписанъ отъ 16 лица.

До Негово Блаженство председательтъ на Народното Събрание.

Долуподписаннитѣ членове отъ Народното Събрание иматъ честь да заявятъ предъ Ваше Блаженство, Председатель-

тъ на туй Събрание, че въ вчерашното засѣдание на Събранието сж произошли нѣкои безпорядъци и дѣйствия, които и други пжть сж ставали, и не само сж дълбоко оскърбителни за насъ и за самото Събрание, нъ и пълни съ лоши послѣдствия за Княжеството, което сме дошли да устроимъ и закрѣпимъ.

Тамъ се приехж безъ дълбоко обсжждание и съ умишленна бързина таквизи предложения и постановления, които изисквахж много по-голѣмо изучвание, и каквито сж напр. приетитѣ предложения за устрояване въ страната на сѣкакви дружества, даже и политически, безъ предварително разрѣшение, на властьта, и за безграничната свобода на печатътъ, безъ да се даде какво-годѣ внимание на предложенията на Архиереитѣ по въпросътъ за черковнитѣ и догматическитѣ книги.

Въ разглѣжданието на въпросътъ за Сенатъ една партия нарочито намѣри за нуждно да оскърби отъ трибуната онѣзи, които поддържатъ това учреждение, и като ги отстрани съ това за часъ отъ Събранието, да отхвърли предложението за Сенатъ и да свърши този въпросъ по-скоро, вопрѣки формалнитѣ заявления на подписаннитѣ, че времето за прекращение на засѣданието е дошло, че тѣ иматъ да говорятъ върху въпросътъ и че неговото разглѣждание трѣбва да се отложи за днесь.

Всичко това като сж фактове, на които послѣдствията сж, по наше мнѣние, много вредни и гибелни за бждущето на народътъ, ний считаме за своя длъжность да отблъснемъ отъ себе си сѣка отговорность.

Търново, **28 Марта 1879.**

(Подписани)

Кюстендилский Митрополитъ Иларионъ.
Доситей М. Самоковский.
Доростолский и Червенский Григорий.
Варненский и Преславский Симеонъ.
Софийский М. Мелетий.
Пелагонийский и Пиротский Евстатий.
Браницский Епископъ Климентъ.
Архимандритъ Константинъ.
Архим. Пантелеимонъ Игуменъ на Рилская обитель.
Д-ръ П. Вълковичь.
Андрей Стояновъ, Варненский вице-Губернаторъ.
Тодоръ Икономовъ.
Д-ръ Константинъ Стоиловъ.
М. Балабановъ.
Димитръ Грековъ.
Г. Д. Начевичь.

Г. Предсѣдателствующий каза, че му е жално като вижда подписани лица, които въ вчерашното засѣдание не присжт-

ствувахж. И се обрьща към покровителството на Народното Събранис за обиждането, което му се направи вчера.

Г. **Каремфиловичъ** предлага на Народното Събрание да изрази негодованието си срѣщу тѣхната постжпка.

Г. Подпредсѣдателствующий забѣлѣза, че това може да стане другъ пжть, когато той не председателствува.

Слѣдъ като се обяви отъ председателствующий че идущето засѣдание ще стане въ срѣда презъ Свѣтлата Недѣля, засѣданието се затвори часътъ по 4 и половина слѣдъ обѣдъ.

Предсѣдатествующий:

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчетъ, П. А. Черневъ, И. Даневъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XIX.

Засѣдание на 4 Априлия 1879.

Засѣданието се откри отъ подпредсѣдательтъ г. Каравелова на 12 часътъ. Отъ прочитанието списъкътъ на представителитѣ станѫ явно, че отъ 229 представители присѫтствуватъ само 58 души. Понеже нѣмаше потрѣбното число представители за да се почне работата, то засѣданието се отложи за 5-й Априлия.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XX.

Засѣдание на 5 Априлия 1879.

Засѣданието се откри отъ Подпредсѣдательтъ г. Каравелова на 12 часътъ. Отъ прочитанието списъкътъ на представителитѣ се видѣ, че отъ 229 отсѫтствуватъ 131 представитель. Като нѣмаше потрѣбното число представители за да се почне работата, засѣданието се отложи за 6-й Априлия.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXI.

Засѣдание на 6 Априлия 1879.

Засѣданието се откри отъ подпредсѣдательтъ г. Каравелова на 12 часътъ. Прочете се списъкътъ на представителитѣ. Отъ 229 души отсѫтствувахѫ 117, и засѣданието се отложи за единъ часъ, дано би да дойдатъ още представители; нъ и слѣдъ второто прочитание на списъкътъ нѣмаше потрѣбното число представители, и засѣданието се отложи за 7-й Априлия.

Г. Каравеловъ, преди да обяви засѣданието отложено, каза, че понеже въ градътъ има доста представители, които се не явяватъ въ Събранието вече три пѫти наредъ, безъ да извѣстятъ за причинитѣ на това, то бюрото ще постѫпи въ тоя случай споредъ Правилникътъ, а именно споредъ 34 параграфъ.

За това се и распореди да се распрати по едно призовно писмо до тия представители, които въ течение на 3 засѣдания, по неизвѣстни причини, не се явиха въ засѣданията.

Ето това писмо:

На основание на § 34 отъ Правилникътъ, одобренъ отъ Народното Събрание, сѣкий депутатъ отъ това събрание, който три пѫти наредъ пропустне засѣданието, безъ да яви на предсѣдательтъ за уважителнитѣ причини на това, послѣдний е длъженъ да го повика и да му направи потрѣбнитѣ бѣлѣжки.

По тази причина азъ се обрьщамъ къмъ Васъ да Ви напомня, че, като пропуснахте три пѫти наредъ засѣданията на Народното Събрание, подпадате съ тоя си постѫпъкъ подъ категория на ония, които нарушаватъ горний параграфъ на Правилникътъ, като не сте представили до сега въ бюрото обясне-

ние за отсѫтствието Ви отъ Народното Събрание и въ тоя случай напълно заслужвате да Ви се направятъ тия бѣлѣжки.

Въ сѫщото време имамъ честь да явя, че Вашитѣ отсѫтствия бѣха причина да не се състои ни едно засѣдание въ послѣднитѣ три дни, тъй както нѣмаше болшинството отъ депутатитѣ. А съ това Вий ставате причина да не се свърши въ време конституцията и се явявате като първи нарушители на първитѣ закони изработени отъ Народното Събрание. Всичката отговорность за несвоевременното свършване на Конституцията и за сѣтнинитѣ, които могатъ да произлѣзатъ отъ това пада върху Васъ и въобще върху всички, които иматъ възможность, а не се явяватъ въ Събранието.

Предсѣдателствующий:

Каравеловъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXII.

Засѣдание на 7 Априлия 1879.

Засѣданието се откри отъ Подпредсѣдательтъ г. Каравелова на 12 часътъ. Отъ прочитанието списъкътъ на представителитѣ се узна, че отъ 229 души отсѫтствуватъ 89, и споредъ това подпредсѣдательтъ обяви засѣданието законно. Слѣдъ прочитанието дневникътъ отъ засѣданието на 24 Марта, Подпредсѣдательтъ пригласи Събранието да направи бѣлѣжкитѣ си.

Г. С. Илиевъ отвори дума за декорациитѣ, като каза, че не е точно забѣлѣзано въ дневникътъ. Рѣши се, продължи г. Илиевъ, за тия декорации, които би се давали за напрѣдъ отъ Българското Правителство, а не и за тия, които до сега сѫ се дали отъ Царьтъ Освободительтъ прѣзъ послѣднята война.

Г. Цанковъ попита г. Илиева, чии сѫ думитѣ, които той иска да поправи? Ако сѫ негови, той има право да иска поправката, ако ли сѫ на другиго, то трѣбва да иска поправката тоя, който ги е произнесълъ.

Прѣдложението за декорациитѣ, отговори г. Илиевъ, бѣше направено отъ г. Балабанова; нъ до колкото азъ разбрахъ, това предложение се отнасяше за бѫдѫщитѣ декорации, а не и за носяньето на полученитѣ прѣзъ послѣднята война.

Г. Славейковъ, като забѣлѣжи, че доста време се е изминало отъ засѣданието, протоколътъ на което се прочете, прибави: мисля, че запрещение стана изобщо за декорациитѣ, както за приеманьето имъ за напрѣдъ, така и носяньето на полученитѣ до сега.

Никой законъ, възрази г. Молловъ, неможе да има обратно дѣйствие. Азъ мисля, че неможемъ да запретимъ да се носятъ приетитѣ до сега декорации.

Сѣкий може да има въ кѫщата си цѣли сѫндѫци, пълни съ декорации, забѣлѣжи г. Михаиловски, нъ да ги носи не може. Тъй се рѣши. Само военнитѣ ще приематъ и ще носятъ декорации.

Г. **Славейковъ** прѣдлага да се свърши тоя въпросъ, като казва, че ще си противорѣчи Събранието, ако сега рѣши да се носятъ декорации.

Г. **Пенчовичъ** се съгласява съ г. Моллова, че законътъ не може да има обратно дѣйствие; той разбира рѣшението на Събранието за бѫдѫщитѣ декорации.

Ако се приеме да се носятъ полученитѣ до сега декорации, забѣлѣжи г. Михаиловский, ще се наруши равенството, едни, които до сега сѫ приели декорации, ще ги носятъ. Азъ повтарямъ, че не трѣбва да има отличие за гражданетѣ и за гражданскитѣ чиновници. Исключение може да бѫде само за военнитѣ.

Г. **Цанковъ** пакъ повтори, че само тоя има право да иска измѣнение въ дневника, който е направилъ предложението.

Прѣдсѣдателствующий Г. **Каравеловъ** попита, приема ли Събранието дневникътъ така, както е казано въ него за декорациитѣ.

По искането на Събранието още единъ пѫть се прочете това мѣсто отъ дневникътъ, въ което се говори за декорациитѣ.

Виждате, Г-да, забѣлѣжи г. Помяновъ, че въ дневникътъ не е казано, че декорации могатъ да се носятъ Причинитѣ, по които г. Балабановъ направи прѣдложението за декорациитѣ не бѣха други, освѣнъ равенството. Като е така, то азъ не виждамъ защо да се носятъ приетитѣ до сега декорации. Ще ми кажете, че единъ законъ не може да има обратно дѣйствие; но въ тоя случай законътъ има сила колкото за носяньето декорации, защото той унищтожава това носянье. Пакъ ще повторя, заключи г. Помяновъ, че причинитѣ, по които се запрѣтяватъ декорациитѣ е равенството, и за това да си остане мѣстото въ дневникътъ за декорациитѣ както си е.

Н. Събрание, попитано, отговаря ли дневникътъ на рѣшението за декорациитѣ и приема ли се така, както си е той, отговори утвърдително.

Пристѫпи се къмъ дневний редъ и се прочете 118 членъ отъ проектътъ на Конституцията.

Ний се спрѣхме на тоя членъ, каза г. Кирковъ, за да се обсѫди по-добрѣ количеството на заемътъ, който може да прави Князьтъ, ако би да се посрѣщнатъ нѣкои спънки за свикванье на Н. Събрание. Отъ миналитѣ членове видѣхме, че само Н. Събрание може да прави заемъ.

А въ тоя членъ се говори, че и на Правителството се прѣдоставя да прави заемъ, нъ подъ условие, че той ще се удобри послѣ отъ Н. Събрание. Споредъ мене най-малката сума може да бѫде единъ миллионъ франки. Твърѣ е възможно, че и два миллиона ще бѫдатъ малко за такива нужди, които

сега не могатъ се предвидѣ. Нѣкои, може би, да се страхуватъ отъ злоупотрѣбления, ако би да се назначи голѣмо количество; нъ тоя страхъ си нѣма мѣстото, защото министритѣ сж отговорни, ако Събранието не удобри тоя законъ. За това азъ предлагамъ само редакцията на тоя членъ да стане така:

Чл. 118. „Ако би за свикванье на Народното Събрание да се посрѣщнатъ важни спънки, то Князьтъ, по преставление на Министерский Съвѣтъ, може да разрѣши заемъ до единъ миллионъ франки съ условие, че той ще се удобри отъ най-близкото Народно Събрание."

Г. **Михаиловский** забѣлѣзва, че въ 118-й чл. отъ проектътъ се срѣща думата „Държавенъ Съвѣтъ," а ний незнаемъ още, ще ли имаме това учреждение. Освѣнъ това тука не сж опредѣлени случаитѣ, кога може да става такъвъ единъ заемъ. Азъ мисля, че той може да става само въ случай на нѣкое вжтрѣшно разстройство на спокойствието, напр. въ случай на възстание въ Княжеството. За това не ще бжде излишно, ако тия случаи се опредѣлятъ.

Разбира се, отговори Г. **Кирковъ,** че такъвъ заемъ ще става само въ случаи извънредни, когато Народното Събрание не може да се свика.

Г. К. **Цанковъ**, като се съгласява съ тълкованието на г. Михаиловски, предлага щото количеството на заемътъ да бжде **два миллиона,** нъ желае, това да влѣзе въ дневникътъ само, а не да се помѣсти въ Конституцията.

Н. Събрание, казва г. **Славейковъ**, ще опредѣли количеството на заемътъ, за който е думата, нъ думитѣ „важни спънки" нѣкакъ ми се показватъ неопредѣлени. Като обаче се разясни, че тоя заемъ ще става подъ отговорность на министритѣ, то членътъ трѣба да се приеме.

Разбира се, забѣлѣжи Г. **Михаиловски**, че министритѣ ще представятъ смѣтка за исхарченитѣ пари; нъ може тия пари да бждатъ разнесени за работи безполезни. За това Събранието може да иска, дали заемътъ е употребенъ за въ работа.

Подложенъ на гласоподавание 118 чл. се прие отъ Събранието съ тии измѣнения, които се прѣдложихж отъ г. Киркова.

Прочете се 119-й членъ.

Въ тоя членъ се говори, каза г. **Кирковъ**, за случаи непрѣдвидени и неопредѣлени, за които не е билъ отреденъ кредитъ. Такива случаи могатъ да бждатъ различни, като гладъ, наводнение, карантина и др. Трѣба ли правителството да чака да се свиква Н. Събрание? Ако направи това, то нещастията ще се продължаватъ, а хората ще мржтъ като мухи. За това ржцѣте на Правителството трѣба да бждатъ развързани въ такива случаи. И азъ предлагамъ да се опредѣли **триста хиляди франка.** Това количество не е голѣмо, нъ не е и малко.

Понеже въ 118 чл. забѣлѣза г. **Славейковъ**, се отреди една доста голѣма сумма, то въ 119 чл. за тия случаи, които

[illegible]

... **Михаиловски** ... [illegible] ... Марта. ... тъй ще бъде ... защото прѣзъ Марта се налегать вече толкмитѣ работи.

— И така, заключи г. Предсѣдателствующий, явявать се два въпроса: до кое време да се свиква Събранието и колко време да траятъ засѣданията му.

— Казахж, забѣлѣжи г. **Мариновъ**, че ние сме земледѣлци и търговци; това е истина, и за това трѣба да се приеме предложението на г. Михаиловски за времето, кога трѣба да [се сви]ква Събранието; защото до 15 Октом. полскитѣ работи [св]ршвать. Колкото за въпросътъ, колко време трѣба да трае [сесия]та, азъ бихъ предложилъ два мѣсеца. Ако това време се [окаж]е недостатъчно, то Князьтъ има право да го продължи.

Два мѣсеца се виждатъ на г. Славейкова малко; той желае сессията да трае три мѣсеца, а именно отъ 15 Януария до 15 Марта; защото ако работата е за пжтищата, то тѣ есень биватъ по-развалени отколкото зимѣ.

— Не е възможно да се приеме такова предложение, възрази г. Касабовъ, защото до Януария бюджетътъ трѣба да е готовъ.

Г. Предсѣдателствующий **Каравеловъ** като яви, че се образуватъ три мнѣния за времето, кога трѣба да се свиква Н. Събрание, и като каза, че сѣко едно ще се подложи на гласоподавание, г. г. Славейковъ и Касабовъ си оттеглиха предложенията, така щото Събранието прие предложението на г. Михаиловски.

Слѣдъ това се прочетоха 121 и 122 членове, които се и приеха отъ Събранието безъ никакво измѣнение.

Слѣдъ прочитанието на 123-й членъ, г. Кирковъ забѣлѣза, че думитѣ: „или поржчва това на друго лице, което особно за това е упълномощено,“ по-добрѣ е да се замѣнятъ така: „или упълномощява нѣкого отъ министритѣ,“ нъ това предложение се не прие отъ Събранието, и членътъ си остана както е въ проектътъ, т. е. прие се безъ измѣнение.

Тоже безъ измѣнение се приеха и членоветѣ 124, 125, 126, 127, 128 и 129. Само въ 128-й членъ думитѣ: „сжщитѣ засѣдания“ да се замѣнятъ съ думитѣ: „сжщата сессия.“

Прочете се 130-й членъ.

Г. **Касабовъ** предлага, щото новитѣ избори да ставатъ не по-късно отъ 2 мѣсеца вмѣсто 4, и новото Събрание да бжде отворено не по-късно отъ 4 мѣсеца, вмѣсто 6 мѣсеца, слѣдъ распущаньето на прѣжното Н. Събрание.

Предложеното отъ г. Касабова измѣнение се прие.

Членоветѣ 131, 132, 133, 134, 135 и 136 се приеха отъ Събранието безъ измѣнение.

При прочитането 137-й членъ

Г. **Геровъ** каза, че прѣди нѣколко дни Н. Събрание прие началото, че всичкитѣ представители ще се избиратъ отъ народътъ. Логическо слѣдствие отъ това е, че и членоветѣ на Великото Н. Събрание трѣба да се избиратъ отъ народътъ само, толкова повече, че то ще рѣшава много по-важни въпроси. За това предлагамъ да се измѣни 137-й чл. по слѣдующий начинъ: „Великото Н. Събрание се съставя отъ представители, избрани „направо отъ народътъ. Числото на тие представители е равно „съ двойното число членове на обикновенното Народно Събра-„ние, като се зематъ по двама представители отъ всѣки десеть „хиляди жители отъ двата пола. За редътъ на изборитѣ ще се „издаде особенъ избирателенъ законъ.“

Това предложение на г. Герова се прие отъ Събранието.

Слѣдъ прочитаньето на 133-й членъ

Г. **Молловъ** забѣлѣжи, че понеже всичкитѣ представите-

ли се избиратъ отъ народътъ, то думитѣ: „А прѣди избира„нието имъ предсѣдатествува Българский Екзархъ или неговий „Намѣстникъ“ да се замѣнятъ съ думитѣ: „А прѣди избиранье„то имъ предсѣдателствува най-старий изъ помежду членовет на „Събранието.“

138-й чл. се прие отъ Събранието съ предложенитѣ отъ г. Моллова измѣнения.

139-й чл. се прие отъ Събранието съ измѣнение думата „Органически Уставъ“ съ думата „Конституция.“

Прочете се 140-й членъ, който гласи: „Къмъ Великото „Н. Събрание се относятъ и членоветѣ 80, 83—85, 86 97, „107, 108. 124 и 125 отъ тоя Уставъ.“

Г. **Стойчевъ** предлага 84-й членъ, на който се указва между другитѣ членове, да се изхвърли.

Г. **Кирковъ** напротивъ желае да си остане, защото тоя членъ е вече по-прѣди приетъ.

Г. **Цанковъ** невижда нуждата въ Великото Събрание да приематъ участие комиссари, за които говори казаний 84-й членъ. Приехми го, защото въ Н. Събрание комиссаритѣ ще даватъ нѣкои разяснения върху законопроектитѣ. Въ Великото Н. Събрание, мисля, нѣма да има тая нужда, за това азъ предлагамъ тоя (84) членъ да се извади.

Подложи се 140-й членъ на гласоподавание и се прие отъ Събранието съ исключение на членъ 84-й, както бѣше предложено отъ г. Стойчева.

При прочитаньето чл. 141 за „върховнитѣ правителственни уредби,“ г. Касабовъ възлѣзе на трибуната и каза: „Първата алинея отъ тоя членъ говори за Държавний Съвѣтъ, и ний се намѣрваме прѣдъ единъ важенъ въпросъ. Пита се, имаме ли ний нужда отъ тая уредба? Азъ зехъ думата не съ претензия да убѣдя Събранието да приеме или да отхвърли това учреждение, това предоставямъ на представители по-способни и по-красноречиви. Азъ щѫ се огранича само да разясня, какъ разбирамъ Държавний Съвѣтъ, безъ да скривамъ обаче, че съмъ на мнѣние това учреждение да се отхвърли. Нъ приемемъ ли, или отхвърлимъ Държавний Съвѣтъ, ний трѣбва да си обяснимъ това; трѣба да покажемъ причинитѣ, по които го отхвърляме, или пакъ ползата отъ него, ако рѣшимъ да го приемемъ. Това нѣщо трѣба да го знае народътъ. — Въпросътъ за Държавний Съвѣтъ трѣба да се разглоби, да се анализира, и отъ тоя анализъ да додемъ до едно заключение, да постѫпимъ, както ни казва здравий разумъ, а не по влѣчението на сърдцето си. Държавний Съвѣтъ, както го разбирамъ азъ, е една важна и високопоставена инструкция ка то по съставътъ си, така и по атрибуциитѣ си. За членове на Държавний Съвѣтъ Князьтъ или Царьтъ призовава хора учени, хора опитни; нъ това бива така само въ теория, а на практика често става наопаки. По другитѣ мѣста Държавний Съвѣтъ се съставя отъ бивши кон-

сули, бивши нѣколко години министри, предсѣдатели и членове на кассационний сѫдъ, отъ бивши губернатори и изобщо отъ хора учени и опитни. Така съставенъ Държавний Съвѣтъ е нѣщо важно и добро. Той има за цѣль да ввожда еднообразие въ администрацията. За тая цѣль му се предоставя въ монархиитѣ да разглежда конституциитѣ, да обсѫжда основнитѣ начала на законитѣ, да рѣшава въпроси спорни и да има власть сѫдебна. Отъ тука се вижда, че Държавний Съвѣтъ има двѣ главни компетентности; споредъ първата — той има гласъ съвѣщателенъ, споредъ втората — той има власть сѫдебна, а често и контролъ. Отъ тритѣ крѫгове за дѣйствията на Държавний Съвѣтъ вижда се, кое мѣсто той заема между другитѣ уредби. Въ абсолютнитѣ монархии той заема мѣстото на Народното представителство-

Да се обърнемъ сега къмъ историята на Държавний Съвѣтъ и да видимъ, какъ е той произлѣзълъ. Той се е родилъ въ абсолютнитѣ монархии, разбирамъ добритѣ абсолютни монархии, които сѫ искали да направятъ добро на народътъ. И тамъ, дѣто народътъ се неползува съ правдини, Държавний Съвѣтъ значи нѣщо, а тамъ, дѣто има Народно Представителство, Държавний Съвѣтъ е излишенъ. Ето какво е Държавний Съвѣтъ. Въ абсолютнитѣ монархии той е полезенъ, а въ конституционнитѣ той е излишенъ, или по-добрѣ той е луксъ. Лусксътъ е добъръ, когато има срѣдства, и достаточно количество опитни хора; а ний нѣмаме ни едното ни другото. За това предлагамъ да се отхвърли Държавний Съвѣтъ.

Г. **Беронъ**, като каза, че зема думата, ако и да не е увѣренъ че ще убѣди Събранието да приеме Държавний Съвѣтъ, продължи: Истина е, че трѣба да отбѣгваме отъ лусксътъ. нъ заедно съ лусксътъ да не би да отхвърлимъ и това, което е полезно и потрѣбно. Не трѣба да се боимъ отъ думитѣ; като чуемъ: Сенатъ, Държавенъ Съвѣтъ, ний мислимъ, Богъ знае какво нѣщо. Г. Славейковъ преди нѣколко деня каза, че нашата управителна машина трѣба да е проста; нъ и най-простата машина трѣба да си има всичко, което ѝ е нуждно. Ний сме приели нѣкои рѣшения безъ да ги обмислимъ добрѣ. Такова е напримѣръ рѣшението, че отъ сѣкя десеть хиляди души ще имаме по трима представители. Въ сравнение съ другитѣ държави, по-много населени, числото на нашитѣ представители ще бѫде твърдѣ голѣмо; за това трѣба да има контролъ, защото колкото и да сѫ многочисленни представителитѣ, тѣ пакъ могатъ да пропуснатъ нѣщо важно. Ще ми кажятъ, че ще имаме министри, нъ министритѣ не могѫтъ да вършатъ всичко. Всѣко министерство ще внася своитѣ проекти, и въ два мѣсеца тѣ ще трѣба да се разглеждатъ. Ще може ли Народното Събрание да ги разгледа, както трѣба? Не ще ли е по-добрѣ да се учреди отъ нѣколко души, избрани изъ между преставителитѣ на народътъ, едно тѣло постоянно при Князьтъ? Въ Нор-

вегия избиратъ комиссия изъ между представителитѣ въ камаратѣ и ѝ предлагатъ на обсѫждание нѣща, които изискватъ по-зрѣло разглеждание· Още едно необмислено рѣшение зехме, именно за декорациитѣ. Забравихме че презъ миналий Май подносяхме на Царя Освободителя адресъ и мисляхме да направимъ медаль за въ паметь на войната, който да се даде на всички, които участвувахѫ въ тая война. Бързитѣ рѣшения не сѫ добри; не трѣбва легко да се отнасяме къмъ такива важни нѣща, като Държ. Съвѣтъ. Прѣди отхърлихме Сенатътъ, а сега искаме да отхвърлимъ и Държавний Съвѣтъ. Да отхвърляме безполезнитѣ нѣща, нъ трѣбва да приемемъ потребнитѣ нѣща.

Вий желаете, попита г. Предсѣдатествующий, щото Държавний Съвѣтъ да бѫде избираемъ?

Да, отговори г-нъ **Беронъ**.

Ако г. **Беронъ** разбира Държ. Съвѣтъ така, възрази г. Цанковъ, то значя да се повръщаме пакъ на Сенатътъ. Държавний Съвѣтъ се назначава отъ Князьтъ, както и министритѣ; той е единъ видъ сѫдилище за чиновницитѣ. Нъ защо и чиновницитѣ да се не сѫдятъ отъ другитѣ сѫдилища? Друга работа, която има да върши Държ. Съвѣтъ, е да разрѣшава заеми; нъ това е работа на Н. Събранье. Ще обсѫжда предварително всички законопроекти; нъ тѣ ще се приготовляватъ отъ министритѣ, както и трѣба да бѫде, защото тѣ ще знаятъ какви законопроекти сѫ потрѣбни. За това ли ще пращаме законопроектитѣ до Държ. Съвѣтъ за да ги държи два три мѣсеца? Белкимъ той ще сѫди по-добрѣ отъ министритѣ? Всичко що се отнася въ тоя дѣлъ до сѫдби, ще го предадемъ на Върховното Сѫдилище; що се отнася до заеме и други такива ще се предадатъ на Н. Събрание, а законопроектитѣ — на министритѣ. За това г. Цанковъ е на мнѣние, че Държавний Съвѣтъ не е нуждемъ и трѣбва да се отхвърли.

Послѣ казаното до сега за Държ. Съвѣтъ, забѣлѣжи г-нъ Славейковъ, мисля, че не остава вече какво да се говори. Нуждитѣ, показани отъ г. Берона, наистина сѫществуватъ, нъ нѣмаме хора, които би отговорили на тия нужди. Колкото за необмисленитѣ рѣшения и погрѣшки, на които посочи г. Беронъ, ще кажя, че то не е погрѣшки. Колкото повече представители ще бѫдатъ въ Събранието, толкова по-зрѣло и обмислено ще рѣшаватъ. Сѫщо и за декорациитѣ. Рѣшението за тѣхъ се приме, за да се не докача равенството.

Между думитѣ на г. Цанкова и думитѣ на г. Скавейкова забѣлѣзвамъ противорѣчие, каза г. Беронъ. Първий не вижда нужда въ Държ. Съвѣтъ, а вторий вижда нужда, нъ не намѣрва хора. Не бойте се, хора ще се намѣрятъ, за да съставятъ едно тѣло, което да обсѫжда законопроекти. Трѣбва да отблъсваме само тѣла безполезни и съвѣтници лошеви: има много князье, които се расхождатъ безъ Княжество по причина на лоши съвѣтници. Казватъ че министритѣ ще се занимаватъ съ за-

конопроектитѣ ; нъ могатъ ли министритѣ всичко да вършатъ? За сѣко нѣщо трѣбатъ особни хора. Какъ могатъ изведнѫжъ да се рѣшатъ такива важни въпроси, като въпросътъ за концесиитѣ? Земете отъ Събранието нѣколко души за контролъ. Ако Събранието не ще контролъ, то отговорностьта ще падне върху му.

Какъвъ е този контроль, пита г. Славейковъ, когато въ проектътъ се не споменува за никакъвъ контролъ? Ако министритѣ не могатъ да обсѫдятъ законопроектитѣ, то какъ ще направятъ това членоветѣ на Държ. Съвѣтъ? Министритѣ по-иматъ възможность да обсѫдятъ законопроектитѣ, защото по-добрѣ ще знаятъ нуждитѣ.

Ний сега рѣшаваме, възрази г. Беронъ, да ли е потрѣбенъ Държ. Съвѣтъ, а послѣ ще разгледаме неговитѣ длъжности. Държавний Съвѣтъ е приготовително учреждение за по-скорото свършвание на работитѣ. Дѣ ще иматъ възможность двѣстѣ депутати да се спроразумѣватъ съ министритѣ и тия послѣднитѣ да имъ разясняватъ всичко? Г. Каравеловъ каза, че Държ. Съвѣтъ е изникналъ въ абсолютнитѣ държави и че само тамъ е той потрѣбенъ. Азъ ще Ви кажя пакъ една рѣчь, тая рѣчь е вѣрата. Приснопамятний Императоръ Николай е казалъ: „Вървамъ въ монархията, защото съмь глава на една монархия." Дѣ сте видѣли да сѫществува само едно законодателно тѣло? Не дѣйте оставя на министритѣ всичко това, което може да се раздѣли между тѣхъ и Държ. Съвѣтъ.

Ако ще говоримъ за Държ. Съвѣтъ, каза г. Цанковъ, да говоримъ з него и да не смѣсваме работитѣ. Г. Беронъ говори за тоя Съвѣтъ като за помощникъ на министритѣ. Азъ и прѣди расправихъ, че Държавний Съвѣтъ е 1.) Сѫдилище, и като такова той пада защото си имаме доста сѫдилища, 2.) той рѣшава за заеме, нъ това е работа на Народното Събрание и на Министерский Съвѣтъ, 3.) казано е, че той е за предварително разглеждание и обсѫждание на законопроектитѣ, Народното Събрание може да си отбира комиссии изъ между членоветѣ си.

Г. **Пенчевичь** доказва че Държавний Съвѣтъ не е сѫдилище, а е Съвѣтъ управителенъ. Азъ сьмь билъ, продължи г-нъ Пенчевичь, единадесеть години въ Държавенъ Съвѣтъ и зная твърдѣ добрѣ, какво той върши. Ще видите, че безъ него нашата управителна машина скоро ще спре.

И така, заключи г. Предсѣдателствующий, за Държавний Съвѣтъ се образувахѫ двѣ мнѣния: за приеманието му и за отхвърлянието му. Подлага се на гласоподавание първото мнѣние.

При това Г. **Пенчевичь** поиска да стане тайно гласоподавание. Г. Цанковъ поиска явно и поименно гласоподавание. Г. Предсѣдателствующий забѣлѣжи, че за да стане явно и поименно гласоподавание изисква се съгласието на една третина отъ Събранието. Желающитѣ той способъ на гласоподаванието станаха на крака, и г. Квесторъ обяви, че повечето отъ поло-

вината представители желаятъ поименно гласоподаване. Пристѫпи се къмъ явно и поименно гласоподаване, резултатътъ на което бѣ, че Държавний Съвѣтъ се отхвърли съ **деветдесеть и деветь** гласа противъ **двадесеть и два** гласа.

Щомъ се отхвърли Държавний Съвѣтъ, забѣлѣжи г-нъ Предсѣдателствующий, то става излишенъ първий дѣлъ отъ XXI глава, въ който се говори за съставътъ на Държавний Съвѣтъ.

Събранието рѣши да се отхвърли и вторий дѣлъ, а именно членоветѣ: 142—147.

Г. **Маринов** предлага да се отхвърли и вторий дѣлъ, който излага какво има да върши Държавний Съвѣтъ, нъ

Предсѣдателствующий г Каравеловъ забѣлѣжи, че трѣба да се чете членъ по членъ и тогава ще се види, кое може да се отхвърли, и кое да остане.

При прочитанието на 1-вата алинея отъ 148-й чл г. Касабовъ забѣлѣжи, че тя сама по себе си пада.

Г. **Ив. Пенчевичъ** възрази, че тѣзи, които сѫ съставили проектътъ, знаяли сѫ че тая алинея е потрѣбна, и азъ мисля да остане; защото кого Правителството ще пита за мнѣния по всичкитѣ въпроси?

Г. **Хр. Стояновъ** напротивъ забѣлѣжва че когато се отхвърли Държавний Съвѣтъ то се показа отъ ораторитѣ, че работитѣ, които имаше да върши Държавний Съвѣтъ, ще ги вършатъ министерствата, сѫдилищата и Народното Събрание. Министерствата ще съставятъ мнѣния; слѣдов. първата алинея пада сама по себе си.

Подложи се на гласоподавание първата алинея и се отхвърли. Также се отхвърли и втората алиеня.

При четеньето на третята алинея, която гласи: ще разглежда (Държав. Съвѣтъ) въ послѣдня инстанция рѣшѣнията на губернскитѣ управителни сѫдилища, кога има тѫжби отъ отъ частни лица срещо хазната или отъ хазната срещо частни лица.

Г. **Касабовъ** предложи да се внесе въ дневникътъ, че длъжностьта, която се излага въ третята алияея да се предаде на касационния сѫдъ. Това се прие отъ Събранието.

Длъжностьта, изложена въ 4-та алинея: ще разрѣшава (Държ. Съвѣтъ) въ послѣдня инстация прѣпирнитѣ за подсѫдность помежду всички правителствении мѣста и длъжностни лица, тоже се предоставя на кассацията, нъ това да се забѣлѣжи само въ дневникътъ.

При прочитанието на петата алинея: ще тегли на сѫдъ лица отъ сѫдебното вѣдомство

Г. **Касабовъ** предложи думата **сѫдъ** да се замѣни съ **общитѣ сѫдилища** и тази длъжность да се предостави на кассацията, и това да се забѣлѣжи само въ дневникътъ.

Ако членоветѣ на кассацията направятъ погрѣшка, то

кой ще ги сѫди? Пита г. **Поменовъ** и предлага да се предаватъ на Народното Събрание.

Г **Цанковъ** забѣлѣжи на това, че тукъ не се говори само за касацията, нъ и за членоветѣ на всичкитѣ сѫдилища.

Г. **Касабовъ** пакъ повтори, че въ сѫдението трѣбва да има постепенность и за това да се каже: **на общитѣ сѫдилища.**

Кассацията, каза г. **Поменовъ**, ще сѫди членоветѣ отъ губернскитѣ сѫдилища, ако това и да не е толкова сгодно, защото тѣ зависятъ отъ нея, а членоветѣ отъ кассацията да се сѫдятъ отъ Народното Събрание.

Ще тегли на сѫдъ, забѣлѣжи г. **Цанковъ** не ще каже да сѫди; то ще каже да се рѣшава за предавание на сѫдъ. Когато единъ сѫдия направи лукавство и трѣба да се предаде на сѫдъ, то за това предавание рѣшава кассацията. Азъ моля Н. Превъсходителство г. Лукиянова да ни освѣти въ тоя въпросъ.

Г. **Лукияновъ** каза, че тъй се разбира, както тълкува г. Цанковъ, т. е. че тука се говори само за предавание на сѫдъ, а не и за сѫдение.

Г. **Поменовъ** е съгласенъ съ това обяснение, нъ желае да му се отговори на въпросътъ: кой сѫди членоветѣ отъ кассационний сѫдъ? и кой ги тегли на сѫдъ?

Въ другитѣ мѣста, отговори г. **Касабовъ**, ги тегли на сѫдъ министерството на правосѫдието, а у насъ това ще се опредѣли послѣ въ уставътъ за кассацията.

Виждамъ, каза г. **Беронъ**, че нѣкои длъжности се отхвърлятъ и се предаватъ на кассацията, нъ азъ не съмъ чулъ нищо за това учреждение; нека се разясни по-добрѣ.

Подложи се на гласоподавание 5-та алинея и понеже г-нъ Касабовъ си оттегли предложението, тя се прие както стои въ проектътъ, нъ се рѣши да се внесе само въ дневникътъ и длъжностьта, изложена въ нея, да се предостави на кассационний сѫдъ.

Прочете се 6-та алинея която гласи: ще разглежда въ послѣдня инстанция работи и тѫжби по отстѫпвание частенъ имотъ за Държавни или Обществени потрѣби.

Г. **Касабовъ** прѣдлага изложената въ нея длъжность да се предостави на общитѣ сѫдилища.

Г. **Джебаровъ** предлага тая длъжность да се остави на Министерский Съвѣтъ.

Министерский Съвѣтъ възрази г. Цанковъ, не е сѫдилище и неможе да гледа такива работи, за това тъзи длъжность да се предостави на кассацията.

Г. **Джебаровъ** си оттегли предложението.

Ако приемемъ тая алинея, забѣлѣжи г. **Беронъ**, то кассацията ще гледа на годината хиляди процеси. Представете си, една компания прави желѣзни пѫтища, които ще преминуватъ

презъ нивья, лозья и отъ които ще трѣба да се отстжпва. По тоя начинъ ще се явятъ хиляди процесси. По другитѣ мѣста подобни въпроси се възлагатъ на комисии отъ Народното Събрание.

Г. **Касабовъ** мисли, че ще се изработи законъ дѣто ще се опредѣлятъ случаитѣ на отстжпвание частенъ имотъ за Държавни или Обществении потрѣби.

Г. **Цанковъ** забѣлѣжи, че въ 64-й чл. се рѣши за принудително отстжпвание частенъ имотъ.

Събранието прие, щото изложената въ 6-та алинея длъжность да се забѣлѣжи въ дневнкътъ и да се предостави на кассацията.

Прочете се 7-та алинея.

Г. **Касабовъ** предлага изложената въ тая алинея длъжность да се предостави на Министерский Съвѣтъ, понеже не може сѣкога да се чака свикванието на Народното Събрание, което би разрѣшило заеми, за които е дума въ тая алинея.

Г. **Хр. Стояновъ** предлага тая алинея да се исхвърли, защото чл. 115, 116 и 119 сж вече рѣшени. Правото за заеми се представи на Н. Събрание.

Събранието попитано приема ли предложението на Хр. Стоянова, отговори утвърдително.

Тоже се отхвьрли и 8-та алинея.

При прочитанието 9-та алинея която гласи: ще разрѣшава займове за Губерниитѣ, Окржжията, Общинитѣ и градоветѣ.

Г. **Цанковъ** предложи, думитѣ: „Губерниитѣ, Окржжията, Общинитѣ и градищата да се замѣнятъ съ думитѣ: „Окржжия, Околии, Общини и градове.“ Алинеята да се забѣлѣжи въ дневницитѣ, а правото изложено въ нея да се предостави на Народното Събрание.

Предсѣдателствующий г. **Каравеловъ** забѣлѣжи, че Н. Събрание не може да се занимава съ разрѣшавание заеми за Окржжията, Околиитѣ, Общинитѣ и градищата.

Г. **Касабовъ** предлага това право да се предостави на Министерский Съвѣтъ.

Предложението на г-нъ Касабова се прие отъ Събранието.

При прочитанието на 10-та алинея която казва: ще разглежда работи за отстжпвание недвижими имоти, които принадлежятъ на губерниитѣ, окржжията, общинитѣ и градоветѣ, а такожде ще да разрѣшава или запрѣщава тия отстжпвания.

Г. **Михаиловский** пожела да се обясни, какво ще каже: отстжпвание недвижими имоти, които принадлежатъ на губерниитѣ, окржжията, общинитѣ и градоветѣ.

Търново напр., отговори г. Цанковъ, иска да продава Марино-поле. Ето това е отчуждение.

Народното Събрание прие, щото изложената въ 10-та

алинея длъжность да се забѣлѣжи въ дневникътъ и да се предостави на Министерский Съвѣтъ.

Слѣдъ прочитанието на 11-та алинея, г. **Касабовъ** предложи да се внесе тая алинея въ Конституцията и изложеното въ нея (алинея) право да се предостави на Н. Събрание. Той представи слѣдующата формула за да се помѣсти въ 98-й чл. слѣдъ 2 алинея:

3. „Да опрощава изостанали даждия и всякакви недосъбрани берии, на които прибиранието се вижда невъзможно.

Г. **Казанакли** не разбира, защо да се помѣстятъ такива подробности въ Конституцията, когато послѣ може да стане законъ за тия несъбрани даждия.

Подложено на гласоподавание предложението на г. Касабова се прие отъ Събранието.

12-та алинея, която казва: ще преглежда смѣткитѣ на върховната смѣтна палата, която по исканието на Държ. Съвѣтъ, е длъжна да му предоставя подробни изложения за испълнението на бюджетътъ, се прие отъ Събранието за да се забѣлѣжи само въ протоколътъ и изложената въ нея длъжность да се предостави на Народното Събрание, съ исключение думата: по искание на Държав. Съвѣтъ.

13-та алинея се отхвърли отъ Събранието.

Преди закриванието на засѣданието се прочете слѣдующата телаграмма отъ редакторътъ на Дейли-Нюсъ до Н. Събрание: „Управителитѣ на Дейли-Нюсъ получиха съ благодарение и гордость рѣшението на Н. Събрание въ България въ отношение на дѣйствията на този журналъ въ защита на правата на България. Ний вѣрваме че най-висшата длъжность на една свободна пресса е да искарва истината на видѣло и да спомага на такива народи като Вашеий въ достигание на стремленията имъ къмъ свобода и независимость, и ржководими отъ тая цѣль, ний непрестанно сме представяли и защищавали правата на Вашето племе да стои въ редътъ на свободнитѣ народи въ свѣтътъ. Такова е била въ миналото и такова ще бжде ржководящето начало на Дейли-Нюсъ и за въ бждаще.“

Засѣданието се закри на 4 часътъ слѣдъ пладнѣ.

Предсѣдателствующий:

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Росийскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ,

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXIII.

Засѣдание на 9 Априлия 1879. г.

Засѣданието се откри отъ подпредсѣдательтъ г. Каравелова часътъ по 12 на пладнѣ. Прочете се списъкътъ на представителитѣ и се узна че отсѫтствуватъ по болѣсть и други причини 45 души, имената на които се забѣлѣжиха въ надлѣжната за това книга. — Подпредсѣдательтъ обяви че Събранието се счита за пълно и покани да се пристѫпи къмъ дневний рѣдъ. Слѣдъ това се прочете 149-й чл. който единодушно се прие отъ Събранието. Прочетоха се и членоветѣ 150, 151, 152, 153, 154 и 155, които Събранието прие тоже безъ никакво измѣнение. Слѣдъ като се прочете и чл. 156-й, Подпресѣд. г. Каравеловъ попита Събранието отъ колко члена да бѫде подписано предложението за предавание министръ на сѫдъ. На това

Г. Д-ръ **Странски** каза, че желае такова предложение да е подписано отъ 1|3 часть отъ присѫтствующитѣ. Г. Кирковъ възрази като каза да бѫде подписано отъ 1|3 часть отъ всичкитѣ членове на Събранието.

Г. **Михаиловский** като взе думата каза че за прѣдложение е достатъчно 1|4 часть отъ присѫтствующитѣ, а за давание на сѫдъ той иска да е подписано отъ 3|4 отъ присѫтствующитѣ.

Подпредсѣд. г. **Каравеловъ** предложи на Събранието че има двѣ мнѣния за предложение давание на сѫдъ министръ: едното 1|3 часть отъ присѫтствующитѣ а другото 1|4 часть.

Г. **Кирковъ** мисли че предложението на г. Михаиловски е скоро сходно съ предложението на Уставътъ.

Г. **Хр. Стояновъ** възрази че 1|3 часть отъ всичкитѣ членове на Събранието е твърдѣ голѣмо число, защото може

да се случи да присжтствуватъ въ Събранието малко число членове, тжй щото не ще може да се приспособи 1|3 часть отъ всичкитѣ, за това той желае да е 1|3 часть етъ присжтствующитѣ. На това Събранието като се произнесе съ удобрение, Подпредс. г. Каравеловъ попита: който отъ предговорившитѣ желае, да оттегли продложението си. За отговоръ г. Кирковъ каза, че той оттегля своето предложение, а г. Михаиловски обяви че той настоява на своето. — Г. **Др. Цанковъ** разбира че, когато става такова предложеняе за предавание министръ на сждъ, то трѣба да се обсжжда отъ всичкитѣ членове на Събранието вънъ отъ засѣданието и тогава подписано отъ 1|3 часть отъ всичкитѣ членове, а не само отъ присжтствующитѣ, да се предлага. За това той е на мнѣние да се приеме 1|3 отъ всичкитѣ членове.

Г. **Стояновъ** отговаря, че като има прѣдъ видъ че много членове, въ време на предлаганието, може да се случи да отсжтствуватъ отъ Събранието а такова предложение понеже трѣба да се защити, то предлага да се приеме 1|3 часть отъ присжтствующитѣ.

Г. **Цанковъ** казва че такова предложение трѣба непременно да е подписано вънъ отъ Събранието а не вжтрѣ, и защото много членове може да се случи да отсжтствуватъ по разни законни причини, които сж подписали такова предложение, то предлага да се даде на гласувание тоя въпросъ.

Г. Подпредс. **Каравеловъ** като поиска да подаде на гласувание тия двѣ мнѣния, то есть: 1|3 часть отъ всичкитѣ членове и 1|4 часть отъ присжтствующитѣ. Г. Михаиловски взе думата и попита: когато много членове отсжтствуватъ, то не значи ли че се отказватъ самоволно отъ своитѣ мнѣния. За това настоява да се приеме 1|4 часть отъ присжтствующитѣ. Слѣдъ това г. Каравеловъ прѣдложи въпросъкъ за исчерпенъ, Събранието удобри и се даде на гласувание. Вишегласието прие 1|4 часть отъ присжтствующитѣ. Слѣдъ това прочете се членъ 157-й, който се прие отъ Събранието безъ измѣнение. Послѣ прочитанието на чл. 158-й, г. Героаъ предложи, щото министритѣ да се сждятъ на кассационний сждъ а не на държавний. Защото въ държавний сждъ нѣмало гаранция за независимостьта на сждътъ, той настоява да се сждятъ на кассационний сждъ.

Г. **Славчевъ** казва, че кассационний сждъ има сходство съ министерството и за това е невъзможно да се сждятъ на него министритѣ.

Г. **Стояновъ** не намира за добрѣ да става сждението на кассацията. Той каза че въ други конституции е прието това, нъ тамо членоветѣ на тоя сждъ сж независими, защото сж несмѣняеми, а у насъ не е така, и не можемъ да правимъ правило сега още отъ начало за несмѣняемостьта на членоветѣ въ кассационний сждъ. Той настоява да се състави за

Г. **Стояновъ** повтаря да казва че по-голѣма полза ще е, ако министерството на земледѣлието и обществ. работи се слѣе въ министерството на финанциитѣ.

Подпредс. Г. Каравеловъ предложи на гласоподавание числото на министерствата и по вишегласие Събранието прие шесть министерства. Той обяви още на Събранието че министерството на общественнитѣ работи, земледѣлието и търговията ще се вмѣсти въ друго министерство, споредъ както се намѣри за сгодно. Послѣ се чете чл. 162-й който се прие. Тукъ г-нъ Михайловски попита: ще има ли Съвѣти при министерството.

Подпредс. Г. Каравеловъ отговори че самитѣ министерства сѫ Съвѣти. Прочете се чл. 163-й и г. **Кирковъ** предложи да се прибавятъ при тоя членъ и думитѣ: „освенъ ония които се замѣстяватъ по изборъ"

Г. **Кир. Цанковъ** удобрява членътъ тъй както си е.

Г. **Кирковъ** пакъ настоява на това си допълнение, като казва, че въ Конституцията никадѣ нѣма да се споменува за длъжностнитѣ лица, които се намѣстяватъ на длъжность по изборъ отъ народътъ.

Г. **Хр. Стояновъ** възрази, като каза, че членътъ както е въ Уставътъ е твърдѣ ясенъ; колкото за избираемитѣ чиновници има особенъ законъ, за това не е нуждно да става никакво прибавление.

Г. **Паничерски** пита: какъ ще става назначението чиновници, отъ Князьтъ ли на право или по рекомандацйя отъ надлѣжний министръ? И предлага да се прибави при членътъ послѣдното му предложение т. е. „чрѣзъ рекомандацията на надлѣжний министръ." Слѣдъ това подпредс. г. Каравеловъ попита: приема ли Народното Събрание тоя членъ както е въ Уставътъ. Събранието отговори подтвърдително.

Прочете се чл. 164-й който се и прие.

Слѣдъ прочитанието на чл 165-й Г. **Геровъ** забѣлѣжи че тукъ не се говори за случаитѣ на отговорностьта и прѣдлага да се прибави че случаитѣ на отговорностьта ще се опредѣлятъ съ особенъ законъ. Събранието не прие това предложение и членътъ се прие както си е. — Прочете се и чл. 166; който се прие. Слѣдъ това пристѫпи се къмъ глава XXII и прочетоха се членоветѣ 167 и 168, които се приехѫ безъ никакво измѣнение. Чете се и чл. 169.

Г. **Стояновъ** каза че, както въ чл. 168 тъй и въ тоя чл. 169, трѣба да се опредѣли и прибави „ $^{2}/_{3}$ отъ всичкитѣ членове на Събранието". Събранието прие съ вишегласие тая поправка на г. Стоянова.

Слѣдъ прочитанието на чл. 170 г. Даскаловъ взе думата и каза, че горнитѣ два члена, като опредѣлятъ времето на измѣнението на тоя Уставъ, не е нуждно и тоя членъ и предлага да се исхвърли отъ Конституцията.

Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи че въ такъвъ случай може би

да се случи щото Констятуцията де се унищожи прѣди да се введе въ дѣйствие.

Г. **Кирковъ,** като пое думата каза : „Прѣди всичко ще отговора на предговорившій, че горнитѣ (167, 168 и 169) членове, никакъ не говорятъ ни дума за времето, а въ тѣхъ се казва само при кои условия може да бжде, допущено прегледждание или измѣнение на Конституцията. А тамъ, гдѣто се говори за врѣмето, за срокътъ, ради преглѣждание или измѣнение на Конституцията, това е именно послѣдний, 170 й членъ ; слѣдователно, като защищавамъ този членъ, който е тука крайно необходимъ, не видя защо г. прѣдговорившій бездоказанно прѣдлага да се изхвърли той изъ Конституцията.

„Г-да, продължи г. Кирковъ, ние сме свикани тука да положимъ основата на нашето самоуправление, да изработимъ основнитѣ закони за държавната уредба на нашето младо Княжество, и въ лицето на това наше Народно Събрание, ние Българетѣ, првъвъ пжть се явяваме сами устроители на своята сждбина, првъвъ пжть пишемъ закони сами за себе си. И ако ние, Г-да, нещемъ да признаемъ задлъжителна за себе си, макаръ за петь годинъ, тази наша Конституция, това ще рече, че ние не вѣрваме въ нея, не можемъ да очакваме отъ нея доброчестината на Нашето Княжество.

Само за да се уведе Конституцията изискватъ се двѣ три години, а може би и петь години, и трудно е да си въобрази човѣкъ каква бъркотия ще излѣзе отъ това че единъ законъ ще прѣтърпява измѣнение въ сжщото врѣме когато той се ввежда въ една държава. Най-голѣмото зло за една държава, най-голѣмата злочестина за единъ народъ проистичатъ отъ постоянното мѣнявание па законитѣ и отъ тѣхното неуважение. Тогава народътъ неможе да научи кои да е закони. Неможе да навикне ни на единъ законъ, той прѣстанва да уважава всѣкой законъ, и ефимерностьта на законитѣ поражда найсетнѣ безредица и размирица. За примѣръ имаме прѣжнето турско правителство.

И така, за трайностьта па Конституцията, 170-й чл. на Уставътъ е необходимъ, а азъ бихъ прѣдложилъ даже да се увеличи петгодишний срокъ. Ние трѣба да установимъ единъ срокъ, защото само врѣмето ще покаже, и опитътъ ще ни убѣди за напрѣдъ, какви измѣнения трѣбва да се внесжтъ въ приложената вече Конституция, слѣдъ като истече условний срокъ. Иначе, ако ние отхвърлимъ всѣка задлъжителность поне за 5—6 години, то спроти първитѣ три (167, 168, 169) членове Конституцията ще търпи постоянни измѣнения и може би съвсѣмъ да се измѣни, преди да се введе.

Не разбирамъ, Г-да, какъ ще може да сжди първото бждуще законодателно събрание, добра ли е или е лошава нашата Конституция, безъ да се ползува съ фактове, безъ да има опитъ, за да допуща кое да е измѣнение въ нея. Тукъ се изис-

ква единъ задлъжителенъ срокъ, само слѣдъ свършванието на който да може да става ревизия или измѣнение на Конституцията.

Най-сетнѣ, г-да, страхъ ме обзема, като си помисля, че скоро може би да се появятъ честолюбци, или слѣпи оръдия на нѣкого които щѫтъ подготвятъ народътъ, ще го насъскатъ на Конституцията и ще стоварятъ сичката тежина на нашето самоуправление връзъ нея. Боя се тогава да не би съ 2|3 гласове вмѣсто гаранция за трайностьта на Конституцията да видимъ нейната развала.

За това постоянствувамъ да си остане 170 й членъ.

Г. **Стояновъ** каза че г. Кирковъ което говори не се относя до чл 170-й понеже въ горнитѣ три члена се дава на народътъ право да измѣнява Конституцията. Щомъ нѣма заявление отъ 2|3 отъ членоветѣ на Събранието то и нищо не може да се измѣни отъ Конституцията, за това счита чл. 170-й за излишенъ.

На това г. **Кирковъ** забѣлѣжи, че самий 170-й членъ говори за необходимостьта на една гаранция; първитѣ три члена, напротивъ, даватъ на Народното Събрание право само да измѣнява Конституцията, а каква гаранция имаме, казва г. Кирковъ, че такива измѣнения сѫ своеврѣменни, ако ги позволяваме прѣди да се введе самата Конституция? Увѣренъ сьмь, че ако г. Стояновъ прочете още веднажъ тази глава (XXII), ще се съгласи сь мене, че първитѣ три (167, 168, 169) члена гласятъ само **кѫкъ**, а 170-й членъ говори ясно само **кога** ще може да бѫде внесено кое-годѣ измѣнение или прѣглеждание на Конституцията. Слѣдователно, 170-й членъ не е излишенъ, защото той дава 5-годишна гаранция за първата наша Конституция.

Г. **Поменовъ** възрази, че става да говори противъ тоя членъ. Той казва, когато сме свободолюбиви то трѣба да бѫдемъ и послѣдователни. Ний настояваме да се тури срокъ на тая Конституция, нъ кой може да мя увѣри че слѣдъ 5 или 10 години ще измѣнимъ това или онова? Азъ незная на свѣтътъ да има писано на крайтъ на единъ законъ, че той има сила и дѣйствие за толковато години. А пакъ ние не може да забранимъ на бѫдещето събрание да измѣнява, по законна нужда, тоя или оня членъ отъ Конституцията. Съ 170-й чл. ние обезсилуваме горнитѣ два члена, съ които даваме право на Народното Сьбрание, да измѣнява Конституцията по заявление на 2|3 отъ всичкитѣ членове на Събранието. Не е чудно при първото сега разглѣждание, да сѫ се пропуснали нѣкои погрѣшки, за това азъ настоявамъ тоя членъ да се исхвърли изъ Конституцията.

Г. **Михаиловский** като не вижда злото отъ тоя членъ и като признава за нужда да дадемъ една по-трайна сила на тая Конституция, предлага срокътъ на траянието да е 3 години.

Г. Др. Цанковъ настоява да се отхвърли тоя членъ, и пита: защо бъдущето Народно Събрание да нѣма право да измѣнява нѣща които по погрѣшка може да сѫ пропуснати? Той настоява да се даде тоя членъ на гласувание.

Г. Кирковъ срѣщу това възрази, като каза: Азъ не намирамъ никоя гаранция за трайностьта на тая Конституция безъ единъ опредѣленъ срокъ за нейната сила и дѣйствие. Предговорившiй, г. Поменовъ, като кичи рѣчьта си съ голѣмы думи, казва, че като сме „**свободолюбиви трѣбва да сме и послѣдователни.** Наистина, да бѫде человѣкъ **свободолюбивъ** не ще каже още, че всѣкой день трѣбва да мѣнява законитѣ на държавата, безъ да има многогодишенъ опитъ, безъ практическа повѣрка врьху всичко, което се прѣдполага да се измѣни или допълни. Лема това е послѣдователность дѣто Виенский юристъ безъ много обиколки допуща, че трѣбва, дори прѣдъ да се введе у насъ Конституцията, да се правятъ измѣнения, защото, като „**свободолюбиви,**“ ний не можемъ **да забранимъ** на първото бѫдѫще Събрание да измѣнява тоя или оня членъ на Конституцията? А пакъ азъ имамъ да кажѫ, че като такива, ние имени трѣбва да избѣгваме до колкото се може всѣкогодишното измѣнение на Конституцията, защото инакъ тя нѣма да има никоя сила, ни дѣйствие, нито пакъ уважение въ Народътъ; въ постоянството се крие силата на законътъ, а не въ неговото вѣчно измѣнение. Колкото за голословното утвърждение на г-нъ Поменова, че нѣмало „на свѣтътъ ни единъ законъ въ който да е написано че той има сила и дѣйствие за извѣстенъ срокъ,“ азъ ще му забѣлѣжа че азъ зная, че има Конституции на свѣтътъ, съ задлъжителенъ срокъ, и ако иска г. Поменовъ може да погледне сърбската Конституция, за да се увѣри съ опитътъ на нашитѣ съсѣди.

Въ отговоръ на г. Цанкова, ще кажѫ, че ако положимъ единъ задлъжителенъ срокъ за силата и дѣйствието на Конституцията, ние никакъ не отнимаме правото у Народ. Събрание за да я прѣгледа или измѣни; стига да има $^2/_3$ гласове отъ всичкитѣ членове на Събранието, за да станатъ законни измѣнения когато дойде „уреченото врѣме,“ а не кога скимне на Събранието. Въ течение на задлъжителний срокъ Конституцията трѣба да бѫде за насъ евангелие, святъ неизмѣненъ законъ; само тъй тя ще придобие сила и уважение въ народътъ.

Като прѣдлагамъ да се задържи 170-й членъ на проектътъ, азъ искамъ да видя въ това една гаранция за Конституцията, поне за петь години, именно доклѣ тя да се уведе въ Княжеството. За това 3 годишний срокъ, прѣдложенъ отъ г-нъ Михаиловски, ми се види твърдѣ кратъкъ.

Г. Стояновъ повтаря да казува че се рѣшиха вече три члена, които даватъ право на Народното Събрание да измѣнява Конституцията, затова не е нуждно да се туря и тоя членъ, защото той противорѣчи на горнитѣ членове.

Г. Кирковъ въ отговоръ на г. Стоянова, казва: „Погорѣ казахъ и пакъ ще повторя, че първитѣ приети три члена се допълняватъ отъ послѣдний (170-й) членъ: тамъ се казва **при кои условия, по кой начинъ,** ще може да става прѣглежданье и измѣнение на Конституцията, а тука просто се опредѣлява **кога, слѣдъ колко време,** ще става това. Поради туй, противорѣчието, което г. Софийский депутатъ иска да види тука, е отъ него съчинено, нъ въ дѣйствителность нѣма никое противорѣчие."

Г. Беронъ, като взе думата, каза: Господа, отъ насъ има много които не познаватъ добрѣ нуждитѣ на нашия народъ. Ний работимъ, нъ може би да се случи да направимъ погрѣшка, тогава защо да не дадемъ право на бѫдѫщето Събрание да я поправи; или пакъ ако нѣкой членъ е несъобразенъ съ нуждитѣ му, защо да не му прѣдоставимъ правото, да го измѣнява? Това право вече е дадено съ горнитѣ три члена които ний приехме въ Конституцията си.

Г. Каравеловъ поиска да обяви въпросътъ за изчерпанъ, нъ

Г. Кир. Цанковъ взе думата и като поиска да поддържи прѣдложението на г. Киркова каза че законитѣ поставени отъ Народното Събрание, трѣба да бѫдѫтъ трайни, инакъ измѣняванието на Конституцията ще стане на мода. Прѣдпочитамъ да се даде траенъ срокъ на тоя законъ.

Г. Геровъ сподѣля мнѣнието на г. Кир. Цанковъ и желае щото редакцията на членътъ въ Конституцията да се промѣни, защото тъй както е членътъ, ще каже че слѣдъ 5 години непрѣменно трѣба да се разглѣда Конституцията, тогазъ когато тя и послѣ петъ-тѣхъ години може би да има важностьта си.

Г. Кир. Цанковъ подтвърди това прѣдложение на г-нъ Герова, нъ указа въ сѫщото врѣме на руский текстъ въ проектътъ, че той почти удовлетворява това прѣдложение.

Г. Стояновъ повтори да каже че горнитѣ членове напълно удовлетворяватъ онова което г-да прѣдговорившитѣ желаятъ и гаранцията за трайностьта на тая Конституция е $^2/_3$ части отъ членовстѣ на Народното Събрание. Послѣднето може да извърши това **всякз година,** щомъ $^2/_3$ отъ членоветѣ му подпишатъ такова заявление за измѣнение нѣкой членъ отъ Конституцията. Не е чудно да сме пропуснали нѣщо и неможемъ да запрѣтимъ на бѫдѫщето Народно Събрание да го прибави.

Г. Кир. Цанковъ, като отговаря на прѣдговорившия, казува че трѣба по-голѣма гаранция и като желае да даде трайность на тая Конституция, намира единствената гаранция въ тоя членъ който, казва той, дава по-голѣма сила на Конституцията.

Г. Кирковъ, като отговори на г. Стоянова, каза: желая

да ми укаже г. Стояновъ, гдѣ се споменува въ приетитѣ три члена, че „всѣка година“ можала да се прѣглежда и измѣнява Конституцията? Думитѣ на г. Стоянова недоказватъ нищо друго, освѣнь, че Народното Събрание **има право** да внися измѣнения въ Конституцията; нъ почтенний Софийский депутатъ не се постара да ни убѣди, че ще има нѣкоя облага, че не ще е безполезно, ако почнемъ още въ първата година да измѣняваме Конституцията, прѣди да се введе тя. И 170-й членъ никакъ не отнема законното право на Народното Събрание, нъ той му въ сжщото врѣме не позволява да се бърка въ Конституцията, прѣди да истече условний срокъ, прѣди отъ опитъ, отъ практика да се убѣди народътъ, че тоя или оня членъ трѣбва да се прѣгледа или измѣни.“

Г. **Беронъ** като прѣдставя на Събранието че ний за първъ пжть влизаме въ политический животъ, че нуждитѣ на народътъ ни ще бждатъ може би съвсѣмъ други и че незнаемъ дали това наше дѣло ще угоди на народътъ ни, настоява да оставимъ на народътъ и това право да измѣнява и одобрява което иска въ Конституцията спорѣдъ нуждитѣ си. Да бждемъ, г-да, каза ораторътъ, по-съвѣстни и по-честни.

Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи на г. Берона, да не употрѣбява такива изражения, защото, който мисли инакъ, не ще каже че той е нечестенъ и безсъвѣстенъ.

Г. **Др. Цанковъ** отговаря на г. г. Кирковъ и Кир. Цанковъ и казва: тукъ не е казано въ кое време ще стане измѣнението. Щомъ 2/3 отъ Събранието направи предложение, всякога може да стане измѣнение. Ако оставимъ тоя членъ, ще каже че въспираме нуждннитѣ измѣнения, и като не намирамъ никаква гаранция въ тоя членъ за трайностьта на Конституцията настоявамъ да се извади тоя членъ.

Г. **Поменовъ** като забѣлѣжи, че съ тоя членъ не се добива никаква гаранция и че, ако опрѣдѣлимъ срокъ за 5 годиви, това не значи гаранция, а просто ний ще наложимъ на народътъ непремѣнно да измѣнява Конституцията, когато може би народътъ ненамира за нуждно, прибави че съ такова постановление ний постжпваме деспотически като налагаме на народътъ такова ограничение. За това настоява тоя членъ да се изхвърли отъ Конституцията. Слѣдъ това

Подпредсѣд. Каравеловъ подложи тоя членъ на гласоподавание, който се отхърли съ вишегласие, и съ това се свърши разглеждането членъ по членъ на Констятуцията.

Събранието се распусна за 15 минути, и послѣ тая почивка откри се пакъ на 2 1/4 часътъ. Подпред. г. Каравеловъ обърна вниманието на Събранието, че трѣба да се разгледа и 4-й пунктъ на „особната наредба за начинътъ, по който ще стане избиранието на първий Князь“ като забѣлѣжи че въ едно отъ миналитѣ засѣдания се разгледаха прѣдшедствующитѣ три пункта, а тоя 4-й пунктъ оставаше.

Г. **Поменовъ** възрази, че въ Българскый текстъ на тоя пунктъ е доста ясенъ.

Г. **Каравеловъ** прѣдложи на Събранието, ако го приема. Нъ г. Кир. Цанковъ предложи да се прибави при Народното Събрание думата „Велико“ т. е. вмѣсто Народно Събрание да е „Велико Народно Събрание.“

Г. **Поменовъ**, като забѣлѣжи че това Събрание не е велико, предлага членътъ да си остане тъй както си е.

Подпред. г. **Каравеловъ** даде тоя членъ на гласоподавание и Събранието го прие съ вишегласие тъй както си е въ проектътъ.

Слѣдъ това г. **Поменовъ** предлага да се приведе въ порядъкъ редакцията на Конституцията.

Г. **Каравеловъ** забѣлѣжи че това ще стане слѣдъ прочитанието на непрочетенитѣ още протоколи и предложи на Събранието да избере и даде на бюрото още нѣколко помощници за редактуванието на Конституцията, защото секретаритѣ сѫ малко и не ще успѣятъ сами да извършатъ това.

Събранието по именно прѣдложение и явно гласоподавание прие за такива г. г. Стояновъ, Поменовъ, Кирковъ и Ковачевъ, и Събранието се распусти часътъ на 3 послѣ пладнѣ.

Предсѣдателствующий:

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Российскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXIV.

Засѣдание на 12 Априлия 1879 г.

Засѣданието се отвори отъ Подпредсѣдательтъ г. Каравелова частътъ по 11 $^1/_2$ предъ пладнѣ. Като се прочете списъкътъ на представителитѣ, видѣ се, че отъ тѣхъ отсѫтствуватъ 45 души по отпускъ, болѣсть и разни други причини.

Послѣ това се чете дневникъ XVI и се попита Събранието отъ г. Предсѣдателствующий да си направи бѣлѣжкитѣ врьхъ него.

Намѣстникътъ на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммисарь, Г. **Лукияновъ**, забѣлѣжи, какъ невѣрно се е казало въ протоколътъ, че г. Начевичь прѣдложилъ отъ себе си прибавката на 64-й членъ, която, състои въ думата „предварителна," защото тая дума се намира въ руския текстъ, и предлага да се каже, че членътъ се е приелъ съгласно съ русската му редакция.

Подиръ това дневникътъ се прие отъ Събранието.

Г. **Даскаловъ**, като взе думата, каза: „Г да! Народното Събрание като е благодарило на много лица, които сѫ заслужили на Българский Народъ, мисля, че трѣбва да не забрави и онзи герой, който водяше въ време на войната нашитѣ дружини и се прослави съ тѣхъ на Шипка — Генерала **Столѣтова**. Заради това азъ предлагамъ и нему Народното Събрание отъ страна на народътъ да изрази признателностьта си за заслугитѣ му.

Това предложение на г. Даскалова се прие единогласно.

Слѣдъ това г-нъ Предсѣдателствующий предложи, щото преди да се прочетатъ протоколитѣ, които има да се четѫтъ, да се пристѫпи къмъ прегледванието на 66-тѣ члена на Конституцията, които бюрото бѣ успѣло да редактира съгласно съ

рѣшенията на Камарата, и да се направятъ нуждпитѣ поправки единственно относително до редакцията имъ.

Чете се Глава I „за територията на Княжеството и членоветѣ 1-й и 2-й, които се приехѫ безъ измѣнение въ редакцията. Членъ 3-й се прие съ замѣстванието на предлогътъ „съ“ съ предлогътъ „върху“ съобразно съ русския преводъ на г-нъ Лукиянова.

Членоветѣ: 5-й, 6-й, 7-й, 8-й, 9-й, 10-й, 11-й 12-й, 13-й, 14-й, 15-й, 16-й и 17-й се приехѫ безъ поправка.

Членъ 18-й се прие съ прибавлението на частицата „си“ слѣдъ възвратно мѣстоимѣние „себе.“

Членоветѣ 19-й, 20-й, 21-й и 22-й се приехѫ безъ измѣнение.

Членъ 23-й се прие съ замѣстванието на думата „расположени“ съ думата „поставени.“

Членъ 24-й се прие съ прибавката: „За наслѣдството ще се изработи особенъ законъ,“ — която прибавка се пропустнала при печатанието.

Членоветѣ: 25-й, 26-й, 27-й, 28-й, 29-й, 30-й, 31-й, 32-й и 33-й се приехѫ безъ измѣнене.

Членъ 34-й се прие съ прибавлението членъ на думата „престолъ.“

Членоветѣ: 35-й, 36-й, 37-й и 38-й се приехѫ безъ измѣнение.

Членътъ 39-й се прие съ промѣнение на думата „Светѣйший“ съ „Светий,“ като се мисли, че тая послѣдната е употрѣбена въ Екзархийский Уставъ.

Членоветѣ отъ 40-й до 66-й се приехѫ безъ измѣнение.

Слѣдъ това се прочете дневникътъ XVII. Подиръ прочитанието му, г-нъ Предсѣдатаствующий предложи на Събранието да си направи забѣлѣжкитѣ върху него.

Г. **Цанковъ** заяви, че има да говори много врьхъ той протоколъ, защото въ него има единъ важенъ въпросъ не рѣшенъ, а оставенъ условно, нъ че той ще направи това слѣдъ прочитанието на всички протоколи.

Г. **Кирковъ** намира, че отговорътъ, който далъ на г-нъ Грекова, кога се е разглеждалъ въпросътъ врьхъ първоначалното образование, е въ кратцѣ изложенъ въ дневникътъ и желае да бѫде изложенъ тъй:

„Удивлявамъ се на разсѫжденията на г. Грекова, у когото не видя въ тойзи случай никоя логика. Извѣстно е, че сега нашитѣ школи сѫ сѫществували отдѣлно, независимо отъ всѣкое правителство. Въ прежне време турското правителство не само не даваше коя да е помощь на нашитѣ общински училища, нъ винаги се е мѫчило да туря разни спѫнки въ тѣхний напрѣдъкъ. Самитѣ общини отварнхѫ сами своитѣ училища, тѣ сами дирихѫ за тѣхъ учители и сами имъ плащахѫ отъ общинскитѣ средства, и никой ученикъ, кога е отивалъ въ училището, не е билъ задлъженъ

да плаща за учение: слѣдователно не значи ли това, че учението е **безплатно**? като се каже единъ пѫть **задлъжително**, разбира се, че не „златна роса ще падне," а всѣка община се **задължава** да отваря и **поддържа** своитѣ школи и да учи дѣцата си въ тѣхъ. И така, ако у насъ Българетѣ се каже, че учението е задлъжително, то отъ само-себе си разбира се, че е и безплатно. И по мое мнѣние думата **безплатно** не трѣбва, защото въ задлъжителностьта се заключава безплатностьта.

Г. Д-ръ **Молловъ** се обърна къмъ Събранието отъ трибуната съ тия думи:

„Почитаеми Господа!

„Въ засѣданието на 27-й Марта азъ предложихъ статията за свободата на дружества, която гласи, както чухме и днесь отъ протоколътъ, че българскитѣ поданници иматъ право да съставляватъ дружества и това право не подлежи на предварително разрѣшение. На въпросътъ на едного отъ депутатитѣ, какви дружества азъ разбирамъ, отговорихъ му, всѣкакви, стига само да принасятъ полза, а не вреда на поданницитѣ и държавата; въ послѣдний случай тѣ ще се прeслѣдватъ по законътъ.

Това категорично обяснение на нѣкои се показало твърдѣ лаконично, и тѣхъ ги завзелъ страхъ или по-добрѣ да кажемъ ги заплашили хитроумнитѣ чуждестранни съвѣтници, съвѣтници, които на всѣкадѣ видятъ зло, и го носятъ съ себе си, всѫду подозрѣватъ людето, търсятъ въ тѣхъ и видятъ най-лошавитѣ страни; съвѣтници, които гдѣто стѫпятъ, гонятъ само едно: ако има миръ и съгласие, да ги скаратъ и растурятъ, ако има редъ и здрава основа, здравъ смисълъ, да ги подкопаятъ у основанието, защото и у дома си тѣзи людье ги гризатъ червеитѣ, за това се стараятъ де е исполупчено съ червоѣдени и всѣко друго господарство. Мисля, че се не лъжя, като допуснѫ, че страхливия вѣтъръ между нѣколцина отъ нашитѣ почтени другари вѣе отъ таквизи дубрави. Понеже тия г-да въ онзи день твърдѣ добрѣ разбрахѫ, че споредъ това предложение може да се основаватъ дружества: земледѣлчески, овчерски, ловчийски, гимнастически, читалищни, литературни, медицински и всѣкакви други учени и неучени, които не врелятъ на господарственний и общественний порядъкъ, религията и добритѣ прави; а сѫщо да не вредятъ и за добритѣ отношения къмъ нашитѣ съсѣди, да се не вълвлѣче отечеството ни въ опасность.

Извѣстно е, че въ нѣкои европейски господарства има вредни дружества, нъ тѣхъ законитѣ ги прислѣдватъ, и именно за вредътъ, който докарва на народътъ срѣди който живѣятъ. Трѣбва ли да се страхуваме, че и ние ще имаме съ таквизи дружества работи? Да речемъ, ако и азъ не могѫ да си представя между насъ Българитѣ таквози нѣщо; защото, слава Богу, нѣмаме онази почва, на която бихѫ могли тѣ да се плодятъ,

че се устроило таквозъ едно дружество. Тогава всѣкой поданникъ, всѣка община, а още повече правителственнитѣ органи, като общественни стражи, могжтъ да теглятъ подъ сждъ членоветѣ на таквози дружество, като се докаже вредата му; сждътъ има пълна свобода споредъ законътъ да ги осжди и накаже. Нъ споредъ такъвзи единъ случай, трѣбва ли да стѣсняваме свободата на всичкитѣ добри и благонамѣренни граждани, на които даваме право да се събиратъ, гдѣто и когато щжтъ? И не истича ли отъ това право, за свободни събрания и правото за свободата на организовани дружества, — не сж ли диритѣ като слѣдствие отъ първото право? Ако не бѣхме дали това право на българския гражданинъ, не щѣхме ли да сторимъ сжщо тъй, както онзи селянинъ, който като събралъ житото на харманътъ, забѣлѣжилъ една къклица и споредъ нея взелъ та исхвърлилъ въ рѣката всичкото жито? Споредъ единъ, може да бжде даже и споредъ ни единъ, а предполагаемъ и намъ на какво си основавъ страхъ, да възложимъ на единъ усърденъ министръ да разглѣдва, да ли това или онова дружество е полезно или вредно, когато цѣлата община има хиляди пжти поголѣма възможность да сжди, да ли то вреди или принася полза, и само сждътъ може да пресжжда, а отъ напредъ да се пресжжда едно нѣщо, азъ неразбирамъ.

При всичко това, за да не може никакъ тая статия да се претълкува на криво, защото има таквизи людье, Господа, и тѣ надминуватъ — ко ато само и само искривяватъ правото и затъмнѣватъ ясното, предлагамъ на Н. Събрание да се поясни тоя членъ, като се прибави къмъ него слѣдующата алинея, която само пояснява, нъ никакъ неизмѣнява, сжщностьта му:

„Стига само цѣльта и срѣдствата на тия дружества да не принасятъ вредъ на господарственний и общественний порядъкъ, религията и добритѣ нрави“

Най-послѣ моля Народ. Събрание да изрази негодованието си къмъ онѣзи личности, които освѣнъ гдѣто сж ввели въ заблуждение нѣколцина отъ нашитѣ другари и ги накарахж съ това да наскърбятъ Народното Събрание, нъ уподобили и цѣлото Събрание на дружество отъ интернационалисти и намъ още какви си други исти, които се мжчили да подкопаятъ основитѣ на нашата държава, която сж свикани да устроятъ.

Г. Славейковъ каза: „Думитѣ, които се исказахж за вмѣстяванието на тоя членъ въ Конституцията, показватъ ясно, каква е била цѣльта на Събранието, когато го е вмѣстило. Всичко тъй сжщо е казано и обяснено въ протоколътъ. Предлагамъ на Народното Събрание, като се задоволи съ растълкуванията на протоколътъ и г. Д-ра Моллова, да не се връща на тоя въпросъ, за да не би съ по-нататъшнитѣ разисквания да се даде поводъ на лошитѣ езици да говорятъ повече клевети, не само за тоя членъ, нъ и за много други. — Ний нѣмахме

задни мисли, като се прие тоя членъ. Злобнитѣ духове искатъ да му дадатъ друго значение. — Жалалъ бихъ да не се тури нова приложба на членътъ, за да се не развали рѣшението."

Г. **Цанковъ** подтвърди думитѣ на г. Славейкова като се изрази, че никакъ инакъ не се е разбиралъ членътъ, кога се е приелъ, освѣнъ както се разяснява въ протоколътъ и въ рѣчьта на г. Д-ръ Моллова.

Г. **Поменовъ** заяви, че е напълно съгласенъ съ думитѣ на предговорившитѣ господа, и приложи: „Въ протоколитѣ ясно сѫ изложени мислитѣ на Народ. Събрание кога се е приелъ членътъ, и мислитѣ и поясненията на г. Д-ръ Моллова, който го е предложилъ Злонамѣренни хора като взеха за поводъ тоя членъ пръснахѫ по прессата, че нашето Събрание се обърнало на събрание отъ нихилисти и комунисти. Ако да бѣхѫ тѣ тукъ сега и чуяхѫ протоколитѣ, тѣхнитѣ клевети като мъгла щѣхѫ да исчезнатъ. Наричать ни нихилисти и социалисти. Нихилиститѣ и социалиститѣ въ Европа явно и откровенно признаватъ, че тѣ сѫ такива; водятъ гордо бой за животъ и смърть съ сѫществующитѣ обществении наредби. А ний не само, че не се признаваме за такива, ами и тържественно отблъсваме всѣко таквосъ название за себе си, като цѣлитѣ и намѣренията на социалиститѣ сѫ съвсѣмъ противни на ония, които ний преслѣдваме. Азъ предлагамъ пояснението да се мине въ протоколътъ."

Като г. Предсѣдателствующий попита Народното Събрание да ли се съгласяватъ, всички пояснения за членътъ да се турятъ въ протоколътъ, чухѫ се нѣколко гласове: „съгласява се."

Г. **Лукияновъ** като взе думата, каза: „Като намѣренията на Народното Събрание за печатътъ и дружествата сѫ толкосъ добри, въ което азъ никога не съмъ се съмнѣвалъ, защо поясненията връхъ тѣхъ да се турятъ въ протоколътъ, а не въ Конституцията? Тия обяснения нѣма да повредятъ Конституцията, а ще я направятъ по-добра и ще прекратятъ всичкитѣ лоши тълкования.

Думитѣ на г. **Лукиянова** се приеха съ рѫкоплескания.

Г. **Славейковъ** не е противенъ на думитѣ на г-на Лукиянова, нъ се бои да не би хора неблагонамѣренни да поискатъ да се внесѫтъ въ Конституцията още много други нѣща, и тъй да развалятъ онова, кое се е вѣче рѣшило.

Г. **Кършовски** каза отъ трибуната тия думи: „При всичко, че въ време на разглежданието на Уставътъ отсѫтствувахъ, азъ ще си дозволя да кажя нѣколко думи връхъ него, като се въсползувамъ отъ случаятъ, че се иска да се направятъ нѣкои прибавления въ него. — Виждамъ че г. Славейковъ се страхува, ако би Н. Събрание да поиска да поправи нѣщо, да не би да се развали туй, което се е вѣче извършило; за това има една твърдѣ голѣма лесница. Н. Събрание има пра-

во да рѣши, че поправкитѣ само за тия двѣ точки ще станатъ, а за нищо повече."

Г. Д-ръ **Молловъ** въ отвѣтъ на г. Кършовски каза, че той е противъ думата „поправление," употрѣбена отъ него, а поддържа „обяснение," и предлага да стане то въ Конституцията.

Г. **Цанковъ** се изрази: „Поправлѣние никога неможе да стане. Г. Кършевски е сѫдия и знае твърдѣ добрѣ, че ако едно сѫдилище отсѫди едного и направи за това решение, сѫдилището, ако и да види слѣдъ половинъ часъ, че е сбъркало, неможе да промѣни това си рѣшение. — Поправка неможе да стане, господа! Дайте внимание! Ако искате поправлението да мине въ Конституцията, а не въ протоколътъ, то значи, че протоколътъ нѣма сила, а то не е тъй. Ний много рѣшения, напр. за столицата и пр., минахме въ протоколътъ Тия рѣшения ще съставятъ прибавка на Конституцията. Рѣшение минато въ протоколътъ има сѫщата сила, както рѣшение минато въ Конституцията."

Г. Д-ръ **Молловъ** попита: „кога г. Цанковъ казва, че е все еднакво едно рѣшение да се мине въ протоколътъ или въ Конституцията, защо това пояснение да се не тури въ тая послѣдната."

Г. **Беронъ**, като взе думата каза: „имамъ намѣрение малко да говоря. Ние сме учредително Събрание, а никакъ разорително или съсипително. Ний бѣхме вдѫхнати отъ добри мисли, когато приехме тоя членъ. Конституцията, която постановихме и която е за насъ свята ще се испълнява отъ министритѣ. Българскитѣ министри, които ще се грижятъ за доброто на народътъ, ще ли допуснатъ да се злоупотрѣби тоя членъ, слѣдъ разясненията, които му се дадохѫ въ протоколътъ, и да оставятъ злонамѣренни лица да устрояватъ вредни дружества? Ножътъ е и за добро и за зло, — споредъ както се употрѣблява. Ний ако сме приели въ Конституцията единъ ножъ — тоя членъ — ний сме го приели за добро. Като вѣче за насъ Конституцията е нѣщо свето и което неможе да се промѣнява, азъ предлагамъ поясненията да се минѫтъ въ протоколътъ, отъ които потомството да види, кое ни е въодушевлявало, като сме приеле членътъ."

Г. **Даскаловъ** поиска да забѣлѣжи на г. Цанкова, че тукъ допълнение и поправление нѣма, ами пояснение, и прибави, че за да утихне всичко распрьснато чрѣзъ прессата, трѣбва пояснението да мине въ Конституцията.

Г. **Цанковъ** се изрази: „вижда се, че неразбираме, какво говоримъ. Ний прочитаме сега Конституцията, само за да разгледаме редакцията ѝ, а не сѫщностьта ѝ, а винаги забѣлежкитѣ или разясненията трѣбва да се минуватъ въ протоколътъ. Ако приемемъ да станѫтъ поправки, рѣшаваме отново да я разглеждаме, а чрезъ това бихме направили два грѣха:

1-во ще разрѣшаваме, което сме рѣшили, и 2-ро унищожаваме протоколитѣ За туй всички прибавления трѣбва да станжтъ въ протоколитѣ.“

Г. **Поменовъ** за изяснение врьхъ тия два въпроса каза: „трѣбва да различаваме веществото отъ формата. Рѣшенията които даваме, тѣ сж вещество; а гдѣ се минуватъ, въ протоколътъ или Конституцията — то е форма. Азъ като юристъ, тържественно казвамъ, че ако пренесемъ поясненията отъ протоколътъ въ Конституцията, не постжпваме никакъ незаконно, и това не унищожава рѣшениятаномѣстени въ протоколитѣ.

Г. **Славейковъ** въ отвѣтъ на г. Поменова каза: „ако наистина юридическа пречка и да нѣма, има друга не малка. Ний имаме тукъ единъ горѣ-долу авторитетъ. Ний не сме си играли, нъ сме мислили и рѣшавали. Вчера едно рѣшихме, а днесь да го развалимъ. Ако намирате обясненията въ протоколътъ недостатъчни, и желайте да се допълнятъ, това разбирамъ; нъ да искате да се внесжтъ нѣколко реда само въ Конституцията и да вѣрвате, че съ това ще се умирятъ духоветѣ, това не разбирамъ.“

Г. **Цанковъ** каза: „г. Поменовъ мисли, че едно рѣшение, което вчера се е турило въ протоколътъ, днесь може Народното Събрание да го тури въ Конституцията. Напр. ний рѣшихме, че столицата ще бжде София, и туй рѣшение мина въ протоколътъ. Споредъ г. Поменова ний имаме право това рѣшение отъ протоколътъ да пренесемъ въ Конституцията. Струва ми се, че единъ юристъ такова едно нѣщо не може да каже. Рѣшението, което даде единъ сждъ, не може да бжде промѣнено отъ сжщия сждъ, нъ отъ други. Туй, което рѣшаваме ний, могжтъ само бждящитѣ събрания да развалятъ, а не ний сжщитѣ. Рѣшението за столицата може да се мине въ Конституцията само отъ друго Събрание, а не отъ насъ.

Г. **Кършовски** пакъ отъ трибуната отправи къмъ Събранието слѣдующитѣ думи: “Почитаеми Господа! Казахъ, че неприсжтствувахъ при разглеждането на Уставътъ, не че бихъ искалъ да говоря врьхъ него, ако да не бѣхъ видѣлъ, че сжщитѣ господа, които сж предлагали членове за вмѣстване въ него, даватъ обяснения врьхъ тия членове и желаятъ да имъ се турятъ прибавки.

Ако се приеме да станжтъ такива прибавки, азъ предлагамъ да се минжтъ въ Конституцията.

Нѣкои господа мислятъ, че тия прибавки или пояснения не могжтъ да се минжтъ въ Конституцията. Азъ не знамъ, кои сж на туй причинитѣ и мотивитѣ. Г. Цанковъ казва, че ако едно сждилище рѣши нѣщо, само друго сждилище може да развали рѣшенията му. Нъ нашитѣ рѣшения нѣматъ сходство съ рѣшенията на сждилищата. При туй азъ мисля, че тѣзи нѣща не сж рѣшени окончателно, като за тѣхъ ставатъ отново думи. (Чуватъ се гласове: „пардонъ!“ не е тъй!“) Струвами се,

че ако прибавимъ това обяснение въ Конституцията, нѣмк да дадемъ поводъ да говорятъ, че отъ страхъ сме постѫпили тъй. И тъй азъ предлагамъ, заключи почитаемия ораторъ, пояснението да се мине въ Конституцията."

Г. **Цанковъ** се изрази: „г. Кършовски каза, че не билъ тукъ и не знае, какъ ний сме рѣшили всичко и какъ за насъ Конституцията е дѣло свършено, както е рѣшението на едно сѫдилище, минѫто въ протоколитѣ му. — Ний четемъ сега Конституцията за редакцията й. Ние само разясняваме рѣшеното съ по-много думи, и разясненията се минуватъ въ протоколитѣ."

Г. **Д-ръ Молловъ** въ отвѣтъ на г. Цанкова каза: „г. Цанковъ дума, че сме свършили Конституцията. Ако да бѣхме я свършили, ний не щѣхме сега да бѫдемъ тукъ. Само 66-тѣ параграфи, които прочетохме днесь си оставатъ непокѫтнати. — Работата е, че много ще иматъ на рѫцѣ Конституцията, а малко протоколитѣ." Сто души ще прочетатъ Конституцията, а само 25 прот колитѣ.

Г. **Помѣновъ** съ примѣръ поясни работата така: „ако нѣкой сѫдъ има обичай да си пише рѣшенията на зелена или бѣла книга, а сетнѣ едно и сѫщото рѣшение мине на пергаментъ, — това незаконно ли е? Това сѫщото ще сторимъ и ний, като пренесемъ пояснението отъ протоколътъ въ Конституцията. За туй азъ моля Народното Събрание единогласно да рѣши това. — Колкото за това, гдѣто г. Кършовски дума, че въпросътъ за тоя членъ не е окончателно рѣшенъ — това не е право, и азъ протестирамъ срѣщу това".

Г. **Славейковъ** въ кратцѣ забѣлѣжва пакъ, че Конституцията е свършена, и че забѣлѣжкитѣ, които се правятъ, трѣбва да минѫтъ въ протоколътъ.

Г. **Кирковъ** говори: „Въ отвѣтъ на г-нъ Цанкова ще кажя, че наистина, едно сѫдебно рѣшение, станѫло еднажъ, не може вече да се измѣни, защото такъво рѣшение е станѫло по закони писани за нарушение на които сѫдиштата е подъ строга отговорность. Нъ Народното Събрание не е сѫдъ и не сѫди по готови закони; то е едно исключително, едно учредително Събрание, което е осикано да нареди основнитѣ закони — Конституцията на Българското Княжество, и като такъво то има право да укрѣпи едно постановление, именно, като го внесе въ Конституцията а не въ дневникътъ, и това трѣбва непрѣменно да стане, за да затули устата на клеветницитѣ и злитѣ язици. —

Като се прогласи въпросътъ за исчерпенъ, попита се Народното Събрание, да ли трѣбва разяснението на г. д-ръ Моллова да се мине въ Конституцията, или въ протоколитѣ. Народното Събрание рѣши по вишегласие да се тури пояснението въ Конституцията.

Слѣдъ това г. Предсѣдателствующий попита отново, да

ли имѣ още нѣкой, който да направи забѣлѣжки врьхъ прочетения XVII протоколъ.

Г. **К. Цанковъ** забѣлѣжи, че г. Стояновъ не произнесълъ формулата за първоначалното образование, тъй както е турена въ дневникътъ, или: L' instruction primair est obligatoire et gratuite. Слѣдъ туй дневникътъ се прие отъ Събранието.

Г. Председателствующий каза, че на бюрото се испратилъ единъ пасквилъ, и че той ще се отнесе за това до властьта за да иска удовлетворение. Пасквилътъ се не чете.

Чете се прошението на **Econ-ага**, депутатъ изъ Руссе, въ което моли да му се даде отпускъ, защото му изгорѣли въ Руссе дюкени и трѣбва да иде да си прибере стоката. Събранието по вишегласие рѣши да му се даде тоя отпускъ.

Засѣданието се затвори часьтъ по 4 слѣдъ обѣдъ, като се рѣши, слѣдующето Събрание да стане утрѣ часьтъ по 9 прѣдъ обѣдъ.

Председателствующий:

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Росийскаго Коммисара

С. Лукияновъ.

Секретари:

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчетъ. И. Даневъ, П. А. Черневъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXV.

Засѣдание на 13 Априлия 1879.

Засѣданието се откри часътъ по 10 отъ Председателствующий г. Каравелова. Отъ прочитанието на списъкътъ на представителитѣ се узна, че отъ 229 души отсѫтствуватъ 52, споредъ което Събранието се призна за законно.

Г. Каравеловъ напомни на Събранието че дневникътъ XVIII, който вчера се чете, е още несключенъ, понеже г. Цанковъ си запази правото да говори върху формулата, която бѣше предложилъ за преглеждание отъ Св. Синодъ книги богослужебни и учебницитѣ по Законътъ Божий.

Г. **Цанковъ**, като подтвърди думитѣ на г. Каравелова, прибави: „Вий помнитѣ, господа, че бѣхъ направилъ едно предложение върху горнето, което стои до сега отворено. Азъ бѣхъ казалъ тогава, че сьмь готовъ да предложа тая формула, ако тѣхно Преосвященство сѫ съгласни, а отъ друга страна Събранието още тогава не бѣше противно, както и сега вѣрвамъ да не е, то предлагамъ формулата на удобрѣние.“

Г. **Цанковъ** прочете слѣдующата формула:

„Священното писание, богослужебнитѣ книги и съчинения отъ догматическо съдържание, опредѣлени за употрѣбление въ православнитѣ църкви, тъй сѫщо и учебницитѣ по Законъ Божий, назначени за употрѣбление въ училищата на православнитѣ, подлежатъ на предварително удобрѣние на Св. Синодъ.“

Тая формула се прие отъ Събранието. Тукъ г. Кършовски искаше да говори още върху тоя предмѣтъ, нъ много гласове отъ Събранието викаха „Свършено! въпросътъ е вече исчерпанъ!“

Нѣкои отъ Събранието викаха да се внесе формулата въ

Конституцията, а други искаха да се помѣсти въ дневникътъ само.

На това г. Геровъ забѣлѣжи, че тия даже, които предложиха тая формула. тѣ сами искаха да се внесе тя въ протоколътъ, а сега виждамъ, че искатъ да влѣзе тя въ Конституцията.

Г. **Цанковъ** възрази, че още не е рѣшено, гдѣ да се помѣсти формулата.

Г. **Кършовски** мисли, че ще бѫде противорѣчие да настояваме за въ протоколътъ да се внесе формулата, защото вчера за друга една формула се рѣши да влезе въ Конституцията.

Събранието прие да влѣзе формулата на г. Цанкова въ Конституцията

Послѣ това се прочете дневникъ XVIII отъ 28 Марта и се призова Събранието да си направи бѣлѣжкитѣ върху него.

Г. **Кирковъ** забѣлѣжи, че е отговорилъ на г. Паничерски ето какъ: „Азъ вѣрвамъ, че г. Паничерски ще се убѣди, че нѣма никое противорѣчие, ако само прочете русский текстъ. Тамъ ясно се казва, че никой представитель не може да присме никакви инструкции отъ своя округъ съ цѣль непременно да прозара нѣкое предложение въ камарата. Въ противенъ случай самия начинъ за общо гласувание на предложенията въ камарата си губи смисълътъ.

Г. **Мариновъ** претендира. че въ дневникътъ се пропуснати нѣкои негови думи, на което г. Каравеловъ му забѣлѣжи, че въ бюрото нѣма стенографи, за да записватъ всичкитѣ думи.

Г. **Савва Илиевъ** забѣлѣжи, че въ днешний дневникъ е подигнатъ въпросъ, който е оставенъ нерѣшенъ, именно за избирателния законъ на бѫдящата камара. Казано е че това избиранне ще стане по способътъ, изложенъ въ Временнитѣ Правила; нъ това се отнася къмъ избиранието на Събранието, което ще има за цѣль да избере първий князь. А колкото слѣдующето Събрание което ще трае 3 годни, за него ще трѣба да се изработи единъ постояненъ законъ за избирание и г. С. Илиевъ мисли, че настоящето Събрание има право и е компетентно да рѣши тоя въпросъ.

На това г. Каравеловъ отговори, че сегашното Събрание има дѣйствително право да съчини избирателния законъ, нъ не остава вече време.

Г. **Хр. Стояновъ** е на мнѣние да се остави тоя въпросъ за утрѣшното засѣдание, съ което се съгласи и г-нъ С. Илиевъ.

Г. **Поменовъ** предложи за редакцията на XVI глава отъ проектътъ на Уставътъ да се даде по-голѣма свобода на бюрото. Въ нея, продължи г. Поменовъ, се говори само за законо-

дателната инициатива на правителството. Нъ понеже ний приехме и инициативата на Народното Събрание, то съобразно съ това трѣбва да се преработятъ членоветѣ на тая глава.

Прие се дневникъ XVIII и послѣ това се прочетоха дневницитѣ XIX, XX, XXI и XXII отъ 4-й, 5-й, 6-й и 7-й Априлия.

Г. Геровъ забѣлѣжи, че като е предложилъ формулата за съставътъ на великото Народно Събрание, той е разбиралъ население 10 хиляди души отъ двата пола.

Г. Генчевъ му отговори, че формулата е писана отъ самаго г. Герова, а въ дневникътъ тя просто е преписана.

Г. К. Цанковъ каза, че е поддържалъ мнѣнието да се позволи на Правителството да прави заемъ до два милиона въ екстренни случаи, нъ е настоявалъ да се внесе това въ Конституцията, а не въ дневникътъ.

Г. Касабовъ бѣлѣжи, че като е говорилъ за 5-та алинея, въ която се изразяватъ атрибуциитѣ на Държавний Съвѣтъ, той се е изразилъ съ думитѣ „дава подъ сѫдъ," а не сѫди, както е казано въ дневникътъ.

Послѣ тия забѣлѣжки, дневникътъ се прие отъ Събранието, и г. Каравеловъ прочете слѣдующата телеграмма въ отговоръ на поздравлението, испратено отъ Негово Блаженство Предсѣдательтъ на Събранието, по случай на чудесното избавление на Негово ИМПЕРАТОРСКО Величество Царя Освободителя. „Тырново. Екзарху Анфиму. Государь сердечно благодаритъ Васъ и Болгарскій Народъ за телеграмму по случаю избавленія своего по волѣ Божіей. Горчаковъ."

Събранието на крака и съ викове „да живѣй" изслуша тая телеграмма, и рѣши по предложението на г. Каравелова, да прати нова поздравителна телеграмма до Царя-Освободителя, тъй като сега е въ пълния си съставъ.

При това г. Каравеловъ приложи, имаме още една длъжность да извършимъ. Тъй като нѣмаме никакъвъ памятникъ за освобождението си, то азъ предлагамъ да задлъжимъ народътъ нравственно да построи храмъ въ Търново на Чанлѫ-Тепе, който храмъ да се посвяти на Александра-Невский, Руский Святецъ и герой. Това предложение се прие единогласно и съ възхищение.

Г. Цанковъ прибави, че за това е потрѣбно да се избере особна коммисия.

Засѣданието се отложи за единъ часъ. При отварянието му г. Каравеловъ каза, че не ще успѣемъ до утрѣ да внесемъ всичкитѣ поправки въ Конституцията, да я напечатами и да я раздадемъ за предварително четение отъ Събранието. За това утрѣ ще прочетемъ внесенитѣ поправки безъ да се тѣ печататъ, и печатаньето да оставимъ за понедѣлникъ. Събранието се съгласи на това.

Прочете се отговорътъ на редакторътъ на Courier d' Orient,

Жанъ-Пьетри, по случай на поздравлението, което му бѣше пратено отъ Народното Събрание.

Г. **Беронъ** твърдѣ краснорѣчиво разви мисъльта че наша длъжность и общо на Цѣлий Българский народъ е да въздигне храмъ на най-високо мѣсто на Балканътъ, на Св. Николая, гдѣто толкова герои паднахѫ за нашата свобода; този храмъ да бѫде вѣченъ памятникъ на признателностьта ни къмъ братственний намъ русский народъ. Вѣрвамъ, приложи г-нъ Беронъ, че Народното Събрание не само ще се съгласи на предложението ми, нъ и съ възторгъ и единодушие ще го приеме.

Послѣ думитѣ на .. Берона, г. Славейковъ каза: „че желалъ бихъ да говорй слѣдъ послѣднитѣ предложения, които ни поведоха на повратки. Нъ предложението на г. Берона се касае до такъвъ предмѣтъ, който ни кара да треперимъ, като си припомнимъ великитѣ жьртви принесени за нашата свобода и че ний сме длъжни да искажемъ признателностьта си не словомъ само нъ и дѣломъ. Много близо до мѣстото, въ което толкова жьртви паднаха за свободата ни, лежятъ развалинитѣ на памятния за народътъ ни Звѣни-Градъ гдѣто е станало първото условие за да се подчини Българский народъ на турцитѣ. Нѣмамъ съмнѣние, че освободителитѣ ни ще въздвигнатъ памятникъ на гората Св. Николай, нъ то не е доста за насъ. Намъ предлежи да въздвигнемъ тоя памятникъ на това мѣсто дѣто, въ святия подвигъ за освобождението ни, се слѣ кръвьта на ратницитѣ освободители съ тѫзи на освобождаемитѣ, тамъ дѣто въ основанйята на този памятникъ ще лежатъ коститѣ на героитѣ отъ двата братски народа, паднали въ ожесточена сѫдба съ нашитѣ тирани. Тѣзи мѣста сѫ били свидѣтели на постидното ни порабощение преди петстотинъ и толкова години и тамъ пакъ, въ нашитѣ дни, се оми срамътъ на това постидно робство. Предлагамъ при въздвиганието на тоя памятникъ да приеме участие всичкий Българский народъ, защото тоя памятникъ ще послужи въ бѫдѫще, като пѫтеводна звѣзда, за съединението ни; той ще привлича и съсрѣдоточва погледитѣ на всички Българе отъ всичкитѣ страни на България.„

Това предложение се прие единогласно.

Само г. Цанковъ забѣлѣжи, че за тая цѣль трѣбва да се отреди особна коммиссия.

Чете се XXIII дневникъ; при което г. Беронъ забѣлѣжи, че не е употрѣбилъ думитѣ честни и съвѣстни като прилагателни, когато говорилъ за послѣдний (170) членъ на Уставътъ.

Г. **Каравеловъ** му възрази, че той дѣйствително е употрѣбилъ тия думи.

Г. **Кириякъ Цанковъ** забѣлѣжи, че въ 170-й членъ

на проектътъ той е желалъ да се употрѣби думата **може** на мѣсто **трѣбва**.

Послѣ тия бѣлѣжки дневникътъ се прие и засѣданието се закри на 2 ½ часътъ подирь пладнѣ.

Председателствующий :

Каравеловъ.

Упълномощенний Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Секретари :

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXVI.

Засѣдание на 14 Априлия 1879 г.

Засѣданието се откри отъ предсѣдательтъ Н. Бл. Антима Видинский часътъ по 11 $^1/_2$ предъ пладнѣ. Отъ прочитаньето списъкътъ на членовете излѣзе на явѣ че отсѫтствуватъ 30 членове. Събраниато се провъзгласи за пълно и законно.

По дневний редъ пристѫпи се къмъ прочитанието на статиитѣ отъ Конституцията, които редакционната комиссии е изработила. Захвана се съ членъ 67-й и се прочете до края.

При прочитанието ст. 71-ва подпредсѣд. Каравеловъ повдигна въпросътъ да ли Народното Събрание не е рѣшило че въ тоя членъ думата „житель“ трѣбва да стои на мѣсто „подданникъ.“

Г. **Славейковъ** казва че, житель значи този който живѣе въ отечеството, а „подданникъ“ може да живѣе и вънъ отъ отечеството. За това въ този членъ трѣбва да стои думата „подданикъ.“

Г. **Цанковъ** поддьржа, че тука трѣбва да си остане думата „подданикъ“ защото само подданницитѣ плащатъ данъци, а не и чужденцитѣ.

Народното Събрание се произнесе за думата: „подданникъ.“

Въ ст. 81-ва г. Кирковъ предлага да се прибави и думата „престѫпки“ защото, „престѫпление“ е много силно.

Г. **Поменовъ** е противенъ на тази дума. защото тя е противна на духътъ на членътъ. Събранието, като считаше въпросътъ за исчерпанъ, прекѫсна ораторътъ.

Редакцията се прие. Предложи се на г. Кирковъ да препише Конституцията.

Председательтъ: Слава Богу! Свършихме дѣлото за което бѣхме повикани. Станаха нѣкои несподразумѣния, нъ то се разумѣва отъ само-себе си. Нашето Събрание бѣше като корабъ изложенъ на бури: Слава Богу, този корабъ достигна пристанището. Можемъ да кажемъ че направихме закони отъ Народътъ за Народътъ, и да сключимъ съ цырковната молитва: „Благодать Господа Нашего Иисуса Христа, и люби Бога и Отца и причастие Св. Духа, буди совсѣми нами, за да ни вразумлява, наставлява и ржководи въ конситуционний животъ. Аминь." Събранието изслуша молитвата стоешкомъ.

Прочете се отговорътъ на Емилъ де Жирарденъ на поздравителната телеграмма испратена нему отъ Събранието. Събранието придружи това писмо съ ржкоплѣскания.

Прочете се послѣ туй дневникъ XXIV: той се прие безъ забѣлѣжки.

Д-ръ Молловъ каза: помнитѣ че второто ми предложение бѣше да се искаже негодование противъ тѣзи, които сж пръскали лоши слухове за Събранието; пита: що ще каже за туй Народно Събрание? Чухж се много гласове. Нъ председательтъ, прекъсна всичко, като каза че този въпросъ е свършенъ.

Послѣ туй се прочете дневникътъ XXV на засѣданието отъ 13-й Априлия.

Г. **Цанковъ**: въ протоколътъ, който се чете, има нѣщо пропуснато; когато говорихъ за формулата касателно до цензурата на священнитѣ книги, азъ казахъ че съ моето предложение сж съгласни и старцитѣ; питахъ Н. Блаженство да каже да ли е тъй или не? Н. Блаженство ми отговори тогази слѣдующитѣ думи: моето присжтствие тука е знакъ че тѣ сж съгласни.

Г. **С. Илиевъ**: отъ протоколътъ, който се чете, вижда се че въпросътъ за избирателний законъ е висящъ и отворенъ, какво ще рѣши Народното Събрание за туй?

Г. **Цанковъ**: ако четете 17-й протоколъ ще да видите че този въпросъ не е отворенъ, нъ рѣшенъ по предложението на Кириякъ Цанковъ.

Г. **С. Илиевъ**: въ този протоколъ се говори че първото Събрание ще да се избере споредъ Временнитѣ Правила, подъ първо Събрание ний разбирахме Събранието за избиранието на Князьтъ.

Г. **Каравеловъ**: азъ предлагамъ щото първото Народно Събрание, свикано отъ Князьтъ, да изработи само избирателний законъ и тогава да се разиде за да се свика обикновенното Събрание на основание отъ изработений избирателний законъ.

Г. **Цанковъ** иска четението на 17-й протоколъ.

Г. **Михаиловский** привлича вниманието на Събранието върху този много важенъ въпросъ. Ние приехме Временнитѣ Правила за основа на избиранието на Събранието за първий Българский Князь; тука се показахх нѣкои злоупотрѣбления въ изборитѣ. Затова, за редовното Народно Събрание трѣбва да изработимъ и особенъ избирателенъ законъ. Споредъ Временнитѣ Правила администрацията се мѣси много въ изборитѣ: Ние на това трѣбва да избѣгнемъ, защото е много опасно; днешното Събрание трѣбва да изработи избирателенъ законъ.

Г. **Славейковъ**, като зема въ внимание казанното до сега, и нѣкои други оплаквания върху изборитѣ: азъ съмь на мнѣние че трѣбва да се изработи единъ избирателенъ законъ и намирамъ за най-добрѣ да се назначи една коммиссия за да изработи този законъ. Ако ли пакъ останхтъ временнитѣ правила, то желая да се отстрани намѣсванието на администрацията.

Г. **Цанковъ**: погрѣшно е като се казва че администрацията се мѣси въ изборитѣ, администрацията се не мѣси, нъ нѣкоя си интриганти. Ако прочетемъ протоколътъ, за който говорихъ, мисля че неще да стане вече дума върху този въпросъ.

Г. **Грековъ**: Въпросътъ е много важенъ. Единственното му рѣшение е предложението което направи г. Каравеловъ. Изборитѣ на бхдущето законодателно Събрание немогхтъ да станхтъ споредъ Временнитѣ Правила. Временнитѣ Правила постановяватъ избори отъ два стъпени. Конституцията, която е основний ни законъ, който трѣбва да почитаме вси, изискува едностъпенни избори. Най-послѣдователното би било да се изработи особенъ избирателенъ законъ; нъ времето е късо, зато днесь неможе да се изработи този законъ. Предложението на Каравелова е единственното, което ще да осигури правилното приспособление на Конституцията: Избирателния законъ е основание на Конституцията. Отъ него зависи да ли тя ще да влѣзе въ дѣйствие или ще да остане мрътва буква.

Г. **Кършовский**: Съгласенъ съмь съ мнѣнието на Славейкова, Каравалова и Грекова. Искамъ да изработимъ особенъ законъ, защото администрацията въ послѣднитѣ избори се е мѣсила ясно и неправедно. (Викове прекъсватъ ораторътъ). Питамъ: дава ли ми се думата или? (Викове: говори). Подтвърждавамъ че администрацията се е мѣсила неправедно въ послѣднитѣ избори: за да се разясня ще да ви раскажя какъ сх станали изборитѣ въ Правадия. Подпредсѣдательтъ прекхсна ораторътъ като му каза, че бхдущето Събрание за изборътъ на Князьтъ е компетентно да разглѣда законностьта на изборитѣ на членоветѣ му, а не сегашното.

Д-ръ Юрдановъ: Мисля че имаме право да правимъ

интерпелации. Вчера сме направиле законъ, който днесь се тжпчи. Защо? Имаме право да питаме.

Г. **Хр. Стояновъ:** Първото Събрание, което ще да се свика огъ Князьтъ е много важно: то не може да се свика на основание отъ Временнитѣ Правила. Временнитѣ Правила не сж направени за изборътъ на представители нъ на сждии: зато и тѣ иматъ особенни собственни предписания, съотвѣствующи на цѣльта имъ. У Временнитѣ Правила има нѣща непредвидени: тѣ иматъ нѣща особенни: двоестъпенни избори: качества и условия на избирателитѣ и избираемитѣ. За това има нужда отъ сега да промислиме за този въпросъ: ако го не сторимъ ще да туримъ първий Князь въ трудно положение: той испърво не ще да има време да издава закони, нъ ще да трѣбва да се занимава съ управлението. Предложението на Каравелова е незгодно и не практично. Кой ще свика това първо Събрание? Споредъ Временнитѣ Правила. Нъ тамъ нѣма гаранции за прави избори, защото нѣма никакви наказания оказани противъ тѣзи които злоупотрѣбляватъ. Най-доброто ще да бжде да положимъ основнитѣ правила за избирането на първата камара. Половината отъ тази работа е вече свършена въ Конституцията; остантъ 4 или 5 правила да рѣшимъ. Нъ ако щемъ можемъ да изработимъ и само единъ привремсненъ избирателенъ законъ. Азъ самъ могж да изработя нѣщо и да го представя утрѣ на Народното Събрание.

Г. **Грековъ:** Не могж да приема предложението на г-нъ Стоянова. Стояновъ отхвърля предложението на Каравелова като казва че, Князьтъ изначало не ще да има време да може да прави закони; напротивъ законитѣ ще да бждатъ изначало работата на Князьтъ. Стояновъ вижда незгоди въ това гдѣто бждащето Събрание, свикано споредъ Временнитѣ Правила, ще да има да изработи избирателенъ законъ: азъ невиждамъ защо бждащето Събрание, което ще да е свикано сжщо тъй като днешното, ще да представлява по-малко гаранции отъ днешното, както това, тъй и онова може да изработи избирателний законъ; а че нетрѣбва да се бърза това признава и самъ г-нъ Стояновъ. Той предлага единъ привременен законъ: такъвъ единъ законъ неможе освѣнъ да бжде непъленъ. Нѣма нѣщо по-опасно отъ единъ непъленъ законъ: той представлява случай за широко тълкувание; а това е своеволие, това е произволъ, а щомъ се въведе тука своеволието нашата Конституция е подкопана. За това нека глѣдаме сериозно на този въпросъ и нека отложиме рѣшеньето му за новото Събрание; понеже сега времето е кжсо. Колкото за предложението на г-нъ Цанкова, то, като зная неговото желание да защитява правдинитѣ на народътъ, надѣя се че ще да оттегли предложението си.

Г. **Хр. Стояновъ:** искамъ да кажа не че Князьтъ не ще да има да прави закони, нъ свикването на една особенна

камара за избирателний законъ е антиконституционно. Князьтъ трѣбва да си има редовната камара за да управлява съ нея, а ние трѣбва да изработимъ законътъ за изборътъ на тая камара.

Г. **Михаиловский**: Основавамъ се на казанното отъ Каравелова и Грекова върху важностьта на въпросътъ. Трѣбва да имаме добъръ избирателенъ законъ, за да не бжде бждащата ни камара автоматъ.

Г. **Славейковъ**: Има силни аргументи въ доводитѣ на Стоянова, за да се направи нѣщо. Основитѣ сж вече въ Конституцията: тѣзи основи трѣбва да се изработятъ. Намѣсто да бързаме обаче трѣбва да възложимъ и това дѣло връзъ онова тѣло, което ще да има да допълни това, което сме вършили ние.

Г. **Поменовъ**: Въ 17-й протоколъ се рѣши че първото Народно Събрание ще да се свика на основание на Временнитѣ Правила. Страховетѣ които сж оказахж противъ това сж прекалени. Избирателенъ законъ неможе да се направи въ нѣколко дни, за това и трѣбва да земемъ Временнитѣ Правила за основа. Първото Събрание ще да се свика на основание на тия правила, и като то изработи избирателенъ законъ, тогава ще да доде обикновенното Събрание.

Г. **Балабановъ**: Въпросътъ е важенъ и толкози важенъ колкото и самата Конституция. Отговарямъ най-напредъ на г. Поменова. Той каза че е прието първото Събрание да се избере по Временнитѣ Правила. Нашитѣ рѣшения сж основи: въ сжщото време ние неможемъ да земемъ рѣшения които подкопаватъ тия основи. Напр. Ако приемемъ избори споредъ Вр. Правила. тѣ подкопаватъ Конституцията, която полага съвършенно други условия за изборитѣ. Временнитѣ правила сж направени за сждилищата: ние неможемъ да земемъ една чясть отъ тѣхъ, а другата да отхвърлимъ. Каза се че Конституцията ще да е безъ дѣйствие, ако нѣма избирателенъ законъ: това не е точно: Конституцията ще да важи и тогава, защото не само въ тази точка, нъ и въ много други има казано, че ще да се изработи особенъ законъ, това не пречи на дѣйствуванието на Конституцията. При туй съгласенъ сьмь че избирателний законъ е важенъ темелъ. Ако имахме време, и азъ бихъ се съединилъ съ тѣзи които искатъ това Събрание да изработи избирателний законъ: нъ нѣмаме време, за това е и опасно да се захване тоя въпросъ. Г. Стояновъ ни предлага услугитѣ си да ни представи утрѣ единъ законъ за изборитѣ. Може ли обаче ни каза че това, което той ни представи, ще да се приеме токо тъй? Днесь се повдигна въпросътъ случайно и пакъ станахж толкози разискувания. По тѣзи причини азъ сьмь съгласенъ съ предложението на г. Каравелова: първото Народно Събрание свикано отъ Князьтъ трѣбва да изработи избирател-

ний законъ и тогава да се разиде. Може да ми кажятъ че за това Събрание ще да станатъ повече разноски. За такива работи не трѣбва да се глѣда на разноскитѣ.

Г. Цанковъ : Чудно ми се види какъ ученитѣ не разбиратъ тия въпроси. За да стане избирателенъ законъ трѣбва да стане най-напредъ законътъ на административното раздѣление на територията. Важното на избирателний законъ е че народътъ трѣбва да избира представителитѣ си : това е рѣшено, всичко друго е практика.

Г. Каравеловъ : Избирателний законъ не се нуждае отъ административното раздѣление.

Г. Хр. Стояновъ : Базъ избирателенъ законъ неможе да има и конституционно уп авление : Ние трѣбва да направимъ единъ Временenъ Законъ за първото Събрание.

Г. Каравеловъ : Когато предложихъ азъ мислѣхъ не извънредно Събрание, нъ обикновенното законодателно Събрание. Само го ограничихъ, като казахъ, че то трѣбва да изработи само избирателний законъ и тогава да се распустне.

Г. Беронъ : Нашето Събрание бѣше учредително : Ние направихме Конституцията, казвате че сега имаме храмъ, а ключътъ му нѣмаме. Това не е тъй. Князьтъ ще да положи клетва въ Конституцията, послѣ ще да си избере министерство. Послѣ това иде свикването на Законодателното тѣло. Какъ ще да стане това ? Министрътъ ще да дѣйствува на основание на Конституцията. Като се свика Законодателното тѣло, то ще да стори потрѣбното за да допълни законътъ.

Събранието се распустна за 10 минути.

Г. Балабановъ : Ще ли да се продължи въпросътъ ? (Викове : да, да). Питахъ, защото четохъ протоколътъ и видѣхъ че тамъ е рѣшенъ въпросътъ. Ако истина въпросътъ е рѣшенъ тогава нѣма освѣнъ да се покоримъ. Нъ това е едно нарушение на Конституцията.

Предсѣдательтъ : Има иностранни лица, които дѣйствително сѫ заслужили на нашето освобождение ; предлагамъ да ги запишемъ като почтенни гражданни на Княжеството.

Подпредсѣд· Г. Каравеловъ предложи че, Князьтъ по указание на Народното Събрание, ще да рѣши на кои лица ще да се направи тази честь и ще да имъ испрати и дипломитѣ за туй.

Това предложение се прие единодушно и съ рѫкоплескания.

Прочете се 17-й протоколъ, гдѣто се казва : че изборитѣ за първото Народно Събрание ще да станѫтъ споредъ Временнитѣ Правила.

Г. Балабановъ: Въпросътъ е свършенъ и нѣма да се повръщаме на него; ако говорихме, то стана само защото ние сме нарушили единъ основателенъ законъ (гласове се чухж: Не е истина). Тъй е г-да. За три години ще да имаме представители избрани не по Конституцията, нъ по Временнитѣ Правила.

Г. Поменовъ: Балабановъ наричя нашето рѣшение антиконституционно: това е безъ основно. Вси закони, които противорѣчатъ на Конституцията падатъ само себе си. Първото Събрание избранно по Временнитѣ Правила нѣма да трае три години, нъ само два мѣсеца. Законътъ важи за напредъ. Щомъ това първо Събрание изработи избирателний законъ, то ще да се разиде; и тогава ще да се свика законното и редовното Народно Събрание.

Г. Каравеловъ: Това е напълно съгласно съ моето мнѣние.

Г. Цанковъ: Въ членътъ който четохме по-преди се рѣшихж основнитѣ начала на избиранието. Принципитѣ сж турени; за редътъ ще да стане особенъ законъ. Сега за сега догдѣ да стане особний законъ важятъ Временнитѣ Правила. Всичко щото противорѣчи на Конституцията пада отъ само себѣ си. Нашето Събрание неможе да изработи избирателний законъ, защото не е Законодателно тѣло. Нашата работа бѣше да сторимъ Конституция: а догдѣто нѣма административно раздѣление, не може да има и избирателенъ законъ. Рѣшението на протоколътъ неможе да се измѣни.

Г. Балабановъ: Има рѣшение. Народното Събрание трѣбва да се произнесе да ли иска да се повьрне на този предмѣтъ или не.

(Гласове: да се разискува.) Цанковъ не даде разяснения: и той самъ признава че има работи да се измѣнжтъ спрѣдъ Конституцията. Приема отъ една страна протоколътъ, а отъ друга страна прави самъ законъ, като казва че това и онова трѣбва да падне. Това разяснение е съвсѣмъ произволно, защото върху него нѣма нищо казано въ протоколътъ: и когато ставатъ изборитѣ гдѣ ще да намѣримъ г-на Цанкова да ни даде тия свои разяснения. Това неопредѣленно положение да ли не ще да се злоупотрѣби отъ властьта. Да ли тѣзи, които ще да иматъ властьта въ ржцѣтѣ си, не щатъ да употрѣбятъ всичко за да се ползуватъ отъ обстоятелствата?

Г. Цанковъ: Чудно ми се вижда какъ ученитѣ не разбиратъ тия работи. Избирателенъ законъ значи редътъ по който ще да ставатъ изборитѣ; принципитѣ сж положени въ Конституцията, тѣ сж неизмѣнни и важни, а тоя редъ ще го покажатъ Временнитѣ Правила, и то само за изборитѣ на първото Народно Събрание, додѣто се изработи избирателниятъ законъ.

Г. **Грековъ**: Разискуването върху този рѣшенъ въпросъ се прие зато и ще да говоря. Въпросътъ трѣбва да се постави ясно. Рѣшението на протоколътъ казва че изборитѣ ще да станатъ споредъ Временнитѣ Правила. Сега се дава разяснението, че Временнитѣ Правила трѣбва да се унищожатъ до колкото тѣ противорѣчятъ на Конституцията: Нъ ако унищожимъ тия нѣща, азъ не зная що остая отъ Временнитѣ Правила. Ако се отхвърлятъ 4—5 члена отъ Времен. Правила, ако се отхвърли двоестепенното избиране и условията на избирателитѣ и избираемитѣ, тогава нищо не остая отъ Временнитѣ Правила. Цанковъ мисли че избирателний законъ не трѣбва да стои въ Конституцията и се чуди какъ ученитѣ да не знаятъ това. Отговарямъ му че у много Конституции избирателний законъ е въ самата Конституция, а нѣма Конституция при която той да не е прибавенъ. Това неученитѣ не могжтъ да го знаятъ. Ние днесь подъ едно Правителство, което нѣма интересъ да бжд тъ изборитѣ тъй или инакъ, се оплакваме отъ злоупотрѣбления въ изборитѣ: какво ще да бжде ако нѣмаме отъ сега избирателенъ законъ, когато доде едно министерство, което ще да се основава на болшинството и което ще да има интересъ щото изборитѣ да бждатъ въ негова полза? Тогава е опасно. Ако пакъ оставимъ изборитѣ да станжтъ споредъ Временнитѣ Правила т. е. на два стъпена, то какво ще да отговори г-нъ Цанковъ като министръ. Ако единъ Български гражданинъ му каже че не ще да плаща данъкъ, защото камарата, която е рѣшила този данъкъ, е избрана отъ гласни, отъ като Конституцията дава на гражданинътъ правото самъ да си избере представители. Легислатурата на Камарата ще да бжде за три години: ние се принуждаваме за три години да имаме една незаконно избрана камара, или пакъ да ограничимъ легистратурната периода, което тоже е незаконно. Да приемемъ пъкъ че първото Събрание ще да изработи избирателний законъ и ще да си иде и това има неудобства. За това предлагамъ преди свикването на обикновенното Народно Събрание да се свика едно особенно Събрание за да изработи избирателний законъ, което и щомъ си свърши работата ще да се распустне.

Г. **Хр. Стояновъ**: Ние неможемъ да оставимъ днесь този въпросъ нерѣшенъ: ние трѣбва да изработимъ единъ избирателенъ законъ. Едно извънредно Събрание за изработването на избирателний законъ не може да се приеме защото нѣма законна основа. Нашето учредително Събрание е извънредно и законно, защото е основано на Берлинский трактатъ. Вънъ отъ тѣзи двѣ извънредни Събрания нашитѣ Събрания ще да бждатъ все основани на Конституцията. За това нека слѣдваме законностьта, нека допълнимъ дѣлото си като изработимъ и избирателенъ законъ.

Г. **Каравеловъ** оттеглюва предложението си и се при-

съединява на мнѣнието на Хр. Стояновъ, ако послѣдний може да предложи въ Понедѣлникъ нѣщо изработено върху избирателний законъ.

Събранието се съглаеи съ туй. Засѣданието се затвори часътъ по 4 послѣ пладнѣ.

Председатель:

Видинский Анѳимъ.

Упълномощенний Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпредсѣдатель:

Каравеловъ.

Секретари:

К. Стоиловъ, Р. Каролевъ.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ДНЕВНИКЪ XXVII.

Засѣдание на 16 Априлия 1879.

Засѣданието се откри отъ Негово Блаженство Председательтъ часътъ по 9 $1/2$ предъ обѣдъ. Отъ прочитанието на списъкътъ на представителитѣ, стана явно, че отъ тѣхъ отсѫтствуватъ 56 души по отпускъ, болѣсть и други разни причини.

Като се видѣ, че Събранието е пълно пристѫпи се къмъ прочитанието на дневникътъ XXVI отъ 14-й Априлия 1879. Кога Подпредсѣдательтъ г. Икономовъ покани Събранието да си направи забѣлѣжкитѣ врьхъ тоя дневникъ, припомни му, че обширенъ протоколъ за днешното засѣдание не ще да се държи, и споредъ това поправкитѣ ще минѫтъ на право въ 26-й дневникъ.

Когато ставахѫ тия поправки, повдигна се въпросъ врьхъ заявлението, което бѣхѫ подали Тѣхно Преосвѣщенство съ нѣколко отъ г-да депутатитѣ. На предложението на г. Цанкова да си оттеглятъ това заявление, подписавшитѣ го лица като не сѫ съгласихѫ, разисванията врьхъ тоя въпросъ бѣхѫ готови да се продължатъ. Нъ Народното Събрание, като взе предъ видъ, че формулата, предложена отъ г. Цанкова относително до свободата на печатътъ, биде приета отъ Тѣхно Преосвѣщенство, счете тия разисквания за излишни, и ги прекрати.

При подновението на засѣданието се пристѫпи къмъ прочитанието на протоколътъ днешенъ. Слѣдъ прочитанието му г. Цанковъ заяви че днесь се е било рѣшило, като лицата, които сѫ подали заявлението, не сѫ съгласни да го оттеглятъ, то Народното Събрание да го счита за оттеглено. Преосв. Климентъ

препоржчи и Събранието да си остане при днешното рѣшение, защото е безполезно подновяванието на тоя въпросъ. При настояванието на г. Цанковъ да се приеме неговото горне предложение, г. Славейковъ стана и заяви, че съ него въпросътъ е свършенъ и приканя Н. С. да се съгласи да прекрати разискванието за тоя въпросъ, за да не би да се разидѫтъ депутатитѣ съ вражда, като при туй изобличи и остави грѣхътъ за не оттѣглюванието на заявлението врьхъ лицата които сѫ го подали.

Подирь това се пристѫпи къмъ дневния редъ, който състоеше въ прочитанието проектътъ на избирателний законъ за депутатитѣ отъ бѫдѫщето първо обикновенно Народно Събрание, съставенъ отъ г. Хр. Стоянова. Преди да се почне прочитанието г. Подпредсѣдательтъ Икономовъ забѣлѣжи, че по сѫщата горня причина, т. е. че за днешното засѣдание не ще се състави обширенъ протоколъ, то врьхъ проектътъ на г-нъ Стоянова нѣма да станѫтъ никакви разсѫждения, ами той, слѣдъ прочитанието му, или ще се приеме просто отъ Народното Събрание, или ще се отхвърли.

Като се прочете тоя проектъ, прие се по вишегласие отъ Народното Събрание исцѣло. Подиръ това засѣданието се прекрати часътъ на 12 по пладнѣ, и се рѣши да се отвори отново часътъ по 2 слѣдъ обѣдъ, за да се подпише Конституцията, както и за да се затвори Народното Събрание, отъ Негово Сиятелство ИМПЕРАТОРСКИЯ Комиссарь.

Предсѣдатель :

Видинский Аноимъ.

Упълномощенний Императорскаго Российскаго Коммиссара

С. Лукияновъ.

Подпредсѣдатель :

Каравеловъ.

Секретари :

И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ.

ПРОТОКОЛЪ

Закрытія народнаго собранія въ Тырновѣ, созваннаго для разсмотрѣнія Органическаго Устава.

1879 года Апреля 16 дня, ИМПЕРАТОРСКІЙ Россійскій Коммиссаръ Князь Дондуковъ-Корсаковъ, по окончаніи Народнымъ Собраніемъ возложенной на него задачи, пребывъ въ засѣданіе Собранія, въ присутствіи Императорскаго Отоманскаго Коммиссара и Делегатовъ Великихъ Державъ, обявилъ оное закрытымъ. Очемъ и съставленъ настоящій протоколъ·

Императорскій Россійскій Коммиссаръ Князь
Дондуковъ-Корсаковъ.

Императорскій Отоманскій Коммиссаръ
Пертефъ.

Германскій Делегатъ
Брюнингъ.

Англійскій Делегатъ
В. М. Палгревъ.

Австро-Унгарскій Делегатъ
І. Д. Цвиденекъ.

Италіянскій Делегатъ
Д. Бруненги.

Французскій Делегатъ
Шефферъ.

Русскій Делегатъ
А. Давыдовъ.

Предсѣдатель:
Видинскій Анѳимъ.

Подпредсѣдатели:
П. Каравеловъ, Т. Икономовъ.

Секретари:

П. Генчевъ
Р. М. Каролевъ
И. Н. Гюзелевъ
Др. К. Стоиловъ
П. В. Горбановъ
Архимандритъ Константинъ
И. Даневъ
П. Братоевъ
П. А. Черневъ

Квестори:

Михаиловскій **А. Стояновъ.**

Записка за дѣятелностьта на привременното русско Управление въ България.

За гражданското устройство на България Русскитѣ власти сѫ захванѫли да работятъ още щомъ русската войска премина прѣзъ Дунава. Това дѣло бѣше възложено тогава, и додѣ се продължава войната, на гражданското управление, което се намираше при негово ИМПЕРАТОРСКО Височество Главнокомандующий на дѣйствующата армия и се управляваше отъ покойний Князь Черкаски. Цѣльта на това управление бѣше да замѣнява въ занимаемитѣ отъ руската войска мѣста прежнята власть съ ново управление. — Русската войска на първо време отиваше напрѣдъ твърдѣ скоро: на 14 Юния тя превзе Свищовъ, а на 25 бѣше вече въ Търново. И гражданското управление едвамъ успѣваше да върви слѣдъ нея съ своето дѣло. Отъ самосебе се разбира, че новата наредба, която се раждаше съ такава скорость и при такива обстоятелства, неможѣше да даде отведнажъ на освобождаемитѣ области нѣкакво пълно и трайно устройство. Началникътъ на гражданското управление трѣбваше да се доволи само съ въвождането на каква годѣ наредба, каквото тие области да не оставатъ безъ никакво устройство, въ едно анархическо състояние. А за това нѣщо бѣше достатъчно да се възстановятъ съ малко едно подобряване, най-нужднитѣ функции на прежнето управление и да се предадятъ въ нови рѫцѣ.

Като изработваше на бързо и въвождашо това, така д‘ се рече, начално привременно гражданско устройство, покойний Князь Черкаски въ сѫщото време дѣятелно сьбираше с‧ѣдѣния, които му бѣха необходими за възсъздаванье граждански битъ въ освобождаема България въ всичката му пълнота. — Съ особна ревность той бѣше се взелъ за това дѣло слѣдъ пренасваньето на походната му канцелария въ Търново, дѣто нужднитѣ сведѣния можеха да се черпятъ на право изъ живи источници.

Съ пълно гражданско устройство, основано на начала, вземени направо изъ на‧одний животъ, Князь Черкаский мислѣше да замѣни горѣреченното първоначално гражданско устройство незабавно слѣдъ свършванието на войната, която по началото си не се виждаше, че ще се продължава твърдѣ много.

Нъ не въ малко време и не така лесно трѣбвало да стане освобождението на Българетѣ. Работитѣ изненадейно се заплетоха: войната стана упорита и трѣбваше да се рѣшава въ зимно време, което се отличаваше съ особно люти студове.

Злинитѣ, които сѫ естественни спѫтници на всѣка война, въ тая война достигнаха до една колоссална стъпень. Числото на ранени и болни войници всѣки день растѣше въ страшна прогрессия. Освѣнъ това, стотини хиляди мирни жителье изъ забалканска България, разорена и изгорена отъ неприятеля дойдоха да търеятъ убѣжище на сѣверъ отъ Балканътъ, дойдоха въ испокѫсани дрехи и изнемощени отъ гладъ и различни болѣсти.

Това изневадѣйно заплитанье на работитѣ неможе да не отвлече вниманието на гражданското управление отъ главната му задача. То се принуди да обърне всичкитѣ си сили къмъ тия злини и да се труди за намаляванието имъ, като отъ една страна спомагаше да се отстранятъ нуждитѣ на войската и бѣжанцитѣ, а отъ друга се грижѣше за да се распредѣляватъ, колкото бѣ възможно по-правилно, тѣгобитѣ, които тия нужди наваляха на населението.

На това человѣколюбиво дѣло посвяти всичкитѣ си сили покойний Князь Черкаский, безмѣрнитѣ трудове на когото сломихѫ силитѣ му, скратихѫ животътъ му.

За правилна наредба на гражданското устройство въ България може да се помисли само, токоречи, слѣдъ година послѣ началото на войната, именно слѣдъ свързванието на Св.-Стефанский прелиминаренъ договоръ. Споредъ Св.-Стефанский сговоръ, България въ нейнитѣ токоречи естественни граници трѣбваше да състави едно автономно Княжество съ народно християнско правителство и съ своя земска войска.

Споредъ условията на тоя сговоръ русското Императорско Правителство назначи въ България свой Коммиссаринъ за да въведе въ тая страна, въ двѣ години време, пълна гражданска наредба. При Императорския Коммиссаринъ се учреди съвѣтъ отъ шесть члена, отъ които единъ управлява канцеларията на Коммиссаринътъ и води дипломатическитѣ работи, а отъ другитѣ всѣки единъ управлява по единъ особенъ отдѣлъ на управлението. Такива отдѣли има петь, именно: **воененъ, за вѫтрѣшнитѣ дѣла, сѫдебенъ, финансовъ, за народното просвѣщение и духовнитѣ дѣла.**

Нареденото така централно управление на Императорский Коммиссаринъ, слѣдъ като отвори дѣятелностьта си въ крайтъ на миналий Май въ Пловдивъ, незабавно пристѫпи къмъ изработвание единъ общъ планъ на реформитѣ, които трѣбваше да направи въ България. — Споредъ тоя планъ по онова време бѣше рѣшено да не се бърза съ преобразователнитѣ работи, нъ да се каратъ тѣ по единъ редъ, каквото изработваньето на главнитѣ устави да става, спроти както го изискватъ съвременната наука и истинскитѣ нужди и потрѣби на Княжеството.

За испълняванието тая программа първо и първо се искаше да се уздрави по всичкитѣ завзети отъ русска войска части на България вънкашенъ редъ и добрѣ наредена здминистрация и

въ сжщото време да се повикатъ новобранци за изново формируемитѣ дружини на българската земска войска. Заедно съ това имаше се предъ видъ, да се събератъ колкото е възможно попълни свѣдения за положението на работитѣ по различнитѣ клонове на управлението въ Княжеството. Тия свѣдѣния трѣбваше да послужатъ като материалъ за съставяние при централното управление различни устави, макаръ и привременни, нъ необходими за да се даде нуждното въ работитѣ еднообразие и потрѣбното развитие на всичкитѣ органи на общественното и гражданско управление въ България.

За испълнение на горѣреченното мислѣше се да се употрѣби първата година отъ русската окупация, — слѣдъ това, отъ какъ народътъ се посвѣстѣше и населението понавикнѣше на новий редъ, мислѣше се да се начне постьпенното замѣняванье на русскитѣ чиновници съ туземни, така дѣто, додѣ настанѣше време за избиранье Князь, да бжде вече готово народното управление и да се намира въ ржцѣтѣ на способни и вѣщи въ работата си граждане.

Такива бѣхж първоначалнитѣ кроежи на временното управление. Нъ при осжществлението имъ то още отъ първо време трѣбваше да срѣщне голѣми спжнки, които въ много нѣщо измѣнихж, както кржгътъ на дѣятелностьта, така и вървежътъ на работитѣ му.

Слуховетѣ за Берлинский конгресъ турнахж русската власть въ едно мжчно положение, въ което тя остава до крайтъ на Юлия, безъ да може да предприемне нѣкакви рѣшителни постжпки, а изработений около това време Берлинский сговоръ принуди администрацията да се ограничи само въ Сѣверна България, и до пристиганьето на международната коммиссия въ Пловдивъ да введе въ Пловдивската и Сливенска губерния еднакъвъ съ Сѣверна България редъ и да състави и въ тѣхъ земска войска отъ деветь дружини и двѣ стотини кавалерия. — Най-послѣ на мѣсто двугодишний срокъ станж потрѣбно да се извърши преустрояваньето на страната въ деветь мѣсеца.

Това послѣднье обстоятелство като направи невъзможно пълното осжществление на първоначалната преобразователна программа, накара да се обьрне внимание токо на по-важнитѣ реформи.

При такова едно повръщанье на работитѣ станж нуждно да се прибърза съ наредбата, въ която по тая причина естественно трѣбваше да се вмъкнатъ и грѣшки и много или малко голѣми непълноти. Всички тия недостатъци добрѣ съзнава централното управление, което за да не допустне нѣкаква спънка въ бждащето широко развитие на мѣстнитѣ наредби въ България, намѣри за нуждно да даде привремененъ характеръ на всичкитѣ си распорежданиия. Съ своитѣ привременни правила и устави централното управление е имало предъ видъ да удовлетвори токо най-блзкитѣ нужди и насжщнитѣ потрѣби на новосъзидаемото княжество.

По тоя начинъ вжтрѣ въ последнитѣ шесть мѣсеци управлението на ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаринъ сполучи да изработи и повечето да тури въ дѣйствие токоречи всичкитѣ по-главни и по-важни устави, които се отнасятъ до устройството на земската войска, до администрацията и полицията, до сждътъ, финанцитѣ и народното образование.

На сегашно време, когато се отваря първото народно Българско Събрание, управлението на бждащето княжество може да се представи вкратцѣ така:

За запазванье вжтрѣшната и вънкашна безопасность княжеството си има вече земска войска, която състои отъ 21 пѣши дружини, 8 батереи артилерия, 4 конни сотни, една сапьорна строева рота една сапьорна учебна рота и една рота обсадна артилерия. Числото на всички тия части надминува 21,000. Въ това число не сж вземени русскитѣ кадрове, които въ всичката българска войска състоятъ отъ 394 офицери (между тѣхъ има 36 българе) и отъ 2694 души по-долни чинове. Благодарение на помощьта и на грижитѣ които главното управление на дѣйствующата армия и самий главнокумандующий постоянно показватъ къмъ българската земска войска, последнята отъ къмъ материална страна е поставена доста удовлетворително: обезпечена е отъ къмъ храна, облекло оржжие и други военни потрѣби. Последнитѣ, които щжтъ бждатъ съсрѣдоточени въ нѣколко постоянни влагалища, сж въ такова количество, което усигурява българската войска на доста дълго време.

Военното образование на войницитѣ отива съ единъ успѣхъ, който е за чуденье, и имь надѣжда, че Българетѣ при врожденната имъ наклонность къмъ всякакъвъ трудъ и занятия въ скоро време ще иматъ превъсходна военна сила. Нъ за да се даде на войската пълна самостоятелность и чисто народенъ духъ, трѣбва да се гледа, каквото по-скоро на офицерскитѣ длъжности да се намѣстятъ туземци. За постиганьето на това вече сж вземена мѣрки. Въ София е отворено военно училище, което трѣбва да се мисли, въ нѣколко години отгорѣ ще може да приготви добри и способни офицери за постоянната армия на княжеството. Въ Софийското военно училище сега се учатъ до 250 млади българе, раздѣлени на два класса. Въ по-горний классъ има до 100 душь, отъ които повечето ще влѣзатъ вече като офицери въ войската презъ идущий мѣсецъ Май. Освѣнъ това, по ходатайство отъ ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаринъ ГОСПОДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ височайше благоизволи да се приематъ на правителствено иждивение въ Руссия, именно въ Елисаветградското юнкерско училище до 90 български младежи, които вече се и испратиха въ Елисаветградъ.

За да се приготвятъ Българе, които да могатъ да заематъ мѣста по техническата военна часть, предположено е да се испратятъ въ Руссия 42 български младежи и да се дадатъ

тамъ за наука въ училищата техническо, пиротехническо (въ Петербургъ) и пушкарско (въ Тулѣ).

Военната служба е направена задължителна за всичкото население отъ 20-та до 30-та годишна възрасть безъ да се гледа на вѣра и народность. За дѣйствителна служба е назначенъ срокъ отъ двѣ години.

За испълнение на войнската служба е приета системата милициона, териториална: всѣко окрѫжие въ по-многото случае трѣбва да дава войници за дружината, която се намира въ сѫщото окрѫжие. За сформируване конни сотни и артилерия за нѣкоя губерния се зематъ людье отъ сѫщата губерния. Дружинитѣ сѫ расположени въ централни пунктове на своитѣ окрѫжия, а коннитѣ сотни и батерии въ централни пунктове на своитѣ губернии. Тия части състоятъ: дружинитѣ отъ по 1,000 души, сотнитѣ отъ по 150, батереитѣ отъ по 250 души. Русский кадръ отъ офицери и по-долни чинове е назначенъ: въ всѣка дружина по единъ дружиненъ командиръ, четири ротни командира, четири субалтернъ офицера, единъ адютантъ и 70 отъ подолнитѣ чинове; въ стотнитѣ — по единъ командиръ, по единъ субалтернъ офицеръ и десеть по-долни чинове и въ батериитѣ по единъ командиръ, единъ субалтернъ офицеръ и 34 по-долни чина.

По гражданската наредба на княжеството централното управление, щомъ започна работата си, най-напредъ трѣбваше да се погрижи за да се введе гражданска администрация въ мѣстата, които по онова време управляваше военна власть. Въ сѫщото време се почена да се съставятъ нови устави и ония, които на бързѣ бѣха съставени въ време на войната, да се прѣработватъ и допълнятъ така, каквото да могатъ да отговорятъ на новитѣ условия въ общественний и държавенъ животъ. За това нѣщо рѣши се да се зематъ въ рѫководство началата на децентрализацията и на широкото самоуправление по административнитѣ, сѫдебни, финансови и земскостопанственни учрѣждения. Въ всичкитѣ издадени до сега устави ясно и опредѣлено сѫ прокарани началата на общественно самоуправление и на народно представителство. На избирателното начало е дадено най-широко примѣнение отъ най-долнитѣ до най-горнитѣ учрѣждения по всичкитѣ клонове на управлението.

По тоя начинъ управителнитѣ дѣла въ селата, въ околиитѣ, градоветѣ, окрѫжията и до нѣйдѣ въ губерниитѣ сѫ оставени на различни съвѣти, съставени отъ лица, избрани отъ мѣстното население. Въ новитѣ устави за градскитѣ и окрѫжни съвѣти създадени при прежното гражданско управление редътъ е твърдѣ много измѣненъ. На градский съвѣтъ е оставено да се занимава токо съ стопанството на градътъ. А на окрѫжний съвѣтъ, освѣнъ земскостопанственнитѣ работи на окрѫжието сѫ възложени и работи, които иматъ свръзска съ интереситѣ на хазната както въ окрѫгътъ, така и въ градътъ.

На градский съвѣтъ, когато изисква общеественната полза, е дадено право да издава, съ знанието на губернаторътъ, правила задлъжителни за всичкитѣ граждане. Оплаквания срѣщо градский и окрѫжний съвѣтъ се даватъ на губернаторътъ, нъ се разглеждатъ и рѣшаватъ не само отъ него, нъ въ губернский управителенъ съвѣтъ, който е съставенъ отъ членове и вѣщи и назависими въ мнѣнията си. Въ това най-високо въ губернията административно учрѣждение се рѣшаватъ работи и въпроси, които се отнасятъ до всичкитѣ административни въ губернията мѣста и лица. Губернаторътъ и окрѫжнитѣ началници, които като органи на властьта, не се избиратъ отъ населението, нъ се назначаватъ отъ правителството, иматъ си своитѣ строго опредѣлени права и длъжности. При такава една наредба на́ да ли ще бѫде възможно да се потъпква самостоятелностьта на по-долнитѣ органи на управлението отъ по-горнитѣ. Особно внимание е обърнато за устройството на полицията. Подъ никой начинъ полицията не може да се бърка въ стопанскитѣ и административни дѣла, които сѫ повѣрени на общественнитѣ учрѣждния. Тя е строго ограничена само съ полицейскитѣ си длъжности и служи като испълнителенъ органъ на адмнистрацията и сѫдилището. Съ други думи, полицията има да се грижи само за запазванье редътъ и безопасностьта па гражданетѣ и за испълнявание законътъ. На лицата, които служатъ по администрацията и полицията, назначиха се сега доста добри заплати, съ цѣль за да се премахпе всѣки поводъ за рушветитѣ, които бѣхѫ нѣщо обикновенно при прежната администрация и полиция.

Всичкитѣ по-главни устави и инструкции, по които трѣбва да се води губернската и окрѫжна администрация, както и мѣстната полиция, сѫ издадени и напълно вече введени както въ петьгѣ губернии и тридесеть и двѣ окрѫжия на Княжеството, така и въ губернiитѣ Пловдивска и Сливненска.

Заедно съ грижитѣ си за да се поставятъ правилно административнитѣ учреждения и лица, отдѣлътъ на вѫтрѣшнитѣ дѣла се е грижилъ и за подобряванье на народното благосъстояние. По тая рабата до сега сѫ вземени слѣдующитѣ мѣрки:

Обърнато е внимание на тъмничното дѣло, което при прежното правителство се намираше въ твърдѣ неудовлетворително положение. Уставъ за тъмницитѣ е съставенъ, разгледанъ и вече утвърденъ. Тоя уставъ отмѣнява прежнитѣ безредици и злоупотрѣбления, особно внимание е обърнато, да не ставатъ произволни затвори и да не се държатъ на едно мѣсто затворенитѣ за малка нѣкоя вина заедно съ тѣжкитѣ престѫпници.

Народното здравье, тоя толкова важенъ клонъ отъ административното управление, także се туря въ редъ. Вече сѫ разгледани и утвърдени устави медицински, аптеченъ и болни-

ченъ. Споредъ медицинский уставъ, който ще захване да се ввожда слѣдъ малко време, опредѣлено е да има губернскии окрѫжни лекарье, които ще наглеждатъ окрѫжнитѣ и губернски болинци.

Платкитѣ на лѣкаритѣ сѫ доста много уголѣмени и е поставено че тѣ трѣбва да си иматъ нужднитѣ дипломи и да бѫдатъ Българе. Аптекитѣ ще бѫдатъ наредени по образътъ на европейскитѣ: на лѣкаритѣ, които се занимаватъ съ лекуванье е въ бранено да държатъ свои аптеки.

Болницитѣ сѫ направени общи както за населението така и за войската. За тѣхъ ще се иждивява изъ общитѣ приходи на Княжеството, каквото да се избѣгне неравномѣрностьта въ разноскитѣ на населението. На сегашно време се изработва уставъ и за медицинската полиция.

Като се е занимавалъ съ горѣизложеннитѣ организационни работи, отдѣлътъ на вѫтрѣшнитѣ дѣла въ сѫщото време се е грижилъ и за сѫдбата на бѣжанцитѣ, които и слѣдъ Берлинский сговоръ постоянно и отъ различни страни непреставатъ да дохождатъ въ предѣлитѣ на Българското Княжество и въ губернията Пловдивска и Сливенска.

Когато въ крайтъ на миналий Септемврия русската войска захвана да изпразднува Южна Тракия, голѣмо множество отъ тамошнитѣ Християне остави жилищата си и избѣга слѣдъ войската.

Числото на тия бѣжанци около миналий Декемврий 1878 г. достигна до 50,000. Тѣ повечето дохождаха безъ всѣкакъвъ имотъ, безъ всякакви срѣдства за поминувка, а по нѣкога дори и безъ никакви дрехи. За тѣхното прехранванье и за обличание, до колкото бѣше възможно, на сѫдбата имъ поне на първо време, взеха се слѣдующитѣ мѣрки:

Първо и първо направиха се надлѣжнитѣ сношения за да се прекрати врьщанието на турскитѣ бѣжанци въ Пловдивската и Сливненска Губернии, понеже всичкитѣ праздни тамъ мѣста, както и житата отъ турскитѣ нивя можѣха да притрѣбатъ за християнскитѣ бѣжанци, които все повече и повече се умножаваха. — За по-правилно разселванье и раздаванье на християнскитѣ бѣжанци помощь направиха се коммиссии въ Пловдивъ, Одринъ и Сливенъ, на които въ различни времена сѫ предадени половинъ милионъ франки. При това още на тия коммиссии се разрѣши да даватъ храна на бѣжанцитѣ отъ житата, които се намираха въ правителственнитѣ хамбари, и да употрѣбятъ за тая цѣль и паритѣ, които бѣха получени за продадената по-преди часть отъ тия жита.

Такива мѣрки сѫ вземени и за бѣжанцитѣ изъ Македония, които въ послѣдньо време захванаха да дохождатъ въ голѣмо множество въ погранични тѣ окрѫжия на Софийската губерния, дѣто за сега числото имъ надминува 20,000. За пригледжданье тия бѣжанци въ София е направена централна ком-

миссия и особни спомагателни комитети въ Самоковъ, Кюстендилъ, Джумая и Дупница.

Въ распорежданье на тия коммиссии сѫ предадени, освѣнъ жито, и 36,000 франки за да ги раздадѫтъ въ помощь за пьрво време, предадени имъ сѫ и пратеннтѣ изъ Руссия отъ Смоленский благотворителенъ коммитетъ въ голѣмо количество различни облекла, които сега се вече раздаватъ на бѣднитѣ.

Освѣнъ това, на коммиссиитѣ е възложено також де да иматъ особна грижа за санитарното положение на бѣжанцитѣ, да имъ оказватъ увреме медицинска помощь и да предварятъ развиваньето на епидемии, които могѫтъ да бѫдатъ пренесени отъ други мѣста. За това нѣщо въ Дупница, Кюстендилъ, Джумая и Самоковъ сѫ приготвени особни стаи за приемванье болни и сѫ повикани лѣкарье.

Освѣнъ горѣизложеннитѣ мѣрки, които сѫ вземени за благоустройството и благосъстоянието на Княжеството, измолено е да се предадятъ на населението въ България всичкитѣ артилерийски конье, които останѫтъ слѣдъ оттѣглянието на дѣйствующата армия, така сѫщо и излишнитѣ полкови коньe отъ всичкитѣ интендански транспорти. Чрезъ тая нова милость на Господаря Императора България ще получи до 20,000 коньe отъ русский сой, които ще се расподѣлятъ равно между всичкитѣ окрѫжия и ще помогнѫтъ доста много при пролѣтнитѣ кърски работи на населението, което има голѣма нужда отъ работенъ добитъкъ.

Управляющий отдѣлътъ на вѫтрѣшнитѣ дѣла се е занимавалъ също съ пощата и телеграфътъ, които и до сега още не сѫ турени на редъ. Проектъ за нарежданье пощенскитѣ учреждения, слѣдъ като тѣ преминатъ въ рѫцѣтѣ на гражданското управление, е съставенъ и разгледанъ още презъ мѣсецъ Септемврий, нъ изненадѣйни обстоятелства, които задържаха дѣйствующата армия на Балканский Полуостровъ до сега, накараха да се изостави ввожданьето на тоя проектъ въ дѣйствие.

По тия обстоятелства, както пощитѣ така и телеграфътъ, додѣ не се оттегли дѣйствующата армия, трѣбва да се намиратъ въ рѫцѣтѣ на военното управление. Съ разрѣшение на главнокомандующий пристѫпено е само до ввожданьето токо на нѣкои части отъ проектътъ и до отварянието на новитѣ пощенски линии, които сѫ внесени въ тоя проектъ. По той начинъ въ послѣдньо време сѫ отворени двѣ пощенски кантори въ София и Търново, едно пощенско отдѣление въ Габрово, петь станции за приеманье всякакъвъ видъ корресподенции, въ Свищовъ, Ломъ-Паланка, Видинъ, Берковица и Севлиево, и една за приеманье само проста корресподенция въ Татаръ-Пазарджикъ.

Заедно съ това отворени сѫ нови пощенски линии : отъ София презъ Берковица до Ломъ-Паланка и отъ София презъ Орхание до Плѣвенъ.

Като се имаше предъ видъ, че ще да се захване оттеглянието на дѣйствующата армия, то се съставиха и утвърдиха вече условията, по които ще се продава правото за съдържание пощенски коньe. На губернаторитѣ е казано да извършватъ тая продажба отдѣлно, не само за всяко окрѫжие, нъ дори и за всяка станция, каквото да се улеснятъ мѣстнитѣ жители, та да могатъ да взиматъ за съдържание станции.

Всичкитѣ телеграфни учреждения, както се каза по-горѣ, до сега такожде се намѣрватъ въ рѫцѣтѣ на военната власть, нъ въ скоро време ще преминѫтъ въ отдѣлътъ на вѫтрѣшнитѣ дѣла.

Материалитѣ, които можѣ да събере до минѫлий мѣсецъ Май юридическата коммиссия, която бѣ съставилъ покойний Князь Черкаски, взехѫ се като основа при изработванье привременнитѣ правила за устройството на сѫдебната часть въ България.

Споредъ тия привременни правила въ всѣко село е нареденъ селски сѫдъ за разглеждание единъ опредѣленъ видъ граждански и криминални работи. Селский сѫдъ дѣйствова само като единъ полюбовенъ или третейски сѫдъ и, като такъвъ, старае се да примирява по едно взаимно споразумение. Освѣнъ селский сѫдъ, наредени сѫ и общи сѫдилища, които сѫ раздѣлени на окрѫжни, губернски и върховенъ сѫдъ, който е единъ за всичкото Княжество. За търговски работи сѫ предназначени търговски сѫдилища, които ще се отварятъ въ по-главнитѣ търговски центрове, дѣто се види за нуждно.

Срѣщу рѣшенията на търговскитѣ сѫдилища могѫтъ да се даватъ жалби въ близнитѣ губернски сѫдилища, както и въ върховний сѫдъ.

За работи, въ които интереситѣ на управлението или на хазната се пресрѣщатъ и сблъскватъ съ интереситѣ на длъжностни или частни лица, наредени сѫ административни сѫдилища, окрѫжни и губернски, срѣщу рѣшенията на които ще могѫтъ да се даватъ жалби на върховний административенъ сѫдъ.

За работи, които трѣбва да се опредѣляватъ по църковнитѣ закони и правила, мисли се да се наредятъ духовни сѫдилища, както за православното, така и за другитѣ исповѣдания. Нъ тия сѫдилища ще могѫтъ да се турятъ въ дѣйствие само, когато се тури въ редъ и църковното управление.

Най-послѣ за разглеждание на гражданскитѣ работи между мусулманитѣ сѫ оставени и кадийски сѫдове, отъ които обаче сѫ извадени работи полицейски и криминални.

Гражданското сѫдоводителство ще става устно, явно и съ препирание.

Въ криминалното сѫдоводителство бѣше много мѫчно и, рѣчи, невъзможно да се въведе въ всичката си строгость обвинителното начало, защото нѣма лица, съ които да се намѣ-

стятъ прокурорскитѣ длъжности, па не се намиратъ и добрѣ приготвени и способни защитници. Правилата за криминалното сѫдоводителство, обаче, сѫ съставени така. дѣто съ тѣхъ доста добрѣ се уздравява свободата и правдинитѣ както на общинитѣ, така и на частнитѣ лица. И слѣдъ испраздуванието на военнитѣ сѫдилища, мѣстнитѣ български сѫдилища ще могѫтъ напълно да отговарятъ на своето назначение и тогава, когато ще има да разглеждатъ и всичкитѣ тѣжки криминални престѫпления, които за сега, по особни обстоятелства, се разглѣждатъ въ военнитѣ сѫдилища.

Всичкото сѫдебно вѣдомство се намира на сегашно време въ рѫцѣтѣ на туземци, които сѫ призовани да испълняватъ сѫднически длъжности или по назначение отъ централното правителство, или по изборъ отъ населението.

При съставянието на своитѣ рѣшения сѫдилищата до нейдѣ се рѫководятъ отъ сѫществувавшитѣ при турското правителство и неотмѣнени още закони, — напримѣръ, криминалний кодексъ, кодексътъ комерчески и други особни постановления. Нъ отъ друга страна сѫдилищата се водятъ и по мѣстнитѣ обичаи на Българский Народъ. Широкий свободенъ достѫпъ на народнитѣ обичаи въ сѫдилищата ще даде най-богатъ и най-правеленъ материалъ за законодателнитѣ трудове на бѫдѫщитѣ конституционни органи въ княжеството, — привременното управление намѣри за незгодно да се заемне съ такива трудове, защото тѣ за сега сѫ преждевременни и бихѫ могли само да поврѣдятъ правилното развитие на народното българско право.

Слѣдъ като се по уздрави въ Княжеството редътъ и правосѫдието, станѫ възможно да се помисли и за по-правилно устройство на финансовата часть и на народний кредитъ.

Измѣняванье сѫществующитѣ данъци, на които населението е навикнало, не може да стане за сега, едно, защото нѣма събрани потрѣбнитѣ за това статистически свѣдѣния и други материали, а друго защото за организационната дѣятелность на привременното управление е назначенъ твърдѣ кратковременъ срокъ.

Като имаше предъ видъ всичко това, управлението на Императорский Коммиссаринъ намѣри за добро да остави на бѫдѫщето народно Българско Правителство грижата за коренното преустрояванье финансиитѣ на Княжеството, а да се погрижи само за подобряванье сѫществующитѣ данъци до толкова, каквото да могѫтъ се отстрани стѣсненията и злоупотрѣбленията при събираньето имъ, па и распредѣлянието имъ да стане по-правилно и равномѣрно. За тая цѣль се унищожеха за всегда и на всѫдѣ данъцитѣ бедель и серчимъ, които при прѣжното правителство трѣбваше да плащатъ токо християнитѣ. Простиха се и всичкитѣ бакии, които населението длъжнѣеше въ губерниитѣ Русчушка, Видинска и Търновска до

1877, а въ губерниитѣ Варненска и Софийска, които бидоха освободени по-късно до 1878.

Още въ самото начало на войната се отмѣни и събираньето десятъкътъ въ натура заедно съ даваньето му на откупъ и, намѣсто него, бѣше казано, че ще да се тури новъ земеленъ данъкъ.

Като нѣма събрани потрѣбнитѣ за опредѣлението на тоя земеленъ данъкъ въ Българското Княжество свѣдѣния, управлението се принуди да приемне едно срѣдство, което не е яко сгодно нито за населението, нито за администрацията. Нъ съ това срѣдство може да се отстрани прежната система, която даваше поводъ къмъ различни злоупотрѣбления и бѣше много тежка за населението, като му препятствоваше да прибира у време свидбитѣ си отъ нивятѣ. Финансовий отдѣлъ обаче е захваналъ вече предварителнитѣ работи, които сѫ потрѣбни за изработванье на правиленъ поземеленъ налогъ, и ако, по причина на краткото време, той и не сполучи да докара тоя си трудъ до край, то въ всяки случай за бѫдѫщето правителство ще бѫде събранъ богатъ материалъ за тоя въпросъ.

Сѫщо така е започенѫто да се работи за правилното нарежданье на другий данъкъ, който се събира направо отъ населението и който се нарича съ едно общо име „вергия“. Това регулированье е потрѣбно, защото всичкитѣ имоти и приходи, на които се расхвьргаше вергията, претьрпѣхѫ едно силно измѣнение отъ войната. Има надѣжда, че презъ бѫдѫщата финансова година разхвьрганьето на вергията ще стане равномѣрно и справедливо

Колкото до акцизътъ отъ тютюньтъ и питията, то за начинътъ на неговото събирание вече е съставенъ и утвьрденъ новъ уставъ.

Пестеньето въ разноскитѣ е било едно отъ най-голѣмитѣ грижи на управлението. И макаръ, че по причина на бѣдствията отъ войната, правителственнитѣ приходи се прибирахѫ доста мудно и не редовно, се пакъ въ крайтъ на миналата година изъ българскитѣ приходи могохѫ да се отдѣлятъ до единъ миллионъ рубли за да се платятъ на русското казначейство, отдѣто бѣхѫ земени на заемъ за поддьржанье на администрацията и устройството на дружинитѣ отъ първоначалното ополчение. Освѣнъ това, могоха да се икономисатъ два миллиона франка за основенъ капиталъ на народний банкъ, който въ скоро време ще да се отвори. При това потрѣбно е да се каже, че на всѫдѣ въ окрѫжнитѣ и губернски градове сѫ наредени окрѫжни ковчежничества, въ които е введена правилна отчетность и бухгалтерия.

Къмъ работитѣ по финансовий клонъ на управлението се отнася и преглежданьето уставътъ на землодѣлческитѣ касси и възстановлението имъ на всѫдѣ въ Княжеството.

Въ сегашното Българско Княжество на турско време е имало 33 земледѣлчески каси, капитальтъ на които е достигалъ до 10 милиона франки. Повечето отъ тия каси Турцитѣ сѫ откраднали, когато бѣгахѫ. Финансовий отдѣлъ взима всички възможни мѣрки за да се възстановятъ земледѣлческитѣ каси по-скоро, и вече е сполучилъ да тури въ дѣйствие слѣдующитѣ: седемь въ Софийската губерния, петь въ Търновската, двѣ въ Русчушката (въ Свищовъ и Никополъ) и една въ Варненската (Правадия). Токо въ Видинската губерния дѣто е имало седемь каси, ни една още не е могла да се възстанови.

Земледѣлческитѣ каси сѫ учредени само за подпомаганье земледѣлието. За подпомаганье търговский кредитъ намѣри се за нуждно да се основе народенъ българский банкъ, на когото уставътъ е вече утвърденъ и който слѣдъ малко време ще се вече и отвори въ София. Народний банкъ ще има отдѣления въ нѣколко търговски градове, между другитѣ и въ Търново.

По финансовото управление особна грижа е вземена за устройството на митарственнитѣ приходи, които сѫ едни отъ най-голѣмитѣ държавни приходи въ Княжеството. Подобряваньето на митарственното дѣло се изисква както по причина на измѣненията, които направи войната, така и отъ това дѣто турската система за взимание мито отъ износнитѣ и вносни стоки, система която на пьрво време трѣбваше да приемне бившето гражданско управление, показва се не яко добра. За да се извърши по-скоро оправянието на митарственното дѣло намѣри се за полезно да се направи отъ тая часть особно вѣдомство и да се даде въ рѫцѣтѣ на единъ специалистъ, който сега се труди надъ съставяньето единъ новъ митарственъ уставъ. Заедно съ това, работи се и за превожданье тарифитѣ на българский язикъ и за превожданьето имъ въ система.

Утвърдени сѫ нови щатове за митницитѣ и митарственний надзоръ. Тия щатове се ввождатъ въ дѣйствие по край Дунавътъ и Черно море отъ 20 Февруария, а по сърбската граница и отъ къмъ Македония отъ 10 Февруарий.

Дадени сѫ еднообразни правила за дѣловодителството, за кассовата и бухгалтерска отчетность.

Дадени сѫ форми за статистическо забѣлѣжванье вървежътъ на търговията.

На сегашно време при централното управление се съставя бюджетътъ на Българското Княжество за бѫдѫщата финансова година, която за сега ще се счита, както е било и до сега, отъ 1 Марта. Бюджетътъ у време ще бѫде обнародванъ.

Привдигание умственното образование въ България е била една отъ най-главнитѣ й постоянни грижи на централното управление. Земени сѫ мѣрки за да се постави народното просвѣщение въ добро положение. По тая часть пьрво и пьрво биде обърнато внимание за да се привдигнѫтъ и възстановятъ

народнитѣ училища, които въ времето на войната бѣхѫ съвсѣмъ западнѫли.

Грижата за поддържание народнитѣ училища се остави на самото население. Тая система и по-преди бѣше приета въ България, и отъ нея произлѣзе това утѣшително явление, дѣто България сполучи да си завъди доста голѣмо количество училища, макаръ че печалното ѝ политическо положение никакъ не спомагаше на това, като бѣше твърдѣ стѣснително за умствено развитие. Изобще е припознато, че народното просвѣщение най-много напреднува тамъ, дѣто самото население взема непосрѣдствено участие въ материалното поддържанье на народнитѣ училища. Ето защо управлението не само не призна за нуждно да измѣни прежний начинъ за обдържанье народнитѣ училища въ България, нъ еще и узакони тоя начинъ, като даде на населението право да си разхвърга данъкъ за въ полза на училищата. Изъ общитѣ приходи на Княжеството рѣши се да се помага на народнитѣ училища само въ нѣкои извънредни случаи.

И така като остави на населението да се грижи за материалната страна на училищното дѣло, управлението пое на себе си да се грижи токо за нравственната страна на това дѣло, именно:

1. Да нареди учението въ училищата, въ които по-преди нѣмаше строго опредѣлена система и учебенъ планъ.

2. Да замѣства учителскитѣ длъжности съ человѣци достойни за званиего си и да брани учительетѣ отъ произволътъ на по-влиятелнитѣ, нъ по нѣкога не вѣщи общинаре.

3. Да приготвя учителье за народнитѣ училища.

Въ такъвъ духъ е съставенъ обнародваний вече уставъ за народнитѣ училища.

Тоя уставъ вече се и полага въ дѣйствие съ помощьта на окрѫжнитѣ инспектори, които се назначихѫ по единъ за всяка една губерния.

Освѣнъ това, земени сѫ мѣрки за да се отворять и по-горни училища, каквито по-преди не е имала България и които на сегашно време ѝ сѫ много потрѣбни. Отъ такива училища до сега се отворихѫ токо двѣ классически гимназии (въ София и Габрово), три реални училища (въ Ломъ-Паланка, Русчукъ, Габрово) и двѣ духовни училища (въ Самоковъ и Лѣсковский мънастаръ). Управлението на Императорский Коммиссаринъ се погрижи и за отварянието на други двѣ реални училища въ Пловдивъ и Сливенъ.

Както въ народнитѣ училища, така и при отворенитѣ вече класове отъ по-горнитѣ, сѫ назначени степендии за ученици бѣдни, които се отличаватъ съ способности и съ успѣхъ. Въ основанитѣ вече по-горни училища тая година могохѫ да се отворятъ токо първитѣ два три класса.

Додѣ се отворятъ и другитѣ классове, сиречь додѣ изъ тия училища ще захванжтъ да излазятъ ученици съ пълно срѣдно образование, ще се измине още 4—5 години време. До тогава по приготвенитѣ български младежи ще сж принудени да довършватъ учението си въ странство. За спомагание на по-способнитѣ и бѣдни отъ тѣхъ, както и на ония, които се вече учатъ въ високитѣ училища, управлението намѣри за нуждно да внесе въ бюджетътъ за идящата година 60,000 франки. Распредѣляваньето и даваньето на тая помощь ще се начене отъ идущий мѣсецъ Май. — Въ бюджетътъ се намѣри за нуждно да се внесе и една сумма за помаганье на учителье, които по старитѣ си години или по нѣкоя болѣсть не могжтъ вече да се прехранватъ съ трудътъ си. Отъ тая сумма се мисли да се подпомагатъ и бѣднитѣ семейства на учителье, загинжли въ послѣдната война или въ предшедствовавшитѣ неи събития.

Учителье, както за по-важнитѣ народни училища, така и за отворенитѣ вече классове въ по-горнитѣ учебни заведения се намѣрихж, и ако учението не може още да се тури въ добъръ редъ, то най-много отъ нѣманье добри учебници и други пособия. За посрѣщание тая нужда, както и за привдиганье книжнината, която презъ послѣднитѣ двѣ години е много западнжла, управлението е взело мѣрки. За тая цѣль между друго работи се за да се отворятъ при училищата библиотеки, въ които се мисли, да се набавятъ потрѣбнитѣ учебници и други полезни книги на чужди язици, а особно на русский, който е достжпенъ, речи, за всичкитѣ учителье. Освѣнъ това, въ градъ София, дѣто вече сж се набрали и постоянно прихождатъ доста много интеллигентни български сили, отвори се и публична библиотека, която и сега още може да се похвали съ богатото си книжно събрание. Въ скоро време тя ще се обогати още повече: въ нея ще се пренесжтъ и книгитѣ на Браилското Книжевно Дружество, на което дѣятелностьта ще се поднови въ София. И има надѣжда, че тамъ лесно ще може да се събератъ около него добри умствени сили, та задружно да работятъ за привдиганье народната книжнина.

Войната, предшедствовавшитѣ неи събития и превратътъ, който тя направи въ политический и общественъ животъ на Българетѣ, не можѣ да не произведе и една бъркотия въ вжтрѣшнитѣ работи на Българската Църква, бъркотия, която трѣбва да се отстрани, колкото е възможно по-скоро. Освѣнъ това и новий политически животъ на Българетѣ изисква да се направятъ измѣнения въ създадената отъ ексархийский уставъ наредба изобщо и особно въ наредбата на духовний сждъ. Настоятелно е нуждно такожде да се премисли и за подобряванье положението на по-долнето духовенство, което, като се изваднтъ твърдѣ малцина, обрьща на себе внимание и съ това, че е малко приготвено за високото си назначение, и съ това че е поставено твърдѣ неблагоприятно отъ материална страна. У-

правлението на Императорский Коммиссаринъ всѣкога е съзнавало, до колко е нуждно да се рѣшатъ по-скоро въпроситѣ за вѫтрѣшната наредба на църквата. Нъ обнародваньето на берлинский трактатъ, който постави въ една неопредѣленность вънкашнитѣ отношения на Българската Църква, станѫ причина да се отложи исполнението на плановетѣ за църковното устройство, додѣ не се разясни реченната неопредѣленность. Управлението на Императорский Коммиссаринъ намѣри за несгодно да поеме на себе си воденьето на това дѣло, безъ да заематъ въ него участие представителитѣ на Българската Църква.

Поради всичко това въ църковнитѣ работи управлението се е ограничавало само съ слѣдующата, така да се рече, чисто вънкашна дѣятелность.

1. Спомагало е, до колкото е могло, да се възстановятъ разоренитѣ храмове и да се сдобиятъ както тѣ, така и ограбенитѣ църкви съ потрѣбнитѣ за Богослужение предмѣти. Такива църкви въ Княжеството и Румелия се намерихѫ до 400. Благодарение на доста голѣмитѣ пожьртвования изъ Россия, отъ които едни сѫ вече получени, а други се очакватъ, нуждитѣ на тия църкви, поне най-необходимитѣ, въ скоро време ще бѫдатъ удовлетворени.

2. Намери се за полезно да се измѣни припознатий отъ много страни незгоденъ прежний начинъ, по който се обдьржаше високото духовенство. Владичнината се отмахна, — на архиереитѣ се назначи съдьржание изъ общитѣ приходи на Княжеството.

3. За да може България да се сдобие по скоро съ колко годѣ приготвени за назначението си священници и учителье на Божий Законъ, отвориха се двѣ духовни училища въ Самоковъ и Лѣсковецъ съ привременъ елементаренъ Богословски курсъ. Въ тия училища се вече обучаватъ до сто ученици, отъ които токо на по-малката половина станѫ нуждно да се назначи съдьржание отъ правителството.

4. Земени сѫ мѣрки за да се даде на църковното Богослужение надлѣжното благолѣпие. Съ тая цѣль между друго е обърнато особно внимание за да се замѣни новогърцкото църковно пѣянье съ старобългарското (старорусското), което е възстановено преди малко време отъ нѣкои русски любителье на старото пѣянье. Преподаваньето на послѣдньото е вече въведено въ духовнитѣ училища и въ Софийската гимназия.

Не трѣбва да се премълчи и за едно доста утѣшително явление между българското священничество, именно за отварянието въ София на едно священническо братство, на което цѣльта е, да се грижи за самообразованието на мѣстното духовенство, за подобряванье Църковното благочиние и за распространяванье религиозни познания изъ народътъ. Софийското братсво слѣдъ малко време ще започне издаваньето на единъ сериозенъ духовенъ журналъ.

Подобно священническо дружество се зарежда и въ Радомиръ. Като има предъ видъ великата полза, която подобни братства могжтъ да принесжтъ за сега на народътъ и на православната вѣра, управлението посрѣщна тѣхното появяванье съчувственно и имъ обрѣче всѣкаква поддържка.

Като е имало предъ видъ да създаде въ България напълно народни наредби, Временното Управление всѣкога се е грижило да привлачя на общественни и държавни длъжности най-способнитѣ людье изъ между мѣстнитѣ жителье. Нъ понеже за съставянето на единъ служебенъ персоналъ, който напълно би знаялъ работата си, се изискватъ първо и първо навикъ и традиции, които могжтъ да се усвоятъ токо въ едно доста дълго време, централното управление срѣщаше голѣми спънки при назначаванье лица за такива или инакви служби, особно въ такива случаи, дѣто сж били потрѣбни специални познания и много или малко завършено общо образование. Нъ и при тая мжчнотия управлението все пакъ сполучи да разрѣши до нѣйдѣ удовлетворително и тая твърдѣ важна и трудна задача. На сегашно време на общественнитѣ и държавни служби вече се намиратъ до 2,000 туземци, отъ които 768 сж назначени отъ управлението и 1353 сж избрани отъ народътъ. Русси за сега има на служба въ Княжяството токо 150 души, сирѣчь около 7 %. Въ това число не сж пресмѣтнати офицеритѣ въ земската войска. При това трѣбва да се забѣлѣжи, че сждебний и учебний клонове се намиратъ съвсѣмъ въ ржцѣ на туземци. Въ администрацията мѣстний елементъ достига 8 %.

Такива сж въ общи чърти главнитѣ досегашни работи на привременното управление по общественно и държавно устройство въ Българското Княжество.

Сега, като се ползува отъ първото българско Народно Събрание, за което въ Търново сж се събрали представителье отъ всичкото Княжество, представителье между които се намира всичкото високо духовенство, предсѣдателитѣ на всички градски административни и сждебни съвѣти, както и инспекторитѣ на народнитѣ училища и толкова много други лица избрани на право отъ народътъ, Императорский Коммиссаринъ е поржчалъ на находящитѣ се тука членове отъ съвѣтътъ на управлението да се сближатъ съ надлѣжнитѣ компетентни лица и да чуятъ тѣхнитѣ мнѣния, бѣлѣжки и съвѣти по въпроситѣ, които се отнасятъ до по-нататъшното устройство на Княжеството. Особно Негово Сиятелство е поржчалъ управителю на вжтрѣшний отдѣлъ да призовава наредъ представителитѣ отъ различни окржжия за да се съвѣщава съ тѣхъ и да вземе въ внимание всичкитѣ тѣхни бѣлѣжки върхъ введенитѣ вече Привременни правила по работитѣ на вжтрѣшното управление, да обсжди съ тѣхъ всички възможни оплаквания отъ административнитѣ органи на властьта и да ги распита за истиното положение на работитѣ й и за праведнитѣ желания на населението.

ДѢЛЪ VII

За народното учение.

78. Първоначалното учение е безплатно и задължително за всичтѣ поданници на Българското Княжество.

ДѢЛЪ VIII

За свободата на печатътъ.

79. Печатътъ е свободенъ. Никаква цензура не се допуща, сжщо и никакъвъ залогъ не се иска отъ писателитѣ, издателитѣ и печатаретѣ.

Когато писательтъ е познатъ и живѣе въ Княжеството, издательтъ, печатарьтъ и раздавачьтъ нѣма да се преслѣдватъ.

80. Свѣщенното Писание, Богослужебнитѣ книги и съчинения отъ догматическо съдържание, опредѣлени за потрѣбление въ православнитѣ църкви, тъй сжщо и учебницитѣ по Законътъ Божий, назначени за употрѣбление въ училищата на православнитѣ, подлѣжятъ на предварително удобрѣние отъ Св. Синодъ.

81. Престжпления по дѣлата на печатътъ се сжлятъ, по законътъ, въ общитѣ сждебни установления.

ДѢЛЪ IX

За свободата на събранията и за съставяние дружества.

82. Жителитѣ на Българското Княжество иматъ право да се събиратъ мирно и безъ оржжие, за да обсждатъ всѣкакви въпроси, безъ да искатъ по-напредъ за това дозволение.

Събирания вънъ отъ зданията, подъ открито небо, напълно се подчиняватъ на полицейскитѣ правила.

83. Българскитѣ граждане иматъ право да съста-

вливатъ дружества безъ всѣкакво предварително разрѣшение, стига само цѣльта и срѣдствата на тия дружества да не принасятъ вреда на държавний и общественъ порядъкъ, на религията и добритѣ нрави.

ДѢЛЪ X

Право за подавание прошения.

84. Всѣкой Българскки подданникъ има право да подава на надлѣжнитѣ власти прошения, подписани отъ едно лице, или много лица (коллективно). Учреждения, установени по законътъ, иматъ право да подаватъ прошения чрезъ своитѣ представители.

ГЛАВА XIII.

За Народното Представителство.

85. Представителството на Българското Княжество се заключава въ Народното Събрание, което бива:

1 Обикновенно.

2 Велико.

ГЛАВА XIV.

За обикновенното Народно Събрание.

ДѢЛЪ I

За съставътъ нв Обикновенното Народно Събрание.

86. Обикновенното Народно Събрание се съставя отъ представители, избрани направо отъ народътъ, по единъ представитель на десетъ хиляди душъ отъ двата пола.

Представителитѣ се избиратъ за три години.

Избирателитѣ сѫ всички български граждане, които иматъ възрастъ по-горѣ отъ 21 година, и се ползуватъ съ граждански и политически правдини.